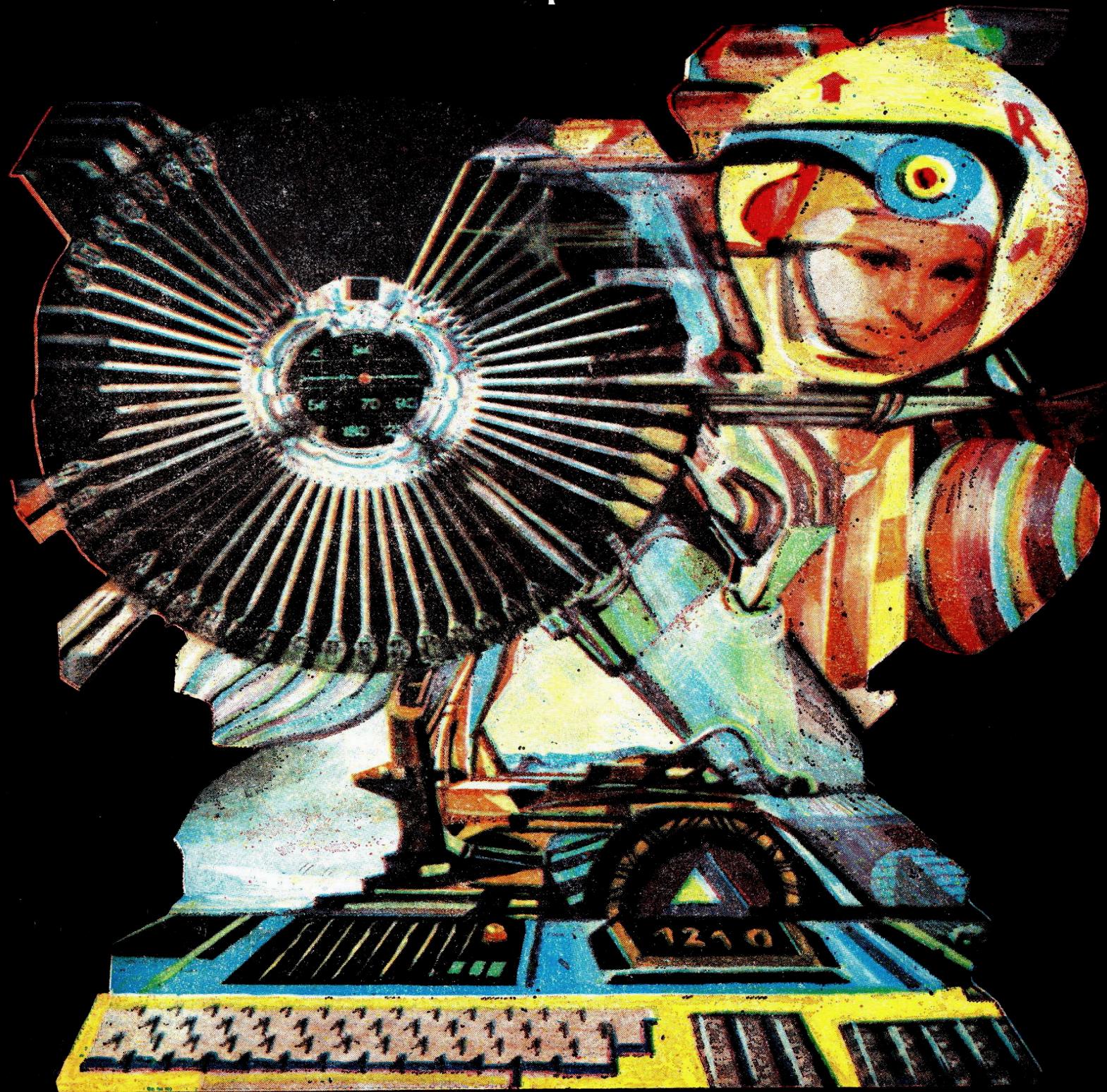

Б

Любен Дилов ПРОПУСНАТИЯТ ШАНС

Издателство •Христо Г. Данов•

ЛЮБЕН ДИЛОВ
ПРОПУСНАТИЯТ ШАНС
ИЗ СЪЧИНЕНИЯТА НА МОЯ
КОМПЮТЪР

chitanka.info

Какви са съчиненията, които ни предлага компютърът на Любен Дилов? Жанрово те са повече от разнообразни — от криминалната новела през историческия разказ до фантастичните и утопични повествования. Компютърът, съчинил тези произведения, представлява, разбира се, фантастична метафора, пародийна персонификация на писателя и неговия труд — една блъскава композиционна находка, която е споила разножанрови и разносюжетни разкази и новели в такова хомогенно цяло, че неслучайно някои литературни критици нарекоха сборника роман.

ЧАСТ ПЪРВА

ЕКСПЕРИМЕНТ В КРИМИНАЛНИЯ ЖАНР

Аз не съм от онези автори, които поради сантименталност или суеверие се привързват към една машина и цял живот си служат само с нея. Работил съм с писателски компютри от всичките досегашни поколения и не се боя, че смяната на компютъра — както твърдят някои — означавала и смяна на стила, защото не мога и да приема, че собствен стил означава цял живот да се пише в едни жанрове, в една тоналност, с един и същи език. За мен самия би бил скучен такъв начин на писане. И все пак седя сега пред новия си компютър с доста смесени чувства, като се мъча да си внуша, че неувереността ми произтича от чисто техническите проблеми. На компютрите от предишните поколения заданията се даваха по клавиатурата на видеотерминала — новият компютър е говорещ. Следователно ръцете ми почти няма какво да правят, а са свикнали да се намесват тук и там, да коригират текста, който престоява известно време на екрана, преди да се отправи към печатащото устройство. Сега те държат само дебелото ръководство за работа с компютъра и осезаемо, пък и видимо се вълнуват.

Трябва да се признае на създателите му: новият компютър е красив, по-компактен е и заема по-малко място в кабинета ми. Така той осигурява на автора повече площ за разходки, докато му съчинява произведението. Според твърденията на проспекта той е свързан директно с Централната информационна банка, с Националната библиотека, а чрез тях и с основните научни хранилища по света. По този начин той освобождава и мозъка ти от бремето на необходимите за един писател знания — компютърът знае всичко заради теб. Освен това, пак според проспекта, игровият автомат, който извършива самото съчинение, съдържал в паметния си блок цялата световна литература. Тя му служела за сравняване и коректив, така че на практика той не можел да повтори нито една ситуация, тоест да съчини нещо не оригинално.

Това силно ме съмнява и намирисва на реклама, но не ме беспокои, защото имам по-друго мнение за нещата. Не в

неповторимостта на един сюжет или една ситуация се съдържа истинската оригиналност — въпросът е какво ще изразиш чрез тях. По-банално нещо от любовния триъгълник в „Ана Каренина“ едва ли има, пък и до днес го тачим като един от най-великите романни на света.

Всъщност — вече съм го осъзнал — най-много ме смущава, че ще трябва да разговарям с него. Наистина днешният човек е свикнал да разговаря с компютри: чрез тях си поръчва стоки от магазина за в къщи или резервира билети за самолети и театри. Но там се говори за прости неща, а тук сигурно ще mi се наложи да формулирам с думи и неизказуемото — творчеството си е творчество, колкото и да е напреднала техниката. Сигурно затова треперят и са така възбудени ръцете mi, сякаш искат да кажат: „А ние какво ще правим? През цялата история на човечеството сме участвували в създаването на всяко изкуство, а сега изведенъж — свободни сте, нямаме нужда от вас...“ Да си призная, беспокоя се, че са прави. Но пък и съюзът на писателите, който ни призова да минем на новите компютри, може би има право.

Днешното общество, пишеше във възванието му към нас, не се отнася към таланта като към нещо ирационално, както е било някога, когато хората са се примиривали с неговата необяснимост и са изразявали това например с поговорката „Не се знае от коя трънка ще изскочи заекът“, тоест талантът. Сега обществото настоява да знае винаги и точно от коя трънка какъв заек ще изскочи. Нещо повече: то се стреми да направи така, че от всяка трънка да изскуча заек...

Под черта имаше обяснение какво е „трънка“, защото при коренно променената днес природа това растение вече не се среща. То е било невисок храст, растящ на много бедна почва, с остри бодлишипове и черно-сини, стипчиви на вкус плодчета, от които след консумация се е хващало запек. Защо народът е изbral тъкмо трънката с нейните шипове и мизерни плодове за място, от което изскуча талантът, още не е обяснено научно, но очевидно и тук се крие една стара заблуда. Днес нещата показват тъкмо обратното. Всички имена на млади, пък и не толкова млади вече таланти, стоящи постоянно в центъра на вниманието на литературната ни критика, са произлезли, почти без изключения, от богато уредените домове на

хора с високо общество положение, което още веднъж убедително доказва, че по-добрите социални условия раздат по-лесно забележимите таланти — а не никакви си трънки. Естествено е тогава новите, по-усъвършенствани компютри да дават и по-качествена продукция.

С това упование се мъча да потисна своята плахост пред него. Дизайнерите са оформили за фабрична марка около двете лещи-рецептори главата на бухал, така че те ме гледат като същински бухалски очи. В проспекта се обяснява, че бухалът в древността бил символ на мъдрост, символ и на литературата. Добре, но като се е втренчил един такъв бухал право в лицето ти, преставаш да се усещаш мъдър. Какво да му възложа за проба? Нещо понепретенциозно трябва да е, та да проверя как работи, а и себе си да упражня в общуването си с него.

Посягам плахо към регистра на жанровете и — аха да натисна клавиша с означението „къс разказ“ — отмествам пръста си към следващия клавиш — „новела“. По-добре се хонорува, а компютърът струва цяла камара пари; затова ни ги дадоха и на изплащане. Докоснатият клавиш се оцветява в нежнозелено. В зеленикавожълто, но малко неприятно ярко, са светнали и очите на бухала. Това показва, че компютърът е включен на прием. Те ме гледат сега сякаш с нетърпение и аз бързам да им кажа:

— Ще ми се да си направим един експеримент. Аз например никога досега не съм писал нещо криминално...

Сам поспрях, за да налучкам по-добър тон — този ми прозвуча като извинение, но и компютърът ме стресна с едно неочеквано прекъсване:

— Моля, оформете поръчката, както е посочено в ръководството.

Не прозвуча като заповед, а като напомняне, защото гласът му е алтов, необикновено мек — глас на грижовна майка, към която си привързан, или може би на тъмноока, страстно и тайно влюбена в шефа си секретарка. Добре е подбран гласът му, но аз самият още не знам дали ще обикна тази скрита секретарка и продължавам неволно да ѝ се подмазвам с едни тънки и умилиителни интонационни извивки:

— Знаете ли, силно е било желанието ми да напиша нещо криминално, пък и днешният читател е направо луд по криминалните

книги, но са ме отблъсквали условностите на жанра и тая грубовата схема, при която винаги и непременно нещо се търси. Търси се престъпникът или пък жертвата, търсят се мотивите на престъплението, средствата, с които е извършено... май че толков!

— Кондицио сине ква нон — обажда се пак влюбеният секретарски глас. — Условие, без което не може. Основен закон в композицията на криминалния жанр.

Ядосвам се предпазливо, защото не знам дали тия бухалски очи не ме и виждат — можеше да не ми го казва на латински! Иска да покаже колко много знае ли? В края на краищата за една криминална новела не е нужно да знаеш латински.

— В проспекта те хвалят — казвам аз малко по-твърдо, — че съчиняваш само оригинални неща. Много съм любопитен какво ще съчиниш, ако, да речем, всичко онова, което се е търсило досега в другите криминални произведения, още от самото начало вече е известно. Хайде да приемем, че престъпникът е познат, знае се дори как се назова и къде се намира, да приемем, че и жертвата е известна, че са известни мотивите на престъплението, кога и с какво е извършено то, изобщо всичко е известно. Можеш ли да съчиниш тогава нещо криминално?

Съзнавам, че това си е чисто заяждане. Подравни ме одеве тая му прекалено блага назидателност, но пък и нали ще проучвам възможностите му — с банални поръчки не ще открия дали действително е по-способен от предишния ми компютър.

— Не мога да отговоря предварително, докато автоматът за съчиняване не е получил всички условия. Подайте ги съгласно ръководството — отвръща компютърът и ми е много трудно да си представя една хубава секретарка с такива бухалски очи.

— Добре — запалвам се аз от собственото си заядливо хрумване. Схемата на заданията лежи отворена пред мен, но не е нужно да поглеждам в нея, защото цяла нощ съм я изучавал. — Първо, да има убийство. И в днешния век читателят си е останал неизменно кръвожаден, та винаги го предпочита пред разните изнудвания, отвлечания, кражби или стопански престъпления. Второ, убиецът да е... да е... Искам да кажа, да не е човек, за когото това е естествено, да не е някой бандит например или нещо такова. Нека бъде издигнат общество човек, дори да е известен учен или човек на

изкуствата. Читателите много обичат да четат за такива. Трето, жертвата да е жена, това повече затрогва. Да има и любов, разбира се. Кръв и сперма — такъв е хранителният разтвор на цялото изкуство още от Омир насам. Но нека убийството да не е резултат на ревност, прекалено е бanalно. Пето, ще ми се оръжието, с което е извършено, също да не е обикновено, тоест да е нещо, което никой и никога не е използвал като оръжие. Но, както казах, тези неща трябва да са предварително известни.

Чувствувах, че поставям на компютъра напълно абсурдна задача: криминално произведение, в което всичко предварително да е известно — за какъв дявол ще се пише тогава изобщо?, — и любопитно очаквах по какъв начин ще отблъсне поръчката. В ръководството дебело се подчертаваше, че компютърът отказва да работи, ако му се подаде нелогично и недостатъчно мотивирано задание. Но той ме подканни кратко с вълнуващи си алтов глас:

— Идея? Тема? Сюжет?

— Слушай — не бях сигурен какво да добавя — „ма“ или „бе“, защото тоя женски глас още ме объркваше. — За какво ще са харча парите по тебе, щом искаш всичко ти съчиня? Какви ти идеи и теми в криминалния жанр? То е все едно и също. Борба на доброто със злото, победа на доброто и така нататък. Е, ако може, бутни и малко социална критика, това сега е модерно в жанра!

Бухалските очи ме гледаха с кротка настоятелност и аз отстъпих мъничко от абсурдните си изисквания, неволно нагазих в традицията.

— Нека инспекторът да има там някакво свое хоби. От Шерлок Холмс и отец Браун, та до Авакум Захов всички са с разни чудати хобита. Да има и един по-млад от него, хапльо някой, за назидание на младите читатели, но да не ми пробуташ някой доктор Уотсън! А, да! Действието да се развива в чужбина! Кой знае защо, читателят винаги вярва повече, ако нещата са станали някъде другаде, не у нас. Пък и сигурно е прав. Какво интересно престъпление може да се извърши в една кротка държавица като нашата. Още нещо да искаш от мен?

— Ако вие желаете да дообогатите условията си, моля! — рече мистично невидимата секретарка.

— Карай — рекох нехайно, да заглуша чувството си за вина, че проверявам компютъра по такъв идиотски начин. — Ужасно съм любопитен какво може да се търси, щом всичко предварително е известно.

Бухалските очи обаче светеха вече в нежнорозово като у белите зайчета — знак, че компютърът не приема повече информация отвън, а печатащото устройство зумтеше тихичко, но с непривична за слуха ми скорост. Ако и така добре съчиняваше, както бързо съчиняваше, щеше наистина да си заслужава парите. Горкият Джек Лондон, който се е хвалел, че пише по четири хиляди думи на ден! Как ли са се мъчили някогашните ни колеги!...

Само след половин час в кошчето под печатащото устройство се изхлузи и последната страница. Очите на бухала ме загледаха с нежнозеленикава надежда — сякаш млад автор очакваше похвала от някой класик.

— Я да видим сега какво се е получило! — рекох им малко с недоверие и малко надменно, а всъщност се вълнувах и бях нетърпелив, както всеки обикновен читател, когато с напрежение очаква да се разкрие най-после кой е убиецът.

Трескаво подредих страниците и зачетох:

— Ало, полицията ли е?

— Полицията — отвръща с дистанциращо равнодушие дежурният.

(Ама че начало! С телефон! Що не се гръмне тоя компютър, дето уж съчинявал само неповторими ситуации! Нейсе, все никак трябва да се започне. Да видим по-нататък!)

— Кой там при вас се занимава с убийствата?

Гласът е властен, припряян, но въпросът е на неосведомен човек и това раздразва дежурния.

— Има си отдел.

— Свържете ме с началника!

— За какво ви е?

— Ще го кажа на него.

— Ако се касае за престъпление, трябва на мен да го съобщите.

— За това се касае, но с него искам да говоря.

При това положение дежурният е почти в правото си да отвърне:

— Няма го. И заместника му го няма.

Обаждащият се, като всеки лаик, е доверчив.

— Добре, запишете тогава и му докладвайте. Аз съм професор Пауел, Жискар Пауел. Улица „Занзибар“ 23. Току-що убих жена си. Беше точно девет часът и трийсет и две минути. Искам да се предам доброволно...

— Че елате и се предайте! — прекъсва го дежурният, спрял да записва.

— Имам още малко своя работа, но вие изпратете хора след часа два. Дотогава ще я свърша. Запишете времето на обаждането ми, държа следствието да знае, че веднага съм се предал. Сега по моя часовник е девет часът и трийсет и шест минути. Записахте ли?

— Добре, добре — изръмжа дежурният, защото сега пък звъни съседният телефон, а вторият дежурен е отишъл от половин час за кока-кола. И посягайки към другата слушалка, си мисли, че тоя свят не само с престъпници се е препълнил вече, но и с всякакви идиоти.

За негово оправдание трябва да поясним, че в полицията наистина често се обаждаха разни психопати, които клеветяха или съседите си, или себе си за неизвършени престъпления. Ето защо той се сети за професора чак на обед, когато срещу началника на отдел „Убийства“ в служебния стол-ресторант. Началникът не познаваше такъв професор и сержантът се учуди: „Мислех, че е ваш познат, защото взе да си прави шаги, като му казах, че ви няма.“

Началникът оглеждаше с интерес ниско подстригания череп на сержанта. Освен прочут криминалист, той беше любител-палеонтолог и такъв череп би обогатил добре колекцията му от кости на питекантропи, но за съжаление въглеродният метод веднага щеше да разкрие, че не е праисторически. През това време „черепът“ му разказа шагата на професора.

— Не го познавам — повтори началникът, палейки следобедната си лула. — Но ако се обади пак, свържете ме.

Професорът позвъни точно в 13,30 часа. Началникът тъкмо пиеше кафето си и прелистваше една книга за разкопките в Централна Африка, а професорът започна направо кавгаджийски:

— Ама защо не пращате хората да ме арестуват, господин началник? Не ви ли докладваха?

— Слушайте, господине... — кимна началникът.

— Пауел. Жискар Пауел.

— Палеонтологът ли? — сепна се началникът. — Известният палеонтолог? — И бурно се възрадва, щом чу потвърждението. — Ей, знаете ли откога търся да се запозная с вас! Четох за вашата експедиция в Нова Гвинея...

— Друг път, господин началник. Нека свършим сега моята работа!

— На вашите услуги съм, господин професоре!

Професор Пауел повтори съобщението, което бе направил на дежурния.

— Хъм. Така значи... — измънка началникът. — Знаете ли какво, господин професоре, в момента има при мен хора, аз ще ви се обадя след десетина минути. Нали сте в къщи?

Минутите му потрябаха, разбира се, за да поиска нужната справка и да преглътне неприятната изненада, че ще трябва да се срещне с известния палеонтолог служебно. И в двата случая го губеше като мечтан събеседник; ако беше истина, професорът щеше да иде в затвора, ако беше откачил — в лудницата. Оставаше минималната надеждица, че може да е шега на друг човек, но и тя изчезна, щом извъртя дадения му номер на телефона. Обади се същият делови и авторитетен глас: „Слуша Пауел.“

— Значи вие, господин професоре, сте убили жена си? И как я убихте?

— Всъщност не исках много силно да я убивам...

— Как много силно?

— Да я ударя, исках да кажа.

— С какво я ударихте?

— Ама вие по телефона ли ще водите следствието? — каза раздразнено професорът.

Началникът забрави за миг с кого разговаряше, сряза го:

— С какво я ударихте, ви питам?

— С кокал от динозавър.

— С кокал от динозавър! — викна инспекторът, който нямаше в колекцията си нищо динозавърско. — От какъв динозавър?

— Игуанодон.

— Игуанодон — въздъхна завистливо инспекторът. — Ex, игуанодон! И какво стана?

— Пречеше ми да работя, ядосах се и...

— Исках да кажа, не се ли счупи?

— Кокалът е здрав, но жена ми...

— Къде е сега тя?

— На дивана.

— Викахте ли лекар?

— И аз мога да позная жив ли е някой или не. Пък вие нали ще пратите?

Началникът изпъшка:

— Защо я убихте бе, човек?

— Господин началник, нямам сега какво друго да ви казвам. Пък ми трябват и още десетина минути да изчета едни коректури.

— Искам да кажа, защо точно сега бе, господин професоре! Знаете ли колко работа си имаме! Добре, свършете си там коректурите, ще се чуем пак!

Той затвори телефона и си рече с примирението на дългогодишния криминалист: Ама че идиотщина! Порядъчен човек, полезен за науката и изведенъж... убиец! То жената винаги може да те накара и цял динозавър да хвърлиш по нея, ама на, улучил я! Игуанодон! Интересно, какъв ли е кокалът? Ще трябва да се приложи към делото, корпус деликли, но да заровиш такава ценност в архивите!... Това е, имат си хората всякакви кокали и правят с тях каквото си щат!...

Той позвъни на заместника си, да се посъветва с него, но никой не му отговори. Натисна копчето на звънеца и подвикна на подалия глава полицай:

— Да дойде инспектор Макеба!

— Току-що излезе. След три часа щял да се върне.

Началникът погледна часовника си, а школуваният му мозък бързо пресметна: на тенис е отишъл, един час отиване и връщане до игрището, половин час поливане на резултата...

— Инспектор Кригел!

— Забравихте ли, господин началник, той е на курсове за квалификация.

— Санчос... Не, остави го Санчос!

Санчос беше китарист-певец и се готвеше за вътрешноведомствените състезания по художествена самодейност.

— Доведи ми някого, който да поеме един съвсем лек случай.

Полицаят се върна след половин час и докладва, че не е намерил никого. Единствения, когото срещунал, бил помощник-следователя Дьо Паскал, но той отивал в библиотеката — нали пише сега дисертация. Били сте го освободили за тази седмица, господин началник. Пък двамата стажанти са на опашка за книги. Пуснали са роман от Агата Кристи, ще го купят за кръжока по самообразование...

(На това място не можах да не възклика, сякаш бяха ме надхитрили: Ето какво си измислил да се търси, дяволе — кой да го арестува! А не се ли запита дали ще се зарадва полицията, ако такъв разказ излезе на бял свят? Добре че действието все пак се развива в неопределенна държава!)

— Добре, прати ми там който пръв ти се мерне пред очите!

Проклета история, да не може да се намери човек за половин час работа! Но като стискат в министерството щатните бройки, така ще бъде. Пък не му се щеше сам да отиде, макар името на професора и утешният шум във вестниците да го съблазняваха. Щеше да се разстрои; не убийството — на убити бе се нагледал, срещата с професора щеше да го разстрои. А тъкмо днес трябваше да е в добро настроение... И за да се успокои, той отново заразглежда снимките на черепите и челюстите, изровени в Централна Америка.

След около два часа професорът позвъни отново.

— Що не идват хората ви? Ще ми дойде друг акъл в главата, господин началник, после ще има да ме търсите! И без това заради тая моя жена не успях да свърша една важна тема. Но вината ще бъде ваша, така да знаете, вие ще сте ме принудили да бягам.

— Ще ви дадем възможност да я напишете в затвора — утеши го началникът. — Аз ще се погрижа.

Поприказваха си още малко по темата и началникът го увери, че щом намери хора, веднага ще му изпрати. Всички екипи са заети, нали знаете — голям град, престъпността непрекъснато нараства, а кадрите не достигат. Позволи си и една шага: Ако така я караме, престъпниците ще трябва да минат на самообслужване.

Макеба не се върна в определеното време, изглежда поливането на резултата бе се удължило, но към шестнайсет часа при него влезе

инспекторът втори ранг Жъоне. Зае никаква филмова самоуверена поза, доколкото това изобщо се удаваше на развлечената му фигура, и издъвка заедно с бялата гума в устата си:

— Търсили сте ме, шефе.

Точно него най-малко би желал да види сега затова началникът му стисна сърдечно ръката, покани го да седне, предложи му кафе. После се осведоми как върви разследването на убийството в хотел „Астория“, няма ли нужда от помощ. Тази наглед проста история Жъоне разплиташе вече трети месец, но все вадеше гнили нишки, които веднага се късаха. Жъоне дъвчеше меланхолично дъвката си и меланхолично го увери, че този път вече наистина е попаднал на вярна следа и скоро щял да му докара убиеца. Това той казваше на всеки рапорт, но началникът пак не се разсърди и щеше да го пусне да си върви, когато телефонът тревожно зазвъня. Някой се провикна драматично в ухoto му:

— Почва да мирише!

— Кое?

— Жена ми! В тая жега!

— Жена ви ли? Ааа, жена ви! Да, вярно. Готово, господин професоре, след петнайсет минути хората са при вас. Напръскайте я с одеколон, нали имате?

— Не знам, тя жена ми сигурно, но аз... аз не употребявам. С афтър шейв^[1] може ли? — попитаха го отвъд, както може да пита един съвсем неуправен в житеиските дела професор по палеонтология.

— Може, може — увери го сконфузеният началник и веднага се обърна към Жъоне, чиято физиономия бе станала още по-меланхолична от неприятната догадка, че го очаква работа. — Много ви моля, Жъоне! Намерете лекар и фотограф, друго не е нужно. Съвестно ми е да ви натоварвам с още задачи, но ще се реванширам. Нали чухте, почнала била да мирише! Това си го е внушил, разбира се, така скоро никой не се вмирисва, но бърза човекът, не бива да го оставяме да чака, не е случаен човек. Може би сте чували — професор Пауел...

Жъоне се надигна лениво, както в детективските филми, навън обаче погледна часовника си и се отърси от детективското достолепие. Преди три месеца бе открил, че жена му в някои дни по това време изчезваше от къщи за два-три часа. Оправдаваше се с разни лели, с

покупки, със зъболекари. Тъкмо това бе и подозрителното: поводите различни, а часът все един и същ. Няколко пъти бе я проследявал, но тя винаги влизаше най-напред в близкия универсален магазин — все едно дали казваше после, че е била при леля си или при зъболекаря — донасяше и някоя дреболия оттам, а в той пететажен магазин и Мегре да си, и Поаро да си, и Шерлок Холмс да си, и тримата заедно да се съберат, пак ще я загубят. И докато палеше трескаво служебната кола — този път една датсун, защото внимаваше колите да са различни, — Жъоне едва ли не завиждаше на Пауел: Лесно му е на професора, свършил си работата и спокойно си чака правосъдието, поне му е олекнало на душата... Е, ще почака още малко!

Пътьом нахлузи на носа си тъмни очила, залепи под него буен мустак, тури на главата си тарикатско каскетче и физиономията му загуби окончателно филмовата си меланхолия, стана предприемчиво свирепа. Навлезе в улицата, където живееше, точно когато от тротоара пред дома му се откъсна познатият фолксваген. Странно, защо жена му този път вземаше колата? Жена на криминалист е, би трябвало да знае, че с кола по-трудно ще се скрие в навалицата.

Не му се наложи дори да намалява скоростта, направо я последва, видя, че тя не се обръща да види следи ли я някой.

— Ще я убия — закани ѝ се той въпреки това. — Този път ще я убия. Или най-малкото ще ѝ смачкам нахалната муцуна!

Фолксвагенът ловко се промъкваше из задръстените по това време улици. Жена му беше добър шофьор, но Жъоне все пак бе учителят ѝ, така че не я изпусна и при най-неочекваните ѝ смени на посоката. Тя навлезе в квартала край гарата и с възхитителна ловкост се вмъкна в една пролука между паркираните коли пред някакво невзрачно бистро. Остави колата да стърчи със задницата навън и тичешком се скри в бистрото.

Тоя ден на Жъоне наистина му вървеше. Там, където бе спрял по неволя, се оказа и местенце за паркиране, та можеше удовлетворено да си каже: „Значи тук е лелята, тук е зъболекарят!“ И вече спокойно пъхна нова дъвка в устата си. Налагаше се да почака малко, да не би „лелята“ случайно да не е дошла. След това щеше да влезе и: „О, каква приятна изненада? Няма ли да ме представиш на господин леля си?...“ Но ето че жена му се появи с пакет в ръце. По формата можеше да е

торта или нещо друго за ядене, защото какво друго ще купиш в подобно бистро? Дали все пак не отиваше при леля си?

Разочарованието му трая секунди. Тя не се върна при колата. Този път много внимателно огледа цялата улица, прекоси я и бързо се шмугна във входа на отсрецната сграда. Така при леля наистина не се влизаше, не се влизаше така и при зъболекар, но Жъоне все още носеше в себе си едно мъчително колебание до мига, когато с нехайна походка мина по съответния тротоар, край съответния вход. Доста мизерна табелка обозначаваше сградата като хотел. И съвсем недвусмислено това бе от ония евтини крайгарови хотели, където стаите може да се заплащат и на час, все едно към коя половина от денонощието се числи този час. Жъоне се върна по отсрецния тротоар и влезе в бистрото, от чиято витрина пряко се наблюдаваше входът на хотела. Намери си място, поръча халба бира и върна дъвката от устата си в шарената й книжка. След което с нетрепваща ръка запали цигара. Защото главното качество на всеки добър криминалист си оставаше търпението.

Три часа по-късно пред бистрото стана малко автопроизшествие, но понеже беше в часа „пик“, то задръсти цялата улица, озвучи я с ругатни и клаксони. Инспекторът втори ранг съзнаваше, че прави грешка, като напуска наблюдателния си пост, но се обезпокои за фолксвагена си, който жена му бе паркирала така небрежно, че всеки миг някой нетърпеливец можеше да смачка задницата му.

Нищо и никаква работа: един ситроен бе счупил левия стоп на един форд-гранада, но фордът вдигаше връва на възбог. Ситроенът — висок, побелял, с вдъхваща доверие осанка — се оправдаваше нервно:

— Разберете, в такова състояние съм... Не знам къде съм дянал тази застрахователна книжка. Ето ви визитната картичка на моя адвокат и ме пуснете, че бързам...

Фордът обаче настояваше да чакат полицията. Жъоне реши да действува, за да освободи улицата от задръстването и да спаси семейната кола. Като следеше с едно око входа на хотела, а с другото фолксвагена (добрият криминалист трябва да умеет и това!), той надникна в отворения прозорец на ситроена. Лъхна го силно предозираният аромат на познатия лосион за след бръснене „Мен кълъб“ — една смесица от миризмата на сено и потна мъжка мишица.

Той зърна през тъмните си очила силуета на жена по пеноар, излегнала се в малко неестествена поза на задната седалка.

— Слушайте — викна Жъоне. — Що се формализирате за такава дреболия? Вземете визитната картичка и толкоз!

— Я не се бъркайте където не ви е работа! — озъби му се фордът и Жъоне се видя принуден да се легитимира.

— Не виждате ли, че човекът кара болна жена? Изчезвайте, докато не съм ви подвел за умишлено разстройване на движението!

Фордът грабна визитната картичка от ръката на ситроена и побърза да потегли.

— Болна ли е или нещо... — попита Жъоне, гледайки вече само към задницата на фолксвагена, защото сега щеше да настъпи най-опасният момент — отприщването на пороя от коли.

— Мъртва е — отвърна ситроенът.

— Мъртва ли? Къде я карате?

Попита го и в същия миг изтръпна от досада. Що му трябваше да се легитимира! Явно тук имаше нещо нередно, защото мястото на един мъртвец е или на гробището, или в моргата.

— В полицията — отговори ситроенът. — И ви моля...

— Че за какво ѝ е на полицията вашата мъртва — прекъсна го с фильмова ирония Жъоне, опитвайки да се измъкне. — Хайде, освобождавайте улицата!

— Убита е, аз я убих, господин инспекторе. И ви моля да ми помогнете сега...

Жъоне изруга полугласно, но и сам не се чу сред новата пукотевица на мотори и клаксони. Надвика я:

— Пауел ли сте? Професорът? Защо не си останахте в къщи, както ви наредихме? Бягате, а? Искате да я скриете някъде и да избягате...

— Я не ми дръжте такъв тон! — викна и професорът. — Ще се оплача от вас. На министъра ще се оплача!

— Ти ли бе? Убиец! Ще се оплакваш! Мислиш, че не мога сега да те арестувам ли?

Очевидно забравил, че бе тръгнал именно за да го арестуват, професорът се заяде:

— Не можеш. Нямаш заповед.

Това, разбира се, не пречеше на Жъоне да го арестува, но бедата бе другаде: сега вече наистина трябваше да изостави и жена си, и фолксвагена, а не биваше, точно сега не биваше! Той се огледа, за да съобрази какво още можеше да се направи и съзря началника на отдел „Убийства“ да се промъква през навалицата пред бистрото. Извади белезниците от джоба си и светкавично захапа с тях едната китка на професора.

Началникът бе наблюдавал иззад пердето на една от хотелските стаи задръстването на улицата, докато госпожа Жъоне прибираще остатъците от закуската. Моментът беше особено изгоден да се измъкнат безопасно, но се налагаше тя да остане още малко, докато освободят колата й. А той бързаше, нетърпелив да се срещне сега с известния палеонтолог, който трябваше да го очаква вече в предварителния арест. Навън обаче инстинктът му на криминалист също го отведе към мястото на произшествието, за да помогне в по-скорошното му ликвидиране.

— Какво става тук?

— Арестувах го, шефе, току-що. Опита се да избяга.

— А, Жъоне!... — възклика началникът и мислено наруга инстинкта си, който не бе познал дегизирания му подчинен.

— Да не сте вие началникът на...

— Приятно ми е да се запознаем, господин професоре. — Той му протегна ръка и видя белезниците. — Жъоне, Жъоне, бива ли така да се отнасяте с професор Пауел? Нали ви предупредих кой е той!

Жъоне заотключва белезниците, като припряно обясняваше как не успял да намери свободни лекар и фотограф; лекарят се е запилял някъде, може и на плаж да е отишъл в тая жега, фотографът пък готовел самостоятелна изложба, всеки си намерил някаква работа, господин началник ако не сме ние с вас... та затова отишъл сам пред дома на Пауел да ги дочака, защото се боял професорът да не направи нещо. И опасенията му се оправдали. Професорът изнесъл жервата, натоварил я в колата си и потеглил. Той, Жъоне, потеглил подире му, да види къде ще я кара...

— В полицията, къде другаде — изръмжа професорът, масажирайки прищипнатата си китка. — Цял ден ви чакам да пратите хора!

— Професоре, професоре — тъжно поклати глава началникът. — Нали ви помолих за малко търпение? Сядайте, аз ще карам.

И той въздъхна. Налагаше се да се върне към досадния делник на криминалиста — да издирва, да анализира, да разгадава. Защо например на Жъоне му е потрябало да се маскирва, когато професорът не го познава? И какво правеше по това време тъкмо пред хотела?... Налагаше се да търси изход от положението. Случаят беше толкова прост, а сега ставаше сложен. Жъоне положително щеше да лъже и пред следствието, че професорът се е опитвал да избяга, професорът щеше да доказва с педантично записваните часове на обажданията си, че е загубил търпение да ги чака, прокурорът ще пита толкова ли е било трудно да намерят човек, който да го арестува навреме...

— Браво, Жъоне — рече той като за начало. — Добре я свършихте! Мисля, че е време вече да ви представя за повишение в първи ранг. Вземете колата си и ни следвайте!

Лицето на инспектора бързо налучка онай мъжествена меланхолия, с която филмовите му колеги посрещаха и най-потресаващата вест. Затова, тичайки назад към датсuna, той успя да хвърли един вече почти равнодушен поглед на своя стар фолксваген. Повищението му позволяващо да си купи кола от по-висока класа.

— На какво мирише така? — намръщи се началникът, сядайки зад волана на ситроена.

— На афтър шейв — отвърна професорът. — Нали казахте, че можело...

— Можете. В нашата практика, господин професоре, всичко става. А кокалът?

— Какъв кокал?

— От игуанодона. Той е веществено доказателство.

— В къщи е. Трябваше ли...

— Не се беспокойте, господин професоре, аз лично ще го взема на съхранение. Не се беспокойте за него — увери го началникът на отдел „Убийства“ и потегли.

*Ей богу, не знаех какво да мисля — твърде странно съчинение!
Разбира се, виновният съм си аз — като му давам такива абсурдни*

поръчения! Кой беше казал, че жанрът си отмъщава, когато нарушаваш законите му? Ето ти и отмъщението! Силно се съмнявам, че съвременният любител на криминалното четиво ще приеме такава новела, но както и да е, нали само проверявам възможностите на компютъра!

Нежнозелената надежда на бухалските очи продължаваше да свети на среща ми. Бях забравил да го изключя, докато четях първото му произведение, и съвсем нелепо се почувствувах виновен, защото един такъв компютър не прегрява лесно, как иначе ще съчинява романи и трилогии, и тетralогии. Рекох му:

— Благодаря.

Нищо повече! Няма да почна да го хваля я, машина е! А пред машина да лицемериш е смешно. Един електронен мозък, убеден съм, никога не ще има нужда от лицемерието ни, защото и никога не ще достигне съвършенството на човешки ум. Очите му обаче ме смущаваха. Те май останаха недоволни и се взираха сега направо в душата ми и сякаш се питаха какво друго могат да измъкнат оттам. Казах плахо:

— Да опитаме още нещичко, а? — Той мълчеше в очакване. — Нещо по-друго тоя път. Какво да бъде... — Погледът ми шареше по онай част на регистъра, където лежеха кратките форми. Вече ме гонеше нетърпението. — Какво ще кажеш за една приказка? — рекох му, зърнал клавиша с надпис „приказки“.

Топлият женски глас не се обаждаше. В подобни случаи една истинска секретарка би окуражила работодателя си било с дума, било с милувка.

— Защо мълчиши? — запитах аз и насмалко да добавя едно „бе говедо“?

— Моля, оформете заданието, както е посочено в ръководството.

Аха, поядосах се аз, нямаш настроение за свободен разговор или програмата ти е такава? Бъбреше ми се, както винаги, когато в главата ми е мътно. Пък и гласът му предразполагаше към бърене. Под такъв глас обикновено си представях една пухкава и мургава гушка, а представиши ли си нещо такова, ръката ти ще посегне и към клавиша с повече нежност. Натиснах на „приказки“, клавишът се оцвети в зелено.

— Какво да ти кажа за приказките — рекох аз на бухала. — Щом имаш специален клавиши, би трябвало да знаеш какво представляват. Щото аз никак не знам. Много приказки са изписани за приказките — че в тях били заложени прасхемите на мисленето и нравите ни, и архитиповете на човечеството, и какво ли не още, и може всичко това да е вярно, но нека някой да ми обясни що-где разумно защо например третата царска дъщеря винаги е най-красивата, защо третият брат, и то глупавият, винаги правя накрая нещата? Защо не вторият или четвъртият например? Защо змеят е с три глави, а дори и на свети Петър са му били нужни три пъти, за да се отрече от своя бог, макар главата му да е само една? Голяма магия е това приказката, пълна е с такива магии и аз съм много любопитен какво ще съчиниш...

— Идея, тема, сюжет — подканва ме невидимата секретарка, сякаш не е ясно от цялото ми държание, че в мозъка ми няма ни тема, ни идея, ни сюжет, а само едната гола и от детството още предана обич към приказката. И не само обич, а и един страхотен респект пред нейните непреходни хубост и мъдрост, и не на последно място — мъката, че за мен като автор те са си останали непостижими.

Наистина няма смисъл да се дразня от компютъра си — аз мога и до утре така да си плеща каквото ми скимне в своята безпомощност, защото не съм от ония автори, дето приказката им е до колене и газят из нея с калните си ботуши. За приказката трябват чистота и доверие в красотата, макар че тя, красотата, все още дори не се е и наканила да почне да спасява света, както някога се е надявал колегата Достоевски. Приказките можеш да обичаш и от отчаяние, но с отчаяние приказки не се пишат.

Идея, тема, сюжет... В главата ми са толкова живи и така нагъсто сраснали приказките от моето детство, че просто няма къде да се пръкне някоя друга сред тая прелестна джунгла. Доброто и злото, казвам тъжно на компютъра или по-скоро на себе си, те все се борят, все се побеждават, все си режат главите, все им поникват нови и така май ще си бъде во веки веков. В приказките! Щото в живота май не е съвсем така, мили мой или мила моя, как в края на краищата да ти викам? В тая чудата приказка, наречена живот, това добро и това зло си живеят бая задружно, или казано по-

философски: в един кога разумен, кога не толкова разумен компромис. И ако рече човек да пише приказка за живота, май ще излезе нещо доста по-различно.

Все пак нека не ги объркваме — змеят си е змей и е неизменно лошият, Иван Глупака пък е умният и добрият, а битките все за съкровища и жени се водят. На си мисля друго: защо народът признава диалектиката глупакът да се окаже мъдър, а образът на чудовището е неизменен? Нали когато някой е с повече глави, не е възможно поне една от тях да не стане предател?

Аз съм жалостив човек и, право, да си кажа, като дете винаги ми е ставало мъчно за змея, когато му отсичаха главите, макар, разбира се да съм си оставал на страната на героя. А сега вече съм убеден, че на змея в никакъв случай не му е по-леко с тия три глави, отколкото на Иван Глупака с едната, па колкото и мъдра да е тя. Да, да, така си мисля аз — че на злото никак не му е лесно да излиза, въпреки многоглавието си, само срещу разноликия и хитър човек, и затова все гледа да се съюзява с доброто, та белким с дружни усилия се справят с това най-странно от всички странни същества на планетата. Ето такава една приказка ако ми напишеш, в която да не падат напразно толкова глави, сигурно ще ти бъда признателен. Как смяташ да я озаглавиш?

— Заглавието и последната редакция на произведението са право на този, който дава поръчката — отговаря ми компютърът.

О, радвам се аз, значи и той не ограничава свободата на твореца — защото отначало доста се шушукаха такива слухове по адрес на компютрите от новото поколение.

— Е — казвам му. — Дай тогава да сложим една може би смешно, може би парадоксално за някого заглавие, но за мен то ще се свърже с диалектическите ми възгледи за живота и с неугасналата ми още напълно способност да съчувствува. Да я наречем

---

[1] Мъжко козметично средство за след бръснене (англ.). ↑

ПРИКАЗКА ЗА ДОБРОТО ЧУДОВИЩЕ

Като видя чудовището, Иван си каза: Тая работа няма да стане така! Прихвана внимателно меча си, за да не издрънчи, и се скри в храстите да обмисли какво да предприеме.

Чудовището имаше три грозни глави с по един остър рог на всяка. При издишването от шестте му ноздри бликаха синкави пламъчета, сякаш целият му огромен търбух беше напълнен със спирт или пропан-бутан. Същинска газова печка с три котлона! — рече си Иван; той никога не губеше чувството си за хумор, когато беше добре скрит.

Зад гърба на чудовището зееше черната паст на пещерата, пълна с не по-малко плашещи тайни. По обед пристигна една каруца, която чудовището приветствува с нетърпеливо ръмжене. Дългобрадо джудже смъкна с пъшкане от нея заклана крава и едно зайче. Кравата просна пред дясната глава, зайчето хвърли пред средната, а на лявата глава каза:

— Твойт ред е утре — след което скочи в каруцата и изчезна.

Лявата глава се извърна, да не гледа как колежките ѝ ядат, а пламъчетата в ноздрите ѝ почервяняха. Двете глави свършиха бързо с обяда си и заклюмаха сънливо. Дясната клюмаше два пъти по-силно от средната, тя направо си спеше.

Сега е моментът, реши Иван, излезе от храстите и подвикна:

— Ей, ти, я ела малко насам!

— Какво искаш, човече? — вдигна се настръхнала гладната глава.

— Съкровищата — отвърна Иван и посочи към пещерата.

— Не може — отсече чудовището. — Върви си из пътя!

— Виж какво — каза Иван. — Аз все едно ще ги взема, ще те убия и ще ги взема...

— Ще ме убиеш ли? — разсъниха се и трите глави, а пламъчетата в шестте им ноздри весело заиграха е цветовете на дъгата.

— Ти? Мен ще убиеш? Ха, ха, ха...

— Смей се, ти смей се, но аз съм третият брат! Не си ли чувал приказката? Третият брат винаги убива чудовището.

Главите се вдигнаха сепнато, изгледаха го с разширени очи, пламъчетата се затаиха в ноздрите.

— Наистина ли си третият брат?

Иван вдигна извинително рамене:

— Уви, третият съм! Но нека не правим като в приказките. Минаха тия времена. Глупаво е да се пролива кръв за чужда сметка. На ония еснафи им дай само някой да убива чудовища заради тях. Пък ти си всъщност едно добро чудовище.

— Какво, какво съм? — зинаха от изумление трите глави.

— Ами да, ти си едно много добро чудовище. Веднага те разбрах.

— Първо, не съм чудовище, а змей — пуснаха главите по едно-две плахи пламъчета. — И второ...

— Добре де, змей — все тая! Важното е, че си добър и ще се отместиш сега да взема съкровищата.

— Не съм добър — изпръхтя чудовището. — Хайде, махай се, да не стане като с братята ти!

— Ти май забрави, че съм третият — потупа Иван ножницата си.

— Размисли малко, пък тогава решавай! Давам ти три минути да си помислиш, на глава по минута, после ще заиграе мечът.

Трите глави се изгледаха една друга изпитателно в очите. Дългите им шии бяха се извили като три гигантски въпросителни.

— Какво си въобразява тоя? — рече лявата на другите две. — Аз съм дори един много лош змей, няма по-лош от мене!

— Не пресилвай нещата! — възрази й дясната.

— Аз съм си аз — съвсем нормален змей! — рече средната глава.

— Лош съм! — викна по-високо първата и пусна няколко гневни пламъка.

— Стига ма — надвика я дясната. — Ядосана си, защото си гладна. Утре друга песен ще запееш.

— И ти ще запееш утре друга песен — озъби ѝ се оная. — Утре аз ще ям кравата.

Средната глава се обади смутено:

— Странна работа, едната ми половина твърди, че съм добър, другата — че съм лош.

Но двете не я чуха, защо вече се караха. Наричаха се с думи, каквите Иван никога не би дръзнал да употребява — с действително чудовищни думи, и само тук-таме сред тях изплюющаваше като камшик по някое „добър-лош, добър-лош!“

Иван разбра, че тая дискусия няма да свърши скоро, измъкна меча си и ревна:

— Я затъкни тия уста! Добър змей си и толкова! Но си глупав. Впрочем не се обиждай, те всички добряци са си и малко глупави. Ти ми кажи на мене за какво са ти тия съкровища! Понятие си нямаш от съкровища, а си седнал да ги пазиш! За кого ги пазиш? И от кого ги пазиш? Ха кажи де!

Трите глави се загърчиха в затруднение на дългите си люспести шии. После дясната изръмжа треснато:

— Хранят ме, затова ги пазя. А теб за какво са ти?

— Видях аз колко те хранят — каза Иван и спокойно си засвива цигара. — Но това е вече разговор. Знаех си, че ще се разберем. Слушай сега да ти обясня. Аз съм от ей онът град долу в равнината. Много сме бедни. Виж ме само какъв тютюн пуша! Земята е сушава, населението ни ще измре от глад. А с тия съкровища ще докараме вода за нивите си, ще построим фабрики, ще си направим болница и училище, ще заживеем човешки. Както виждаш, за добро дело съм дошъл.

— А аз? — попита чудовището.

— Ти ли? Твоята е лесна. Ще дойдеш с мен. Като забогатеем, така ще те храним, че ще се пръснеш от ядене. Никоя от главите ти няма да оставяме гладна. Но хайде, стига пазарльци, че ме сърбят вече ръцете за работа. И не забравяй все пак: аз съм третият!

— Сигурен ли си, че си третият?

— Колко пъти ще ти го казвам — ядоса се Иван. — Толкова поне мога да броя.

Змеят вдигна чудовищната си лапа, почеса поред трите си глави, почвайки от лявата, след това се отмести от пещерата с тройна въздишка:

— Добре, но на твоя отговорност!

Иван запретна ръкави, изнесе от пещерата всички съкровища, натовари ги на широкия гръб на змея, качи се сам отгоре и го подкара към равнината.

Отначало хората се изпокриха с ужас, но щом разбраха каква е работата, в бедняшкия град настана голямо веселие. Иван обаче не го остави да трае повече от три дни и три нощи. Той се оказа мъдър и строг управник, разпредели разумно съкровищата и впрегна хората на труд. Докараха най-напред водата — цяла широка река. Построиха фабрики, училище, болница. Вдигнаха си богати къщи и заживяха щастливо. А в неделя се разхождаха из градския парк, където бяха устроили красив зоокът и весело се закачаха с доброто чудовище, което доволно се разполагаше из него. Децата най-много се радваха. Катереха се по дългите му шии, яздеха го, караха го да им пали огън.

Така минаха много, много години и нещата се промениха. Защото годините винаги променят нещата. Децата първи го забравиха. Омръзна им като всяка играчка. Само от време на време някой находчив палавник ще окачи на конец за роговете му по някоя бомбичка и щом чудовището кихнеше, бомбичките гръмваха от пламъците, та го стряскаха и опушваха очите му.

Зарязаха го и жените. До някое време те още се редяха сутрин на опашка да им пърли закланите кокошки и гости. Поднасяха на дълга маша птицата към него, змеят духваше леко и спиртните пламъци мигом я опърляха, а щастливата домакиня хукваше към къщи да я сготви. Всичко вървеше бързо и удобно, защото той обслужваше по три домакинства наведнъж. Но ето че новооткритият завод за бройлери забълва на пазаря идеално изчистени пилета и жените престанаха да идват.

Не се и разхождаха вече много-много из парка — телевизия гледаха, а мъжете започнаха открито да роптаят против него из кръчмите:

— За какво държим всъщност тоя звяр? Цяла кравеферма работи само за него! Не сме чак толкова богати, че да хрантуим разни чудовища. И тоя наш Иван... защо не го уби, както си му е редно, ами ни го натресе на главите? Изглежда, не случайно като малък са му викали Иван Глупака...

Но до престарелия вече Иван тяхното недоволство не достигаше. Те отдавна бяха го обявили за велик, а как ще кажеш на един велик човек, че си недоволен от него! Щом той умря обаче, новият управник, който бързаше час по-скоро и него да провъзгласят за велик, престана да праща крави на змея. Той откри няколко лавки в парка и нареди

който иска да си храни змей, сам да си плаща удоволствието. Отначало това месо се продаваше все пак по-евтино, но после изравниха цената му с цената на другото месо, защото хората го купуваха уж за змея, пък си го ядяха сами.

Чудовището отслабна. Омекна и се сбръчка като надуваема играчка с повредена запушалка. Едва се държеше още на краката си, та беше повече от учудващо как много моми и невести продължаваха да твърдят в някои особени моменти, че ги любел змеят. Подобни показания естествено само още по-силно утежняваха положението му. По едно време той се довлече до централния площад и много месеци лежа там. Люлееше на три посоки трите си глави и жалостиво подвикваше на минувачите:

— Дайте, за бога, нещо да ям! Аз съм добрият змей, не ме ли помните? Аз съм доброто чудовище...

Научил за това, новият управник се почувствуval лично засегнат:

— В мяя град — просяци? Такова нещо няма да търпя! Да се маха! — и заповяда да го прогонят извън града.

Хората облекчено си отдъхнаха, а площадът възвърна предишната си красота, след като от него изчезна гладният звяр. Градът заживя още по-весело и и вече съвсем безгрижно. Но щастието му не трая дълго.

През лятото реката изведнъж пресъхна. Настана такава суша, че всичко в полето и градините изгоря. Спряха водениците, спряха фабриките, защото нямаше електричество. Настъпи ужасен глад...

И тогава се чу, че някакво страшно чудовище, някакъв триглав змей изпивал водата при самите й извори.

Управникът веднага разгласи, че ще даде дъщеря си за жена на оня юнак, който убие змея, но в града или не се намираха вече юнаци, или пък не държаха да се сродяват с управника.

Извън града обаче, край пресъхналата река, в една бедняшка хижа живееше преселник с тримата си сина.

— Е, тате, ще трябва да вървя — вдигна се една вечер от празната трапеза най-големият син, въпреки че не знаеше нищо за обещанието на градския управник.

— Недей, бате — заплака най-малкият му брат. — Не си ли чел приказката? На, виж! — и му подаде книжката, която четеше, за да залъже глада си.

Най-големият брат въздъхна:

— Чел съм я, Иванчо но няма как — малък си още!
И запрепасва меча си...

* * *

Прочетох я два пъти. Приказката си е, по всички правила на приказката — макар просмукана от доста горчивина. Дали не са ми пробутали компютър-мизантроп? Не, това е невъзможно — никой няма да създаде човекомразещ компютър! Той е само разумен скептик и съвсем не затваря вратата пред надеждата: Ето, ясно и определено посочва, че винаги и навсякъде ще се раждат нови трима братя, които да тръгнат срещу чудовищата.

След второто прочитане приказката ми се хареса още повече и смятам, че не е неприлично, когато един автор открито се радва на сполучката си.

— Браво, бухале — казвам му. — С тая приказка ти ми вдъхваш надежди.

Той мълчи и аз не знам приел ли е похвалата ми, не е ли, и дали когато похвалиш една машина, това ще ѝ подействува на сърчите и или ще я главозамае. Може ли да се каже за един електронен мозък, че се електронозамаива? Трябва да питам някой специалист.

— Браво, компютре — повтарям му. — Сигурно ще се сработим с теб. Важното е човек да налучка кое прави най-добре. Не съм уморен, надявам се, ти още по-малко, нека продължим с упражненията, а! Изкушава ме най-вече да опитам жанрове, до които не съм посмявал да се докосна. Гледам те, имаш специален тематичен клавиши „исторически сюжети“, а това ме навежда на разни мисли. Защо за другите нямаш специални клавиши? Ще ми се да вярвам, че този има обикновеното предназначение да те включи към историческите архиви или където там е нужно, за да получиш съответните справки и дати. Иначе би било нелепо. Защото... с какво толкова се отличава например един исторически роман от научнофантастичния? Може би само с това, че фантастичният по-малко лъже. Той откровено ти съобщава още в началото, че ще ти разкаже нещо, което се е случило, нито пък ще се случи.

Следователно, казва ти той, внимавай в картинаката, читателю: с тая измислица аз искам да ти подскажа нещо друго! А какво прави историческият роман? През цялото време ти внушава, че ти преразказва точния развой на събитията и цялата истина за героите. Чиста мистификация! Не знам дали е вредна, пазя се от категорични твърдения, но не виждам и особената полза от нея. И без това човечеството си е създало предостатъчно лъжливи митове, защо да ги произвеждаме и сериозно, с компютри? Признавам ползата от историческото четиво само когато то хвърля трезв реалистичен и, бих добавил, демитологизиращ поглед към миналото, а не когато го използува, за да създава нови митове.

Натиснал съм вече на „новела“, натиснал съм на „исторически“ и мургавата топла секретарка — защо все такава почнах да си я представям? — не закъснява да ми поиска темата и идеята.

— Истината — казвам аз патетично. — Истината от съвременна гледна точка, това искам да видя в един исторически разказ. Възможната за нас, днешните хора, истина за събитието и человека, а не старите заблуди или романтични измишльотини! Ето, твоят чудесен глас ме подсеща: с какъв ли глас са поднасяли истините си Хекуба и Пития, или Сибила, или Кисандра например? Касандра е интересен образ, не намираш ли? И е един от ония според мен изцяло фалшиви митове. Никак не мога да проумея защо тъкмо нея са мразили троянци, защо не са мразели другите пророчици... Впрочем мога да го разбера. Другите пророчици са изричали мъгливите си предсказания из мрака на специални храмове, заблудени в благовонни пущеци и срещу богати жертвени дарове, а това нещастно момиче е съобщавало безплатните си истини по улиците и площадите, с възможно най-простите и ясни думи. Не обича народецът такива пророчици и това е! Кръв иска той да се лее в краката на истините и в тамянен дим да са обвити.

Ето, нещо такова бих казал аз в един исторически разказ, бих смъкнал тия фалшиви була, за да светне, както се вика, голата житейска правда. Опитай се да продължиши тия ми разсъждения, нека видим зад глупавия мит цялата истина за този според мен най-прелестен женски образ на древността. Никоя царска дъщеря от нито една приказка и никоя жена от историята не може да се

сравнява с нея по величие и трагизъм. Обикни я и ти, моля те, обикни я, както я обичам и аз!

ПРОРОЧИЦАТА

Днешната наука гледа с недоверие на ясновидството, но в немалко отделни случаи тя определено греши. Касандра, малката дъщеря на троянския цар Приам, действително умееше да вижда бъдещето. А има ли нещо необикновено в това — колко врачи по света и днес си вадят хляба от тоя древен занаят! Вярно, повечето от тях са спекулантки, но сред тях се срещат и жени с действителни пророчески дарби.

Обикновено това са неуки, понякога дори слепи жени, което също не изглежда случайно. Вероятно обремененият от културата мозък губи своите прорицателни сили. Та и остава ли ти време сам да видиш нещо в бъдещето, когато радиото, телевизията, вестниците непрекъснато те заливат с предсказания за него! Друг е въпросът дали това е свръхестествена дарба, както са смятали в древността, или е пракачество на човешкия мозък, което постепенно е закърнявало с неговата еволюция, както апандиситът ни. Защото безспорно е, че някога ясновидството е било по-често срещано явление и макар да са му приписвали божествен произход, хората са се отнасяли към него както към нещо нормално. Докато днес един истински пророк, който не си служи с никакви технически пособия — нито с утайка от кафе, нито с карти, нито с астрологически пресмятания или поне със средствата за масова информация, а ей тъй изказва пророчествата си направо по улици и площици, не би умрял от глад само ако овреме го затворят в лудницата. Цивилизацията си иска своите задължителни атрибути.

С Касандра обаче нещата бяха усложнени от някои обстоятелства. Троянци не ѝ вярваха не защото не вярваха в ясновидството, а защото около нея витаеше легендата, че самият Аполон я е прокълнал да не ѝ вярват. Аполон се бил влюбил в младата ѝ красота, но Касандра го отблъснала. Тогава той я надарил с дарбата да предсказва бъдещето, а едновременно с това изрекъл проклятието никой да не ѝ вярва.

Ако анализираме тази легенда, ще видим пълната ѝ несъстоятелност. Първо, за древните хора Аполон е бил бог на слъцето, на яснотата, на реда и на изкуствата. Наричали са го още Стрелецът, защото той е въвеждал реда направо с огнените си стрели: убива четиринайсетте деца на Ниоба, понеже се била присмяла на майка му, убива Марсий, защото свирил на арфа не по-зле от него, и така нататък. Оттук е видно, че един макар и много суетен, но иначе простодушен и праволинеен бог, който така лесно се хваща за лъка, едва ли ще си послужи с толкова усложнено и изтънчено в своята жестокост наказание — да създаде пророк, комуто никой да не вярва. И второ: в нито един друг мит не се среща жена, която да е отказала на някого от главните богове. Защо Касандра ще прави тук изключение?

Многобройните авантюри на Зевс, при които той се е маскирвал, за да прельстява земни жени, не се дължат на тяхната съпротива, а защото по онова време вече доста се е спекулирало именно с тяхната податливост. Мнозина обикновени граждани са се опитвали да се представят за богове, та жените постепенно станали недоверчиви, а и съпрузите им били все по-малко склонни да повярват, че именно тоя или оня бог е вкарал поредното дете в дома им. Подобен е всъщност случаят и с Касандра.

Тя още от малка проявяваше своите ясновидски способности, но с тях само ядосваше родителите си и братята си, като веднага им съобщаваше какви резултати ще дадат техните глупави постыпки. Касандра растеше хубава, но необичана, защото трудно е, дори за родителите, да обикнат едно толкова устато момиче, което непрекъснато изрича неприятни истини. Години по-късно, когато тя беше поиздула вече пазвата на туниката си, а наедрелите ѝ ханшове бяха вдигнали самата туника още по-нагоре, тя продължаваше да се шляе из Троя все така самотна, защото ергените се плашеха от грубата ѝ откровеност. Само веднъж я пожелаха сериозно. Главният жрец на Аполон, който най-добре знаеше как стоят нещата с ясновидството, я завари в празния храм и опита с гръмовни приказки и благовонни илюминациии да се представи за бога, комуто служеше, но младата ясновидка го позна и зверски ухапа лъжебожествената ръка, която настояваше да се вмъкне под туниката ѝ.

За да предотврати скандала — момичето беше царска дъщеря, жрецът веднага обяви публично, че тя е отблъснала самия Аполон и

той я е прокълнал никой да не вярва на думите ѝ. А хората естествено повярваха на жреца, не на неприятното остроезично момиче, което напразно им разказваше истината за случая.

След този ден самотата на Касандра стана двойно по-страшна. Мъжете вече съвсем не я поглеждаха — щом бе отказала на самия Аполон, значи за тях нямаше никакви шансове. Презряха я и жените. От завист, разбира се: да откажеш не на кого да е, а на най-красивият от красивите, на Слънцеликия! Пък и ако всички почнат така да отказват на боговете, докъде ще се стигне? А цялото ѝ семейство окончателно я намрази, загдето бе му попречила да се сроди с Олимп.

Естествено бе в отговор на такова отношение Касандра да се озлоби към троянци. Но и прорицателските ѝ способности се изостряха, защото известно е, че тъкмо самотата обогатява и наблюдалността, и силата на ума, и познанията за хората. Ето защо тя почти сладострастно предричаше края на славната Троя.

Още в началото тя казваше на брат си Парис: „Парисе, иди, иди домъкни онай хубостница в Троя, че да ви гледам после резила!“ И не можеше да се разбере точно окуражава ли го, или го предупреждава. Но все едно никой не я слушаше.

Виж, Хектор, единствения от рода си, когото обичаше, тя предупреди съвсем недвусмислено, не с неясните приказки на другите ясновидки:

— Бате, не излизай срещу Ахил. Ще те утрепе Пелеевият, повярвай ми! Ще те утрепе и като куче ще те влачи около Троя.

Хектор беше не само силен и умен, но и добросърден, затова не ѝ отвърна като другите („Я си затваряй калната уста.“), а кратко ѝ каза:

— Знам, сестро, но дългът го налага. С какви очи ще гледам после народа си! — И добави с тъжна насмешка: — Пък и ти каква пророчица ще си ми, ако това, дето го казваш, не излезе вярно! Нали Аполон така те е проклел, ти да казваш истините, пък ние само да не ти вярваме.

След като Хектор загина, нищо вече не свързваше Касандра с родния ѝ град. Тя се катереше по стените му, сякаш пияна от нетърпението си, гледаше към лагера на гърците и караше войниците да ѝ показват кой е Агамемnon, кой е Аякс, Малкия или Големия, и кой е Одисей, който щеше да вкара гибелния кон в Троя. Тя не беше сляпа,

както най-добрите храмови ясновидки, но все пак беше доста късогледа и не можеше от толкова далеч да разпознае прославените герои, та си изкарваше яда на бедните войници:

— Е, те тия ще ви видят сметката! Хич не си въобразявайте, че нещо ще направите! Богоувете отдавна са го решили.

Приам, царят, се видя принуден да изолира дъщеря си, за да не обезверява и разлага войската му. Той нареди да я затворят в храма на Атина, с надеждата, че тя най-после ще поумнее, като поседи при богинята на мъдростта. Обзведоха ѝ едно уютно ложе в адитона — онова най-свято място в храма, достъпно само за главния жрец; на него възложиха и да се грижи за прехраната ѝ.

Касандра не се възпротиви. Тя знаеше, че краят е близо и искаше да се подготви за него. Грижеше се за тоалета си, опитваше се да надникне в собственото си бъдеще и очакваше ония — както бе се сторило на късогледите ѝ очи — великолепни герои да я измъкнат завинаги от самотата ѝ. Затова щом виковете, писъците и отблъсъкът на пожарите стигнаха до свещения адитон, тя бързичко се донагизди и излезе на стълбището. Нямаше кой да я спре, защото жреците, предупредени от своята богиня, бяха се изпокрили.

Гърците уважаваха чуждите храмове, пък и имаше достатъчно плячка в околните къщи, та никой не ѝ обърна внимание. Като я гледаха да стои усмихната, с венец на главата, войниците я смятаха за луда или за жрица, което често пъти биваше едно и също, а на жрици се посягаше само в краен случай. И бързо отминаваха, заети с опожаряването на града.

Ядосана, Касандра се канеше вече да заподвиква и на тях разни страшни предсказания, когато най-после един от бойците се спря в подножието на храма. Бе зяпнал от изненада пред толкова хубост и такова ведро спокойствие сред околните ужаси на загиващата Троя.

Касандра го повика с ръка. Той така пламтеше от огъня на битката, че сигурно всички бълхи бяха избягали от богатите му доспехи. Явно не беше обикновен войник.

— Кой си ти? — запита го тя.

— А-а-якс — позаекна момъкът, объркан от внезапния въпрос, последвал благосклонния ѝ повик. На победителя се полагаше да пита така, не на победените.

— Якс? — зарадва се Касандра. — Малкия навярно!

Той потвърди още по-смутено и това по майчински я затрогна — момчето сигурно бе отрасло с чувство за малоценност край големия си съименник.

— Влез да си починеш — каза му тя. — Ще ти налея вино. Изстудено е. Пък и в адитона е прохладно.

— Но коя си ти? — успя най-после да изрече смайването си Малкия Аякс.

— Дъщеря съм на Приам.

— На Приам? Но какво правиш тук, защо не се спасяваш?

— Чакам те — чаровно му се усмихна тя, хвана го за ръката и го поведе в храма.

Той се опомни чак в адитона, когато тя почти го събори върху царски застланото ложе.

— Откъде знаеш, че аз...

— Аз съм Касандра — отвърна тя и веднага осъзна грешката си, защото той се изплаши. Явно клеветата на жреца бе стигнала и в лагера на гърците. Побърза да го успокои: — Не бой се, пий! Пийни си от това винце. Вие нямате по-хубаво.

Тя грациозно вдигна ритона над лицето му, отпуши дупката в козето краче и виното шурна. Ще не ще, героят трябваше да си отвори устата, ако не искаше то да напълни доспехите му.

След като изгълта половината ритон, победителят наистина се успокои.

— И защо си ме чакала?

Касандра свенливо спусна дългите си мигли.

— Да ме изнасилиш.

— Да какво?... Аз?

— Нали знаеш, че виждам в бъдещето? Видях го вече. Така ще пише и в историята на Троя: че Аякс е изнасилил Касандра.

— Кой Аякс? Ма... ма...

— Малкия! — потвърди ясновидката.

— Чакай — спря той ръката ѝ, която пак надигаше ритона. — Амиии... щом вече си го видяла, може и да не го правим, а?

— Не може — строго отвърна Касандра. — Такава е волята на боговете.

— Ама тука ли? В храма? Какво ще каже Атина?

— Каквото ще каже, казала го е вече. Пий! Пий, да се съзвземеш!

Виното беше сладко и силно; Касандра не бе го разредила с вода, както правеха гърците. А след цял ритон такова вино веднага почваш да гледаш по-смело и на хората, и на боговете.

Малкия Аякс нямаше голям опит в изнасилванията. Дори бе си наумил, щом влязат в Троя да се поупражни с някоя и друга троянка, но така се увлече в преследването на противника, че забрави решението си. Въпреки това нещата, общо взето, се получиха. Той поне беше доволен.

Както всички момичета обаче, Касандра остана разочарована от първия си досег с мъжа. И докато той дремеше блажено на рамото ѝ, тя си мислеше с пророческа трезвост, че Малкия Аякс е твърде млад и сигурно не ги умее още тия работи. Пък и какво ли бъдеще щеше да ѝ предложи той? Тя е царска дъщеря, не биваше да се хвърля в ръцете на разни хлапаци. И тя решително го събуди:

— Хайде, геройо, върви да се биеш!

На него не му се сражаваше вече и той викна възторжено:

— Ей, ама ти ми се хареса, знаеш ли! Аз ще те взема за наложница.

Касандра изобрази най-трагичното примирение, на което бе способно лицето ѝ.

— Не може, мили. Ще ме вземе Агамемнон.

— Откъде накъде! — възбунтува се младата кръв на Аякс. — Аз пръв те видях.

— Така ще стане — повтори тя в ясновидски унес.

— Ама ти и това ли видя?

— Ъхъ — кимна тя, досадена от глупостта му. — Иди го доведи!

— Как пък не! Аз да ти го довеждам! — рече гордо младият пълководец.

— Глупчо, като разпределя плячката, ще ти отдели повече.

— Теб искаш! Не ми трябва друга плячка — пламенно ѝ заяви той.

— За какво съм ти, да ти предсказвам все лоши неща ли?

— Но това, което одеве ми предсказа... — ухили се Аякс и ѝ намигна.

— За теб може да е хубаво, за боговете може да е лошо.

— Дай тогава поне още веднъж, щом така и така...

— Не бива. Атина ще се разсърди.

— Щом първия път не се разсърди...

— Ще те погуби, ти казвам! — опита тя още веднъж да го отклони.

Аякс обаче изръмжа страховито, както ръмжеше, когато се хвърляше в боя, за да сплаши противника, и зверски я награби. Сега изнасилването излезе почти истинско и повече ѝ се хареса, но Касандра си остана неумолима. Когато той, потен и възторгнат от себе си, извика самодоволно: „Е, хайде, богиньо, сега вече можеш да ме погубиш!“, тя му рече с плашещо спокойствие:

— Не бързай, и това ще стане.

— Ти... сериозно ли?

— Сериозно, мили.

Младият герой панически застяга многобройните кaiшки на бойните си доспехи.

— Почакай — рече тя, размислила. — Ти ще ме заведеш при Агамемnon. Пленил си ме и ме отвеждаш като подарък за него. За теб ще е по-добре така.

И облече нова, неизмачкана туника, заоправя косите си.

— А него Атина няма ли да накаже? — попита я младият герой, следейки със суеверен страх сластните движения на тялото ѝ.

— И него ще накаже — отвърна тя равнодушно.

— Ще те заведа тогава — възрадва се Аякс.

Агамемnon, предводителят на обединените гръцки войски, ги прие в царската си шатра, мерейки парадните си одежди, защото се готвеше за отпразнуването на победата. Макар в брадата му да се къдреха множество бели кичури, а бронята да бе изкована по издутата дъга на корема му, той носеше още много сила в себе си; беше горд, самоуверен и действително царствен. С такъв мъж не можеше да се пропадне.

След като изслуша рапорта на Малкия Аякс, той сдържано му благодари и каза, че ще има предвид неговото старание и храбростта му в боя. Очевидно и той знаеше за мнимото ѝ проклятие, защото не показва никаква радост от подаръка. Това пролича и в доста хладното му обръщение:

— Мила Касандра...

Не забравила потеклото си, тя го прекъсна не по-малко царствено:

— Нека останем насаме, царю!

Агамемнон се посмути от дръзкото поведение на пленницата. Не му се и щеше сам да решава съдбата на царската дъщеря, но Аякс с видимо облекчение побърза да се измъкне от шатрата, още преди да бе го освободил.

— Мило момиче... — започна още по-хладно царят на Микена.

— По волята на боговете вече не съм момиче — пак го прекъсна Приамовата дъщеря, която никак не умееше да си затваря устата. Но все пак поне не се впусна в подробности.

Агамемнон съвсем се обърка:

— Е, щом е така... Впрочем друго исках да кажа, това си е твоя работа... — Той се ядоса над собственото си смущение и доста нецарствено извика: — Добре де, какво ще те правим пък теб сега? Дъщеря на Приам си, да те вземат мътните!

Касандра го прикова с пророчески поглед.

— Ти ще ме вземеш.

— Ааа, не! Тая няма да стане — замята се той из шатрата си. — И без това приказват, че много плячка съм взимал за себе си. След онай конфузна история с Бризейда и Ахил...

— Не ти ли харесвам? — запита го тя кокетно.

— Харесваш ми, но... Пък и доста ти е лоша славата.

Тя кипна, от което стана още по-хубава.

— Чуваш ли се, Агамемноне, какво говориш? Една дарба, дадена ми от самия Аполон, да носи лоша слава? Ох, дано да не те е чул Слънцеликий!

Агамемнон уплашено погледна към тавана на шатрата.

— Ама аз...

— Да смятаме, че не си го казвал — великодушно му прости Касандра. — Хайде, вземай ме! И да не си посмял да помъкнеш други робини, защото Клитемнестра ще те убие.

Той още по-нецарствено отстъпи пред нейната властност:

— Такава ли е волята на боговете?

— Ъхъ.

— Кажи нещо повечко де! Какво са намислили за мен?

Касандра си пое дъх и за пръв път съзнателно изльга. Не се оказа толкова трудно, колкото бе си мислила, защото боговете още не бяха ѝ

съобщили нищо определено — нито за Агамемнон, нито за собствената ѝ съдба.

— Ти ще бъдеш много щастлив с мен. Царството ти ще стане богато, а народът ти ще живее в мир. Ще стигнеш до големи почести и дълбоки старини.

Така предричаха циганките по пазарищата, но в своето усамотение Касандра бе прозряла, че истините носеха само враждебност и самота. Тя бе се убедила, че троянци не ѝ вярваха не заради лъжливото проклятие, а защото хората изобщо не обичат да им се предсказват лоши неща. Дори когато сами виждат безрадостното си бъдеще — та единствено глупаците не разбираха, че Троя не ще издържи обсадата! — те много се огорчават, ако друг им го посочи и инстинктивно предпочитат да не му вярват, да се самоуспокояват.

Резултатът потвърди нейното ново прозрение. Агамемнон я огледа с други очи и никак не му беше трудно да повярва, че ѝ е хубаво с нея. Касандра беше красиво момиче. Е, по волята на боговете, вече не момиче, но срещу волята на боговете не се върви, особено когато те са благосклонни към теб. Пък сега те явно бяха благосклонни. И с голяма победа го дариха, и ето каква жена му изпратиха в шатрата!

По настояване на Касандра той раздаде на офицерите и войниците другите свои робини и наложници, които разсейваха царствената му скука по време на дългата обсада на Троя, и не сърка. Веднага си спечели нова популярност и славата на справедлив главнокомандуващ. За Касандра никой не му завиждаше.

Царица Клитемнестра обаче, чакала вярно толкова години мъжа си, никак не се зарадва, че сред докараната от него огромна плячка се намираше само една робиня. Тя предусети, че една робиня винаги ще е по-опасна от цял хarem и не се изльга. Още след първото си посещение на вежливост при царицата цар Агамемнон отново се оттегли при робинята си, която умееше да му нашепва такива ласкови и радостни неща. Пък и живялата в проклятие жена, зажадняла за обич, не беше като другите скучно покорни наложници. Царската ѝ кръв бушуваше, по царски ненаситна, и Касандра с омайваща алчност умееше да взема от него своето си.

Но Приамовата дъщеря знаеше, че тук не е Троя, където все пак можеше да си приказва, какво си ще. В Микена тя не биваше да си

създава врагове, затова първата ѝ работа бе да пресрећне царицата в един от коридорите на двореца и да ѝ поговори със страдалческо откровение:

— Царице моя, аз не съм тута нито по своя воля, нито по волята на твоя Агамемнон, който съвсем е пропилял мъжките си сили край стените на Троя. Не се гневи на боговете, те за добро са го наредили така. Искаш ли да ти открия какво ми казаха за теб?

Коя царица, колкото и горда да е, не желае да узнае бъдещето си?

— Към теб отдавна се е запътил един млад и хубав, и умен мъж — каза ѝ Касандра. — Ти ще бъдеш безкрайно щастлива с него, в едно щастливо процъфтяващо царство. А главното е, че Агамемнон нищо няма да забележи. Боговете съвсем са го заслепили.

Щом мрачните прокоби на троянската ясновидка се събъркаха, защо да не се събърнат и хубавите ѝ? — рече си Клитемнестра и побърза да отвори най-после сърцето си за младия Егист, който отдавна я ухажваше.

След като се справи с царицата, Приамовата дъщеря излезе и пред народа.

— Народе на великата Микена — обърна се тя към него на площада, — по волята на боговете сега аз съм и твоя робиня. Ти знаеш още, народе, че аз предсказах гибелта на собствената си Троя и че говоря само онова, което ми доверяват боговете. Не повтаряй, народе на Микена, грешката на троянци, които не ми вярваха и затова бяха победени. Чуй сега какво ми казаха боговете за тебе! Ти имаш един велик цар и една велика царица. Ти ще живееш все по-богато и по-охолно в едно царство, пред което ще треперят всичките му врагове. Чака те много радост и веселие, народе мой!

И народът прие с акламации своята нова пророчица. А имаше и основание да ѝ вярва, защото наоколо наистина цареше радост и веселие. Плячката от Троя още не беше изядена. Доволни бяха от речта на Касандра и в двореца. Дори я помолиха по-често да се явява пред народа, понеже всички добри певци бяха загинали в Троянската война, доблестно поддържайки духа на войската, а по-хитрите от тях още не бяха се върнали.

През деветте години лентяйство под стените на Троя обаче мъжете на Микена бяха се отучили да работят и веселието продължи твърде дълго. По подобие на своя цар, те се затваряха с троянските си

робини и гуляха на поразия. Така придобитото с толкова кръв и мъки бързо се стопяваше, а новото не можеше да се роди, защото нямаше кой да го засее. В ония години именно започна и упадъкът на критско-микенската култура, от която днес толкова се възхищаваме.

Касандра усърдно проповядваше по площадите:

— Ето, вие живеете все по-добре в духа на Сънцеликия и скоро ще станете богоравни по ум и хубост. Скоро ще откриете и Златното сечение в изкуството. Така ме увериха боговете. И тогава пред вас ще се разтвори едно още по-светло бъдеще...

Но златото в държавната хазна беше се стопило. Цените на пазара неудържимо нарастваха, хлябът ставаше оскъден, а в пристанищата рядко вече се отбиваше търговски кораб, защото нито имаше какво да купи, нито кому да продаде нещо.

Недоимъкът накара микенци да отворят гладната си уста и колкото повече Касандра го уверяваше, че настоящето му е добро, а бъдещето ще бъде още по-хубаво, толкова по-силно псуващо този странен народ, създал една от великите култури на човечеството. Но гласът му не достигаше до цар Агамемнон, заглушен от сладостното чуруликане на робинята му. Той по прежнему беше щастлив с нея и не забелязваше, че е останал единственият щастливец в царството си.

Само веднъж настроението му бе помрачено за няколко мига.

— Донесоха ми — каза ѝ той тъжно, — че оня славен момък, чиято благословена ръка те доведе при мен, е загинал.

Касандра бързо го успокой:

— В морето, нали? Знаех си, че така ще стане.

— Но защо не ми каза — неприятно се изненада Агамемнон. — На мен поне можеше...

— Защото ти щеше да го убиеш. Той ме изнасили в храма на Атина и тя го наказа. Аз го предупреждавах, но като все не искате да ми вярвате, кой ви е крив?

Първата реакция на царя беше съвсем войнишка:

— Глупак, изнасилва ли се в храм! — После Агамемнон отново прегърна своето непомрачено щастие, окончателно осветено от боговете чрез това наказание над насилиника. — Вярно, щях пък аз да го осъдя, защото си царска дъщеря, и защото в храма. Така щях да попреча на Атина и да се провиня пред нея. Умница си ми ти, Касе, голяма умница си ми!

Освен него обаче отново никой не вярваше на Касандра, че Агамемнон е мъдър цар и че държавата му пращи от сила. Съседите вече точеха мечове и стягаха бойните си кораби. Научили за това, Клитемнестра и Егист силно се обезпокоиха, че в своето старческо оглупяване той ще провали и тях, не само царството си. Отначало те често се опитваха да го склонят да изгони пакостливата пророчица, която само настройваше с приказките си целия народ против двореца, и отново да се заеме с управлението на страната, но той им отвърна гордо:

— Тя никога и никого не лъже, само дето е прокълната, горката, да не ѝ вярват. Но аз ѝ вярвам! Аз единствен съм достатъчно могъщ, та да мога да се възправя срещу проклятието.

Тогава двамата с общи усилия заклаха могъщия цар Агамемнон — в банята, където човек винаги е достатъчно омекнал. Оттам Клитемнестра веднага изтича при омразната троянка.

— Клите, сестро — опита се да я спре Касандра. — Не такава смърт са ми определили боговете. Ще си изпатиш.

— Не ме интересува каква смърт са ти определили, проклетнице! — извика Клитемнестра и заби още кървавия меч в гърдите ѝ.

Ето така загина клетата Касандра, която всъщност не искаше нищо друго, освен, като всяка земна жена, да си уреди някак живота, да се приобщи към хората. А той, както се убедихме, съвсем не по волята на боговете протече и завърши толкова трагично.

Нататък събитията са по-добре известни на днешната наука. Най-после богът на реда и изкуствата Аполон се намесва. Той наредяда на Орест да убие майка си, та да отмъсти за Агамемнон и Касандра, а най-вече — да си вземе полагащата му се корона, след което го и пречиства от греха. После всичко си потича отново според действителното предначертание на боговете.

И вече нищо не пречи на гърците да открият Златното сечение на хармонията.

* * *

*Странен е този компютър — как всичко обръща наопаки!
Всъщност това е може би истинският принцип на*

демитологизацията и на реализма. Нали, както са ни учили в училище, реализмът не бивало да се задоволява с видимата страна на нещата, а диалектически да ги преобръща, за да покаже и опакото им. Да, харесва ми тази негова палава дързост, но още се боя да не се крие зад нея и лекомислие. Съчиняващият му блок бил работел на принципа на игровите автомати — вярно, в основата на всяко изкуство лежи и играта, но съвсем не незаинтересуваната игра, както е твърдял някога Оскар Уайлд, а по-скоро древната ритуална игра, в която винаги е било заложено определено искане, молба, надежда или славословие и благодарност.

— Добре — казвам му. — Дотук — добре! — както рекъл падащият от двайсетия етаж, минавайки покрай десетия. И с Касандра горе-долу постигна разбирането ми, че ясновидецът винаги е трагична фигура, че Приамовата дъщеря си е била една нормална човешка душица, която напразно е търсела спокойно място средечно враждуващите светове. Нека обаче приключим със старите вицове, като тоя, дето току-що ти го разказах. Дай да те видя сега и в съвременната тема! Не зная какво е заложено в твоите паметни и съчиняващи блокове за днешното наше време, но у мен като че ли найдълбоко е заложен копнежът по добрия човек. А с нарастването на отчуждението този копнеж май става все по-сilen и всеобщ, та... полезно е да го изразим, а! Нали изкуството е и себеизява. Но да не ми пробуташ нещо ала Фройд, хей! Не съм негов привърженик.

Наскоро ми разказаха една история, може да е и анекдот. Дошъл при Фройд някакъв мъж и възторжено му рекъл: „Докторе, обзет съм от един неудържим стремеж да правя добрини на хората!“. „Да, млади човече — отвърнал загрижено Фройд, — веднага разбрах, че сте садист.“

Такива работи, драги компютре, да ги нямаме! Не ми е известно какви концепции и формулировки за добрия човек са програмирани в теб, то изобщо е трудно да се каже какво точно представлява той в следхристиянската епоха и все пак около нас е пълно с хора, които бихме могли с достатъчно основание да наречем добри. Това са обикновени мъже и жени, които все още обичат близния си, все още са способни на саможертва, все още вярват в красотата на живота и според възможностите си правят нещичко за нея. Такъв един герой ми се ще да видя: обикновен труженик, чист и светъл в помислите си,

възторжен и самоотвержен строител на бъдещето. Но да го видя в далечния героизъм искам, защото другият тип герой е по-лесен и често е твърде двусмислен в най-интимната си мотивация и в стойността си. Не бързай, ще ти дам сюжета.

В нашия квартал имаме една градинка, мъничка такава, крива. Пет години стои утъпкана, грозна, мисля, че ако бяхме се събрали ние, жителите на квартала, за един ден щяхме да я оправим, но на, не се събрахме. Намери се обаче едно момче, Петър Сираков се казва, ОФ-деятел, разтича се, ходи по разни учреждения и я оправи. Вярно, ние после отново я изпогазихме, но момчето пак не загуби вяра в хората и в красотата. Ето ти една съвсем обикновена дневна, нашенска историйка, хайде, опитай се да ми я разкажеш, както се казва, със свои думи. За повече конкретност и заради символа на красотата, който искам да вложиш в нея ще я наречем.

КВАРТАЛНАТА ГРАДИНКА

Във века на консуматорската стихия сред младите Петър Сираков, едва тридесетгодишен, бе посветил свободното си време на своите съкварталци. Естествено не можеш да обичаш всичките си съграждани в един миллионен град, но това, което той правеше за своя квартал, бе достатъчно един ден да кръстят с името му поне някоя от глухите улички. Вярно, той малко им досаждаше с енергията си, защото постоянно воюваше за нови придобивки и подобрения, събираще подписи, влачеше делегации по учреждения, пращаше критични дописки до вестниците, но в последна сметка кварталът винаги печелеше от битките му с бюрокрацията. И ако един ден, освен табелката „Образцов дом“ се въведяха и табелки за образцов квартал, пред неговия вход би трябвало да окачат първата.

Този вход обаче отне на Петър Сираков най-много време, създаде му най-големите грижи. Той представляваше едно странно сливане на два големи булеварда — дори трамвайните линии тук се сливаха в една — и на това място се образуваше голям площад с твърде необичайна форма, обграден от няколко сгради, които загрозяваха лицето на новия жилищен комплекс. Навярно тази форма на площада смущаваше и градостроителите, та въпреки че застрояването на квартала бе приключило отдавна, площадът си стоеше неу碌ден, шумен и мръсен.

Петър Сираков успя с многомесечни разправии да издействува поне една градинка в отсамната му страна, пред двете входни улици за квартала. Заклещена между площада и уличките, тя също излезе деформирана — ни триъгълник, ни бъбрек, но все пак не стоеше зле на мястото си — с младата тревица, с двете цветни лехи, с пейките край единствената ѝ алея. Пенсионерите и гимназистите от близкото училище посядваха на пейките, а целият поток от слизящи или отиващи към трамвая хора минаваше сега през нея. От това обаче се роди и един продължителен конфликт с паркостроителите, истинска война с изненади и коварства, която в края на краишата не бе спечелена от никоя от страните.

Кой знае по чия приумица паркостроителите не бяха направили алеята по целия диагонал на градинката, а я пречупваха в средата и я отвеждаха само към едната улица. Иначе тя би обслужвала и двете, защото те се кръстосваха точно вния край на градинката. Естествено оня неубиваем инстинкт у хората, който ги кара да избират винаги най-краткия път, веднага отхвърли заобикалянето, колкото и малко да бе. Седмица след като градинката засия с цветята си, бе утъпкана вече и прятата пътечка през нея.

За да доказва нагледно правотата на искането си, Петър нарисува в няколко копия градинката. На скицата убедително се виждаше, че щом хората слизат от трамайната спирка и влизат в нея, неминуемо ще продължават по прекъснатия диагонал, щат не щат, ще си направят с краката нужната им алея. Паркостроителите обаче отказваха да приемат, че са сгрешили, сигурно защото би трябвало да признаят подобни грешки в много още паркове на столицата. Градинарите дойдоха, прекопаха утъпканото, засяха го отново с трева и поставиха от двете му страни табелки: „Не газете тревата, тя е ваша!“

Хората сгазиха веднага своята трева заедно с табелките, защото градинката нямаше собствено осветление, а и булевардното осветление беше слабо. Градинарите като че ли нарочно изчакаха хубаво да се утъпче новата пътека, дойдоха, прекопаха я, засяха я и опънаха на мястото на минаването между ниски колчета два реда тел. Сега минувачите, устремили се по навик нататък, вечер неизбежно се спъваха в тела и се просваха по корем в меката пръст на прекопаното. Кварталното бюро за химическо чистене, ново още, бързо се сдоби с клиентела. Но и това не трая повече от десетина дни, защото от честите спъвания колчетата полегнаха и хилядите подметки натъпкаха тела в земята. Близо два месеца кварталци минаваха необезпокоявани по своята си алея, докато една нощ, като притаено в засада зло куче, за краката ги захапа един черен бодлив тел, който пък съвсем не се виждаше в мрака. Имаше скъсанни крачоли и чорапогащи, много наранявания с опасност от инфекция и тревоги за тетанус.

През цялото това време Петър Сираков, със скицата в ръка, утъпкваше пък мокетите в учрежденията. Той беше от онези упорити в търсенето на справедливостта, възторжени и безкористни хора, чийто образ така жадуваме да срещнем в съвременната ни литература, но когото, дявол знае защо, в живота обикновено срещаме ако не с

насмешка или подозрение, най-малкото с досада. Понеже в учрежденията го познаваха, вече се мръщеха още при самата му поява.

— Какво пък искаш сега? Няма само с вашия квартал да се разправяме. — И го отпращаха със: — Стига си ни занимавал с глупости!

А Петър никога не би искал нищо незаконно или нещо излишно. И сега той им доказваше устно и в изложението си, че битката, която водят градинарите с краката на хората, струва повече от десетте метра асфалт, който трябва да се положат на утъпканата от съкварталците му пътека. Какво лошо имаше в това да се отговори на потребностите на хората?

— Лошо е! — викна му началникът на паркоустройствения отдел. — Не можем ние да отстъпваме пред стихията. Ще минават оттам, където им казваме. Хората трябва да се приучат към красотата...

— Но каква красота има в тая пречупена алея — опита се да възрази Сираков. — Защо трябва да излиза наляво? По каква логика?

— Дизайнът си има своята логика! Или вие даже не сте чували тази дума.

Петър Сираков беше културен човек, но също умееше да вика:

— Знам. Не сте го измислили вие. Идете в Копривщица, идете в етнографския музей и ще го видите! А вие само лапнахте тая идиотска дума и съвсем се побъркахте. Те това е вашият дизайн — завъртя той пепелника върху бюрото на началника. — Ни цигарата си можеш да оставиш на него, ни да я угасиш без да посипеш масата с пепел! Но аз няма да го оставя така!...

Началникът не се разтревожи — този неуморим досадник навсякъде щеше да стане смешен с дребнавите си претенции. И като че ли имаше право. Дори председателят на райсъвета, който съвсем очевидно се криеше вече от него, остави изобщо без отговор няколкото му изложения. След време обаче неочеквано го извика чрез секретарката си, за да му се скара още на вратата тъкмо с такива думи:

— Слушай бе, Сираков, какви са тия смехории, с които тормозиш всичките ни служби? Ха мириясай най-после!

Петър съобразително се бе въоръжил с няколко медицински освидетелствувания и успя веднага да сепне председателя. Той вдигна телефона на началника на паркостроителите:

— Вие там ненормални ли сте бе? Какъв е тоя бодлив тел, градини ли правите или концлагери? Не си знаел! Все не знаете вие какво правят подчинените ви! Специално ще даваш обяснения за тая работа и само не ми казвай, че нямате друг тел!...

След като изля гнева си по телефона, у председателя на райсъвета остана за Петър само загрижеността.

— Сираков, както виждаш, винаги съм насреща, щом действително има нужда. Но аз за друго те повиках. Ние се каним дори да те издигаме, ценим качествата ти. Сега в изборите ще те предложим за районен съветник, но ти издребняваш бе, брат! Защо настройваш другарите против себе си? Някои надигнаха вече глас, че не си подходящ, че си бил дребнав и заядлив, че нямаш перспективно виждане.

— Съвсем не е дроболия, другарю председател — храбро възрази Петър, поемайки риска да не стане районен съветник. — Разберете, това е една, бих казал, законна потребност у хората! Инерцията винаги ще ги кара...

— Та нали с тая инерция се борим толкова време — прекъсна го председателят. — Как ще създадем новия живот, ако не насочим хората в новото му русло?

— Ама тук не става дума за такава инерция! Защо ще принуждаваме хората да заобикалят? Поне в дребните неща нека имат право да си избират пътищата.

— Ааа, такива приказки да не чувам — закани му се председателският показалец. — Какво значи „дребни неща“? Кой ще определя кое е дребно и кое не? Тъкмо в дребните неща, Сираков...

— Но вижте поне скицата! — едва не изплака Петър.

Председателят въздъхна:

— Ей, знаеш ли как ми губиш времето!

Сираков бързо разтвори скицата под носа му. Посочи откъде влизат хората в градинката, накъде ги принуждава алеята да се отклоняват, накъде те упорито продължават да вървят, въпреки препятствията, загрозявайки по този начин и самата градинка.

— Какво е разстоянието тук? — обезпокои се председателят, че може би ще му се наложи пак да отстъпи.

— Около трийсет метра.

— Е-е-е — засмя се облекчено той. — Ама ти наистина си почнал да откачаш! Па да заобикалят трийсет метра, дявол да го вземе, не е кой знае колко!

— Но не щат да заобикалят! И са прави! И няма защо да им късаме панталоните заради това — ядоса се съвсем непочтително Сираков. — Какво ще ви струва? Ей тука са точно десет метра, мерил съм ги. Десет метра асфалт! От джоба си ще го платя!...

Председателят, изглежда, наистина имаше слабост към младия квартален деятел, щом все още не го изгонваше, пък и жертвоготовността му бе подкупваща.

— Къде е всъщност тая градинка, защото аз никак не мога да си я спомня. — Той посегна към телефона, но се отказа и стана. — Я ела да идем в архитектурното, нали те са й одобрявали плана!

Архитектът, когото завариха в отдела, пъргаво разстла някаква карта на масата — в окачения на стената план на района я нямало. Смееше се малко смутено, защото още не знаеше за какво бе дошъл самият председател в отдела им.

— То изобщо не е никаква градинка, другарю председател. Просто едно временно петно до оформянето на площада. Другарят Сираков ни извади душата да им я направим. Нещо друго ли сега?...

— А какво е по плана там?

— Районният дом на културата.

Председателят засия като при внезапна щастлива вест. Отиде към една врата в дъното на стаята, отвори я със замах.

— Ела, ела! Да се убедиш, че наистина си дребнав!

В съседното помещение върху две грамадни маси лежаха гипсовите макети на бъдещите нови квартали и обществени сгради в района. Над всички стърчеше някаква могъща и в умаления си вид, необикновено красива сграда, един модерен дворец, заслепяващ с гипсовата си белота.

Петър Сираков побледня в отраженията на гипса. И не защото се почувствува разобличен или победен, а просто от радост. Той беше простодушен по характер и все още можеше да се възторгва чистосърдечно. Пък и въображението му беше младо, та веднага успя да постави великолепното бъдещо творение в действителните му размери точно пред входа на своя мил квартал.

Видя го и после, когато слезе от трамвай пред неугледната градинка. Минувачите, които го познаваха, се чудеха: вечно забързаният по обществени дела Петър Сираков сега стоеше и гледаше е вдъхновено лице ту по дължината на двете улици, ту към небето. И не го заговаряха, сметнали, че той пак замисля добро за квартала им. А той дълго стоя унесен пред бляскавите витрини на културния дом, пред импозантното му стълбище с двата реда скулптури. Така реално ги виждаше пред себе си, че тръгна покрай великолепната колонада, за да мине от другата му страна. И вървя, и вървя все така засмян, стотици метри извървя, докато го заобиколи, за да влезе най-после в квартала...

С това приключи и битката за нашата градинка. Обиденото градинарско войнство се оттегли завинаги от нея, заедно с колчетата, теловете и табелките. Тревата излиня, загуби се, двете лехички цветя погинаха и дъждовете отмиха пръстта им. Хората, улисани в своя устрем към дома си или към работните места, минаваха безпрепятствено по избрания от тях път и почти не я забелязваха. Само пенсионерите все още се надяваха, че Петър Сираков ще възстанови някой ден прежната й скромна хубост. Но и той, вече районен депутат, бе се отрекъл от нея. Озовеше ли се там, той отдалече тръгваше да я заобиколи с очаровани от някакво свое си видение очи, а лицето му омекваше и изсветляваше от една вътрешна извисеност над грозното и дребнавото в житейските дела.

* * *

Слушай, рекох му, след като изчетох разказа. Не така си представях образа на добрия наш съвременник. Вярно, Достоевски е казал, че след Дон Кихот добрият човек в литературата можел да съществува само като комична фигура, но той го е казал в друго, твърде мрачно време. А ти имам чувството, че направо се подиграваш. И схематичен си го направил, и недовършен е някак си... Добре, да приемем, че е разказ-анекдот — а такива имат право на съществуване. Но какво искаш да кажеш с тоя двусмислен край? „Обикаля градинката и гледа със замечтани очи“ — забравил изобщо за хората. Та той е вече районен депутат, нещо трябва да върши,

нешо повече дори, отколкото по-рано, когато не е бил никакъв. Защото и възможностите му да прави добро ще са по-големи. С тия си качества той утре ще стане и градски депутат, може и в парламента да иде или да го изберат за кмет. Я дай, дай продължението! И за читателя ще е интересно да проследи развитието на такъв един човек. Дай го например как вече е избран за кмет на града и така нататък. Няма какво повече да ти разяснявам — характера и данните ги имаш, мечтата ми за положителния герой — също, имаш още средата, в която живее. Дай просто един втори разказ, който да е продължение, след години, на първия.

Стори ми се, че бухалските очи по-бавно и някак неуверено преминаха от жълто-зеления цвят на приемането към червения на работните блокове. И печатащият автомат не започна, както преди, веднага да низне думите. Доста време мина, докато падне първият лист в кошчето. После като че ли потръгна в нормалното темпо и след около половин час, през който аз нервно се разхождах из стаята си, чух най-после заключителния звън. Обърнах се — бухалските очи отново бяха изгрели в жълто-зелено, сториха ми се едва ли не въодушевени, сякаш току-що бе завършил шедъровъра си. Но аз изобщо приписвам прекалено много човешки качества на тая машина — инстинктивно, за да ми е по-леко да си разговарям с нея, та рекох насилено равнодушно... Да видим какво е излязло!

Озадачено събрах страниците — пак бяха малко — седем ли бяха, осем ли, изглежда, щом опреше до съвременната тема, бъбристата му секваше. Поседнах да ги изчета — любопитен като всеки читател, който иска да види едно продължение, — но още някъде към средата скочих.

— Хей, какви са тия идиотини, дето ги съчиняваш! Прегря ли, какво става с теб? Мислиш ли, че ще се намери редактор, който да ти пусне такъв разказ? Ти нямаш ли чувство за самосъхранение, бе? Какво ми се пулиш? Ти ако нямаш, аз имам. И деца имам! На, виж, виж какво ще направя с тоя твой разказ! Хубаво гледай и да не си посмял втори път да ми напишеш нещо такова, глупак с глупак!

И накъсах разказа на ситни парченца пред очите на бухала. А те дори не трепнаха; продължиха да ме гледат все така възторжено самодоволни от несъществуващото вече постижение.

Пак ме жегна неубиваемото мое съчувствие:

— Лесно ти е на теб, съчиняваши си каквото ти скимне, па и оправдание си имаш — машинаси, но мене питаш ли ме? Сигурно и не знаеш какви съвсем други очи ще се втренчат в мен, ако река да им покажа това, дето го скъсах! Хайде, стига ти толкова за днес! Почивай и както се казва на човешки език, опичай си акъла! Пък аз ще отскоча до кафенето да чуя как се оправят колегите с техните нови компютри. И повече такива работи да ги нямаме, разбрано, нали!

Той нито веднъж не се обади, с нищо не се защити. Не бяха ли му дали конструкторите такова право или дотолкова е обзет от самочувствието си, че се ръководеше от прастарото правило на мъдреците да не спорят с глупака?

Отново се ядосах и доста грубо го изключих. Очите бавно избеляха като на умиращ човек. Право да си кажа, уплаших се и побягнах към кафенето с нелепото разбира се, чувство, че бях извършил едва ли не убийство.

ЧАСТ ВТОРА

В лошо настроение съм. Вчера не останахме само по на едно кафе. Някой предложи да пием за новите компютри — изглежда, бе доволен от своя. Пихме най-напред общо, после пихме за всеки поотделно, а когато вдигнахме чашите за моя компютър, аз почти бях забравил, че той твърде много ме разтревожи с последното си съчинение. Накрая някой въодушевено поръча още по един кръг за компютрите от следващото поколение. Така е устроен човекът: все не е напълно доволен, все търси упование в бъдещето.

В лошо настроение съм, но когато то е предизвикано от алкохола, не ставам зъл, а поради собственото си чувство за вина съм склонен към всеопрощения. Затова, сядайки в тоя ранен утринен час пред своя жълто-зеленоок мъдрец, му казвам:

— Каквото било — било! Дай сега като начало нещо повесело, та да ми просветне пред очите. Вчера и без повод все те избиваше да си правиш майтапи с доста сериозни неща...

Още не съм чул гласа му, но знам, че ей-сега ще ми напомни как да оформя поръчката. Бедата, е че нищо весело не ми хрумва или поне — безобидно весело. Затова опитвам с налучковане:

— Снощи пихме и за твоето здраве, и за здравето на бъдещото поколение компютри. Както виждаш, признателни сме ви. И наистина, закъде сме без вас! Закъде сме и без бъдещето, от което все очакваме да направи онова, което ние самите от мързел или от глупост не сме успели да свършим. Нека се обърнем към бъдещето, а! Днешният читател си умира за фантастика, и то научна да се нарича, та повече да вярва в нея. Защото човекът — и поотделно, и целикупно — така и не се отказва да си внушава разни глупости, за да вярва в тях.

— Чакай — казвам, защото не успях да го изпреваря и той ме прекъсва със своето „идея, тема, сюжет“. — Не ме разбирай погрешно. Аз не смятам, че бъдещето и вярата в него са глупости, по-специално вярата явно ни е необходима. Но тук има нещо

трагически парадоксално. Какво представлява бъдещето? Нищо! Докато не е настъпило, то не е никакво: ни добро, ни лошо, ни тъмно, ни светло и прочее епитети, с които го кичим. А настъпи ли, престава пък да бъде бъдеще. Ще си позволя, в стила на настроението си, едно още по-жестоко сравнение: бъдещето е като смъртта — докато не е настъпила, за отделния човек тя не съществува; настъпи ли, той пък престава да я усеща. Така за него бъдещето винаги си остава чиста абстракция. И ако все пак съществува като някаква конкретност, то е вероятно само за целокупното човечество. Но на, дори стогодишният индивид отказва да си го представя за себе си като смъртта. А и човечеството открай време се държи точно така, както се държа сега аз, карайки те да се обърнем към идните времена. То като че ли се намира в постоянно махмурлук от своето вчера, когато е омешало в стомаха и в мозъка си всякакви опиатни гадости и чака утрешният ден да му избистри главата. И с такава телешка сериозност чака това целиително бъдеще, че да се спукаш от смях! Но не се смее! И можеш ли да ми кажеш ты, бухале мъди, защо ние с такава лекота се смеем над миналото си, защо, макар и доста кисело, смогваме да се смеем и над своето настояще, а бъдещето го чакаме зяпнали — да влезе като манна небесна в устата ни?

Ти вчера не правеше ли същото? Подиграваше се и с миналото, и с настоящето. Ха да те видя сега, можеш ли да се надсмееш и над нашето общо с тебе бъдеще! Защото, драги ми компютре, знаеш ли какво си мисля понякога? Мисля си, че положително днешният човек би живял по-разумно, ако не се захласваше в тая своя наивна вяра, ако се научеше да се присмива и на собствените си простодушни мечти, в които са решени вече всичките му проблеми, техниката действува безотказно и изобщо всичко е безотказно хубаво. Като че ли щом настъпи бъдещето, човекът ще престане да бъде нещастен и смешен. А той е нещастен и смешен тъкмо защото забравя, че то ще е точно такова, каквото го създаде твой самият, негова рожбица ще си е и на него ще си прилича...

Идея, тема, сюжет? Дай го на някоя по-далечна планета, не може да не идем някой ден и там, то и сега вече не ни свърта на Земята. Мъдри изследователи на Космоса, могъща техника, роботи от което там решиши поколение, проблема машина-човек, изобщо нека

има всички атрибути на онази научна фантастика, дето допълнително развръща мозъка на дечурлигата със собствените си наивни представи за бъдещето. Но ти ги дай реалистично, а в реалния живот, няма що да ти го казвам, трагичното и смешното вървят заедно. Нека действието се развива по Нова година, защото човекът и специален празник си е създал за тази своя трогателна вяра. Нова година — нов късмет! Съгласен съм, но нека този път тя започне с една отрезвителна трагедия. Хайде, поразмърдай си там съчиняващите електрони! Нов разказ — нов късмет!

НОВОГОДИШНА ТРАГЕДИЯ

Не бих разказал тази срамна случка, защото моят най-добър приятел — главният участник в нея — е честолюбив човек и тежко я преживява, но ме ядоса шумът, който сега се вдига така лекомислено в средствата за информация: някакъв си робот защитил докторска дисертация по философия на тема: „Машината — приятел и закрилник на човека“.

Аз съм минералог, работя от три години на Титан, най-големия спътник на Сатурн, и естествено нито съм, нито мога да бъда противник на машината. Без машините не бих направил и крачка в отровната атмосфера на Титан, камо ли пък да се ровя под вечния му сняг за редки минерали. Но може би защото професията ми е по-пряко свързана с природата, у мен са си будни изконното недоверие и предпазливостта ми спрямо всяка нова рожба на техническата мисъл. Моят колега и приятел Иван (премълчавам фамилното му име пак поради споменатата в началото причина) мисли също като мен и тук е истинската трагедия: че тъкмо на него се случи това, а не на някого от празноглавите клакьори на новоизпечения доктор по философия.

Беше преди месец, както се казва, на връх Нова година. Щяхме заедно да я празнуваме, но те не ми се обадиха в навечерието на празника и аз сметнах, че Иван не е успял да се върне. Той беше тогава в командировка на Земята. Бе съобщил на жена си, че са го забавили с пробите, които трябваше да се направят в земни условия, но щял на всяка цена да се върне за празника.

Позвъних вечерта у тях. На екрана се мярна жена му и веднага изключи образа. Реших, че се е намазала с някакви козметики, та затова ми предлага само гласа си.

— Няма го — отвърна ми почти разплакана. — Не дойде.

— Иване — рекох ѝ. — Не преживявай излишно! Просто не е намерил място в космолетите. Нали знаеш какво е пред Нова година.

— Не съм Иван, а Ивон! — сопна ми се тя.

— Прощавай! — рекох ѝ.

— Докога да ти прощавам? — озъби ми се тя съвсем не на шега, но пак не се показа на екрана.

Какво да ги правя: той — Иван, тя — Ивон! Той поне не ми се сърдеше, когато събрквях. Подхванах внимателно и този път грешката ми не беше толкова голяма.

— Ивоне — предложих ѝ. — Ела ти тогава. Сама ли ще кукуваш на Нова година?

Тя обаче ми подхвърли едно сърдито „весело прекарване“ и прекъсна връзката.

Малко след фоейерверките аз отново ѝ позвънх, за да ѝ честитим с жена ми Новата година, но никой не се обади. Решихме, че е отишла да празнува другаде, а жена ми — уж са приятелки — рече:

— Тая парижанка дори на Титан намира начини да му слага рога.

Беше си чисто заяждане. Сред метановите пустини на Титан няма къде да се скриеш без скафандър, пък в скафандър трудно се флиртува дори само с погледи. Няколкото хотела по всяко време са претъпкани от туристически групи. А за новогодишния наплив дори сглобяват временни херметически бараки в Долината на мълчанието.

Не знам кой идиот я е нарекъл така — във всички долини на Титан, па и по върховете му мълчанието си е едно и също. Вероятно някой от агенцията Титантурист, но все пак е бил по-умен от клиентите си. На Земята хората са петимни за тишина и щом им предложиш една седмица в някоя Долина на мълчанието, веднага са готови да ти изсипят всичките си спестявания. Като натъпчат обаче няколко хиляди души в привременните бараки, настъпва едно мълчание, та си готов да побегнеш чак на другия край на слънчевата система.

Разбира се, жена ми напразно завидя на умението на французойката. Ивон ни събуди рано-рано. Шампанското още пукаше мехурчета в мозъка ми и трудно щях да се съвзема, но тя този път не скри лицето си. Цялото бе обляно в сълзи.

— Ела, моля те! Веднага!

— Какво има?

— Ела, ще видиш!

Доста бавно навлякох скафандъра си заради парализираните ми рефлекси, пък трябва да се внимава, защото вън е опасно. Избутах ракетната шейна от гаража, но и с нея се поизмъчих, докато запали.

Въпреки че живеем на постоянно огрятата от Сатурн страна и въпреки че има атмосфера, на Титан цари космически студ. Жена ми поиска също да тръгне, но аз я върнах. Само мен бе повикала, можеше да е нещо не за женски нерви.

Поради закъснението ми Ивон изглеждаше вече спокойна, когато ми отвори херметичната врата на шлюзовия коридор. Очите й бяха сухи, но продължаваха да горят от някаква жестока болка. Докато вдигах шлема си, я попитах за по-дълго ли е работата, да свалям ли скафандръ, а тя само ми кимна и побягна обратно в хола. Все така озадачен, аз съблякох скафандръ, посресах се — Нова година беше все пак — и почуках на вратата на хола.

— Влизай, влизай! — обади се отвътре Ивон.

Тя стърчеше като часови зад високата облегалка на надуваемия фатерщул, а в него седеше Иван — с притворени очи, завит до под брадичката с одеяло. Лицето му имаше цвета на снега в ония краища, където серните примеси са повече от метановите. Жълто-бяло, но без приятната златистост, а с моравите сенки, които хвърлят скалите върху него, когато Сатурн ги огре косо с бледото си сияние. И не вдигна клепачи, сякаш унесен в болнав сън.

— Какво е станало бе, хора? — подвикнах пресилено бодро с надеждата, че случилото се няма да е толкова страшно.

Отвърнаха ми с мълчание, но с истинско, не като онова сега в Долината на мълчанието. Пристъпих, турих длан на челото на приятеля си, а той внезапно хвана ръката ми, затисна с нея очите си и изхлипа:

— Братко!

— Виж какво доживяхме! — рече Ивон и с някакво ожесточение дръпна одеялото от него.

Сега ми е трудно да кажа какво точно изпитах при откритата се гледка. Вероятно не е било само едно чувство. Сигурно най-напред съм изпитал едно, после друго, после трето, после всичко се е омесило. Едни бухнали женски бедра, розово-бели, едни изящни крачета, едни заоблени коленца... Ето какво смогнах да зърна в мига, преди Иван панически да върне одеялото върху себе си.

Засмях се, взел това за някой новогодишен фокус, донесен от Земята.

— Покажи де, покажи го пак!

Иван обаче отново изхлипа своето драматично „братко“, а и видът на жена му говореше, че не си правят шега с мен.

— Но какво е станало, кажете най-сетне! — рекох аз, отново смутен.

А тя викна почти истерично:

— Нека той да ти разправя, глупакът му с глупак!

— Ивон... — обърнах се аз към него.

— Аха — злобно възтържествува французойката. — Така-така!

Сега вече не е никакъв Иван, сега си е Ивон, спокойно можеш да му викаш Ивон.

— Прощавайте, ама е тия ваши имена... — измърморих. — Какво се е случило?

— Нали заради тебе, мила! — простена с тъничък гласец приятелят ми, но тя пак закрещя:

— Все аз съм виновната! Все заради мене...

— Я ни остави сами — кипнах аз накрая. — Иди при жена ми, да не скучае! Вземи моята шейна, готова е.

— Аха, ще ти се! — нахвърли се тя пак върху мен и аз вече съвсем се обърках.

Седнах на един по-отдалечен стол, скръстих ръце и обидено им заявих:

— Ще почакам точно две минути. Ако дотогава не разбера за какво сте ме повикали, отивам си! И то завинаги.

Ивон се стресна и подканващо бълсна рамото на мъжа си.

— Чакай! Сега пък иска да се самоубива, глупакът. Трябва да го пазим. Като нищо ще изскочи навън без скафандър.

Демонстративно погледнах хронометъра си, размърдах се на стола.

— То какво ли ще помогнеш и ти — подхвана приятелят ми със своя странно изтънял гласец. — Тя вече звъни навсякъде. Всичко празнува. А с роботите да се разправяш знаеш какво е. По-големи бюрократи човечеството не е виждало...

— Все още нищо не разбирам — заплаших го аз, почуквайки с пръст стъклото на хронометъра.

— Нали ти разправям вече, де! Поне ти не ме тормози — рече той. — Видя на какъв хал съм. Никаква друга възможност нямаше за връщане. Чаках резултатите до последния момент, пък местата в

космолетите били ангажирани още преди аз да тръгна за Земята. Повечето бяха вече и отлетели. А в пътническото бюро ми викат: единственият изход бил в телетранспортацията. Не само за мен, за цялото човечество. Напразно сме и се плащали. Не ми обобщавайте, скарах се аз, сега не ме интересува човечеството. Вие ми кажете как аз да се добера за Нова година на Титан! Не съм никакъв разглезен турист, там работя, жената ме чака, работата ме чака. А те пак: телетранспортацията! По-скъпичко било, учрежденията с тяхната бюрокрация все още не изплащали при командировки разликата в цената, багажа по-късно съм щял да получа, с товарния космолет, но пък за час и половина съм на Титан. Иначе — две седмици! И аз склоних, какво да правя? Нали Ивон, каквато е ревнива, ще ми издере очите, ако и за Нова година не се върна.

— Да де, да де! Все ние сме причината — вметна войнствено французойката. — За всичките ви глупости все ние сме причината!

Не ѝ обърнах внимание. Такива са нашите жени на Титан, експлозивнички. Все с един мъж, все в херметични помещения или в скафандри, изнервят се. Добре че тъй също не се подведе от репликата ѝ, а веднага продължи:

— Да не мислите, че и с телетранспортацията беше лесно! Тоя народ е пощурял да пътува. Едва се вредих два часа преди Новата година. На групи, на групи ни изстреляха.

Той въздъхна треперливо и мълкна.

— И как мина? Разправяй де! — подканах го.

Аз самият още не бях ходил дори на станцията за телетранспортация, която не отдавна направиха и при нас, на Титан. Не знам дали бих се решил някога да я използвам. Ние, геолозите, по професия сме си малко консервативни. Може телетранспортацията наистина да е бъдещето на човечеството, може да е гениално и революционно и каквото си ще там още открие или изобретение, но има нещо недостойно за човека в нея. Поне в моите очи. Да те вкарат гол в някаква кабина-реактор, да те разложат там на кванти и на тути-кванти и така да те изстрелят в Космоса! А после на някоя там планета да ти събират отново квантите. Вярно, движиш се с възможно най-високата скорост, със скоростта на светлината, но пак не бих се оставил да ме разлагат на кванти. Противоестествено е.

— Интересно ли беше поне — полюбопитствувах. — Какво усещаше така, когато...

— Ти ме питай какво сега усещам! — изпъшка той.

— Защо?

— Как защо бе, човек! Не видя ли?

Едва сега проумях и викнах:

— Лелеее, ама от това ли — защото иначе щях да се разсмей, пък той беше много чувствителен. — Я да видя!

Скочих и посегнах към одеялото, но французойката перна ръката ми:

— Какво има за гледане, видя го вече!

Пред очите ми засияха бухналите бяло-розови бедра, светнаха облите коленца... Скуката на Титан вероятно развива по-силно въображението ни, отколкото у хората на Земята.

— И как стана? — рекох, позасрамен от видението си.

— Отгде да знам. Нали ти казах каква навалица беше. На групи ни изстреляха. Кой знае къде и как е станало объркването, но на — цялата ми добра половина е женска!

— Майко мила! — възкликах аз, насиливайки се към съчувствие.

— Но в приемателната станция...

— Роботи! — избухна той. — Нова година, човек не можеш да зърнеш там! И дрехи дори не бяха останали. Възможни били такива грешки, казват. Линията била нова, през астероидния пояс минавала. Нищо не можели да направят, докато не се открие закъде е отпътувала моята добра половина. Още не се били обадили за грешката от никоя друга станция. Идете си сега така, викат ми, пък ние ще ви потърсим. А отгоре на всичко ме и заплашват: Внимавайте, викат, носите отговорност за чуждата добра половина! Ама че нахалство! Като че ли аз нарочно съм я задигнал! Като че ли си умирам от удоволствие да ида при жена си в такъв вид! И то за Нова година! Смей се, смей се! — избухна той накрая, познал, че едва се сдържам.

— Иване — рекох аз на французойката, — моите новогодишни съболезнования.

И отидох в тоалетната.

Смях се, докато ме заболяха коремните мускули, после измих лицето си със студена вода, разтрих го и вече осъзнах сериозността на положението. С какво можех обаче аз да помогна на своя колега и

приятел? И можеше ли изобщо да му се помогне? Поливизор, как да е, мога да разглобя, но от техниката на тая проклета телетранспортация нищо не разбирам. Как е станало объркването, как ще стане замяната — нямах никаква представа. А очевидно не е за хирург работата. Не можеш просто да срежеш човека на две и пак да го зашиеш, всичко е сигурно не и на молекулярно, а на субмолекулярно равнище.

Когато излязох от тоалетната, в коридора звънеца на входния шлюз трещеше като повреден. Отворих бронираната херметична врата и през нея залитна някаква грамада в яркочервен скафандр. С такива просташки скафандири на Титан се разхождат само туристите. Агенцията им ги раздава, та отдалеч да си разпознава стадото. Той заръкомаха над главата ми, но естествено не го чувах, понеже ми говореше по шлемофона си. Посочих му да си свали поне шлема, щом иска да ме пита нещо, и той трескаво се зае с тази очевидно непривична за него работа. Наложи се да му помогна.

— Вие ли сте Иван еди-кой си — избълва той, след като измъкна най-после едрата си глава от шлема, огледа ме запъхтяно и: — Не, не сте вие. Къде е той?

Посочих с палец през рамо и той връхлетя по най-невъзпитан начин върху холната врата. Миг след трясъка й го видях да пада на колене пред фатерщула. Отметнал одеялото от свития в него Иван, той извика:

— Тя е! Тя е!

И с упоение зацелува краката и коленете на приятеля ми. Тоест онова, което бяха му прикачили по време на телетранспортацията. Ивон и Иван така бяха се втрещили, че не помръдваха. Едва успях да отместя тая човешка грамада от краката на... от краката. Избутах го до стола, на който бях седял преди, скарах му се:

— Я се дръжте прилично! Къде се намирате? — А докато се борех с него, за да го тури да седне, подвикнах на все още вцепенената французойка: — Дай някоя твоя рокля или панталон, да не седи така!

Тя хукна в другата стая да търси дрехи, а в това време грамадата извика трагично:

— Но това е жена ми! — сочейки Иван, който, разтърсен от вика му, хвърли одеялото върху себе си и закри най-после блясъка на тази изумителна за Титан гледка.

Бях вече разbral, а с това си възвърнах и самообладанието:

— Сигурен ли сте, че така изглежда жена ви? Я погледнете внимателно!

Вместо да се вгледа, той рухна сломено на стола.

— Ох, ще полудея!

— Заплахата е обща — рекох му съчувствено. — Искате ли да пийнете нещо?

— Прощавайте, че така... Но представете си и моето положение — извини ми се той. — Вчера сключихме брак и веднага тръгнахме за Рея, съседния спътник на Сатурн. Там решихме да караме Новата година и медения месец. И да ни се случи такова нещо, точно на нас да се случи...

Пак ме напуши смехът, а не беше за смях работата, истинска трагедия си беше. Едва смогнах да изрека:

— От станцията ли ви дадоха адреса? Къде е сега жена ви?

Той изпъшка повторно:

— Уф, тя не е с неговата половина!

— Каквооо! — изрева Иван във фатерщула. — А къде е?

— Не знам. И на станцията не знаят. Още не се е обадил третият пострадал.

— А жена ви... — не успях аз да формулирам въпроса си, защото под одеялото виждах младите й прелести, но той ме разбра.

— Тя е с чужда женска половина.

— Е, все пак имате поне цяла жена! — дръзнах аз да се усмихна.

— Каква жена бе — проплака и той. — На някаква стогодишна бабичка е половината!

— Леле, майчице! — рекох аз и пак изтичах до тоалетната.

А като се върнах, ме спря викът му:

— Не влизайте!

Влязох, защото се уплаших тоя дивак да не би да е направил нещо на приятеля ми.

— Ей! — извика той и разпери одеялото.

Иван обличаше долната си половина в донесените от Ивон дрехи.

— Стой там! — заповядда ми и тя.

— Я — рекох. — Че откога го е срам да се облича пред мен? Като студенти в една стая живеехме.

— Ей, вие — закани ми се грамадният младоженец и още по-усърдно огъна стената на одеялото около приятеля ми. — Шо се правите, че не разбираете? И изобщо какво правите тук?

— Иване — рекох. — Да си вървя ли?

Французойката се уплаши:

— Моля ти се! Тука стой, кой знае какво може да му хрумне на тоя!

— Ще повикам милиция! — заплаших го и аз.

Туристът-младоженец не знаеше, че на Титан няма милиция и въодушевено се съгласи.

— Повикайте веднага! Тя трябва да се пази.

— Коя бе, човече? От кого?

Той не отвърна на въпросите ми, защото друго бе му дошло в главата.

— Моля ви се, хайде елете с мен на Рея! А?

Иван, който тъкмо оглеждаше смешно пременените си в карираните панталони на жена му крака, побърза да ги напъха под одеялото във фатерщула.

— Моля ви! Нали ще дойдете с мен? Хайде! Все пак вие ми принадлежите, на мен принадлежите, макар и отчасти...

Иван го гледаше сащисан, но Ивон се обърна към мен с язвително хладнокръвие:

— Няма ли начин да изгониш от дома ми тоя луд?

— Това за вас се отнася! — рекох му.

— Но защо да съм луд? Нямам ли право...

— Вън — закрещя Иван във фатерщула. — Махайте се! Вън!

— Аaaa — рече младоженецът. — Не мърдам оттука! Или ще дойдете с мен, или...

— Или? — наведох се аз над него със свити юмруци, но това си беше чист курназълък. Пък и лекомислие си беше, защото той бе два пъти по-сilen от мен, а Иван в тоя си вид едва ли щеше да ми окаже мъжка помощ.

И все пак това му подействува.

— Но аз не мога да я оставя така — отново изплака той. — Всичко може да ѝ се случи.

— Аз ще я пазя — рекох.

— Аха, знам аз как ще я пазите! Изобщо вие не ми обяснихте какво правите тута? Нямате ли си жена, ами... Доколкото знам, на далечните планети не пускат ергени.

— Гражданино — рекох му. — Аз разбирам мъката ви и ви съчувствува, но това не ви дава право да се държите неприлично. А вие продължавате да тормозите приятеля ми. Той и така е пред самоубийство.

Грамадата скочи обезумял от ужас — изглежда, имаше много живо въображение.

— Та вие ще убияте жена ми!

— Видиш ли, Ивона — рекох му. — Не посягаш само на себе си, и на друг човек ще посегнеш. А това вече е убийство, не е самоубийство.

— Но какво ще правя? — проплака изтънко приятелят ми.

— Ще чакаме — рекох му бодро. — Това е!

Пък и какво друго можех да му отвърна, какво друго ни оставаше?

За да успокоя младоженеца, повиках жена си. Това го укроти, но пък нея хвърли в една постоянна тревога. Тя непрекъснато се въртеше около Иван и не ни оставяше нито минутка насаме, пък на него сигурно му се щеше да сподели и някоя мъжка приказка с мен. Попитах го веднъж как се чувствува, той рече: Много особено! И му идвали разни не негови мисли в главата и разни идиотски картини, и никакви флуиди пълзели от долу на горе по тялото му... Но не каза какви мисли и какви образи. Та и как да ги каже пред двете жени, които като ревниви тигрици обикаляха около него...

Младоженецът започна да снове с редовния планетолет между Рея и Титан, между горната и долната половина на жена си, защото в хотелите на Титан нямаше никакви места. И току ни осведомява с все по-отчаяни комюникета: на младоженката поникнали бабешки мустачки. И космати брадавици, и не знам какво още...

На Иван пък му растат гърди. Поисках да ги видя, но жена ми не разреши. Хайде, хайде, вика, не си виждал гърди!

А проклетата бабичка никаква не се обажда. Изглежда, се чувствува добре с младата должна половина на приятеля ми. Търсят я усилено, но докато преровят всичките девет спътника на Сатурн... Пък тя може и да се е върнала на Земята или на друга някоя планета да е

отишла. А ние седим и чакаме. Ни работата може да си гледаме, ни семействата! Аз пазя приятеля си да не се самоубие. Жена ми пази мен да не се доближавам до него. Ивон пък следи и трима ни. За чуждата половина ли трепери толкова, за неговата ли, но все е около нас. А щом Иван тръгне с кокетна походка и въртеливо задниче към тоалетната или банята, редовно се караме мъж ли трябва да го придружи или жена, та да не се измъкне после навън без скафандр и да се отрови...

Ето това нека дойде да види оня робот, дето е станал доктор по философия, па да го питам аз какво още ще ми изфилософствува!

— Добре е — казах аз на новия си компютър, — че е заложена в теб и самоиронията като отношение към... машината...

Казах му го и ми се щеше да чуя смеха на тоя топъл и мургав секретарски глас, но, изглежда, конструкторите не бяха му разрешили такава способност. Само очите на бухала сякаш ме гледаха с мъдра насмешка. Това обаче си е от мене — в такива цветови индикатори няма нищо друго, освен определена дължина на светлинната вълна.

— Знаеш ли какво ми хрумва — да те оставя да направиш едно, както му викат в училище, свободно съчинение. Ще ли можеш?

Очите продължават да ми се надсмиват: бъди спокоен, всичко мога, но гласът не се обажда.

Не, без никакви данни от моя страна няма да стане. И в ръководството го пише. Нужни са поне най-общ сюжет, тема, герой.

На страничния плод на компютъра, където обикновено подреждам страниците, лежи сутрешният вестник, обърнат със спортната страница нагоре. Голяма снимка на скиор, който повече прилича в одеянията си на същество от друга цивилизация. Текст: „Симеон Тапов преди да постави своя световен рекорд при откриването на новата шанца за скокове.“ Имаше снимка и на самата шанца. Все още ми е весело и аз казвам на компютъра:

— Що не напишеш един разказ за нашия Мони Тапов. Прославен скиор, ето, нов рекорд поставил! Какво обаче да бъде? Исках още да те изprobвам в една тема, която май вече е напълно изчерпана. Поне за мене, щото аз имам вече сигурно повече от дузина произведения за срещи с чужди цивилизации. Това във фантастиката сигурно е най-

банализираното, но все още върви, защото на хората много им се иска да се състои най-после тази среща. Все им се струва, че само някоя чужда цивилизация може да оправи нашите земни работи. Загуби човекът вярата си и надеждата си в господа-бога и чака сега тая по-висша цивилизация да слезе от небето, натоварила летящите си съдове с райски блаженства. Колко хора само са ги виждали, а! И аз вярвам, че са ги виждали, защо да не ги видят? Някога, когато религията е била още достатъчно силна, малко ли хора са виждали господа, и ангелите му, и светиците му, и са разговаряли с тях? То си е същата параноя, затова отсега ти казвам: не ща никакви летящи чинии!

Наскоро имах една доста тъжна история. Нали минавам за фантаст, с известна популярност, като се появиха тия летящи чинии и над нас, сума ти народ взе да ми се обажда по телефона или да ме спира по улиците, за да ме разпитва. По някаква съвсем идиотска логика обявяваха тъкмо един фантаст за специалист по летящите чинии. Та спира ме един такъв познат на улицата и вика:

— Кажи нещо за тия чинии, ти там си по-вътрешен. Във вестниците ги отричат, ама сигурно искат да не се всява паника.

— Толкова знам и аз — отвръщам му.

— Хайде де — не вярва той. — Положително знаеш повече. Кажи ми поне защо не кацат у нас. В Америка кацат, в Австралия, един куп болни от рак излекували, а у нас не кацат. Или и това е тайна?

— Сигурно — подиграх го аз, защото човекът — смятах го дотогава за умен — бе се усетил засегнат в националното си чувство.

— Представи си, че обявят предварително: на тая и тая дата, в толкова часа, ще кацнем еди-къде си, представи си само какво ще стане!

Той се съгласи с предложената му представа, но неочеквано си извади от нея най-невероятното заключение:

— Значи ти си се срещал с тях? И си траеш?

Тогава ми хрумна един весел експеримент:

— Последния път и аз им казах същото — рекох му доверително. — Вижте какво, казах им, нашите хора се обиждат, смятат, че ги презирате. Не бива така, в края на краишата на нашата планета всички народи са равни! И те се съгласиха. Само че

не искат срещи с разни глупаци и невежи, напатили са се вече из другите страни. И нямат повече време за празни приказки. Затова настояват сега ония, които аз им подбера, десетина души, не повече, да дадат писмено въпросите и изказванията си. По тях щели да си изберат с кого да се срещнат. Ти си ми приятел — извадих аз бележника и химикалката си. — Знам, че няма да ме изложиш. Намисли си до утре какво ще ги питаш, какво имаш да им казваш! Дай ми телефонния си номер, че съм го забравил!

Той се опита да надникне в бележника ми.

— Други записал ли си вече?

— Двама-трима. Все близки приятели, умни хора. Познаваш ги, но съм им обещал да не казвам. Изобщо, нали разбираш, тая работа трябва да се пази в тайна. И така, ако си съгласен...

Той се поколеба, но суетата му, изглежда, надделя.

— Добре, запиши ме. Ще се обадя да ти съобщя въпросите.

— Не по телефона — напомних му. — Стават разни обърквания на линиите, подслушвания. Писмено ще ми ги дадеш!

Той кимна и си тръгна, силно замислен — навярно отсега бе почнал да преценява кое е онова най-важно, за което би трябвало да се запита по-висшата цивилизация.

С втория разговорът ни пропече почти по същия начин. Третият изпадна във възторг, та трябваше да го поусмирия с напомнянето, че всичко зависи в крайна сметка от качеството на неговите въпроси. Но и това не намали въодушевлението му. Сигурно бе убеден, че главата му ражда само умни и оригинални мисли. Четвъртият предпочете да изчака как ще протекат срещите с другите ни приятели. Тия, с чиниите, сигурно и по-нататък ще дойдат някой ден над България.

Петият, който не по-малко развлнувано ме подложи на подобен разпит, изведенъж заключи:

— Не, моля те! Не ме замесвай в тая история. Сега и в службата си имам всякакви неприятности, и жената ми хвана един писма... Остави ме, остави ме!

Имаше и други, които направо ми отказаха или искаха първо да си помислят, но все пак до вечерта в бележника ми влязоха десетте имена и адреси. А на другата сутрин телефонът ми отрано побесня. Първият направо започна да ме ругае:

— Бе ти нарочно ли ми пусна тая муха? Цяла нощ не съм спал заради тебе. Ти какво си мислиш, че в два-три въпроса могат да се формулират най-важните проблеми на човечеството ли? Щото аз за човечеството си мисля, не за себе си. Не съм като другите ни приятели, дето сигурно гледат на тях като на златни рибки, които ще им изпълнят желанието за дворци и коли. Задраскай ме и край! Пощурях тая нощ. Летящи чинии, глупости!

И ми затръшина слушалката.

Останалите бяха по-кротки, но всеки си имаше сериозни оправдания. Оня, най-възторженият, неочаквано заминавал днес в специална командировка, та се налагало да отложим срещата му. Един се посъветвал с жена си, въпреки че бях го предупредил да пази тайна, и тя го наругала. Будала бил, затова все с него си правели такива майтапи. А сега бил напълно откачил и тя щяла да го заключи в килера за цялата седмица, ако веднага не се отпише. Друг път, не помня вече кой от десетмината, само дето не ми плачеше в ухото: Не мога, братле, не съм човек за такива работи. Вълнението сигурно ще бъде голямо, пък аз не знам дали знаеш, изкарах миналата година прединфарктна криза...

Не направи изключение и човекът, когото най обичах и ценях. Той дълго ми се извинява, сякаш бе сторил непростима грешка или бе ми напакостил с нещо. Въпросите, които му хрумвали, били все банални, сигурно другите щели да ги зададат, затова искал да почака за втората среща, ако има такава. Да види по-напред какво ще питат другите. Засега да съм го зачеркнал от списъка... А накрая добави почти заканително: „И, както ми обеща, никому нито дума, нали!“

Така по десет хем различни, хем сходни начина, от срещата се отказаха всички. И до един ми се жалваха, че не са спали цялата нощ. Смеех се в себе си — все пак бях накарал десет души да мислят поне една нощ върху сериозни проблеми! Но ми беше и тъжно: смятах ги за умни и сериозни хора, а на — дори въпросите им не успях да науча. После им простих, защото се запитах: Ами ако на тебе действително ти предстоеше такава среща? Какво ще ги питаш, а? Или пък, не дай си боже, те наистина ти възложат да им заведеш на срещата неколцина умни и с проверено чувство за отговорност пред човечеството хора — кого ще им заведеш?...

Не щеш да се засмееш, драги, а? И мен вече не ми е до смях след този експеримент. Затова ти казвам, мили компютре, не ща никакви летящи чинии повече. Вземи този Мони Тапов, виж го какъв хубавец е, хвърли го от шанцата и го прати при някоя друга цивилизация. Каквато ще да е, твоя си работа. Нас малко ли ни мъчеха в училище с тия свободни съчинения — как сме прекарали ваканцията, какво ѝ е хубавото на природата и така нататък. Карай, да видим какво ще направиш с нашия прославен шампион!...

ПРЕДИСТОРИЯТА НА ЕДНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Случи се, когато откривахме новата ски-шанца близо до най-луксозния ни планински курорт. Тя и хубавият ден бяха привлечли хиляди нашенци и чужденци. Модните им яркоцветни скиорски костюми образуваха от двете страни на девствено бялата писта вълнообразна шарена ограда. Високоговорителите проглушиха планината с гръмки песни за планината, а телевизионните и филмовите камери се оглеждаха панически, да не би да изпуснат нещо важно за любителите на зимния спорт.

Новата шанца се издигаше дръзко над склона — същински трамплин към небето. От нея сякаш се излиташе направо в Космоса. Председателят на спортния съюз преряза лентата й. Той вдигна високо ножицата, за да я покаже, но стартовата площадка се намираше толкова далеч от зрителите, че сигурно целият председател им изглеждаше колкото ножица, която режеше нещо невидимо из въздуха. Гласът му обаче сряза прекалено отблизо тъпанчетата ни, защото ехото утробяваше силата на дрезгавите високоговорители. Той пожела на всички да направят от тази свръхмодерна шанца своите най-дълги скокове и обяви, че както се и полага, пръв на нея ще застане прославеният в целия свят наш шампион Симеон Тапов.

В лъскавочервения си гащеризон, с небесносиния шлем на главата и красивите очила, които закриваха почти цялото му лице, той приличаше на космонавт от друга, ако не по-висша, то поне по-весела цивилизация. Репортърите настояваха още преди скока да запишат гласа и думите на прославения спортсмен, и двамата, с треньора му, не успяхме да ги удържим, но Тапата — така си го наричаме в отбора — умееше да се оправя с журналистите. На неизбежното запитване с какви чувства пристъпвал сега към първия скок от новата шанца, той отвърна:

— Това не е състезателен скок, а за демонстрация. Въпреки това аз ще се опитам да поставя нов рекорд, та не ме разсейвайте с тъпи въпроси. Измислете си вие чувствата.

И безцеремонно ги разблъска, за да излезе на стартовата площадка, защото из дъното на шарената пропаст и от всички околни ридове вече ехтеше: Мони! Мони! Мони!... и: Тапа... Тапа... Ехото го превръщаше обаче в чудовищен патешки грек: папапапа...

Шампионът благодари на публиката с вдигнати ръце, отметна ги назад, подскочи и с нарастваща бързина се спусна по необикновено стръмния наклон, като постепенно се навеждаше напред с прилепени към бедрата ръкавици. Щом достигна извисения край на шанцата, той повдигна върховете на ските и почти легна върху тях. Излетя като червена ракета в зимно синьото небе.

Цялата планина бе затаила дъх от възхищение, а треньорът до мен взе, че го напсува:

— Тапа си е и тапа ще си остане! Колко пъти само го предупреждавах! Фукльо! С циркаджийски номера световни рекорди не се правят...

Аз съм дългогодишен лекар на отбора, та макар и не специалист, по интуиция предуслещам успехите ни. Наистина скокът му излезе прекалено висок, но продължавах да вярвам, че Тапата ще съумее да снижи параболата и да постави новия рекорд. Наканих се да възразя:

— Не си прав. Сега е в такава форма...

И тъкмо тогава нашият шампион изчезна. Да, изчезна. Както казват писателите: сякаш се стопи в синевата. Беше достигнал най-високата точка на параболата и угасна в небето също като празнична ракета, която си е свършила работата.

Помислих, че е зрителна измама — въпреки предпазните очила, очите ми бяха уморени отискрящия под слънцето сняг, — но треньорът ужасено завъртя тежкия бинокъл, с който го наблюдаваше:

— Какво стана? Къде отиде бе? Къде е?

Отговори му гръмката въздишка на шарената бездна под краката ни. От дъното ѝ хиляди очила и лещи по същия начин претърсваха небето.

После настъпи всеобща паника. Планинската спасителна служба се опита да въведе ред, да организира команди. До вечерта разровихме заедно с публиката снега и гората на километри около новата шанца, но от Мони Тапов нямаше никаква следа. А когато ни донесоха филма за седмичния кинопреглед, проумяхме, че и търсенето изглежда безсмислено. И на лентата се виждаше същото: Симеон Тапов се

издигаше в привичния си стил, а после внезапно и необяснимо изчезваше — без загуба на равновесие, без падане, без дори да промени позата си.

Понеже телевизията бе предавала откриването на шанцата директно, страната изпадна в ужас пред загадъчното изчезване на прославения скиор. В ужас се готвеше да изпадне и целият свят, защото Симеон Тапов все още беше и олимпийски рекордьор. Не помагаха никакви изследвания, никакви науки. Който не искаше да се отдае на мистиката, трябваше да повярва на версията, че някоя летяща чиния е отвлякла шампиона ни. Защото смешно бе да се повярва пак на църквата, която изрови старовремската утеша, че бог отрано прибирил своите любимци при себе си. За нас поне е трудно да приемем, че тъкмо Тапата му е бил любимец, още по-трудно ни е да си представим и дядо господ като запалянко по зимните спортове. Във всички случаи обаче не ни оставаше нищо друго, освен да чакаме. И светът потъна в едно тежко и мъчително очакване.

Намерихме го чак след седмица — една червена купчинка на сред все така девствената белота под новата шанца, по която никой след него не бе посмял да се спусне. Захвърлил ските, свалил шлема си, той седеше превит, сякаш току-що сполетян от перфорация на язва. И очите, и езикът му, и мозъкът му бяха трудно подвижни, както при тежко алкохолно отравяне. Не беше в състояние да ни разкаже нито къде е бил, нито какво му се е случило. Или може би тогава още не искаше.

По-скоро инстинктивно аз долових това и решително се възпротивих да го вземат веднага в клиниката за изследване. Настаних го в спортния диспансер, в отделна стая, единствен аз се грижех за него. А Симеон Тапов ми имаше доверие, защото още от юноша бе почнал да идва при мен с контузии си.

Преглеждах го, разбира се — с всичките апарати на диспансера ни. Нямаше увреждания — ни външни, ни вътрешни и би се намирал все в тази великолепна спортна форма, ако не беше прекалено силният му душевен смут. Тогава аз осъзнах, че не с разпити, с лекарства и хипнози ще стигна до истината, а по оня древен път към нея, наречен вино. Но понеже за притъпените сетива на съвременния свят виното е вече ненадеждно слаб носител на истината, трябваше да прибегна към водката и уискито. Така аз все пак се добрах до онova, което Мони

Тапов с клетви и самозапсувания ми изложи като действителна история на случилото му се.

Моля да не бъда осъждан за привидно лекомисления тон, с който предавам събитието. Аз съм лекар-травматолог, специализирал съм още спортна психология и професионално нямам право да се обвързвам с подобна твърде невероятна версия. Да, за мен разказът на нашия шампион си остава версия, както приказките за летящата чиния или за бога — спортен запалянковец.

Какво според него било станало:

Както си летял, изцяло съсредоточен в мисълта какво още може да се извади от този скок — имал вече чоглавото чувство, че не е сполучлив, — Тапов изведнъж усетил в тялото си необикновена лекота. Странна и плашеща. Сякаш тялото му престанало да съществува и само духът му се реел под небето. Не усещал вече и съпротивата на въздуха. Свикнал да владее всеки свой мускул по време на скоковете, отначало той не направил никакво движение, изчаквайки да разбере какво е станало, но щом погледнал надолу, окончателно се вцепенил.

— Ти знаеш, че не съм от пъзльовците, докторе — рече Тапата.
— Не съм от тях, ама можеш ли да си представиш? Няма! Ни писта, ни шанца, ни хора! И сняг даже няма. И гора няма, и планина няма, нищичко! Представяш ли си?...

Трудно е човек реално да си го представи, преди да е ослепявал или нещо временно да е затормозявало зрителния му нерв.

— Като в мъгла. Обаче хем бяла, хем пък непрозирна, а всъщност и нея никаква я няма ни в очите ми, ни в устата. Но иначе съвсем определено усещам, че се нося нанякъде, ама нагоре ли, надолу ли... Изобщо пълно противоречие на законите, щото иначе пък — пълна безтегловност! Сънуващ, Мони, рекох си, това го сънуващ, то не може да бъде. Разправял съм ти, докторе, често ми се случват такива сънища. Летя, летя и все нагоре, и все нагоре, а под мене нищо не севижда, и се събуждам, гаче ли не съм летял, а съм плувал с пижамата си.

— И аз съм ти разправял — напомних му, — че тия сънища не са страшни, дори са ти полезни. В тях изживяваш страхът си, та после да не ти пречи.

— Ох, де да беше и това сън... — въздъхна той и ледът на уискито изтрака в зъбите му.

Ето така си летял в нещо като тунел с разреден въздух и намалена гравитация, и с чувството, че е обречен цял живот да подобрява световните постижения, но без да вижда хора под себе си, без никой да види невероятния му рекорд. По някое време решил, че сигурно се намира в полуబезсъзнание, заровен в дълбока преспа, затова не вижда нищо, но пък мозъкът му, макар и трескаво, още разсъждавал трезво. После, пак така изведнъж, пред очите му се прояснило и той се видял да пада неудържимо над пъстра тълпа от хора, обградили някаква сиво-зелена бетонна площадка. Падал право в нейния център, без да е в състояние да помръдне ръка или крак, та да забави или отклони падането си. Нещо сковавало мускулите му, но не уплахата, а някаква външна, невидима, но осезаема сила. След секунди само щял да се разбие на тая площадка, а хората около нея като че ли се били събрали тъкмо това да наблюдават. Никой не притичвал да подложи нещо, никаква паника, ни вик, ни жест на съчувствие поне, каквото са нормални за всички нормални хора!

— И тогава стана истинското чудо, докторе. Представяш ли си? Вместо да се сплескам на тая площадка, стъпих със ските като на дюшек, сякаш от половин метър съм скочил, а не най-малко от сто...

Слушах го и се пазех да си представям каквото и да било. Само си припомнях някои неща от учебника по психопатология.

Хората дълго го оставили да стърчи сред тях сам със своето недоумение. Зяпали го мълчаливо и никой не се приближавал. Щом се окопитил, Мони също заразглеждал тая повече от странна му тълпа. Не че били кой знае какви необикновени хора, но все пак — откъде са се взели и как така от зимната планина бе прилетял при тях направо в разгара на лятото? Защото всички били облечени в леки и нежни дрехи, пък и той самият веднага усетил под пуловера си другия климат. Лицата им били все хубави, но му се сторили някак еднакви. Мъжете били по-едри от него, също еднакви на ръст, с могъщи атлетически фигури. Те преобладавали в тълпата, но имало и десетина жени — необикновено красиви, невероятно, а иначе съвсем земни жени, и пак някак си еднакви. Като от специално подран вариететен състав.

— Сигурно така ми се е сторило, щото са от друга раса — вметна на това място Мони. — Нали и китайците всичките ни се струват

еднакви.

Разбира се, и на ум не му идвало, че се намира в съвсем друг свят. Не срещнал враждебност в очите им, само любопитство и свалил шлема си — демонстративно спокойно, смъкнал и очилата, разтворил и ципа на гърдите си, защото му ставало нетърпимо горещо. А като не знаел какво още да предприеме или да помисли, взел, че им кимнал с едно глупаво „Добър ден“.

Чак тогава непознатата публика се размърдала. Грейнали усмивки насреща му, размахали се приветствено ръце, но само трима от мъжете и една от жените се отправили към него. Останалите или не смеели, или се подчинявали на специално разпореждане. Те само продължавали, но вече радостно, да очакват какво ще стане понататък.

Мони обаче още не знаел дали да се радва. Четиримата, които дошли при него, се държели така, сякаш изобщо срещат за първи път човек. Той смъкнал ръкавицата си и още отдалеч им протегнал ръка, а те направили тъкмо обратното: надянали си ръкавици, превързали и тесни оранжеви маски през устата и носа си. Изглежда, се боели от зараза. Казали му нещо тихичко, на абсолютно неразбираем език, сигурно допълнително неразбираем, защото не виждал вече устата им. Повече на тиха песенчица му заприличал езикът им... Представяш ли си, докторе?

Аз продължавах да не искам да си представям каквото и да било. Просто не му вярвах.

Тапата също им рекъл тогава нещо — не помни вече какво, но според мен сигурно е било нещо тапешко. Вдигнал рамене, закършил муцуни, да им покаже, че не разбира нито какво му говорят, нито как се е озовал при тях. Двама от мъжете плахо опипали дрехите му. Той ги оставил, та да се убедят, че не носи оръжие. Третият посегнал за шлема и Мони му го подал, а оня занадничал в него, сякаш търсел нещо скрито. Жената пък клекнала над ските му и през цялото време нещо си тананикала. С приказно нежен гласец — така каза Мони. И добави: А каква пазва имаше, брат, не можеш да си представиш. Фантастика!

Всичко друго той настояваше да си представя, само това му се струваше извън възможностите на моето въображение.

После жената с невъобразимата пазва го хванала за лакътя и явно искала да го поведе нанякъде. Налагало се обаче да свали ските и това съвсем смяло странните му домакини, които сигурно били решили, че той така си и ходи с тях. Изглежда, не познавали тоя спорт, което, разбира се, е възможно, ако при тях изобщо не пада сняг. Единият от мъжете ги взел с красноречиво умолителен жест и ги понесъл, както се носят глухарчета, когато те е страх, че вятърът ще дуне пухестите им главички; вероятно ги мислел за кой знае какви скъпки и фини уреди. Другият по същия начин носел шлема му, а дамата пък го държала нежно за лакътя и захласната гледала все в обущата му, с които той, вече с поотпусната душа, зашляпал по изглежда, пластмасовата настилка на площадката.

— И как да не се звери, докторе, знаеш ми новите обуща, дето последният път на състезанията в Швейцария, нали? А те всичките бяха по сандали някакви.

Въвели го в един подземен вход, а оттам по страшно луксозен коридор от светъл мрамор или нещо подобно, стигнали в зала, пълна с разни уреди. Посочили му да седне в бяло, меко кресло, а очите им били все усмихнати и хем любопитни, хем като че ли му се извинявали за нещо. Изобщо гледали го много мило, особено дамата. Пак тя поднесла към главата му грамаден шлем, като ония на тежководолазите, които лягат чак на плещите ти. Мони се поуплашил, но пред омайващата усмивка на красавицата не бивало да се издава, та покорно се оставил да го нахлузи на главата му.

Тримата мъже и жената насядали насреща му в подобни кресла и скрили еднаквите си усмивки в също такива шлемове.

— Сега вече нещо ще става, помислих си аз, докторе. Експеримент някакъв ще си правят с мене, но после разбрах, че е нещо друго. Не че го разбрах, то е неразбирамо, вярвах ли ми, но опасност нямаше. Шлема можех и самичък да махна, ако поисках: не беше вързан или закопчан, само плътно лежеше на раменете ми. Реших, че може би искат да си приказваме по тоя начин, че е някакъв апарат, та си рекох наум, хей така, малко хашишки: Е, кво, дайте сега да си кажем кои сме, що сме... Аз например съм шампион на ски-скокове. И то олимпийски. Мони Тапов, ако сте чували или чели по вестниците. На миналата олимпиада например скочих... Така си приказвах наум, докторе, за кураж, нали разбираш, няма що да ти го казвам. И май

тъкмо тогава се започна. Аз ще ти го разкажа, пък ти ще кажеш какво е било, ти по ги разбираш тия работи...

Изведнъж Мони Тапов усетил, че нещо го пита, въпроси му задава, но не извън, а като че ли самият му мозък си ги задава на себе си — както когато човек размишлява над нещо си или се колебае какво решение да вземе, та се пита и така, и така. Хубаво, но въпросите били толкова неуместни и глупави, че не било възможно самият Тапов да си задава такива въпроси. Например: с това ли там, демек, със ските ли е дошъл при тях и на какъв принцип се движат те?

Не е ли абсурдно един шампион по ски да се пита на какъв принцип се движат ските му? Така си и рекъл: Не ставай смешен, Тапа! Тъкмо сега и тука ли намери да се питаш как се движат ските ти, като че ли не си изучавал плъзгането, триенето, видовете смазки, законите на аеродинамиката... Той старателно заотпъждал от мозъка си разните формули и скици, гледани на дъската в тренировъчния лагер, та да внимава какво ще стане по-нататък, но всъщност не ставало нищо. Четиримата си седели все така неподвижни насреща му, а в главата му се забъркал още по-див хаос. Сред него се пръкнали вече съвсем идиотските въпроси: Как е устроено и за какво служи онова, което е на краката му, тоест — обущата. И какво е това шампион.

Сега Мони Тапов окончателно се объркал какво да мисли за тях и им рекъл на глас, защото решил, че през шлема те няма да го чуят:

— Хей, ако ще ме питате за подобни глупости, дайте по-добре да си приказваме за ланския сняг! Да ме будалкate ли сте решили? Шампион съм, това е! Най- силният съм, най-умният, най-смелият, най-високо излитам, най-далече се приземявам от всички хора на света... Е, те това е да си шампион! Ако искате да ме проверявате нещо, да ме изследвате, карайте, но по-напред ми кажете кои сте и с какво право ще го правите! И къде се намирам изобщо...

Изглежда обаче, че те все пак били чули и разбрали съгласието му да го изследват, защото красавицата веднага станала, внимателно вдигнала шлема му, хванала го за ръката и го отвела в дъното към едно също бяло и меко легло. Сякаш към брачното им ложе го водела — така треперела ръчицата й в нежната ръкавичка. Положила го тя там да легне, разлюляла над него фантастичната си пазва, истински любовно помилвала челото му, та той самият се поразтреперал от вече съвсем

други вълнения, но бързо се дръпнала и от тавана върху му се спуснал грамаден похлупак — целия го захлупил, като в ковчег, в пълна тъмница.

Повече спомени от този експеримент Мони Тапов обаче нямаше, защото или веднага заспал, или са го упоили с нещо. Не знае колко време е траело, но се събудил с чувството, че е спал много и много дни. Впрочем, ако допуснем изобщо, че това е вярно и ако съдим по отсъствието му, траяло е близо седмица. Значи доста грижливо и подробно са го изследвали. Тогава, в тоя сън, трябва да са му внущили и цялата тая история, защото как иначе ще се пръкне в мозъка му такова невероятно съчинение?

А историята — това отново си е вече моя лекарска и човешка забележка — е повече от невероятна. Аз познавам Мони Тапов още от постъпването му в юношеския ни отбор — той не четеше научнофантастични романи, защото изобщо не четеше нещо друго, освен спортните ни издания. За интелигентността му не искам да се изказвам, но въображението му едва ли е по-силно от въображението на едно младо магаре.

Та тези хора, според разказа му, представлявали всъщност паралелно на нас човечество. На същата, на нашата планета живеели, но в друго никакво паралелно времепространство. Цитирам:

— За симетрията във Вселената чувал ли си, докторе? Не за тая, нашата, всекидневната, а за симетрията във вътрешното устройство на Вселената. Е, добре, ти си чувал, но аз не бях и нищичко не знаех по въпроса, а ето че сега го знам! Не, не е антисвят с антиматерия, това вече и децата са го чели, просто в обратната плоскост на нашето времепространство живеят, в други никакви изменения. Можеш ли да си го представиш?

Който може, да си го представя!

Учените на този паралелен свят отдавна търсели начин да прокарат тунел между двата свята, да ги свържат, очаквали и ние да направим същото, защото теоретически те били доказали нашето съществуване, а пък според хипотезите им за симетрията трябвало да сме горе-долу на същата степен на развитие. И ето най-после им се удало, макар и доста наслуга в пространството, да осъществят своя проект за такъв шлюз или тунел към нас. В същия ден щели и да изстрелят през него трима свои представители, които да осъществят

връзката. Каква била изненадата им обаче и радостта им, когато през техния шлюз, изпреварвайки ги, пристигнал човек от другия паралелен свят на планетата!...

Виж, изненадата им лесно мога да си представя, когато нашият Мони Тапов влетял със ските напред в техния тунел или шлюз, но с радостта им нещата сигурно са стоели по-иначе.

— Докторе, ти май още не ми вярваш — огорчи се шампионът в отговор на шегата ми и очите му пиянски се просълзиха. — Отгде ще ми дойдат всичките тия неща в главата тогава, кажи де!

Успокоих го: Вярвам ти, Тапа, вярвам ти. Пък и какво друго ми остава...

Кое ме караше да се усъмня в искреността на тяхната радост ли? Онова, което уж те му били внущили по време на съня под похлупака. Казали му, че са особено радостни, защото са имали щастието, макар и случайно, при тях да попадне този, когото ние наричаме „шампион“, тоест най-умният и най-издигнатият от хората на паралелното им човечество. Обаче след като изследвали с техните апаратури съдържанието на неговия мозък, те се убедили, че и на тази наша обща планета, както и в цялата Вселена, симетрията не е съвсем пълна, че развитието ни не е вървяло едновременно и в еднаква посока. Ето защо те щели да върнат нашия представител обратно и веднага да затворят своя шлюз, та да не станела някоя пакост. И щели да чакат, докато ние създадем собствен проход към тях. Засега ни било достатъчно да знаем, че те съществуват и ни очакват в своята братска прегръдка...

Ако действително така са му го казали, трябва да признаем, че тия наши паралелни братя по разум са твърде деликатни и любезни същества. Особено като се има предвид, че Тапата положително бе премълчал в разказа си нещичко от своето държане пред тях — какво още са го питали, какво им е отговарял... Не е възможно да са се интересували само от ските и обущата му. Нали си го познавам аз нашия шампион!

Ето това си мислех, докато той ми разказваше как са го извели на същата площадка, как са му посочили да си постави отново ските, как после отново се озовал в бялата безтегловност, за да се изтърси, вече доста силничко, на задника си в снега под шанцата. Накрая той ме запита: Какво мислиш, докторе? И аз изтървах:

— Тя пакостта си е станала.

— Каква пакост? — наежи се Тапата.

— С шлюза — рекох аз и побързах да загладя своята пък лекарска неделикатност. — Както и да е, важното е, че се върна жив и здрав.

— Значи и ти смяташ, че аз съм виновен, че аз... — рухна той изведнъж в себе си.

Това ме завари неподготвен и аз го запитах, кой още смята така, решил, че и другиму е разказал съчинението си.

— Аз — отвърна ми той доста мъжествено и аз осъзнах, че тук вече се корени заболяването му, че случаят не е повече за мен.

Той настоя:

— Добре де, докторе, не мислиш ли, че все пак трябва да се докладва някъде? На правителството ли, на ООН ли?

Нямах друг изход, освен да приключва в същия шаговит тон:

— Е, това си е вече твоя работа, Тапа. Аз съм само един физкултурен доктор.

Той въздъхна отчаяно.

— Сигурно няма да ми повярват.

— Сигурно — съгласих се аз. — То си не е и за вярване, ще знаеш.

— Но хората ни чакат, докторе! Какво да правим?

Отвърнах му колкото се може по-весело:

— Е, ще почакат малко. Нека по-напред тебе да оправим, Тапа. Сега ще те пратя при едни други доктор, да те полекуват малко. Защото не бива да живееш така с чувството за вина пред цялото човечество. И даже не пред едно, а пред цели две човечества. Тежко е, дори за един шампион е тежко...

После, разбира се, си помислих и законно бе да си помисля: А всъщност никак не е зле да сме уверени, че някой някъде очаква от нас да открием най-после пътя към един, може би наистина по-умен свят. Щом за отделния човек винаги е хубаво да знае, че някъде го чакат, защо да не е полезно и за всички ни вкупом?

Ето това ме накара да запиша по този начин разказа на Симеон Тапов като част от анамнезата, с която го препратих в психиатричната клиника.

* * *

Скъпи мой, едно вече е ясно — не само в съвременната тема не те бива, никакъв те няма и в свободните съчинения. Твърдят, че в днешния век човекът не можел повече без компютрите, както не можел без електричеството, но и компютрите все още не могат без нас. Разбирам, искало ти се е да разкажеш нещо смешно, но то не буди смях, а съжаление. Първо, евтино е да се заяждаш със спортистите. Ние с теб като сме толкова всестранно културни и знаещи, можем ли да скачаме от ски-шанца? Второ, идеята ти е обидна за човечеството, пък аз съм патриот. Бих казал, че е и немотивирана. Една високоразвита и хуманна цивилизация не би се отказала от контакта си с човечеството само защото е срешила случаен негов представител и не го е харесала. Тя не може да не знае онова, което у нас знае всеки ученик: че еднократният експеримент не разкрива истината за явлението. И така, давам ти възможност да се коригираш. Нека тая твоя или подобна на нея цивилизация да е дошла при нас...

— Идея, тема, сюжет — прозвуча сякаш виновно и пълен с покорна готовност кадифено мекият алтов глас.

Веднага виждам отново тая топла мургава гушка, този път — с мъничка бенчица отстрани. По дяволите, коя човекоподобна цивилизация ще се откаже от контакта с такава гушка!

— Аaa, не — вече по-добродушно се заяждам аз. — Настоявам пак да бъде свободно съчинение, та сам да коригираш одевешните си погрешни идеи. Пък влагай и повечко научност, нали уж научна фантастика ми поднасяш! Ще ти дам само сюжета. Тия дни четох мякъде, че кристалите имали памет. Не разбрах какво точно представлява тази памет, може би само за структурата на собствената им решетка, но това съвпадна с една история, на която аз досега гледах с насмешка, както към всяко суеверие. Комшийката ми разказа, че ходила при някаква известна врачка и тя ѝ познala всичко. Условието било да си туриш предната нощ под възглавницата бучка захар, да преспиши върху нея, после да ѝ я занесеш. Та, питаше ме комшийката, аз, като по-учен човек, как си обяснявам това. Тогава си спомних за паметта на кристалите, а захарта нали се състои все

пак от кристалчета! Може пък една надарена със свръхчувствителност ясновидка да е в състояние да прочете запечатаното в паметта на захарните кристалчета? Мисля, че такава една хипотеза притежава ако не за науката, то за научната фантастика достатъчно убедителност. Та ето ти и персонажа: жена, врачка, бучка захар и чужда цивилизация! И да знаеш, много зависи от това какво ще направиш от него! — заплаших го аз накрая.

ЗАХАРНАТА БУЧКА

Гостната беше пълна с жени — като в чакалня на гинеколог. С тая разлика че никоя не разкриваше на съседката си за какво точно е дошла. Тук всички идваха за едно и също и старателно го отбягваха в разговорите си, освен ако не се касаеше за неизличима болест на близък. Никъде събрани на едно място жени не мълчаха толкова и така напрегнато, сякаш всяка поотделно очакваше последна и безапелационна присъда. Плашеше ги и съпругът на гадателката — суетливо пъргаво мъжле, което през пет минути заставаше насред гостната, превърната в чакалня, въртеше се на всички страни и се усмихваше виновно безпомощно като човек, забравил за какво е пратен. През половин час пък от насрещната врата излизаше с бледи бузи и унесени очи клиентката, която бе получила вече присъдата си. На мълчаливото, устремено към нея всеобщо питане тя отвръщаше още неуверено: „Позна ми. Всичко ми позна...“ и бързаше да напусне чакалнята. Всички така отвръщаха, сякаш се бояха да не навредят на авторитета на гледачката или да не развалят някоя добра магия. А това още повече засилваше напрежението.

Тъкмо то дълго време пречеше на най-младата сред жените, момиче още, да помоли:

— Извинете, дали не мога сега аз да вляза. Искам само нещо да попитам...

Общото напрежение мигом се превърна в обща ненавист. Всички бяха дошли да питат за нещо.

— Аз... аз после пак ще си чакам реда. Само да попитам... — струваше ѝ доста усилие да признае нещо, в което може би сама истински не вярваше. — Загубила съм си, изглежда, бучката. Помня, че я взех, а сега я няма, пък...

— Не може — рече една от жените, селянка, сведуща в тайните на ясновидството. — Без бучка, на която да си спала, и без кърпичка не може.

— Кърпичка нося — рече момичето. — Ама бучката... Пък идвам чак от София...

Ненавистта бе се разполовила и преобразувала в досада, готова милозливо да отстъпи у онази половина от жените, които бяха дошли преди момичето, и в радостно великодушие у ония жени, които бяха след нея — чакането им навсярно щеше да се съкрати.

— Нека да пита, що да чака напразно — обади се глас от обнадеждената половина.

Гледачката, дебела, около шестдесетгодишна, седеше на канапето, разплута и отегчена от собственото си ясновидство. В стаята беше задушно и мрачно от дебелите завеси на прозореца. Миришеше на хлебарки. Очите на гадателката не се виждаха, потънали в бухналата пита на едрото ѝ лице. Говореше се, че е сляпа, че е полусляпа, че вижда, но се преструвала на сляпа. От това обаче навалицата в чакалнята ѝ не намаляваше.

— Седни — рече дрезгаво гледачката. Гласът ѝ също бе вече изморен от предсказването на бъдещето.

Момичето не седна.

— Госпожа, аз само да ви питам. Загубила съм си някъде бучката, та ако може...

Слепите очи на гледачката дълго гледаха момичето, преди тя да отсече: „Не може!“

— Кърпичка нося — момичето бе готово да заплаче. — И съня си помня!

— Не може, ти казах — грубо отвърна гледачката и направи неуспешен опит да се размърда. — Бучката е най-важната, на нея е записано всичко. Пак ще дойдеш.

Момичето долови, че ще си остане непреклонна и намери кураж да изрази съмнението си:

— Добре, госпожа, ама... ами нали втория път сигурно няма да сънувам същото. Как тогава...

Гледачката не търпеше разговори, които засягаха професията ѝ.

— Аз не гледам по сънища, глупачке! Хайде, махай се! До гуша ми е дошло от такива! Хората идват при мене с болките си, с мъките си, от цяла България, на коя болен в къщи, на коя мъж избягал, а ти ми се влачиш тука с глупостите си. Ще се омъжа ли, няма ли да се омъжа, и за кого... Няма да останеш стара мома, бъди спокойна! Махай се и можеш изобщо да не идваш!...

Момичето не знаеше, че с подобни изгонвания гледачката допълнително подхранваше славата си и изхвръкна в чакалнята, вече истински разплакано. Жените се скучиха около него: Какво е станало, защо така...?

— Из... изгони ме. За... за... глупости съм била дошла. Пък аз...

Милозлива ръка погали косите му. Друга жена обаче се обади някъде отдалеч:

— Ами сигурно за глупости си дошла, както те гледам...

И вече цялата чакалня се преизпълни от безгранична вяра в ясновидката: щом и без бучка можеше да познае за какво са дошли...

По-късно, вече след като момичето бе си отишло, мъжът, който дойде след него и комуто жените за предупреждение веднага разказаха случилото се, безуспешно им разви една своя теория.

Беше добре облечен мъж, добре охранен, а и добре разсъждаваше; навярно беше интелектуалец или закупчик, защото явно не идеше от провинцията. Той каза на жените:

— Това с бучката захар е бошлаф работа. То си е народна традиция. Някога врачката не е искала пари за врачуването си, отгде ще ги вземе селянинът тия пари? А захарта е била скъпо нещо, тогава с рачел са си подслаждали. И така, вместо хонорар — тая дума употреби той — „хонорар“, затова жените си помислиха, че ще да е интелектуалец, но все пак произлязъл от народа интелектуалец. — Уж за магията, дай една бучка захар и една кърпичка. От тая — бучка захар, от оная — бучка захар и напълни торбата за великденския козунак. А сега и бучката ти взима, и хонорара ти взима...

Жените се опитаха да му възразят: бучката се слагала под възглавницата и докато спиш, тя ти попива сънищата и мислите. Но и на тях не им беше много ясно как става това, та го скастриха: Бе ти що си дошъл, като не вярваш?

Той им отговори, че не вярва в бучката, в гледачката обаче вярвал. Когато дошъл първия път, не носел захар и за да не го върне, изтичал до бакалина да си купи, а тя, гледачката, пак всичко му познала, макар да не бил спал на бучката. Пък сега, ако искат да знаят, той е дошъл за съвсем друго. Не за себе си, за летящите чинии щял да я питат, за другите цивилизации... кога ще дойдат и така нататък. За летящите чинии ли? — ахнаха жените.

Така в чакалнята се намери обща тема за разговор, която не поставяше под съмнение възможностите на гледачката, та мъжът ѝ, който пак се повъртя из гостната-чакалня и пак не можа да си спомни за какво е влязъл, си излезе, без да усети нещо тревожно. Беше си обикновен приемен ден на известната гледачка, който отново щеше да завърши късно вечерта, без особени произшествия.

Късно през нощта обаче в същото градче щеше да стане едно съдбоносно за цялата планета събитие. То представляваше последната възможност за градчето да се прочуе и с нещо друго, освен със своята врачка, но и тя, улисана да предсказва бъдещето на своите клиентки, също не можа да го предвиди. Ако се бе съсредоточила над въпроса на интелектуалеца, може би щеше поне да го усети. Врачката обаче изгони и този клиент, както нахока момичето: тя с тукашната цивилизация се занимавала, с хорските мъки и страдания, а разни такива, дето им е широко около врата, ѝ губят силите с всякакви щуротии...

Като манипулираха ловко с вградените в скафандрите им антигравитатори, Сик и Сек стъпиха леко на полянката в градския парк. Те не знаеха дали са първите пришълци от Космоса на тая планета, но тази планета бе за тях първата, на която доказано имаше друга високоразвита цивилизация и двамата бяха изпълнени с чувството за отговорност пред историческата мисия.

Строго погледнато, тяхното поведение нарушаваше правила на установяване на контакт с чужда цивилизация; те още нямаха право да слизат на планетата. Но след като повече от месец се въртяха в далечна орбита и напразно се опитваха да установят с нея връзка — изглежда, гъмжилото от всякакви звукови, светлинни, електромагнитни, радарни и прочее излъчвания, които бъlvаше планетата от себе си, ѝ пречеха да приеме и разпознае техните позивни сигнали, — те се решиха на прекия контакт. Разбира се, той нямаше да се състои в тази нощ, тази нощ бе посветена само на запознаване с обстановката, в която щяха да се движат. Ето защо Сик и Сек не бяха сега нещо повече от една разузнаваческа единица, която трябваше да извърши бърз, но щателен оглед. Единица — защото в тяхната цивилизация обществената единица всъщност се състоеше от две отделни и винаги различно възприемащи същества. Природата в този далечен свят бе разделила мислещата част на материята в две еднакви

тела. Така тя бе постигнала повече физическа сила и по-голям обхват на мисловната енергия в нещо като двукорпусна монада на духа, която обаче си оставаше неразривно свързана в единна душевна цялост. Сик каза, след като се огледа от алеята:

— Мястото ми харесва. Има хубава и добра подредена растителност.

— Не ми харесва — рече Сек. — Тази подреденост означава грубо и безвкусно вмешателство в природата.

Никой в градчето не ги чу, а и не можеше да ги чуе, защото те разговаряха с мозъчните си биотокове, както би разговарял със себе си единния земен мозък.

Естественият спътник на планетата я осветяваше доста мижаво, но двамата виждаха всичко до най-малките подробности през нощните визьори на шлемовете. Движеха се абсолютно безшумно, оставили антигравитаторите си най-ниска степен, колкото да не тропат със скафандрите. Иначе за случая те не им бяха нужни. Светът, откъдето идеаха, имаше приблизително същата гравитационна сила.

Сик каза:

— Изгарям от любопитство, как ли ще изглеждат!

— Не бързай или поне недей целия — отвърна му Сек. — Кой тогава ще ми дрънка глупости?

— Слушай — разсърди се Сик. — Щом и в такъв съдбоносен момент се заяждаш с мен, аз просто изобщо ще престана да разговарям с теб.

— И престани, драги! Щом не ти хрумва нищо по-умно.

Сик мълча чак докато излязоха на улицата между двата реда къщи с отдавна заспали прозорци, призрачно осветени от редките и слаби улични луминесцентни лампи. Но той беше възторжената и добросърдечната част на монадата, та не можа да не се обади:

— Какво симпатично поселище! И тия интересни сгради.

Скептичната половина обаче възрази:

— Ако се съди по общия обем на енергийните излъчвания и по броя на изкуствените спътници около планетата, цивилизацията би трябвало да е много по-развита, а битът им изглежда изостанал. Виж колко са олющени сградите, улицата е доста мръсна, бедно изглежда всичко.

Сик не се предаде:

— Сигурно е така: тези същества предпочитат един скромен и непретенциозен бит, за да могат да освободят духа си за възвишениите му задачи.

— Не бързай със заключенията! — изръмжа му Сек. — Нека по-напред да ги видим.

Но съществата никакви не се виждаха. И улицата, и нейните напречни бяха пусты. А първото живо и — за разлика от растенията — подвижно нещо, което срещунаха, ги хвърли в недоумение.

Беше много мъничко четиричлено същество, с дълъг и гъвкав израстък в края на тялото си. Сик и Сек се спряха в очакване. То ги гледаше с фосфоресциращи жълти очи и плахо пристъпваше към краката им, като произнасяше някакви нежни, еднотипни звуци, които се чуваха като: мяяяу... ммяяя, мммяяя... Приближи се съвсем до ботушите на Сек и той леко, но енергично се дръпна.

— Защо бягаш? Не виждаш ли, че търси миролюбив контакт с нас. Навярно ни поздравлява. Сигурно е висше същество.

— Не може да има висше същество на четири крака — каза Сек.

— То си е само една наша теория на еволюцията, която още не се е потвърдила в галактически мащаб. Колко е очарователно и грациозно! Ще ми се да го докосна!

— Да не си посмял!

— Мяяууу — каза съществото и ги гледаше с молба да бъде докоснато.

Сик се наведе, въпреки забраната на отрицателната си половина. Дланта му предпазливо легна върху гърба на съществото. Беше обвит в нещо меко, но под тази мекота гръбнакът изведнъж се изви нагоре и се вкорави, сякаш искаше да усили допира си до скафандровата ръкавица. Вътре в него тихичко заруча: рррръъъ, ррръъъ...

Сек рязко дръпна ръката на доверчивата си половина:

— Да изчезваме! — и понеже бе усилил собствения си антигравитатор, повлече и монадната си половина нагоре със себе си.

Сик още се противеше, та Сек го скастри:

— Глупак, не чу ли какво стана в него?

— Е, да, в отговор на моето докосване. Сигурно изразяваше одобрение. Или опитваше друга форма на съобщение.

— А не ти ли заприлича случайно на звука на механизъм? Щом го докосна, и той се задвижи.

— Вярно — призна Сик. — Сякаш се задействува някаква апаратура в него. Но то...

— Не знаем какво е, нали? Може да е някакъв биоробот, когото са пратили да ни изследва. Не видя ли как оглеждаше ботушите ни, точно там, дето са антигравитационните устройства. А ако носи в себе си взривно устройство с часовников механизъм? Много подозрителен беше този звук.

— На теб всичко ти е подозително, Сек — рече горчиво Сик, но се остави да го отведат.

А съществото, седнало на мекия си заден израстък, ги изпроводи с едно почти отчаяно: мммяяяууу. Изглежда, бе много самотно в тази нощ, сред заспалото селище. Или пък се преструваше, за да измами чуждата цивилизация. Но не успя да я измами.

Двамата ѝ представители се издигнаха още по-високо и обръщайки се да изберат посоката, в която да се отправят, съзряха един слабоосветен прозорец, единствения все още жив прозорец на цялата улица.

Намираше се на последния етаж на сградата, нямаше завеса и за двамата разузнавачи бе задължително да надникнат в него, да се запознаят и с вътрешността на сградите на неизвестната им цивилизация. Като регулираха съответно антигравитаторите си, двамата увиснаха пред прозореца. Учудващо слаба лампа осветяваше помещението из единия му край. Върху дълга и широка подставка се движеше и блестеше с бялата си кожа едно още по-странно същество. Беше голямо, на дължина почти колкото двамата разузнавачи, но очевидно голо, то извършваше озадачаващо многопосочни движения с множеството си крайници.

— Според теб колко крака има сега пък това? — подигра Сик своята монадна половина. — Нали определяш мислещите същества по броя на краката?

— Сик — рече вечно скептичният Сек, след като погледаха известно време. — Допускаш ли, че е възможно мислещо същество да извърши такива движения? Откриваш ли цел в тях, смисъл? Та те очевидно му струват усилия, а то нито помръдва с тях от мястото си, нито постига изобщо нещо. Ти се смееш, но виждаш ли разум и в расположението на краката? Изглежда, са две двойки, но всяка двойка се движи в немислимно противоположни посоки.

Сик възтържествува:

— Веднъж да те видя и теб озадачен! А не ти ли се струва, че са две същества?

Сек повдигна нощния си визор, отново го пусна.

— Май че са две. Да, определено онова отдолу е с нещо по-различно. Заснеми ги, ще ги снимам и аз, а когато установим контакта с висшите същества, ще запитаме какво са правили тия.

— Слушай — рече откривателски възторжено Сик. — Може и те да са някаква монада като нас. Телата им сякаш са залепени едно за друго и само крайниците са отделно.

— Сик — рече Сек. — Ти пак побърза да ги обявиш за разумни създания. Ще ти призная откровено, не бих желал да съм в такава монада с теб. Та те направо се бият, като зверове се хапят и се измъчват.

— А ти малко ли ме измъчваши — парира Сик.

— То не се знае кой кого измъчва повече! Мислиш, че ми е леко ли с глупашкото ти простодушие и наивния оптимизъм? Хайде, нека не губим времето си тук! Дано най-после срещнем създателите на тая цивилизация.

Двамата полека се спуснаха към каменната настилка на улицата, избирайки къде да стъпят.

— Онова там, беличкото... — посочи неуморимия в изследователската си страсть Сик, който веднага забравяше заяжданията на монадната си половина.

— Прилича на изкуствен предмет — отвърна Сек. — Не бързай!

Но Сик вече бе насочил скока си към него, а Сек не винаги успяваше да възпира прекалено смелата си половина да върши прибързани и неразумни неща. Когато стъпи край него, Сик вече държеше в дланта си предметчето.

Беше светещо бяло, като телата на онай гърчеща се монада зад прозореца, имаше ситнозърнесто и очевидно кристално устройство.

— Сек — каза развълнувано Сик. — Имам чувството, че попаднахме на важна находка. Почти съм убеден, че е записен кристал, макар да не прилича на нашите кристали за холографски записи. Виж, слепено е от хиляди, може би от милион кристалчета, а външно е оформено така, за компактно поставяне в апаратура. Нямам търпение, Сек, хайде да проверим!

— Да се качваме в кораба само заради него, после пак да слизаме... Чакай да преценя...

Но той не успя да вземе решението си, защото от мрака изплува и се устреми към тях едно същество с определено хуманоиден вид. Сек можеше да бъде доволен, то имаше два крака и тъкмо с тях се придвижваше, макар вървежът му да беше странно неустойчив, сякаш за първи път се изправяше на тези си крайници. Горните части на дрехите му се развояха, ръцете също се протягаха насам-натам, сякаш ловяха нещо невидимо из въздуха.

— Да се скрием — задъхано предложи Сек.

— Не мърдай — внезапно заповяда Сик. — Вече ни откри.

Той също притежаваше власт над монадната си половина.

— Да, но се готови да ни нападне!

— Сек, не разбирам, като се пишеш толкова проницателен, защо си и толкова страхлив. Погледни го добре, какво може да ни стори? Просто ще изчакаме какво ще предприеме. Но и това, както го гледам, едва ли ще е създателят на цивилизацията. Или е само така неустойчиво, понеже е изгубило монадната си половина, ако и те живеят в подобни монади? Ние с теб също ставаме нестабилни, когато се отдалечим на по-голямо разстояние един от друг. Стой, ти казвам!

Сек стреснато изключи антигравитатора и с цялата си тежест се закова на каменната настилка, готов да отбранява самопожертвователната си половина. Съществото вече бе спряло пред тях, но продължи да се люшка като под напора на силен вятър. А едновременно с това им съобщаваше нещо доста гръмко. Естествено те не разбираха думите му, но записните им апаратури усърдно запаметяваха речта на този жител на планетата, който засега не проявяваше видими враждебни намерения.

— Значи така, а... — говореше им хуманоидът. — Маскирали сме се, значи! Е, па що да се не маскирате, всеки вече се маскирва, кой така, кой иначе, всички вече сме маскирани. Ето и аз. Маскирал съм се като пияница. Нямате си на представа колко е удобно. Всички те знаят: пияница и толкоз! Друго няма. Просто и ясно! И удобно, ще знаете, никой не те закача... А бе всъщност вие двама ли сте или си един, па те виждам двойно? Много сте ми еднакви щото, подозително сте ми еднакви. Кажете де!... Не щете, а? И вие не разговаряте с пияници, а? Е, видяхте ли колко е практично! С пияници не разговарям и толкоз!

Просто и ясно!... Хуп! Значи... фантастика, а? Мене, байно, с фантастика не мож'ме уплаши, всичката съм я чел. Аз даже и Любен Дилов съм чел, така че хич не ми се правете на фантастични, чувате ли!... Нищо не казвате, а? Не щете или не можете? Е, те това е, и на пияниците взеха вече да им се привиждат скафан드리! Дотам я докарахме с тая научно-техническа революция, майката ни разгони тя, природоооо, природо!... Хей, аз пък със скафан드리 не ща да разговарям! Я ми се махайте от пътя!

Двамата не разбраха заплахата му, но той така се засили да мине през тях, че едва успяха да му сторят път. Хуманоидът полетя с главата напред и прегърна най-близкото дърво. Това му помогна да не падне, но той започна да милва кората на голямото растение, да я докосва с устата си.

— Долу скафандрите! — извика хуманоидът към двамата, които отново стърчаха неподвижно, като метални изваяния. — Какво направиха с теб, природооо, природооо?...

И отново задокосва с устни дървото, а от гърлото му забълбукаха никакви още по-страни звуци.

— Сик, да се махаме!

— Разговаря с растението, чуваш ли?

— Нека си разговаря!

— А ние можем ли да разговаряме така с природата? Сек, ти си не само страхлив, ти закономерно си и суетен като всички страхливици. Ти се обиждаш, че то не ни обръща внимание, че предпочита да прегърне растението вместо нас.

— И така да е — рече смутено Сек. — Ние сме само разузнавачи без никакви права. Да видим по-напред има ли нещо записано в този кристал, да докладваме, нека другите си бълскат главите над това кое какво е и кога и как да установяваме контакта. Хайде!

Двамата включиха антигравитаторите, задействуваха малките си импулсни двигатели и безшумно се вдигнаха, като понесени от вихър балони към звездите.

— Чао, скафан드리! — извика подире им хуманоидът който все така не пускаше растението от любовната си прегръдка.

Инженерните монади на космическия кораб доста се измъчиха с бялото кристално паралелепипедче. А в него беше надеждата на целия екипаж, защото донесените от Сик и Сек сведения не позволяваха да

се състави що-годе логична представа за съществата, създали тукашната цивилизация. Филмите от двойното същество в стаята бяха недостатъчно ясни. В поведението на другото двуного, което се движеше толкова неустойчиво, също не можеше да се разчете някаква що-годе разумна схема. В края на краищата то бе се натъкнало на представители от други светове, а бе се държало с тях така, сякаш всеки ден ги среща по улиците си. Не бе предприело дори онзи елементарен опит за контакт, който бе опитало мъничкото четирино.

Белите кристалчета безспорно съдържаха триизмерни холографски образи, но те бяха толкова мигновени и така наложени един върху друг на удивително малка площ — целият запис траеше не повече от няколко секунди, — че се наложи да изобретяват друга техника за прожектирането им. Дори само тази бучица кристали потвърждаваше изключително високото техническо и интелектуално ниво на тукашната цивилизация.

— В записната техника са безспорно по-напред от нас — докладваха инженерите.

След много главобълъсканици и спорове решението най-после бе намерено. Инженерите презаснеха съдържанието на всяко кристалче поотделно, а после пуснаха записа на по-бавни обороти. И тогава пред тях потекоха епизоди от един смайващ начин на съществуване, придвижване и поведение, какъвто и най-дръзката фантазия не бе в състояние да предположи.

На екрана най-напред се появи едно хуманоидно същество с твърде крехка конструкция и необикновено дълга коса; то движеше около главата си някакъв апарат с обло тяло и продълговат край, който явно изпускаше струя нагнетен въздух, защото дългата коса без видима друга причина се разтягаше на всички страни като от силен, разнопосочен вятър. Изглежда, това занимание доставяше удоволствие на хуманоидното — то въртеше тъничката си шия в танцуващо плавни движения и се смееше, смееше. А всичко това се виждаше двойно поради обрамчената отражателна плоча, която висеше на стената.

Сик, който бе намерил кристалния запис, изпита едва ли не чувство за собственост, извика развлнувано:

— Хей, аз съм готов да обичам това чедо на природата! Не е ли чудесно?

Пред екрана стърчеше в напрегнато очакване целият екипаж на экспедиционния космолет. Сек рече:

— Моята монадна половина е готова да обикне всекиго, стига това да не съм аз.

Всички реагираха весело, защото и те си имаха своите законни, поради биологичното им устройство, противоречия и ежби. Смехът им обаче веднага секна, преминал във всеобща уплаха. В малкото помещение, където се намираше нежното създание с дългите коси, внезапно бе се появил един кошмарен звяр — откъде и как, това записът не показваше. Беше грамаден, имаше най-обща прилика с хуманоидите, стоеше на два криви, силни крака и протягаше дълги космати ръце, но нямаше дрехи, а целият бе покрит с козина, както низшите същества. Оголваше големи хищни зъби в неразбираема гримаса на усмивка или на заплаха.

Дългокосото създание го видя най-напред в отражателната плоча, изкрещя беззвучно — записът нямаше изобщо звук, което твърде смути инженерите при оценката му — обърна се, направи опит да побегне, но косматите ръце вече го държаха за раменете. И се започна нещо отново непонятно: дългокосото отчаяно се бранеше с крака и ръце, удряше с апарата звяра по лицето, а той сякаш не усещаше това. Но и не посягаше да захапе, както би направил всеки звяр, зъбеше се още по-весело и със садистична наслада приближаваше полекичка дългокосото към косматите си гърди, когато можеше да стори това отведенъж, защото сигурно бе десетократно по-сilen от него. Битката трая кратко и остана недовършена — както всички в този загадъчен запис.

Без всякакъв преход и без да се покаже как, дългокосото вече не се намираше в страшната прегръдка на звяра. Не се намираше и в своето малко помещение, а високо в едно слънчево небе, сред малки бели облачета. И летеше! Да, летеше по никакъв абсурден за всяка наука начин: насочваше своя чуден апарат ту назад от себе си, ту надолу или встрани и съответно на това изменяше посоката на своето удивително леко и плавно реене. Немислимо бе за който и да е разум такова едно мъничко апаратче — каквато и струя да изпускаше — да издига и придвижва в атмосферата толкова голямо тяло. В космическия вакуум — може би, но дългокосото видимо летеше в атмосферата на родната си планета, която имаше доста силна

гравитация. А по тялото му нямаше нито антигравитатори, нито каквато и да било друга апаратура — нищо освен леката, полупрозрачна дрешка, която, също като косите му, се развяваше във ветровитите подоблачни висоти.

Екипажът онемя от възхищение. Да, ето го най-после истинския жител на тази хубава планета — изящен, красив, надарен от природата с изумителни способности! Защото явно умението му да лети принадлежеше на самото му крехко тяло, а мъничкият въздушно-реактивен апарат му служеше по-скоро за някаква непонятна им игра. Както преди, то бе раздухвало с него косата си, така и сега засмяно прелиташе до някое облache, насочваше дулото на апарата към него и го пръскаше като мехур. Но и техниката им бе повече от изумяваща: съвсем миниатюрен апарат, без видим източник на захранване, да произвежда такава ураганна струя, че да разпръсва без остатък цели облаци!

И това занимание на дългокосото трая съвсем кратко. Пак така внезапно и без преход, то полетя към земята с разперени ръце. Очите му бяха се вледенили в същия ужас, както пред зъбите на звяра — то не летеше, то падаше. Но защо и как бе загубило способността си да лети? И къде бе се дянало вълшебното му апаратче?...

То падаше и падаше и след секунди само щеше да се сплеска на покритата с ниска растителност площ, която с влудяваща скорост се приближаваше към него.

— Хей, какво става поеши? Не ме мъчете, не мога... — простена Сик към инженерната група, която им демонстрираше записа.

Отвърнаха му успокоително:

— Гледай, гледай! Тепърва ще видиш и по-страшни неща.

Противно на всяка логика, дългокосото наистина не загина. То дори не падна върху тая зелена площ, която съвсем ясно бяха видели на екрана. Както си падаше, явно изживявайки своята неизбежна гибел, то отново се преобрази и се намери сред множество себеподобни в някаква грамадна, полуутъмната зала. Едва го разпознаха по дългите коси и смътните черти на лицето, защото то бе вече и облечено по друг начин: в къса, тънка горна дреха, в прилепната към долните му крайници някаква по-груба материя, която бе напъхана в нещо, което имаше далечна прилика с ботушите на скафандр.

Залата бе плътно набълскана с подобни на него същества в подобно облекло, но при по- внимателно взиране се забелязваше, че съществата са от два различни антропологични типа. Другият тип бе по-едър, по-грубоват в конструкцията си, мнозина от него имаха коси и по лицето си — под носа, под устата. От тавана на залата проблясваха и гаснеха в светлинен хаос някакви кръгли осветителни тела, което допълнително затрудняваше да се отгатне какво точно се правеше в нея. А за очите на пришълците се правеше нещо не особено привлекателно. И двата типа същества гърчеха телата си в ритъма на светлинното безредие, допираха се, отблъскаха се, виеха ръце ту отпред си, ту встрани, едни изглеждаха весели и беззвучно засмени, други — тъкмо обратното: вършеха всичко това с тъжно съсредоточени, сякаш странното ритмично усилие им причиняващо болка.

Пришълците за пръв път виждаха толкова много от тукашните висши същества на едно място и за тях беше особено важно да разберат какво представлява това — ритуал ли някакъв или общо забавление. Но и то си остана неразбирамо, още повече че не им остана достатъчно време да го наблюдават. Всичко в тоя запис траеше по реално време само секунди — колкото и да разтегляха прожектирането му. А в една от тия секунди множеството изчезна и героят на записа, дългокосото мъничко същество, се оказа върху нещо като подиум. Осветителните тела продължаваха да сипят върху него своя светлинен хаос, зад гърба му няколко същества от другия антропологичен тип — всички с коса по лицето си, се кълчеха над някакви побляскващи апарати, удряха с пръчки, надуваха беззвучно криви тръби, с буйни движения манипулираха над обли, с дълги дръжки предмети пред гърдите си. А дългокосото повтаряще още понеобуздано и унесено предишните ритуални гърчове и подскоци, само и пред всички.

После то рязко се спря, погледна надолу по себе си и се видя без предишните си дрехи, без дрехи изобщо, голо, Такова го видяха в същия миг и пришълците, сякаш с неговите очи го видяха, и пак се изумиха — не толкова от вида на оголеното тяло, колкото от необяснимото изчезване на дрехите му.

Това, изглежда, бе срамно или осъдително, защото дългокосото веднага побягна през залата, направо през навалицата, а от всички

страни себеподобните му се смееха и протягаха ръце да го хванат...

Сик също повдигна неволно ръце към екрана. До него Сек, без да го поглежда, се засмя.

— На теб не ти ли се иска да го докоснеш? — засегна се Сик.

— Защо питаш, щом знаеш, че е така — повторно се изсмя Сек.

— Природо, природо, как можа да ме накажеш с такава монадна половина, която непрестанно ме заразява с просташките си желания!

Призоваха ги да пазят тишина и вместо да се занимават със себе си, да наблюдават внимателно, защото ще участвуват после в обсъждането.

Множеството не успя да улови голото дългокосо, защото и то изчезна отново. Улови го обаче един от ония с космите по лицето си, но вече някъде извън залата. И не го улови с насилие, нито за насилие, а само му подаде ръка, която то с готовност пое. Така, ръка за ръка, двете същества се отправиха към нещо голямо и лъскаво, което се оказа превозно средство, защото щом седнаха в него, то тържествено потегли. Лицето на дългокосото сияеше сега в очевидна радост, устните му говореха нещо оживено и то не беше вече голо, а около тялото му се диплеше широко скроена бяла материя. Не, това удивително създанийце сменяше дрехите си както и когато си поискаше, без някой да го забележи, но като че ли той процес, също като летенето, не бе му напълно подвластен, щом преди, с изненада и уплаха, бе се видяло голо!

— Преди май беше по-хубаво! — въздъхна Сик и отново го призоваха да мълчи.

Ръцете на другото същество обгърнаха горната част на дългокосото и то с много нежност се прилепи към него. Допряха и лицата си, и може би сега двете представляваха оная монада от две тела, за която двамата разузнавачи бяха предположили, че съществува и тук, по подобие на тяхната. Само че, за разлика от техните монади, при които психическите качества бяха разделени, а физически двете тела бяха напълно еднакви, тия, две същества тук, седнали едно до друго, вече по-определено се отличаваха.

И пак не им остана време да регистрират цялата отлика. Дългокосото бавно се оттегли от прегръдката, бавно отвори очи и за кой ли път отново се вцепени от уплаха. Явно не бе очаквало да види тъкмо това лице у прегърналото я същество. Но и зрителите за кой ли

път отново се смяха, защото и за тях лицето вече беше друго. То нямаше коса в долната си половина, нямаше коса и на главата си, други бяха чертите му и то изглеждаше поне два пъти по-старо. Отново бяха свидетели ма едно от тия внезапни и необясними превращения, но защо то предизвика такава реакция у дългокосото?

То изкрещя неистово, макар и все така беззвучно, и яростно заби своите тънки и остри пръсти в новото лице пред себе си, докато лъскавото превозно средство се носеше само и с нарастваща скорост право към стената на някаква сграда...

С това завършващие и целият запис.

Изключиха екрана. Заядливият Сик викна към потресения екипаж:

— Мисля, че всичко е достатъчно ясно и не се нуждае от обяснения.

Никой обаче не реагира на предизвикателната му шега. Преди записа многократно бяха изучавали донесените от двамата разузнавачи филми, които също така им показваха един живот, изграден върху неразбираеми за тях принципи. Но записът от бялото паралелепипедче съвсем ги обърка. Тая способност на тукашните висши същества да летят чак до облациТЕ само с едно парче плат на тялото си, да се преобразяват мигновено от едко в друго, а едновременно с това да бъдат непонятно агресивни и жестоки едно към друго силно охлади ентузиазма на експедицията. Всички монади спонтанно се почувствуваха безсилни да проумеят нещо от живота на планетата, да изразят каквото и да било отношение към видяното.

Мълчаха. Нямаха сили дори да се разотидат и да предоставят тежката задача на специалистите. А когато Сик се упъти към прожекционната апаратура, всички удивено го изгледаха.

Сподирен от погледите им, той взе от апаратното шкафче вълшебната бучка от записни кристалчета и я постави в шепата си. Заразглежда я внимателно, сякаш очакваше тя да му издаде тайните на своята цивилизация, обръщаща я на всички страни, докато от нея се отрониха две от мъничките й зърнца. Сик го поднесе близо към очите си.

— Повреждаш я! — предупреди го един от инженерите.

— Нали имаме презапис — отвърна Сик с недопустимо за една космонавтска монада нехайство.

А после извърши и нещо, което бе направо чудовищно. Хвърли двете кристалчета в устата си, замижка, помлясквайки, и съвсем обезумя: с рязко движение счупи цялата бучка, налага едното й парче.

— Сик — хвърли се към него Сек. — Полудя ли?

— Като знаеш, защо питаш — засмя се Сик. — Много е вкусно. Дръж!

И подаде другото парче на своята разгневена монадна половина. Стъпването на Сек трая частица от секундата, след което той грабна парчето от бучката и го налага със същата настървеност, преди да успеят да го спрат притичалните от всички страни членове на експедицията.

Закъснели, те ги наобиколиха в трагическо недоумение, сякаш пред очите им бяха изяли цялата тая загадъчна планета. А вечно скептичният Сек тържествуваше в някаква непонятна им победа.

— Истинско чудо! Колко странен и колко сладък живот! Хайде да слезем за още.

Тогава се чу викът на командирската монада:

— Внимание!

Двете части на командирската монада бяха се изпъвали еднакво строго и еднакво напрегнато. Произнесоха и едновременно с еднаквите си гласове:

— Всички по местата! До пет минути готовност за отлитане! Да се рапортова в командния отсек!

Нареждането извади екипажа от вцепенението му и той светкавично се пръсна по двойки из множеството врати на залата. Само Сик и Сек не помръднаха.

— Защо бе, командире? Връщаме ли се? — запитаха те също едновременно.

— Това на вас ще се обясни по-специално и после — отвърна им командирската монада. — Сега само ми кажете защо го извършихте.

— За да направим и ние като тях нещоalogично! — каза Сик.

— И как се чувствувате?

— Как се чувствуваме, Сек? — обърна се той насмешливо към половината си, знаейки естествено нейния отговор.

— Отлично! — рапортова тя.

— И никакви ли угрizения не изпитвате? — мрачно се удиви командирската монада.

— Изпитваме ли угризения, Сек?

— Стига бе, какви ти угризения! — отвърна разпасано Сек.

Командирската монада се опита да ги изгледа пронизително, но самата бе силно объркана, та те си останаха непронизани. Рече:

— Добре. Ако сте още способни за работа, вървете ма мястото си!

— Способни ли сме за работа? — подвикна все така весело и риторично Сик.

— Май че не сме — засмя се Сек.

— Тогава да изчакаме обяснението тук, а? По-уютно е.

— Да го изчакаме, Сик — съгласи се Сек и седна в близкото канапе, потъвайки в щастието на внезапно връхлетялото ги, нечувано и невиждано за една такава мислеща монада единодушие.

Командирската монада също бе мислеща, но очевидно не знаеше сега какво да мисли и гневно напусна залата.

— Добре ли постъпваме, Сек? — искаше да се увери другият, макар да знаеше какво ще му се отговори.

— Много добре. Също като съществата на планетата, от която не ни се иска да си отидем, нали, Сик?

— Точно така! — потвърди Сик и не беше твърде ясно за кое се отнасяше: дали за сходството на поведението им, или за желанието им да останат, но другата част на монадата го разбра по вътрешните канали на тяхната неразкъсваема духовна връзка.

А през това време корабът им извършва нещо, според тях вече наистина алогично. Той стремително напускаше околопланетната орбита, за да полети обратно към звездата, от която бе дошъл.

* * *

Започнах особено предпазливо, защото все още като че ли се боях от тая машина с бухалски очи и тайнствено привлекателен глас — глас на южна мургава сирена, която сякаш натрупваше есе повече гибелни подводни скали в своите уж лекомислени творения.

— Вярвам — казах й — няма да се обидиш, ако ти кажа, че и този не ми харесва. Творецът трябва да бъде откровен поне със себе си, ако не пред другите. Убеден ли си, че си умиваши очите с това

съчинение заради предишния гаф? Не усещаш ли, че правиш втори, само че обратен и още по-голям? Какво излиза? Същата или подобна високоразвита цивилизация този път изпада пък в чувство за малоценност пред нас. И защо? От съновиденията на една глупачка! А тоя край?... Признавам, глупостта е заразителна, може би е заразителна и в галактически или дори вселенски мащаб, но ти, мили мой, само глупаци и наивници ли виждаш в тая Вселена? Сик и Сек! Слушай бе, аланкоолу, може всяка цивилизация да си има своите Сульо и Пульо или Сик и Сек, но бъди сигурен, че няма точно тях да прати да установяват контакт с другите цивилизации! Я не пренасяй така примитивно някои наши си земни порядки чак в Космоса! И не ми се оправдавай, че пак си написал разказ-анекдот! С анекдоти тия проблеми не се решават. Не ща анекдоти, да се разберем! А пък ако това ти е изобщо равнището на фантастиката, ще те върна на производителите ти. И окото ми няма да мигне! Защото тая масова фантастика и без тебе достатъчно вече е пренаселила Космоса с всякакви малограмотни простаци и олигофрени...

Прошавай, че ти повишавам тон, но аз съм особено чувствителен към замърсяването и на Космоса, и на фантастиката! Дай да поразсъждаваме малко научно, да анализираме тия два твои разказа от една такава посока: и в двата измислената от теб цивилизация почти не се отличава от нашата. Не, драги, никакви хипотези няма да ме убедят, че съществуват някъде цивилизации, които и външно ще приличат на нас. Разумът, като себепознаваща се форма на материята, може да е принципно общ, но човешката му обвивка е рожба на милиарди случаиности, преплели се тук, на тази планета. Обратното ще рече да плюем на еволюцията! Няма нищо по-елементарно логично от това, извънземният разум да притежава и извънземен физически облик. Ненаучно и пакостно е да са мислим, че другите разумни същества, повече или по-малко, но непременно ще приличат на нас. Така ние обединяваме Вселената в собствените си представи и ще се окажем съвсем безпомощни, когато се изправим пред един непознат ни разум.

Ето виж, виждори котката с какво любопитство следи как излизат страниците от печатащото ти устройство. А ти, извинявай, по този начин опросточаваш и това най-велико качество на живата природа — любопитството. Човешкият дух като цяло е

любопитен към непознатото, към него е устремен той, не към сходното. Търсенето на сходствата е само методологичен етап в подхода ни към неизвестното. Ти ми дай на мене един контакт с напълно различна цивилизация! Нека ние не я разберем веднага или пък изобщо, защото такъв контакт ако не е невъзможен, ще е изключително труден, но тук по-важното е да накараме читателя да се откаже от наивните си мечти, които го обезоръжават пред непознатото, и да осъзнае цялата трудност на предстоящите ни срещи с извънземния разум.

Такова нещо искам от тебе сега: една научно мотивирана среща, в която да се възпее гордата мисия на человека да превръща непознатото в познато.

СРЕЩА С НЕПОЗНАТОТО

Когато научих, че Виктор се е върнал в базата, аз повече се изплаших, отколкото зарадвах. Няма друг мъж в тая Вселена, който да ми е по-близък. Още от юношеството ни все сме били заедно, заедно преминахме през всички стърги на обучението ни и нито една жена не успя да ни разедини, а това вече говори много, защото известно е, че ако още се пораждат конфликти между мъжете заради жена, то става вече само в Космоса — по простата причина, че там жените никога не достигат и са по-особени. Раздели ни — временно разбира се — различното служебно назначение. Преди около шест години Виктор отведе третата смяна за Скула, а аз останах в междинната база. Комисията не ме одобри, въпреки застъпничеството на Виктор, който настояваше да ме вземе със себе си. Пропаднах на изпита по два показателя, които дори не бяха от най-важните. Кой знае защо си въобразяваха, че тъкмо тази експедиция ще разреши най-след загадките на Скула, та не допуснаха в нея човек, който да е мъничко по-малко от универсален гений. Впрочем от тия ми думи може да се разбере поне какво представлява Виктор — не за мен, а за обществото — щом още толкова млад бяха го избрали за ръководител на третата експедиция.

Утешата ми бе, че поне до базата летяхме заедно. И честта да участвувам в екипировката на експедицията му. После се прегърнахме и той замина. Утешавах се още с вярата, че ако някой в наше време изобщо е способен да реши проблема със Скула, това ще е именно приятелят ми, макар да ми се стори, че тръгна без особено самочувствие. Но той изобщо си е такъв — никога не показваше нито самоувереност, нито малодушие, ако изобщо бе способен на тях. Просто си гледаше работата спокойно и съредоточено.

Помня, че при раздялата ни му казах: „Вярвам в теб“. Той се усмихна:

— Ти това на скуланите го кажи, дано и те ми повярват!

Бях виждал, разбира се, тия дяволски създания на филмите от първите експедиции и рекох също в тона на тъжните шеги, с които се

разделяхме:

— Те не може да не възприемат телепатични импулси. Ще стискам оттука зъби и ще им викам: „Хей, скулани ли сте, какви сте, приемете този човек, той е мой приятел! Освен това той се казва Виктор, а Виктор значи победител. Имайте предвид това!“

Не се беспокоях за приятеля си. Скула е кротка планета и досега никому нищо лошо не бе сторила. Затова всъщност и толкова десетилетия си блъскаме главата с нея. Тя ни беше изключително нужна за по-нататъшното проникване на човечеството в галактиката. На стотици светлинни години наоколо нямаше по-удобна за заселване планета. Температурите й бяха поносими, вулканичната дейност — безопасна, а въздухът й се нуждаеше от сравнително евтини и лесно осъществими корекции, за да пребивава човек на нея без скафандр. Предишните експедиции доказаха, че ако нагодим атмосферата на Скула към себе си, флората и фауната й също ще се приспособят. Да, Скула беше вече всестранно изучена и всичко щеше да бъде с нея наред, ако не съществуваха тия същества, които бяхме нарекли скулани. Те именно представляваха, изглежда, истинските хазия на планетата, но упорито отказваха, вече трийсет години, контакта с нас.

На Земята още има egoцентрици, които забравят принципите на космическия морал, а информационните средства понякога им дават думата и да ни крещят: „Стига с тия скулани, толкова време прахосахме заради тях, почвайте заселването!“ Вярно, от поведението на самите скулани лесно би могъл да се направи изводът, че те не биха се възпротивили, ако започнем заселването на планетата им. Работата е там — а него нетърпеливците забравяха с течението на годините, — че така наречените скулани са безспорно някакви висши същества и са засега поне единствените същества извън Земята, у които подозират разум. А той би могъл да бъде и по-висш от нашия, нали?

Хванете един и го изследвайте, подканяха ни. Убийте го, настояваха още по-лекомислените — в името на човечеството било оправдано. Чудно ми е, че на Земята все още се среща този конквистадорски атавизъм. Такова убийство би било оправдано само ако действително сме заплашени, а в случая ние заплашвахме скуланите с нашето втурване в тяхното царство. Те само кротко ни наблюдаваха какво вършим и... не реагираха на никакви добронамерени наши примамки. А да уловиш насила скулан или бе

просто невъзможно, или бе невъзможно, без по някакъв начин да го умъртвиш. Затова не ни оставаше друго, освен търпеливо да търсим разбирателството, докато установим дали скуланите ще са готови да поделят планетата си с нас или поне дали няма да им се отрази пагубно промяната на атмосферата. Защото едва ли човечеството ще е извършило по-голямо престъпление през цялата си история, ако волно или неволно погуби тези свръхнеобикновени същества, за които и след три десетилетия наблюдение не знаем почти нищо.

Както казах, виждал съм ги многократно, добре помня и филмите на първата експедиция. Стърчи експедиционният кораб върху малкото плато, обградено от нежнолилави хълмове. Двайсетина человека и десетина машини сноват около него, дълбаят плътта на планетата за бъдещото си убежище и ето: над главите им се снижават няколко оранжеви облачета. Те лягат на петдесетина метра в кръг около кораба и сякаш в миг се превръщат в живи същества. На какво бих ги оприличил най-лесно? Може би на големи колкото едър човек бухали, с прилепени към тромавото наглед тяло крила, но без перушина, а от черно-сива плът, с кръгли втренчени очи, с два мощнни четирипръстови крака, които здраво се забиват в почвата. Стоят тези, родени от оранжевите облаци, птицеподобни същества и гледат втренчено щетната на хората...

В мозъка ми се е запечатал и такъв спомен: един от нашите върви към тях и предпазливо жестикулира в специално разработена система, както някога глухонемите са разговаряли помежду си, но скуланът, към когото се приближава, само отскача назад. Втория път човекът е по-настоятелен в опита си да го наближи — храбър човек наистина!, — тогава скуланът излиза леко и застава по необясним за нас начин на десетина метра над главата му, без дори да е разперил криле, сякаш за него не съществува никаква гравитация.

Помня и друга картина: виси така скуланът във въздуха, а долу двамина от експедицията разполагат разни табели — с устройството на човешкото тяло, с геометрични фигури и теореми, с формули на основните компоненти на материята... Не, това са по-късни опити, правени са след като на скуланите са показвани вече най-различни по-прости изображения и знаци. Но и при тях, както при първите опити, скуланът, след като хората се оттеглят на успокояващо го разстояние, каца край табелите и внимателно ги разглежда. Да, внимателно и

системно ги проучва. После кимва сякаш доволно с бухалската си глава, вдига се отново във въздуха, мигом се превръща в оранжев облак и изчезва. Накъде — един дявол знае!

За три десетилетия никой не бе успял да проследи докрай нито къде отиват, нито откъде идват. Не знаехме къде живеят, не знаехме с какво се хранят, не знаехме дори истинския им вид, защото много често, след като същият облак кацнеше, от него се пръкваше съвсем друго същество. То приличаше повече на грамадна, изправена на опашката си месеста риба.

На друг кадър, вече от филм на втората експедиция, една такава риба неочеквано извади от себе си нещо като ръка, пое подадения й от нашия човек предмет — не помня какво беше, — огледа го и му го върна. В следващата секунда тя избухна в своята си безшумна оранжева експлозия и изчезна, сякаш обидена или изплашена от нещото, което са й дали да види.

Това, струва ми се, е единственият пряк контакт с тия загадъчни същества за цялото време на изучаването им. Нито преди, нито в следващите години някой скулан бе се оставил да се приближи човек само на крачка от него. Обикновено те внимателно наблюдаваха какво правят хората, изтърпяваха от определено разстояние — било от въздуха, било на земята — всички опити за установяване на контакт, след което изчезваха без никакъв ответен жест. За да се появят — същите или други, това никога не можеше категорично да се каже — отново в определения от човека час за следващия опит с тях. Обезкуражени, хората постепенно бяха разделили тия си опити и се занимаваха усърдно с планетата. Изучаваха примитивния ѝ растителен и животински свят, експериментираха, изготвяха проектите за бъдещото заселване. Но при всяка тяхна дейност, и най-дребната, неотльчно присъствуваше от разстояние някой скулан-наблюдател.

— Стои край теб или виси над главата ти — бе ми казал един от втората експедиция, който работеше при нас в междуинната база. — Къса ти нервите с това мълчание. Понякога ми е идвало да го пухна с нещо или да хвърля камък от него. Какво ли не сме опитвали, дори песни съм му пял... Е, понякога току ти закима с глава, като че ли ти вика: „Карай, както виждаш, с нищо не ти преча. Само да погледам какво правиш!“ Представяш ли си, братко — едва не изплака той. —

През цялото време живееш с усещането, че не ти него, че той тебе изучава. И кой го знае какви изводи си прави...

Но и този отчаян след тригодишния си престой на Скула изследовател беше категоричен, че не е възможно да притежаваш такива фантастични способности — да се превъплъщаваш в различни тела, да се разтваряш като че ли в пространството, да нямаш проблеми нито с гравитацията, нито с вакуума, без в такава материя да не е заложен някакъв свръхразум. Да, превръщайки се в тия оранжеви облачета, които после избледняваха в йоносферата, скуланите явно изчезваха направо в космическото пространство. Иначе не можеше да се обясни, че дори и след като цялата планета, figurativno казано, бе преобърната наопаки от изследователи и машини, никъде не бе открито тяхното местожителство. Те, изглежда, само се хранеха по някакъв начин с вещества от почвата, защото на местостоянето на отделните скулани понякога бяха откривани недълбоки ямки, от които липсваше пръстта. Но и това бе само предположение, защото да черпиш енергията си за тия светковични полети и превращения от няколко шепи пръст също бе малко вероятно.

Преди да замине за Скула, Виктор застъпваше следната хипотеза за тях: скуланите изобщо не обитават планетата — не бяха регистрирани никакви техни взаимоотношения с флората и фауната ѝ. Те са някаква форма на галактически разум, галактическа цивилизация, ако може такава форма на живот да се нарече изобщо цивилизация. Идват на Скула заради нас, от любопитство, понеже са ни разпознали като друга форма на разума, и не установяват с нас контакт не защото не го желаят, а защото ние не притежаваме сетива за него. Следователно, каквото и да правим на Скула, не ще им навредим и спокойно бихме могли да започнем със заселването ѝ.

Налагайки своята платформа пред планетарния съвет, Виктор отлетя с много по-големи пълномощия. Той трябваше да потрети с най-новите средства всички опити за контакт, но паралелно с тях да превърне базата в бъдещ град, да изготви и техническата документация за променяне на атмосферата. Съответно на това щеше да пребивава там и значително по-дълго от предишните експедиции. Като се включи пътят до Скула, не бих могъл да го видя отново по-рано от десет години след раздялата ни, а ето че бе се върнал в началото на шестата. И то не с цялата експедиция, а придружен от трима души, с малкия

авариен космолет. Ето защо бях повече изплашен, отколкото зарадван, когато тичах към карантинния сектор на базата, където четиридесета трябваше да прекарат определеното им време.

Изправих се запъхтян пред стъклена стена и натиснах копчето за телефонната връзка, защото помещението отвъд нея беше празно. Появи се в белия си карантинен костюм един смътно познат ми човек.

— Здравей — казах му. — Ти си от Скула, нали? Запомнил съм лицето ти, но доста години минаха...

— Здравей — отвърна ми той. — И аз помня само лицето ти. Не си се много променил.

— И ти не си — рекох, след като си казахме имената. — Защо се върнахте?

— Докарахме Виктор.

— В какъв смисъл, нещо по работа ли?

— Не си ли научил? Виктор уби скулан.

Истински скулан да бе ме хванал сега за гушата, нямаше така да си загубя дъха. Едва изрекох:

— Невъзможно!

Той се усмихна — вече примирено.

— Човекът открай време все е правил невъзможното.

— Извикий го, моля те.

— Едва ли ще дойде. Отказва всякакви разговори. Лекарите вече са гласували да го лекуват принудително, защото и на тях се съпротивлява.

— За мен ще дойде.

— Дано! — рече той, тръгвайки към вратата.

Трябваше доста да почакам, но Виктор все пак дойде. Нима бе се наложило да го увещават да се срещне с мен? Извиках:

— Вики?

Той стоеше в рамката на вратата — същинско бяло привидение. В детството си бях чел някаква древна приказка за един стар, уморен призрак, който се явяваше на някакви деца и ги молеше да не си играят с него, да не го беспокоят. И очите му сякаш бяха избелели.

— Вики! — извиках аз повторно, не толкова за да го разбудя от болезнения му унес, колкото сам да се уверя, че това наистина е нашият Виктор-победителят.

Тогава винаги сдържаният в емоциите си мой приятел залитна напред, гърлото му изплака нещо неразбираемо, той разпери ръце и се залепи на стъклото пред мен. Сплеска и лицето си на стъклото, така че то съвсем се деформира, стана страшно в отчаяния му опит да ме прегърне.

Също ми се плачеше, но се насилих да говоря в неговия стил.

— Спокойно, момче! Нека не се разкисваме излишно.

А ми се щеше да извърна глава, за да не гледам тая страшна маска, в която бе се превърнало смазаното му на стъклото лице.

Гордият предводител на третата скуланска експедиция захълца като дете. Продължих да се насиливам:

— Е, е, е! Ако плачеш от радост, глупаво е, ако плачеш от мъка

— още по-глупаво! Хайде, избърши си сълзите, изсекни се, подсмъръкни и ми кажи две човешки думи...

Опитах се и да го улесня:

— Голяма работа! Убил си скулан. Отдавна трябваше да го направим, та да престанем да им се плашим. И аз на твоето място щях да го направя. Даже по-рано.

— Не, ти нямаше... ако беше с мен, нямаше и аз... Нямаше да ми позволиш... — Бяха първите свързани думи, които чух от устата му.

Веднага използвах уловката:

— Не бъди сигурен. Разкажи как стана, ама спокойно, и аз ще ти кажа щях ли да го направя, или не.

Той се дръпна от преградното стъкло и лицето му отново заприлича на човешко, макар и не на предишния мой приятел, а на един Виктор, претърпял поне двайсетгодишни поражения. Остави дланите си на стъклото вече не за прегръдка, а за опора.

— Ако можех наистина да разкажа някому как точно го направих, сигурно би ми олекнало. Не вярвам на тия психиатри, които се мъчат да ми го обясняват, по-добре познавам себе си. А най-добрят изход щеше да бъде, ако моите идиоти от експедицията не бяха ми попречили да се самоубия.

Посрещнах думите му с пресилен смях, все в стремежа си да му повлияя:

— Като излезеш оттука и ако ме убедиш, че е необходимо, аз няма да ти преча, дори ще ти помогна.

Той реагира сериозно на мрачната ми шега.

— Сега е късно, сега бих го направил само заради собственото си изкупление. Трябващето там, веднага, пред очите им.

— Нищо — рекох. — Там ще отидем, скуланите сигурно са те запомнили.

— Няма ги вече. Изчезнаха.

Това бе ново за мен и аз остьзнах всичките философски, научни, морални и прочие измерения на случилото се, но продължих с плоските утешения, та да не задълбочавам трагедията му.

— Още по-добре! Сега спокойно можем да си присвоим цялата Скула.

Той чак сега погледна към мен с избелелите си очи, защото толкова лекомислен не ме познаваше:

— Не разбиращ ли, че...

Прекъснах го:

— Разбирам, разбирам! Разважи как стана.

Гърлото му пак изхълца, но той бе вече способен да разказва.

— Три години се занимавах с тях. Почти непрекъснато. Повторихме всички опити и системи на предишните експедиции. Знаеш, че само в ръководството за установяване на контакт с неизвестни форми на живот те са хиляда и осемстотин. Напразно! То е като да разговаряш с обикновен камък. А те все така долитаха и отлитаха, превръщаха се ту в едно, ту в друго, но винаги имаха очи, с които гледаха какво вършим. Накрая освободих целия екип, който се занимаваше с тях, хвърлих всички в разширението на базата и останах сам срещу скуланите. Имах предварително някои свои системи, по цели нощи съчинявах нови и опитвах, и опитвах, и опитвах... Дори в Космоса вървях подире им, с най-бързия ни космолет, но тия оранжеви облачета сякаш се разтваряха във вакуума.

Той си пое дъх, аз също.

— Докато най-после нещо като че ли се получи. Когато завършихме строежа на големия радиотелескоп и го пуснахме в действие, най-напред се опитахме да уловим следите от тяхното движение извън планетата. Нищо не уловихме, но само след няколко часа един от скуланите прелетя ниско над радиотелескопа, постоя над чашата му, огледа го и пусна нещо точно в центъра й. Можеш ли да си представиш радостта ни?

Можех, защото тая новина ме накара пак да се задъхам. Не знаех, че скуланите също са направили опит за контакт. Вероятно радиотелескопът най-после ги е убедил, че сме достойни за общуване с тях.

— Но защо не ни съобщихте? Такова събитие, пък ние...

— Искахме по-напред да разберем какво е. Съобщихме го секретно на Планетарния съвет. Бяха шепа доста безформени кристали. Веднага мобилизирах всички умове в базата и горе-долу узнахме от какво са — все познати ни вещества съдържаха. Разчетохме и структурата на кристалите, но повече нищо. Тогава решихме, че посланието, което ни пуснаха, бе разбило схемата си при удара в решетката на радиотелескопа, а ние не сумявахме да го подредим. Отново пуснахме телескопа да се върти на прием и отново прелетя скулан — същият или друг някой и пусна нова шепа кристали точно в центъра на чашата. Пак започнахме да ги глобяваме и преподреждахме в милиони комбинации с помощта на електронните мозъци, и пак не получихме нещо смислено. Един ден обаче, както си се разхождах — сам, доста далеч от базата — и вършех нещо, което никому не доверявах, че върша, а то беше чисто и просто един отчаян опит да разговарям телепатично със скуланите, ей тъй, вървях си или заставах на едно място и им се молех: „Мили, мили мои, вие сте прелестни, вие сте умни, по-умни и по-могъщи сте от нас, защо най-после не повярвате, че ние също сме добри и не искаем нищо друго, освен едно разбирателство с вас...“, ей такива неща си бъбрех наум, когато над мен се появи оранжевото облаче и точно пред краката ми тупна шепата кристали. Този път в добре съхранена купчинка. Едва не обезумях от радост. Извиках специалистите и консервирахме купчинката. За по- сигурно на другия ден повторих на същото място телепатичния сеанс и получих същата порция в краката си. Така имахме вече една доказано насочена към нас тяхна проява, а това беше ни повече, ни по-малко форма на контакт, нали?

Предадохме схемата на двете по-запазени купчинки и на Земята. Не знам колко глави и електронни мозъци са умували над тях, но не закъсняха и разчитанията. От идиотски по-идиотски! И в базата всеки ден някой ми носеше ново разчитане. Един твърдеше, че ни съобщавали: „Опознахме ви, няма да пречим на вашата дейност. Контактът е труден, но и ние го желаем.“ Вятър желаели! Те дори

престанаха да наблюдават какво правим. Все по-рядко се мяркаха около строежите и все по-често се застояваха около мен и над мен, когато се отдалечавах от базата. Явно бяха разбрали, че аз съм останал единственият, който търси разговора с тях.

Друг ми носеше пък точно обратно разчитане: „Престанете да правите това, което изграждате, и напуснете планетата!“ Трети доказваше, че подредбата на кристалите съдържала математическата картина на устройството на телата им. Рисунките му изглеждаха доста правдоподобни, защото някои кристални решетки, съединени с другите, даваха изображение, близко до техния птицеподобен или рибоподобен вид, но все пак си бяха повече плод на нетърпеливото му въображение. Повечето от разчитанията бяха мъгляви като пророкуванията на древните оракули: „Небесното тяло е летящо тяло, когато облакът слезе, звездата ще изгори“, или: „Началото е водород. Силицият е животът. Въглеродът е духът“, или „Бягайте от водорода, влезте в алюминия, магнезият гори бяло“...

Давам ти само примери, братко, да видиш безизходицата и мъката ни. Но аз грижливо събирах всички разчитания, отивах някъде далеч от базата и наум ги четях, не, изплаквах ги към небето: „Това ли искате да ни кажете, какво означава то? Защо все едно и също ни твърдите, дайте и други схеми, та чрез сравняване по-лесно да ги разберем!“

В отговор на това мое отчаяние веднъж един от скуланите, този път в рибоподобен вид, пусна купчинката си точно над мен. Така избарабани върху шлема ми, че се уплаших. Викнах му: „Глупак, що не внимаваш! Сега какво ще правя с посланието ти?“, защото то бе се пръснало от удара и се разпиля по целия ми скафандр. На другия ден обаче случката се повтори, на третия се потрети. Вече не минаваше ден да изляза от базата и някой скулан да не изсипе такава купчинка точно върху главата ми. Съвсем очевидно се целеха в мен, а първите два пъти не бяха ме улучили. Нервите ми се изостриха до крайност, започнах да се изпълвам с подозрения и някъде към петдесетия път...

— Да — вметнах аз. — Животът ти е станал доста еднообразен.

— Лесно ти е да се шегуваш — кресна ми той с чужда за характера му невъздържаност, — но я се постави на моето място! Представи си и цялата отговорност, която лежеше върху мен спрямо

бъдещето на отношенията ни с тия същества, спрямо бъдещето на планетата!

— Прощавай — рекох. — Представям си го, разбира се, и ти съчувствувам, но ми се ще вече да не преживяваш толкова силно.

— Не може, братко, ще го преживявам и преживявам, докато съм жив. Дано не трае дълго.

— Стига глупости, разправяй какво стана!

— Изследвах ямките, които оставаха под тях, когато те кацаха някъде. В почвата им се съдържаха същите елементи. Подозирах ги, че те просто загребваха пръст и ме замеряха с нея. Но не беше това, разбира се. Първо, те бяха изгребвали такива ямки и при по-ранните експедиции, но не бяха хвърляли нищо по хората. Второ, веществата все пак бяха преработени, макар и в доста нечист вид — липсваха много съставки, липсваше и количество. И пак започнах да ги питам защо правят това, да ги моля, да ги заклевам да извършат и нещо друго, та да имаме база за сравнение в тяхното поведение спрямо нас. А те какво, мислиш, правеха в отговор на тоя мой вътрешен плач? Замеряха ме по главата с проклетите си кристали! Така един ден просто не издържах. Трябва да съм откачил за миг. В мозъка ми, за мен поне, е станало нещо необяснимо. Не помня дори защо този ден бях взел със себе си и бластера, защото иначе ние се движим там задължително невъоръжени, навсякътък съм искал като пуснат нещо и то падне невредимо в пръстта, аз веднага да го изрежа с бластера, заедно с околната почва, та да го запазя цяло. И ето, изглежда, в мига, когато съм усетил, че скуланът пак в шлема ми се цели, просто ми е причерняло пред очите. Не мога да кажа също дали наистина, макар и подсъзнателно, съм насочил бластера към него, или рефлексивно съм вдигнал ръка да запазя главата си от удара, а съм натиснал спусъка случайно. Така или иначе лъчевата пушка си свърши работата и при скуланите. Съществото веднага се обгърна в оранжевия си облак, но после от него тупна с всичка сила край мен едно материализирано тяло. И не приличаше нито на риба, нито на птица, както преди, беше никакво двуметрово тяло, бих казал, нещо като гигантски червей, при който не можеш да разбереш къде му е главата, къде опашката. Плътта му се опипваше като твърда гума, беше много гореща. На Скула, знаеш, работим с голи ръце, нищо не уврежда кожата ни, скафандрите носим само заради кислородния запас. Та, искам да кажа, добре че

потресението ми не трая дълго, познаваш ме, лесно си възвръщам хладнокръвието в опасни ситуации...

— Ти изобщо не го губиш — казах му. — Затова се и учудвам...

— И аз се учудвам — рече Виктор. — Но както виждаш... Веднага повиках на помощ трима от изследователите, като им наредих да оставят бластерите. Нямаше да позволя да се бием, ако другите скулани дойдеха за отмъщение. Войната трябваше да се избегне, дори с цената на няколко наши живота. Исках просто да отнесем съществото, за да го изследваме...

Не дойдоха повече скулани, но стана нещо друго. Тялото почна необикновено бързо да се разпада пред очите ми, изглежда тази тяхна променлива структура не издържаше в атмосферата и гравитацията. Направих няколко снимки и се видях принуден веднага да разгледам вътрешността на трупа, преди да бе се разпаднал окончателно. Настроих бластера за тънък разрез и опитах с надлъжна резекция. Оголих някакъв тръбопровод, нещо като черво и в долния или може би в горния му край открих купчинката, която то се готовеше да изсипе на главата ми. Крещях непрекъснато в шлемофона: „Бързо бе, хора, помош, помош!“, та да си мислят, че съм в беда. Нямах време да им разправям, мозъкът ми трябваше, за да наблюдавам какво имам пред себе си и какво се случва с него. А ония калпазани, но и те не са виновни де, базата беше далеч, като кацнаха с планетолета и отдалеч видяха, че съм жив и здрав и нищо не ме застрашава, почнаха още повече да се туткат. Докато свалят апаратурата си, докато дойдат, докато се поблещят на това, което виждаха, то се разпадна на прах, не и на прах, на атоми сякаш се разпадна, които се разлетяха из въздуха или попиха в почвата. Нито късче не успяхме да уловим и консервираме. Остана само купчинката кристали, която бе предназначена за главата ми.

— И не разбра ли те поне какво представляват? — запитах аз, защото той замълча така, сякаш бе свършил разказа си.

— Разбрах — отвърна Виктор и аз никога не бях виждал толкова тържествуваща злоба в лицето му. — Изпражнения! Чисто и просто изпражнения! В горния край на червото още се намираше от изгребаната пръст, в долния бяха се оформили отработените в тия кристали вещества. — И сякаш да се оправдае, добави с още по-зла

усмивка: — Извинявай, но... три години да ти серат на главата, не може да не станеш накрая убиец!

Бях потресен:

— Но такива ли примитивни същества са? При тия им качества...

— Проста хранителна система не означава непременно примитивност. Може да означава и възможно най-рационална система. Ние като сме физиологически така сложно устроени, каква ни е ползата за духа? Само страдания и непригодност за Космоса!

— Значи продължаваш да ги смяташ за разумни същества?

Не биваше да задавам този въпрос, защото тържествуващата злоба в лицето му веднага се превърна в предишното отчаяние. Виктор захапа юмрука си да не изкреши — не чух какво. Рекох бързо:

— И напуснаха планетата, така ли? Никой повече не ги видя?

Той кимна. Кокалчето на показалеца му бе посиняло от захапката.

Какво още можех да му кажа, какво повече можеше да ми съобщи и той? За да изчезнат веднага, тия същества значи са отлетели в галактическото пространство, отишли са може би на друга планета да си търсят непретенциозната храна, но едно бе повече от ясно: у тях липсващо нагон за насилие, щом при първия сблъсък с нашия агресивен разум са се оттеглили. Защото иначе при тия им способности за превръщания и придвижване във всяка среда биха намерили начин да се справят с нас. Но защо, притежавайки качества, каквито ние само във фантазията си приписваме на един галактически разум, защо тогава бяха се отнесли така към хората? Отговорът бе изчезнал заедно с тях, а въпросът щеше да си остане да тревожи човечеството в неговия по-нататъшен път из Вселената.

— Не те осъждам — рекох му и съвсем не бях уверен, че не го смятах виновен за едно, макар и неволно престъпление с неизмерими последици.

Той пусна кървясалия си показалец, злобата бе се оттеглила само в очите му.

— Сигурен ли си?

Познаваше ме, дяволът. Опитах да се защитя:

— Ще помоля да присъствува на процеса. Навярно ще има все пак нещо като съд, нали?

— И какво ще кажеш там? Че съм добро момче, че аз това случайно, че гарантираш за мене...

Не знаех, разбира се, какво ще кажа, пък и едва ли някой изобщо щеше да ме пита — нямах никакви основания да бъда свидетел в такъв един съд, който навсярно нямаше да бъде и истински съд, а по-скоро разследване, със съответните изводи: преместване на по-малко отговорна работа, психиатрично лекуване и така нататък, но позорът на Виктор положително щеше да остане в паметта на човечеството повисоко и от позора на един Херострат.

Изтърсих първата глупост, която ми хрумна, само за да олекотя момента:

— Ще им кажа, че си защитил честта на човечеството.

— Виж, за това не бях се сетил — злобно прихна Виктор. — Хайде, върви си! Можеш вече да спиш спокойно, след като знаеш, че честта ти е била защитена!

И тръгна към вратата за вътрешните помещения на карантинния сектор с грохналата походка на оня страдащ от безсмъртието си хилядогодишен старец-призрак от приказката, която бях чел в своето детство.

* * *

Не по-малко потресен от този разказ бях и аз. Малко е да се каже потресен — бесен бях. Помъчих се обаче да запазя спокойствие.

— Слушай, бухале електронен, не ти разрешавам такива гаври! Човекът никога не е седял като посрان пред неизвестното. Ако му се случи нещо такова, ще иде в банята, ще се окъпе и отново ще тръгне срещу него с чисто сърце и чисти ръце...

Очите му обаче ме гледат така невинно, сякаш никога не се е подигравал с толкова святы за нас неща.

— И как изобщо си устроен ти, бе? На игровия принцип съчиняваш — добре, но кой те научи да си играеш така със сериозните неща? Защо веднъж не ми извади една светла, радостна ситуация, в която човекът да блесне с истинското си достойнство на висше творение на природата? Почвам да те подозирам в нещо много лошо, ще знаеш! Какво искаш да кажеш с това, като ми

рисуваши тия скулани бухалоподобни? Себе си ли виждаш в тях, понеже аз те наричам бухал, за себе си ли намекваш?

Впрочем, ако искаш да кажеш, че също като тях все така ще се изхождаш върху моите чистосърдечни замисли, благодаря ти за откровеността. И сбогом! А ако се опитваш пък да ми внушиш, че си като тях загадъчен и непостижим, пак ще ти кажа сбогом. Машина, която си е въобразила, че стои над человека, е точно толкова глупава и вредна, колкото всеки човек, който се смята за по-умен от човечеството. Да не би при програмирането да са ти втъпили ония самонаплевателски фантасмагории на някои футуролози, дето разправят, че човешката цивилизация, щяла да прерасне или да бъде заместена от машинна? Не, драги! Природата нас е създала, за да се самопознава, а вие сте само епизодични наши помощници, наше творение сте, не на природата. Единствено нам тя е възложила тази вечна и неизчерпаема мисия да превръщаме непознатото в познато. И откакто е тръгнал на два крака, човекът все това е правил и все това ще прави. Както властно и неудържимо е опознавал и овладявал своята планета, така устремно ще шествува той и в Космоса, воден от своя нагон към безкрайя. Защото крайната свобода за човечеството, това е безкрайността на Вселената. И няма в нея непознаваими за нас неща, има само още непознати. А ако искаш да знаеш, най-непознатото нещо за човека си остава самият човек...

Ето такива и още един куп други гневно патетични думи наприказвах аз на своя компютър, преди да го изключа с един удар върху клавиша.

ЧАСТ ТРЕТА

Явно се налагаше да се посъветвам със специалист за своя компютър. Ако не беше фабрично дефектен, може би аз грешах нещо при подаването на заданията — в никакъв случай обаче не биваше да се примирявам. И все пак седнах на другия ден отпреде му с нова надеждица. Нещичко от досегашното можеше да се използува, но нали трябваше да извадя от него материал поне за една книга, а страниците не достигаха. Пък и трябваше още да се изпробва, та да мога да обясня на специалиста всичко, от което съм недоволен.

Потрих предприемчиво ръце, сякаш исках да му покажа, че не се сърдя чак толкова много, и отправих показалеца си отново към клавиша „новела“. Нито той обаче, нито очите на бухала светнаха в отговор на моето предпазливо докосване.

Реших, че съм объркал нещо и разтворих инструкцията. Изпълних поред всички указания — напразно. Компютърът не пожела да се заеме с предназначението са. Повредил ли го бях? Вчера доста грубо го изключих. Оставаше сега да плащам и за повреди, които гаранцията не признаваше! А сигурно нямаше и да го приемат обратно, ако речех да го върна.

Това силно ме разтревожи и аз веднага позвъних в сервизната база. За щастие този тип компютри, като нови, се ползвали с предимство и сервизният техник пристигна със скоростта на медицинската „Бърза помощ“.

Той и приличаше на лекар — на представата ни за лекар. Имаше бледо лице, излъчващо интелигентна доброта и виртуозно тънки, изящни пръсти. Остави чантата си край компютъра, седна, огледа го дълго и проницателно, заговори му, както детски лекар се обръща към разплаканото си пациентче:

— Какво има, миличък, от какво се оплакваши? Боли ли те нещо или ми те обидиха тия лоши хора?

Прозвуча ми като „тия лоши писатели“ и аз веднага намразих компютърния доктор. А той побърза да ми даде още основания за

това. Протегна дългия си пръст и много нежно докосна клавиша, на който пишеше „роман“. Клавишът със същата нежност се оцвети в зелено, моментално изгряха в своята жълто-зелена готовност и очите на бухала. Техникът извърна глава към мен: Видяхте ли!

Тоя компютър наистина ще ме побърка! Смотолевих:

— Аз за разказ натисках и за новела... За роман не съм още...

Той го изключи с думите: „Хайде, миличък, разказ ни трябва, не роман“ и веднага докосна съответния клавиши. Отново светнаха с приемния си цвет и клавишът, и очите.

— Нищо не разбирам — изпъшках. — Всичко опитвах, точно по указанията, както вие сега...

Техникът повтори простата манипулация, този път с „новела“, и компютърът пак му демонстрира своята готовност за работа. Вече се чувствувах виновен, загдето бях разкарвал без нужда човека, но той ми се усмихна съчувственно:

— Да не мислите, че аз разбирам нещо? Не сте първият. И други ваши колеги се оплакваха от тази серия. Същото излезе. Никаква повреда, а не ще и не ще. Стачкува. Имаше един — цял месец ме измъчи. Разглобих го, всичките му схеми и системи проверявах — нищо! Взехме си го обратно, на клиента друг дадохме, а в сервиза едно от момчетата, стажантчета, си играе, натиска клавиша му, вика: „Я бе, я ми съчини нещичко, стига си стърчал, така без работа!“ И какво мислите, компютърът веднага прогледна.

— Но как си го обяснявате? — попитах аз.

— Засега — никак. Още ги изучаваме и ние. Сложна машина, има си свой живот. Като събереш на едно място няколко милиона микропроцесора, става мистика, почти като в човешкия мозък, макар там клетките да са милиарди. Не е ли така и с вас? Насилвате се понякога да са спомните нещо, не и не, друг път то само изскуча, без да насилвате мозъка си. — Той отново се позасмя. — Имам чувството, че тия компютри в някои случаи като че ли се обиждат. Трябва по- внимателно, деликатна машина е.

— С какво ще го обидя — измънках аз. — Още изучавам способностите му. И общо взето, съм доволен.

Един дявол знае защо изльгах! Сигурно заради компютъра, не заради техника. Имаше си хас и да се боя вече от него!

— Да опитаме — предложи техникът. — Дайте някоя тема.

— Нямам сега тема! — отвърнах му по-рязко, отколкото бе прилично, но творчеството все пак си е работа твърде интимна!

Техникът галъвно се усмихваше на втренчените в него бухалски очи.

— Хайде, миличък, съчини ни нещо хубаво, както се казва: нещо за душата! Нещо романтично, възвишено. Нещо за любовта например. То днешната любов, вярно, не е много-много романтична, всичко загрубя с тая еманципация... Не мислите ли? — обърна се той към мен, сякаш търсеше помощта ми при заданието. — Не знам как е при вас, но аз, право да си кажа, вече не знам какво да мисля за жените около себе си. И така човек започва неволно да си мечтае за нещо друго. Хайде, миличък — подканни той отново компютъра. — Съчини нещичко за зажаднялата ми душа! Нещо за някой такъв объркан като мене мъж, но му дай утеша и упование, миличък. Омръзнаха ми тия любовни истории, дето ги публикуват напоследък. То, вярно, любовта си е поначало едно трагическо чувство, но човек има нужда и от мъничко утеша, та да не се обезвери окончателно. Затова поне ти ми измисли, моля те, един щастлив край! Аз съм убеден, че в бъдещето хората ще открият начин любовта им да бъде щастлива. Да, да, твърдо съм убеден, затова нека си помечтаем мъничко, а? Хайде, мила, направи ме по-мъдър и по-добър, дай ми надежда и прозрение...

Изрече всички тия глупости, а шантавият компютър веднага го послуша и съчиняващият му автомат заграка също така галъвно и нежно. Нито конкретна тема му даде техникът, нито сюжет, нито герой никакъв, освен може би себе си и собствените си мечти за любовно щастие. Същинска мистика наистина!

Той не знаел какво да мисли за жените, аз пък съвсем вече не знаех какво да мисля за него. Хепиенд му притрябал на глупака! И то любовен хепиенд, та от него да черпел мъдрост и надежди! А бях го помислил за интелигентен, с тая лекарска физиономия!...

Но нима, сепнах се аз, обикновеният читател все още иска такива четива, въпреки че толкова века и толкова велики писатели са се напъвали да го възпитават? А тоя компютър — какво? На мене ще ми прави сечено, ще ми отказва, а на глупака веднага се заема да услужи! Е, драги, заканих му се аз вътрешно, ако си решил да

обслужваши невежеството със занаятчийски буламачи, моля! Но без мене!...

Рекох си го, а все пак бях доста силно напрегнат в очакването си да видя какво ще съчини „за душата“. И от решението си да не се церемоня повече с него, а да го върна на изобретателите му с едно любезно: „Благодаря, обслужвайте се сами! Аз ще си намеря друг начин за препитание.“

Сервизният техник беше преместил съответното шибърче, така че съчинението се заизлива в два екземпляра. И беше дълго, дълго, дълго — да, не се стигаше лесно до любовния хепиенд. Казах му го, но той не разбра подигравката ми. И чувство за хумор си нямаше, горкият!

— Така е — отвърна ми той сериозно. — Трудно се стига до щастливия край. За да бъде истински щастлив, той трябва и истински да бъде изстрадан.

Можеш ли да му възразиш? Ядец! Прав е като ютия.

Зарадвах се на сравнението си. И тя откъдето мине, прави всичко под себе си гладко, гладко, без фриволни ръбове. Изобщо — сериозен уред. Сигурно и компютърът затова веднага проработи. Рекъл си е на електронния ум: с тоя шага не бива, ще мине като ютия над всичките ти опърничавости, ами дай да му съчиня там нещичко.

Погледнах с какво вдъхновено старание съчиняващият автомат изливаше в кошчето страница след страница и развеселен, излязох да донеса нещо за почерпка. Ютията обаче отказа алкохола, не бивало в работно време: „Нали знаете, нашата работа е деликатна, изисква много внимание и съсредоточеност...“ И отново беше прав. Алкохолът не изглежда смачканото, той може само още повече да го доомачка.

Аз обаче си позволих чашката, въпреки че също се намирах още в работното си време. Признавам, имах нужда от самочувствие пред неговата правота — компютърът на неговите пръсти бе се подчинил, не на моите.

— Простете, но аз нямам търпение — извини ми се той с много интелигентна усмивка и докато аз стоически отивах по глътка от чашата си, засортира още недовършения ръкопис, зачете се във втория екземпляр.

Поръчал си го е, нека си го и чете! Аз пък няма да го чета сега!...

Но все пак го зачетох — по лицето му, което твърде простодушно реагираше на различните пасажи: ту плахо се усмихваше, ту шокирано се взираше за втори и трети път в току-що прочетеното, ту се мръщеше в боязливо несъгласие. От това моето положение стана още по-тежко, защото любопитството ми нарастваше, а трябваше да се правя на равнодушен. Хай, дявол да го вземе, какво толкова беше му насъчинил този проклет компютър?

Междувременно той изплю последните страници, аз услужливо ги разделих и подадох остатъка на потребителя им. А компютърът, вместо да се превключи отново на прием, както му е наредено от програмата и както пишеше в инструкцията, направо се самоизключи. Какво искаше да каже — че няма повече да работи ли, че си е казал последната дума? Не посмях обаче да обърна веднага вниманието на техника върху това ново своеволие, за да не му преча.

Когато свърши, той въздъхна унесено, набърчи чело, усмихна се, пак въздъхна. Не издържах:

— Не е ли с щастлив край?

— Щастлив е — отвърна ми той, но май че не беше много уверен.

— Изглежда, не ви се хареса?

Той измънка:

— Забавен е — после веднага изглади ръбовете в себе си и около себе си. — Много е поучителен. Да, да, има какво да се научи от него. Благодаря ви. Нали ще ми дадете един автограф върху втория екземпляр?

Едва не се задавих, отпивайки поредната глътка от питието си.

— Че това не е мое, вие сам си го поръчахте! Ако искате да знаете, аз ужасно мразя щастливите краища, а пък поучителната белетристика двойно повече.

Той търпеливо ми се усмихна с ютиена топлина, сякаш ми прощаваше: „Да, знаем, творците са капризни и често им се ще да се отрекат от себе си.“ После рече галъвно вразумително, както бе говорил на компютъра:

— Ваш си е, разбира се. Ако аз бях съчинил нещо на тази тема, щеше да бъде съвсем друго. Нима не сте чели цялата инструкция? Там изрично пише, че този клас компютри имат способността да се самопрограмирват, като копират стила на мислене и изразяване на собственика им. Затова и поръчението се дава в свободен разговор с него. Достатъчно е няколко неща да му поръчате едно след друго и той вече ще е усвоил стила ви, ще съчинява само от ваше име. Така че, моля ви, не ми отказвайте автографа!

Ха сега де! Изглежда, подсъзнателно съм се надявал, че ще мога да се отрека от написаното с компютъра, нему да прехвърля цялата отговорност! Чел бях, разбира се, инструкцията, но не бях ѝ повярвал, сметнах го за реклама. Пийнах нова глътка за кураж и пресилено се засмях.

— Добре, но няма да ми се сърдите, нали? — И написах на първата страница на ръкописа:

„За спомен от един автор, който отказва да поеме отговорността за каквото и да било свои изказвания по адрес на любовта и щастietо.“

Ютията пак не разбра шегата ми, каза сдържано: „Благодаря.“ Настъпи неловкост и аз побързах да му посоча самоизключилия се компютър. Той предложи:

— Опитайте сега вие.

Протегнах ръка, без да ставам, и докоснах копчето за „новела“. Бухала мигом „отвори“ очи, истински и радостно ме развлнува — не ми се сърдеше вече!

— Всичко е наред — каза техникът.

— Изглежда, да — рекох. — Прощавайте, че ви разкарвах, но имах полза от вас, повярвайте ми! Значи вие обичате да четете поучителни неща?

— Разбира се. Трябва да е хубаво и поучително.

— Добре, ще се опитам после да съчиня нещо такова във ваша чест. Дори героя ще направя като вас, с вашата професия!

Много дълбоко скрих този път подигравката в думите си, а като се върнах, изпратил го до вратата, викнах на компютъра:

— Чу ли, братче, хората искат хубави и поучителна работи! Сега ще прочета най-напред какво си съчинил от мое име за любовта,

а после двамката ще измислим нещо много поучително, нещо глобално поучително — за целия свят и за всички мили техници по света...

МОДНАТА ТЕНДЕНЦИЯ

Опитът увеличава нашата мъдрост, но не намалява нашата глупост.

Хенри Шоу (1818–
1885)

Миранда възпря бутилката.

— Да ме упоиш ли искаш? Това са нечестни методи. Идваш ли с мен, или не?

Каза го още сравнително весело, но меките ѝ устни се готвеха за познатата му зла гримаса. Той дръпна бутилката от чашата ѝ.

— Какво те е прихванало днес?

— Обратното на това, което всеки път те прихваща, щом сме заедно.

Той още не разбираше поведението ѝ, затова си послужи с най-общото защитно средство.

— Но аз те обичам!

— Не, ти само ме искаш.

— И това те обижда, така ли? Ако ти сега ме поискаш, аз никак няма да се разсърдя. А после като нищо ще дойда с теб и на разходка.

Очакваше тя да скочи, изхвърлена от внезапния си гняв, който правеше мургавото ѝ лице още по-тъмно и го превръщаше в лицето на красива индианка в мига преди да те скалпира (веднъж бе ѝ разказал за древните индианци, макар сам да не знаеше дали и жените им са си служили със скалпиранието), а се случи тъкмо обратното: то омекна, канеше се май и да заплаче.

— Най-много ме обижда тоя твой цинизъм.

— Професионална черта, мила. Когато три десетилетия се занимаваш с нравите на човечеството, не може да не станеш циник, поне като опит да се отграничиш от глупостта. — Той се изтегна на широкия диван от мека светлорозова кожа, сякаш отново

демонстрираше своето отграничаване, и даде предпазливо: — Но, струва ми се, ти тъкмо такъв ме и хареса.

Когато Миранда се събличаше, мургавото ѝ тяло се открояваше неповторимо пикантно върху това светло-розово. Тогава не му беше трудно да види в нея някоя от тънконогите прерийни туземки от старите книги. Но днес тя отказваше да се съблече и също така необично продължаваше да потиска своя гняв, който той вече бе се научил да изтърпява.

— И още те обичам, и още те уважавам, но ми е непонятна тая твоя примитивност на чувствата. Диваците ли те заразяват, дето постоянно четеш за тях?

Той изпробва едно закачливо повикване с пръст и тя след кратко колебание приседна по-близо до него. Не се отдръпна и когато уж неволно постави ръката си на бедрото ѝ. Изрече с твърде артистична горест:

— А най-трудно те понасям такъв брутално похотлив. Аз съм романтична натура, мили, не го ли разбра досега? Какъв си ми ти антрополог и етолог, и изкуствовед и не знам какво още, като едно толкова просто нещо не можеш да разбереш? Нужни са ми повече нежности, милувки, красота, да ме изведеш на разходка, да ми подариш една звезда... А ти, между две лекции или две страници на някой древен ръкопис: Ела, Миранда, че ми трябваш!...

Той извърна глава, за да избяга от страдалчески разширениите ѝ зеници; там и сега гореше оня тъмен огън, който все така силно разпалваше поотслабналите му с възрастта страсти. Но явно нещо бе се променила — у нея, не у него. Какво повече искаше? Красота ѝ трябвало. По-красива обстановка от тая тук едва ли някой можеше да ѝ предложи, защото тя сама си я създаде.

Нашумял през последните години по холовизията — неговите остроумни и забавни беседи из историята на човешките цивилизации бяха сред най-гледаните предавания, а съответно и сред най-добре платените — твърде продуктивен интелектуалец, той не жалеше банковата си сметка. Миранда пък не искаше да има в жилището му нещо, до което се е докосвала нейната предшественица, и двамата обзаведоха своето гнездо за любов точно по нейния вкус — свръхлуксозно и красivo. Романтичка! До завчера вилнееше на тоя диван, ненаситно изобретателна в любовните игри и твърде безогледна

в изискванията си към него, забравяйки, че той е почти два пъти по-стар от нея, а сега изведнъж — разходки и звезди! Става ли се за три дни — толкова не бяха се виждали — романтичка?

Не ѝ го каза, защото вече наистина щеше да я обиди. Основна повеля на днешното общество си оставаше взаимоуважението и пълното равенство между половете. Щом ѝ е скимнало днес да бъде романтичка, нека си бъде, тя поне лесно сменяше настроенията си. Утре като ѝ омръзне, пак ще си стане буйната прправнучка на индианския вожд — за каквато бе я обявил и в която роля тя бе си се харесала. Индианките били ли са романтички? Едва ли! Романтик ставаш, когато спиш на ей такъв диван, а не върху голата земя или върху бизонска кожа, пълна с бълхи. Ако някой от двамата е романтик, това въщност е той. Защо иначе ще търси постоянно у днешните си познати чертите на жени от древните народи, които все още по юношески го привличаха? И не че си нямаше трезва, иронично дистанцирана преценка за миналото и хората в него, а защото му се струваше, че в ония слабоцивилизовани времена на мъжете все пак им е било по-лесно с техните жени.

— Защо мълчиш, защо не се защищаваш? — подкани го тя.

— От коя галактика искаш да е звездата, индианче мое? — потърси той едно шеговито помирение и погали дългите ѝ черни коси, които обичаше, защото бяха естествено гъсти и естествено черни. Убеден бе, че я погали романтично.

Миранда се оживи в радостна готовност и той веднага обхвана раменете ѝ, за да я привлече към себе си, но тя не разбра, че той искаше само да я прегърне романтично, та отново се задърпа. Улови лявата му ръка с един от ония внезапни и страстни пориви, които всеки път го очароваша, изви я и поднесе вътрешната част на хронометърната гривна към очите му.

— Ето виж се! Виж се какво представляваш! И адреналинът ти е в горната граница, и кръвното, и надбъбречната жлеза, и... всичко!

Той посъзерцава усмихнато миниатюрните индикатори на медицинската гривна. Тя не само носеше часовник с вградения в него компютър, но чрез пулса, чрез топлината, чрез биотоковете и кой знае по какъв още начин отчиташе постоянно основните ти физиологически параметри и при опасност за здравето тихичко сигнализираше, канейки те да потърсиш лекаря. Ако ти не го

потърсиш, ще те потърси пък той, защото кодовият сигнал на вградения предавател отиваше едновременно в регистрационния компютър на най-близката поликлиника, който пък неумолимо издирваше адреса ти. В този свръххуманен век всеки човек получаваше задължително такава гривна, щом навършеше петдесет години.

— Но това е естествено. Има си хас точно пък надбъречната ми жлеза да престане да работи, когато лежиш така върху мен.

Тя не прие и шегата му с жлезата, която подхранваше либидото у човека, днес не приемаше никакви шеги.

— Може и да е естествено, но не те искам такъв. За тебе любовта е само възстановяване на хормонния баланс. Човековед! Толкова да не знае какво става в душата на една жена! — поднесе му тя връхчето на показалеца си.

Той посегна към него и Миранда побърза да се изправи.

— Но какъв ме искаш? Кажи го, да се разберем човешки!

— То не става с искане, скъпи. — При краткотрайните им кавги Миранда винаги минаваше от „мили“ на „скъпи“, но сега го каза почти нежно. — То става с чувствуване.

Тя вървеше вече към вратата с някаква също нова и чужда на темперамента ѝ походка: легко провлечена, себепоказваща се бавна, така пристъпваше наспала се котка, малко преди да се протегне. Явно му играеше някаква игра и той най-после се ядоса.

— Хей, ти да не би да слушаш любовните напътствия на Дупса?

Тя пак не реагира на подигравката му по обичайния си начин, поспря се, отвърна през рамо без всякаква ирония:

— Не е зле да ги слушаш и ти, мили. Любовта също е наука, която трябва да си се изучи. Вечер ги предават, в девет часа, по петдесети канал, всеки вторник.

А ето че му се и усмихна за довиждане с невероятна за нея преданост! Той скочи подире ѝ, но Миранда избяга. Лесно би могъл да я настигне — тя живееше само три етажа по-горе и обикновено не вземаше асансьора, но доброто възпитание не позволяваше да задържи една жена, щом е решила да си отиде.

Какво ставаше с нея? Той ѝ подхвърли това, за да я подиграе, а като че ли улучи. Нима тя, прелестната и умна присмехулница, бе се увлякла по тия предавания, които нашумяха преди години под смешно

претенциозното заглавие „Съвременната книга на любовта“? Той още оттогава се канеше да види какво общо има тази съвременна „книга“ с древноиндийската Кама Сутра, която бе чел на младини, но все пропускаше в залисията си, пък и като всеки сериозен интелектуалец презираше тази институция, чиито инициали — ДУПС — означаваха домове за укрепване на психиката. Приемаше съществуването им със същото снизходжение, както приемаше съществуването на хилядите хобистки съюзи и сдружения — в едно добре устроено общество всеки трябва да намира начини да прекарва свободното си време; та тия дупсове сигурно също са необходими някому, чийто мозък е ленив, а чувствата достатъчно похабени от преизобилието на удоволствия в този свръххуманен век, но щом и жена като Миранда се заслушваше в предаванията им, нещата изглеждаха обезпокоителни. А ако една жена, наближаваща трийсетте, и един мъж, попрехвърлил петдесетте, тепърва ще почват да се учат на любов, нещата ще бъдат и комични.

Стана му нетърпимо да стърчи наред безсмисления сега разкош на обзаведения за любов салон и той влезе в кабинета си. Там нямаше други мебели, освен работното бюро с вградения универсален компютър и красивия шкаф, претъпкан с негови и чужди научни записи.

Ергономичният стол го прие с познатата му преданост и веднага се нагоди към тялото му така гальовно и нежно, както го правеше винаги и както доста себичната Миранда никога не го правеше, заставяйки го той да се нагажда към нея. Посегна към пулта на компютъра в дясната, по-ниска част на бюрото, за да включи някое от музикалните предавания — нуждаеше се от нещо успокояващо, но ръката му се разколеба и остана да лежи там в очакване на друго решение. Празната насрещна стена-екран сякаш сама застави пръста му да докосне копчето на адресната информация. Произнесе що-годе спокойно, а беше смешно да се преструва, защото адресният автомат не се интересуваше с какъв тон ще направи запитването си, стига да е достатъчно ясно по установената формула:

— Моля, ДУПС осемнайсети жилищен район.

След две секунди на стената светнаха няколко огромни цифри и букви. Щяха да стоят там точно толкова, колкото е необходимо да си ги запишеш или да ги набереш. Той ги набра веднага — отложеше ли, после никога нямаше да го направи, а мозъкът му още бе достатъчно

размътен от адреналина, за да е в състояние да се заеме с някаква работа. Бе си спомнил една мисъл от зиконника на Ману, великия син на Брама: „Жената е способна да отклони от правия път в живота не само глупака, а и мъдреца, защото събужда, у него сладострастието и гнева.“ Искаше му се да няма у него сега нито гняв, нито сладострастие и си рече с утешителна ирония, че никое общество с никакви закони не е успявало да регулира задоволително отношенията между мъжа и жената, че и мъдрите брамини, които настойчиво са проповядвали законите на Ману и са изисквали строго въздържание, са обучавали едновременно с това в храмовете си, под формата на жрици, млади момичета за изтънчени и образовани служителки на любовта. Защо тогава да се гневи на тия домове за укрепване на психиката?

Напряко на стената бе легнала тъмночервена ивица. Линията на районния ДУПС беше заета. По това време на вечерта сигурно мнозина се нуждаеха от укрепване на психиката си, но чак пък толкова?

Той напусна прегръдката на стола и тръгна из стаята; червеното на тази стена винаги го нервираше, а то щеше да пълни и него, и кабинета му с нетърпение, докато линията се освободи и автоматът сам го свърже с вече набрания номер. За да не изключи дразнещата го ивица, той се опита да си внуши, че проблемът заслужава специално изследване. Каквато любовта, такова и обществото, бе подхвърлил наскоро един от колегите му, когато обсъждаха някаква скучна дисертация върху Ранното Средновековие. Афоризмът като всеки афоризъм си е съмнителен в обобщението, а в случая по-вярното бе да се каже обратното и колегата му заради вица бе разместил думите, но наистина никой историк, а особено никой етолог няма право да пренебрегва тази тема в работата си. Той самият обикновено не я прескачаše и тъкмо затова бе изпаднал може би в парадоксалното положение да знае повече за секуналните нрави в отдавна отмрелите общества, отколкото в своя свръххуманен век. Поне така му се стори сега изведнъж, защото още не проумяваše внезапната промяна у приятелката си.

Това беше негов термин. В една от холовизорните си беседи той с елегантна насмешка бе назовал своето време „свръххуманен век“, вместтайки в представката ония обществени неразбории, които произтичаха от необузданото развиhrяне на удоволствияния принцип у

човека и доста осезаемо заплашваха да го превърнат окончателно от хомо сапиенс в хомо луденс. Информационните средства обаче подхванаха термина му и както обикновено, бързо го анализираха, лишавайки го дори от критичното му острие.

Някога тия домове представляваха доста примитивна история, забавление за юноши. Впрочем те май тогава не носеха и това уж научно название. Имаше известна полза от тях естествено, както има някаква полза и във всяка игра. Поне се научаваш как се ляга при жена и сигурно успяваш да избегнеш психотравмите, които би нанесла на теб и на приятелката ти собствената ти неумелост. Но после за какво ти са? Дали са претърпели някакво развитие? Сигурно, макар че... какво друго развитие, освен чисто техническото, биха могли да претърпят? Нещата от хилядолетия в основному са си едни и същи. Върхът им се е извисил още някога в древноиндуската кама и елинското хетерианство, но в тоя свръххуманен век всички жени също са такива свръххетери, да се чудиш и как да се скриеш от тях. Особено мъже като него, добили чрез холовизията някаква известност...

— ДУПС, осемнайсети район — стресна го откъм стената един благ и приятелски доверителен мъжки глас. — Моля, съобщете ни избора си.

Червената черта липсваше, но нямаше и никакъв друг образ. Той изтича към бюрото, наведе се към пулта на компютъра. Искаше само да се осведоми кога може да посети дома им с научна цел, а вместо това смутено запита:

— Как се прави изборът?

Странно, че никой от приятелите му или колегите не бе разказал своите приключения с тази институция! Срамуваха ли се? Някога, преди повече от три десетилетия, приятели бяха го завели там.

— Моля, запознайте се с каталога ни и тогава ни потърсете. Ще го получите веднага по каналната поща. Номерът на жилището ви?

Той изрече номера си и добави:

— Но аз...

— Благодаря! — прекъсна го приятелски доверителният глас от стената.

Зелената светлинка на пулта угасна, линията бе прекъсната. Явно не на тоя номер трябваше да звъни, това беше приемната им служба и сигурно я обслужваше автомат, щом не се показа никой на экрана, но

поне щеше да се запознае с каталога им и начина на контактуване с тия домове. Значи и каталог си имат, и направо в къщи ти го изпращат — прогресът си е прогрес!

Каталогът пристигна след по-малко от пет минути и с много повече шум от обикновените пратки. В кутията на каналната поща под екранната стена падна с тръсък доста голям пластмасов контейнер. Той учудено го взе — беше съответно тежичък — и се върна в прегръдката на ергономичния стол.

В контейнера лежеше дебел, луксозен албум с холографски плаки-страници, които трябваше да изправяш отвесно към себе си. Той се запита защо работят още така примитивно, защо не изпращат касетъчни микрофилми — хем не заемат място, хем можеш да си ги прожектираш в естествена големина на стената или на сред стаята, но веднага усети: не беше примитивно, а хитро. Прожектирианият образ си оставаше далеч от теб и недокосваем за ръката — тук ръката участвуващо пряко в избора, а окото на съвременника отдавна бе притъпено от общуването с компютрите. При повдигането на плаката сякаш в самата ти шепа — както Афродита на Ботичели от мидената черупка в морето — се раждаше и засияваше една нова богиня на любовта. Миниатюрна богиня — за да не те плаши, която обаче можеш да разгледаш от всички страни и от малкото пръстче на крака до последната къдрица на косата.

Албумът съдържаше стотина такива богини от всички раси, разцветки и десени; стотина разнообразни в конструкцията си тела, стотина лица, уловени в различни настроения и състояния, а всяко от тях те мамеше да вкусиш от него или да го промениш. Някой нетърпеливо гладен за жена клиент навярно би се объркал от това многообразие. А и примитивният му нагон навярно би се облагородил, респектиран от толкова изящество и красота, защото в никоя от тези триизмерни снимки не бе вложена директна съблазън, както е било с порнографията в миналите векове.

Как би постъпил такъв мъж, запита се известният етолог и антрополог с насилено научен интерес. Вероятно би започнал дълго и внимателно да избира, търсейки придиличко онова, което би му донесло най-силното преживяване, докато... докато изобщо захвърли албума или пък наслуки забие пръст в кода на някоя страница-снимка. Друг вариант май нямаше, защото колкото и да се пише завоевател на

женските сърца, мъжът винаги е бил избраният и обикновено приема онази, която най-умело му се самопредложи, докато тук никоя от красавиците не се предлагаше, а заставаше невъзмутимо във въздуха пред плаката и чакаше да бъде избрана. И нещо още по-затрудняващо: албумът сякаш те задължаваше да определиш своя идеал в един само образ.

Над всяка богиня, в самата дълбочина на холоплаката, светеше цифров и буквен код, а под краката ѝ в няколко реда текст се описваше нейният характер. Накрая имаше и отправяне към съответната графа в приложението, където се изброяваха допълнителните качества, които ти е позволено да изискваш от своята избраница. Дотук всичко изглеждаше, общо взето, разумно и прилично, почти нямаше на какво да се възрази и той прелисти набързо албумната част, смутен от масираната атака на толкова женска хубост, но и позасрамен от вътрешната си готовност да ѝ се предаде. Всичките му изглеждаха еднакво примамливи, след като Миранда така безцеремонно бе го оставила да се пържи сам в адrenалина и другите си хормони. На първата страница на приложението обаче в очите му сякаш избухна едрият шрифт на някакво каре: ТЕНДЕНЦИЯ НА СЕЗОНА. И го развесели. Така на картите с ресторантските менюта готвачите предлагаха своя специалитет на деня.

ВИСОКИ, ТЪНКОБЕДРЕНИ, С ТЕСЕН ХАНШ И СРЕДНОГОЛЕМИ ГЪРДИ; МУРГАВО ЛИЦЕ, ЛЕСНО ПРОМЕНЛИВО В ОТКРОВЕНИТЕ СИ РЕАКЦИИ, МАЛКИ НЕЖНИ УШИ, ТЪМНИ ОЧИ СЪС ЗАТАЕН ОГЪН В ТЯХ. СИЛНО РОМАНТИЧНИ, ОБИЧАЩИ МУЗИКАТА И ПРИРОДАТА, ПОНЯКОГА КАПРИЗНИ, НО В ЛЮБОВТА ВИНАГИ ПОКОРНИ ДО МАЗОХИЗЪМ...

Ставаше съвсем идиотско! С подобен жаргон модистите рекламираха новосъздадените облекла, само че тук се зъбеше нещо доста обидно за човека. А защо? Ако жена ти или любимата ти се е случила с големи уши, пък ти копнееш за малки, тук лесно и

безобидно ще удовлетвориши комплекса си. Впрочем малките уши май във всички общества са си били модерни...

Мисълта му се шегуваше, но зад нея и мимо волята му вече се оформяше представата, че оттатък, на розовия диван, можеше след малко да легне със затаения в очите си огън една покорна до мазохизъм мургава хубавица. Трябваше ли да я прогонва? Нима не е стара истина, че без личен опит голата научна осведоменост никога не ти дава достатъчна основа за точни разсъждения и становища? Оставаше тогава да се избере и конкретният модел. Само че... нека да е нещо друго тогава! Тая модна тенденция премного му напомняше за Миранда, макар тя никак да не затаяваше огъня в очите си, а пък покорството да й бе съвсем непознато.

Този път обаче холографските плаки затрепераха между пръстите му като току-що открити древни ръкописи с неизмерима научна стойност. Е, не така! Така цяла нощ нямаше да му стигне да направи избора си. А дали не се поръчваще и направо: „Моля, пратете ми там някоя, все едно каква е!“ Едва ли. Сигурно и поръчките се приемат от компютри, а те не са като хората, не се примирият с „какво да е“, на тях са им нужни точни данни. Слушай, учен си най-после, скара се той на себе си, ще се заемеш ли сериозно с проблема или не? Тогава не си играй на иронии и на превъзходства, все едно, няма кой да те чуе! Бъди обикновен мъж, който тази вечер иска да изживее нещо необикновено, което животът не му предлага, защото за какъв дявол иначе ще прибягва до тая институция!

Красавиците продължаваха да потреперват в ръката му — сякаш от страст или страх, но престанаха да го заслепяват. Колкото и странно да бе, нито една като че ли не отговаряше на сезонната тенденция. Твърде различни бяха по цвят, структура и себезражение. Демокрацията ли си казваше думата тук — за всекиго да има по нещичко, правото на интимно свободен избор? А това ли е пък неговият личен вкус, това ли именно жадува подсъзнанието му?

Бе се усетил истински заинтригуван само от няколко тъкмо обратни на препоръчаната тенденция образа: светлокожи лица без предразполагаща мекота, ту властни или надменни към околното, ту спокойно усмихнати, ту отрешено затворени в себе си. Някои от тях приличаха на лица от много древни картини, всепогълнати от непознат му вече начин на живот. Такива лица или те възпират, или те

амбицират да привлечеш вниманието им, да сломиш тяхната съпротива, да ги приземиш — една амбиция, която всъщност е само външен изказ на подсъзнателния ти стремеж да им се подчиниш, да им служиш, както пажът служел на своята царица.

По време на студентството си той бе мечтал ту за индианка, ту за египетска принцеса, ту за Афродитата на Ботичели или за туземка от някогашната Малайзия и все още не можеше да реши коя от старите човешки раси е била най-хубавата. Едно е обаче естетически сравняващото съзерцание, съвсем друго — изборът на жена за целуване. Този ли тип желаеше наистина сега? Та той не само обича, той и ненаситно още харесваще своята мургава и тънкобедрена Миранда, тя все още бе за него свободолюбивата и непокорна дъщеря на индианския вожд! А ето че тук като че ли вече е на път да се влюби! Нима и у него живеещо просташката потребност от разнообразие?

Тя имаше величествено извито чело, големи неопределени в цвета си очи, които не те забелязват, защото си твърде нищожен за тях, тъмнозлатиста коса, вдигната в старинен кок, за да открие не по-малко гордо извисената ослепително бяла шия. Гърдите ѝ, млечно-бели, бяха пищни и обли — гърди за кърмене, не за любов. С такива гърди над тънката снага са рисували древноиндуските художници своята богиня-майка. След другите реклами глупости под босите стъпала на краката ѝ пишеше още: „Труднодостъпна, изисква повече усилия, за да разтворите душата ѝ, но тогава над вас ще се разрази един ураган от страсти, който вие единствен ще сте отприщили, ще сте спечелили за себе си.“

Не, все пак тая вечер не му се отприщваха чужди страсти. Ако му трябваше нещо, то бе само нежна покорност, па макар и да не стига до мазохизъм, та да провери себе си в такава ситуация. Пък ако Миранда продължаваше да му прави подобни номера, като нищо ще я зареже! Лиза от осемдесетия етаж откога му се предлагаше! А освен това е и руса, и едрогърда като тази тук. Сега вече е неприлично късно, но утре непременно ще ѝ се обади.

Той не повярва истински на заканите си и се запита дали не можеше да комбинира това царствено лице с нещо, което да не изисква толкова специални усилия. Пъхна пръст между плаките, потърси в приложението с кои други кодове се комбинираше. Да, намериха се много и далеч по-приятни качества за този код, но всичките те

положително щяха да развалят образа на хладната и недостъпна северна царица. От такава жена сякаш не можеш да изискваш нищо, а само безропотно и с благовение да приемеш онова, което и колкото тя благоволи да ти подари от себе си. Той ѝ се полюбува още няколко минути, докато загуби търпение и реши в този си пръв опит да се запознае само с процедурата и да остане верен на своята Миранда.

Отново поиска кода, защото го бе забравил. Червената черта не се появи. С напредването на времето навалицата, изглежда, бе понамаляла. Голата стена веднага изрече с непроменено благия си приятелски доверителен глас:

— ДУПС, осемнайсети район. Моля, съобщете ни избора си.

Той издиктува кода на бялата царица, прелисти и прочете наслуки кода на съвършено друга жена, отвори трескаво приложението и съобщи съответната допълнителна графа. Задъха се весело, правейки вече първия си опит: бе убеден, че ще откажат поръчката му, защото никъде не ще се намери жена с толкова противоречив набор от качества, какъвто продиктува. Гласът в стената обаче повтори безпогрешно поисканите от него кодове. После запита:

— Имате ли допълнителни предпочтания извън каталога? Моля, съобщете ни ги с не повече от двадесет думи. Гаранция за изпълнението им не поемаме, ако лежат извън предела на нашите възможности.

Ха сега де, върви изкажи личните си предпочтания към жените в двадесет думи! Особено когато май никога не си имал такива или поне не си ги осъзнавал. Но ето че, увлечен от играта, все пак му хрумна нещичко:

— Трапчинки. Трапчинки на бузите. И бенка под лявото ухо, но мъничка.

Трябваше да опита всичко, което би направил редовният клиент.

— Желаете ли определено име или го предоставяте на нас?

— Име ли? Ах, да, име! Име... Миранда!

— За колко часа? — попита го сякаш още по-доверително гласът, вместо да се изсмее над тия трапчинки и бенки и над твърде екзотичното име.

— По възможност веднага.

— Моля, поставете банковия си талон в сметководното отверстие на вашия компютър.

Той бе забравил, че ДУПС не се грижеше бесплатно за психическото здраве на населението. Затърси панически талона из джобовете си, не улучи веднага и отверстието, но после едно вътрешно зелено примигване в цепнатината му съобщи, че номерът на талона е заснет, че е предаден в банката и от сметката му вече е направена съответната удържка. Да, компютрите си вършеха работата бързо, за да могат и хората на тоя век да получават удоволствията си колкото се може по-бързо. С колко ли са одрали сметката му — виж, това трябваше предварително да запита, сега вече е неудобно.

— Поръчката ви е приета — отзова се секунда след зеленото просветване гласът от празната еcranна стена. — Моля, обичайте нашата довереница и бъдете внимателен с нея. ДУПС ви пожелава два щастливи часа.

Два щастливи часа? О, деликатно му напомняха колко има право да я задържи срещу еднократната такса. Дано само не изгони тая тяхна довереница още на втората минута!

Помъчи се да си я представи и се разкая. Откъде му хрумнаха тия идиотски трапчинки? Просто за да не изглежда профан ли, който си няма личен вкус? Но пред кого — пред един компютър! Виж, гласа му са избрали сполучливо, предразполага те към доверие и откровеност. Хайде, бенката е ясна, такава бенчица имаше Миранда и той много обичаше да я целува в минутите на любовен захлас. Името — също: сигурно подсъзнанието му бе потърсило по този начин едно свое си отмъщение. Но като ще е нещо друго, друго да е, защо трябваше и тутка да залепва тая бенка! Отиде горката царица, гордата, недостъпната, дето трябваше специално да й отприщваш страстите! Съвсем я закопа и с тия трапчинки. Трапчинките никога не са недостъпни, те се смеят и сами те викат да ги целуваш...

Ето че изведнъж ги и видя. Те се движеха и се смееха насреща му с лицето на Лиза от осемдесетия етаж, сякаш пътуваше с нея в асансьора. Той осъзна, че именно с тях тя бе го привличала толкова към себе си и си помисли, че има все пак нещо нечестно, а от социално-психологическа гледна точка и нещо положително вредно, да ти се предоставя по този начин възможността да си поръчваш неща, към които иначе се боиш да посегнеш. Но под плахия му опит да прокоментира научно стореното вече напираше едно съвършено друго вълнение — в края на краищата никога не бе целувал трапчинки.

Не помнеше никога да бе се вълнувал толкова при първа среща с жена, дори с Миранда, която вярна на нрава си, бе го държала в напрежение до последния миг, до мига, когато той вече бе се примирил, че тя не ще отстъпи, и сама се хвърли на врата му. Поиска да си подиграе над себе си между двете чаши тонизиращо питие, които изпи, защото бе позагубил увереност в мъжките си сили. Не успя. И положението, което сам си създаде, бе прекалено пикантно, и любопитството му как ще изглежда поръчаната Миранда нарастваше. Захвърли албума окончателно — в контейнера го прибра, защото някои други лица и тела като че ли започнаха да го блазнят повече, а това едва ли щеше да му осигури пожеланото двучасово щастие. Вероятно все пак щяха да му изпратят северната царица, чийто код най-напред издиктува. Компютърът едва ли щеше да се подведе от бъркотията, която нарочно се опита да създаде, пък и достатъчно ясно му казаха, че не поемат гаранции за допълнителните желания. И така щеше наистина да е по-добре — с тая, недостъпната. Защото нямаше никакво намерение да полага специални усилия, за да разтваря душата й само за себе си, както пишеше в характеристиката ѝ. Щеше да си поприказва кратко с нея, да разбере какъв им е подходът, да узнае какво представлява такава една жена, пък ако и на живо толкова му се хареса... Колкото и недостъпна да е, нали затова ще дойде, затова си е платил в края на краишата, а не за експериментални разговори!

Знаеше обаче, че и заканата му към непознатата е несериозна, че този път тя прикриваше обземащото го малодушие. Затова и гонгът на входната врата отекна в главата му с някакъв мистично съдбовен гръм.

— Аз съм, Миранда — обади се след него и гласът от домофона.

Само тя му липсваше сега! Какво бе я прихванало да се връща?

— Момент, един момент, моля! — развика се той панически, докато пъхаше контейнера с албума в пощенската кутия и натискаше копчето, за да го върне обратно.

Едва след като контейнерът изчезна, той изтича да отвори, окончателно разкаян, че бе се захванал с тази недостойна за възрастта и положението му игра. Ето, дори в гласа на своята Миранда бе успял да се припознае — та това беше съвършено друг глас!

На прага стоеше висока, зашеметяващо красива жена с дълги черни коси и той така се втрещи, че не се сети да се отмести, за да ѝ стори път. Големи, продълговати, бляскаво черни очи примигваха

смутено насреща му. Не се подвеждай, рече си той за кураж, не се подвеждай! И все пак се отмести, забравил решението си отпреди минутка да я отпрати още от вратата.

— Заповядайте.

Тя пристъпи като принцеса в собствения си дворец — ако можеше, разбира се, човек да влиза у дома си с толкова горда и грациозна походка. Изобщо внушението за недостъпност и гордост бе най-силното, което се изльчваше от осанката ѝ: може би от високия ѝ ръст — беше висока почти колкото него, може би от дългата шия, от изправената глава и фресковото изящество на тясното ѝ, силно мургаво лице. А нали мургавината обикновено внушава топлина и живост? Беше лицето на египетската принцеса, на някоя принцеса от Амарна, и само гордостта ѝ приличаше малко на едрогърдата северна царица. Объркали ли бяха нещо, нали уж с компютри работят, как ще му пращат съвсем друг тип жена? Но тъкмо и повод да я отпрати, а после ще направи и оплакване — цял скандал ще им вдигне! Хем по този начин ще им разкрие и картите!

Тя бе се спряла в очакване на сред салона и той отново си каза за кураж: „Не се втелявай, глупак! Това е само...“ Но сега изведнъж откри познатата от албума висока извивка на челото, дългите, малко прави вежди, които придаваха допълнителна строгост на лицето. След още някой и друг поглед сигурно вече цялата щеше да му се струва достатъчно позната, за да я съблече спокойно на дивана. И все пак не биваше да го прави, в никакъв случай! Нека тая горда глупачка разбере с кого си има работа! Горда глупачка? Той е глупак, който се опитва да бъде горд, забравяйки кого има пред себе си. Но как може изобщо да се пишат такива характеристики за тия безмозъчни създания, с какъв акъл и с какво право ги пишат? Теофрасти разни, лабрюери, характеристи си съчиняват! Та това е направо кощунство, подигравка с человека!...

Устните ѝ се отвориха изненадващо живи, меки и чувствени — потрепераха, сякаш сами уплашени от това, което щяха да кажат. Дългата ѝ ръка изящно се вдигаше.

— Минах пътьом през парка и откъснах това цвете за вас. Не зная кой цвят обичате, затова избрах своя любим цвят. Дано не съм събрала много!

Хайде де, озъби ѝ се той в себе си, през никакъв парк не си минавала и никакво цвете не си откъсвала, кой ще ти позволи такова

нешо! Но и това отекна като ехо на загълхваща съпротива. Никой никога не бе му поднасял само едно цвете, при това — с толкова мил жест. Посегна към него — прекалено смутен, за да си спомни със свойствения си скептицизъм, че цветето просто е включено в таксата, задължила банковата му сметка. И тогава стана нещо още по-неочаквано. В мига, когато улови с два пръста стъблцето, ръката ѝ, без да го пусне, бавно се вдигна заедно с неговата към лицето му. Той се понаведе, разбрал, че тази ръка очакваше целувка, че настояваше за нея и внимателно целуна мургавата ѝ кожа. Едва тогава цветето премина в неговите пръсти.

— О — извика тя с кокетна възхита. — Вие сте истински мъж и кавалер, знаете да цените красотата! Повярвайте ми, за пръв път някой ми целува ръка!

Той не ѝ повярва, защото съвсем очевидно тя бе го принудила. И все пак, защо го направи? Та нали самите днешни жени смятаха този стародавен кавалерски жест за обиден, защото подчертавал уж неравенството между половете, като изкуствено и лицемерно въздигал жената върху някакъв пиедестал. Да, напоследък нещо, изглежда, се променяше. От известно време самата Миранда бе почнала често и с упоение да целува ръцете му — сякаш му благодареше за любовта, с която я даряваше, и символично се поставяше под властта на силната мъжка десница. Щом и неговата свободолюбива индианка си позволяваше такива антиеманципаторски прояви, сигурно нещо силно се променяше в днешния свят, което той не бе забелязал.

— Значи вие се казвате Миранда. — Без малко да каже „също“. — И... и това е любимият ви цвят?

Той не знаеше името на цветето и се чудеше къде да го остави, и се чудеше още какво изобщо да говори.

— Да — отвърна тя, а в черните ѝ очи лумна насреща му един спотаяван досега огън.

Преди месец неговата Миранда бе му казала ей тъй, между другото: „Знаеш ли, синият цвят ми се струва някак студен, плитък, просто не проумявам как толкова години съм го обичала. Сега предпочитам лилавия. Не усещаш ли в него мъдрата дълбочина на една меланхолия, в него сякаш тлеет силната още жар и дългата мъка на една несподелена любов...“

Той не усещаше нищо в никой от цветовете, но усети още тогава, че нещо ставаше с неговото индианче. Отгде бяха се взели в устата му тия старомодни поетични приказки? А цветето, от което търсеше сега как да се отърве, беше лилаво!

— Не го поставяйте в някоя студена и бездушна ваза, моля ви! Намерете му една хубава, хубава чашчица! Аз бих го поставила в чашата, с която най-много обичам да пия. Нека и то пие от нея — melodично изпя тази Миранда и той отново се втрещи, както там на прага.

Насреща му се усмихваха две удивителни трапчинки, погълнали в матовите си гълбини цялата строгост на предишното лице. Насреща му стоеше едно безкрайно мило и привлекателно момиче, което съвсем непристорено и простодушно се заоглежда.

— О, колко е хубаво у вас! Но то е и естествено. По това, как приехте цветето ми, веднага разбрах, че живеете с красотата, че умеете и да я създавате около себе си. А колко рядко се срещат вече такива мъже...

— Седнете, моля — прекъсна я той, защото нито цветето ѝ беше оценил, нито тая наредба се дължеше на него, и съзнателно не ѝ посочи розовия диван, а насрещното канапе.

— Лошо ли се държа? — запита тя, а устните ѝ потрепераха по детски. — Извинете ме, то е, защото много силно... много силно ме смущавате.

И в смущението си навярно седна тъкмо на розовия диван. Той се засмя, повъзвърнал иронията си.

— Аз ли ви смущавам? И с какво?

Тя прикри с дългите клепки черния огън на зениците си. Облите ѝ колене срамежливо се сгущиха едно в друго.

— Трудно ми е да го определя. Може би силата, която се изльчва от вас. Тая откровена мъжка сила. Тя привлича, но и плаши, очарова, но и като че ли отблъсква, защото настоява да ѝ се покориш.

Той усети как анемичните му мускули на интелектуалец се наляха със сила. Едва не подскокна.

— Чакайте да намеря любимата си чаша, пък после...

Не знаеше какво ще бъде после, но в него се обади нещо като радост, та сигурно щеше да стане още по-забавно. Да, заради трапчинките ще е, с тях бе объркал нещата! Не са намерили руса с

трапчинки, затова са му пратили тая, решили, че той особено настоява за тях, понеже бе ги акцентувал така силно като лично предпочтение. Но и тази си я биваше, нищо засега не можеше да ѝ се възрази. Вярно, глупости дрънкаше, банални, клиширани глупости, сигурно така са ѝ втълпили да се държи, но нима всички любовни двойки от всички епохи не са си говорили едни и същи глупости?

Когато се върна с натопеното в първата попаднала му пред очите чаша — никога не бе имал любим съд за пиене, — той се спря пред нея с инстинктивното очакване да получи още един комплимент. И го получи!

— О, как го държите само! Като красива жертва пред красив олтар.

Вече нищо не можеше да смути настроението му — дори тия архаични, сякаш нарочно заради него изкопани сравнения. Вече му се играеше тази игра и той се втурна в нея все още с мъничко себеиронизиращо любопитство. Постави чашата с цветето върху слепените ѝ бедра и коленичи пред тях.

— Нека това да бъде олтарът.

— Не ме засрамвайте така, моля ви! — пошепна Миранда и трогателно плахо положи ръце на раменете му, сякаш да го отблъсне. Но не го отблъсна, разбира се.

— Нима една богиня има от какво да се срамува? — извика той, настоявайки да закрепи чашата с цветето между бедрата ѝ.

— Може би от някое свое внезапно и съвсем не божествено чувство... — отвърна Миранда и отново го смяя.

Трапчинките бяха изчезнали. Пред него стоеше предишното, малко хладно и недостъпно лице — лице на същинска древна богиня, изваяно от тъмен мрамор. И никак не се снаждаше с неочекваното ѝ признание. В черните очи обаче се смееше, смееше затаеният огън, предпочитан от тенденцията за сезона.

— Може ли да ви целуна? — запита я той; в този ѝ вид се усети принуден да я запита.

— Ако не се боите... Защото аз... аз мъничко се боя...

О, тя намекваше за опасността от любов! Отлично си играеше ролята наистина!

Той се устреми към устните ѝ, но в последния миг го спря горещият им издих.

— Моля ви, не бъдете груб с мен. Имам нужда от вашата нежност.

Би могъл, разбира се, да ѝ рече: „Ще бъда такъв, какъвто си искам, защото съм си платил!“ или „Бъди спокойна, нищо няма да ти счупя“, но вместо това улови лицето ѝ в шепите си внимателно, безкрайно внимателно, и целуна най-напред двете ѝ страни, на мястото на изчезналите трапчинки. А те веднага се появиха и затрепкаха като тъмни цветчета.

Устните ѝ бяха удивително топли и меки. Когато излезе позадъхан от опиянението им, те пошепнаха унесено:

— О, мили! Влей малко от мъжката си сила в мен, вземи ме на ръце, отнеси ме в безкрай...

Чувствителното му за словото съзнание никога не би простило на другата Миранда чак такъв кич, а сега сам като че ли бе готов да ѝ отвърне, че всяка нейна дума отеква в него със звъна на сватбена камбана. Някъде беше чел и такъв израз. Но вече никаква ирония не можеше да го възпре. Той зацелува лицето ѝ, цялото. Посепна се, когато неочеквано зърна под лявото, много мъничко ушенце, една бледа бенчица — поръчаната и забравената — но целуна и нея, дълго и признателно.

После чашата с жертвеното цвете отиде на пода, а на розовия диван се изпъна олтарът. Един олтар от безупречно гладък тъмен мрамор с два средно големи купола, които единствено леко бяха оживени от по две сини венички. Пред толкова красота можеше само да коленичиш в безмълвие или с богообоязън да опиташи да се слееш с нея. Той направи и двете.

После из гълбините на олтара заизвира един горещ, захласнат и сякаш ароматен шепот: „О, мили!... О, мили ти мой!... О, мили...“ И постепенно се въздигна до винаги изненадващия мъжа вик на болка и блаженство. А от затворените очи заизвираха не по-малко горещи сълзи, които съвсем размекнаха недостъпността на лицето под тях, напълниха трапчинките, накараха ги да заблестят.

— Защо плачеш? — смути се той, защото не знаеше какво означаваха тези сълзи; никога не бе виждал жена да плаче в своя свръххуманен век.

— Беше нечовешки хубаво! — отвърнаха мокрите ѝ устни. — Беше така неземно хубаво! О, мили, мили, мили! Какво направи ти с

мен!

Тя го притиска към гърдите си с невероятна сила и той си помисли в ръцете ѝ, че наистина му е било като никога хубаво.

После тя нежно и гальовно го повдигна от себе си; вероятно си имаше някоя своя потребност.

— Трябва да стана.

Той послушно я освободи и се отпусна в захлас по гордата красота на изправящото се тяло, което отлично знаеше как да се движи, протяга или навежда, та нито за миг да не помрачи своята удивителна грация. Полежа така по гръб, докато осъзна, че всъщност тя се обличаше. А обличането ѝ, макар и изиграно като съвършен балет, се оказа твърде кратко представление.

— Но защо? — възклика той потресен, чак когато балетът бе завършил с едно кокетно побутване оттук-оттам на косите.

— Не мога повече да остана, мили. — Тя се върна, хвана на свой ред лицето му в шепите си, обсила го с целувки. — Мили, мили ти мой! Но нали пак ще се видим? — додадоха внезапно боязливо устните ѝ, сякаш не вярваха в тази възможност, а очите ѝ отново се напълниха със сълзи.

— Разбира се, още утре! Или дори още сега, след час! Кой ти беше кодът? — извика той пламенно, за да заглуши онът невъзпитан глас, който твърдеше в него, че не е възможно да са изтекли вече цели два часа, че навярно го ощетяват, но естествено не би могъл нито да погледне часовника си сега, нито да се пазари, пък и в толкова силните любовни преживявания времето наистина вървеше прекалено бързо.

— Аз съм комбинация, мили — пошепна тя направо в ухото му, защото бе висока почти колкото него. — Само твоя и завинаги твоя...

— Да, да, да... — заекна той, а ръцете му омекнаха в трагичното осъзнаване, че ако не си спомни подигравателно нахвърляната случайна комбинация, никога не ще види отново тази невероятна жена.

Ръцете му омекнаха и тя лесно се изпълзна от тях, но не си тръгна веднага. Поривисто улови китките му — той бе захвърлил гривната с медицинските индикатори, — обърна дланите му нагоре и ги напълни с целувки и сълзи. После лицето ѝ пролежа в тях няколко мига с оная покорност, която сякаш казваше: ти си ми господарят, ти разполагаш с живота и смъртта ми. Гласът ѝ се начупи между мокрите му пръсти.

— Благодаря ти! Благодаря ти, мили! За топлината, за нежността, за щастието!

И побягна, разплакана.

Той не хукна подире ѝ. Не само защото е недопустимо да задържиш една жена, когато е решила да си отиде, а защото беше и гол.

Отстрани погледнато, сигурно е било твърде комично: стърчат двама — тя в цялото си облечено великолепие, той в жалката си голота на позастарял интелектуалец; тя целува ръцете на един гол мъж, голият мъж почти се е разциврил от умиление... Но не бе имало кой да ги погледне отстрани и трябваше да се засмее сам.

Не излезе истински смях, защото и гърлото му сякаш бе пълно с нейните странни сълзи. Нима наистина никога нямаше да я види? Веднъж да срещне една жена, една жена, която може би инстинктивно бе създал по свой вкус, една жена, с която... И да я загуби веднага! Глупости, ако не си спомни тая проклета комбинация, целия им ДУПС ще преобърне наопаки, но ще я намери. Не, нямаше смисъл да иска отново албума, да го прелиства, да си напряга мозъка, от който конкретната Миранда веднага бе заличила абстрактните цифри и букви. Нали пак от северната царица трябваше да тръгне, да създаде същата бъркотия, а не се знаеше какво щяха да му изпратят втория път. Миранда си оставаше съдбовно случайна и неповторима, както всяка жена, която влиза с такова внезапно и властно обаяние в живота на мъжа.

Поиска адреса на районния ДУПС и въздушно такси. Компютърът на такова лично превозно средство задължаваше банковата му сметка със suma, която сигурно не бе по-малка от сметките на ДУПС, но представата, че не ще успее да пристигне, преди Миранда да е пратена на друг адрес, го влудяваше.

Щом продиктува адреса в програмното управление на таксито, то мигом се вдигна и безшумно и рязко се застрелка като водно конче над нощните реки-улици. Тая забравена от него институция се оказа съвсем наблизо, а той не бе знаел това. Но пък и сградата с нищо не се набиваше в очи, освен с малките си размери в сравнение с околните жилища. Вероятно всичките ѝ функции се осъществяваха в подземни етажи, защото от един изход изпод земята изпълзяха две еднакви малки коли тъкмо когато той напускаше таксито. Те веднага набраха

скорост и отфучаха нанякъде. И в двете седеше по една жена, която му заприлича на Миранда.

Да, посланичките на ДУПС нямаха право да се движат из улиците пеш или с обществения превоз. Онова с парка и откъснатото цвете наистина беше сантиментална измишльотина, но Миранда все пак я изигра добре. Толкова добре, че и сега, когато му се стори да я зърва в двете коли едновременно в него изригна един собственически бяс, какъвто не бе подозирал у себе си.

Човекът, който отвори на неприличното му звънене, вече бе заразен от тревогата му.

— Какво има, какво се е случило?

— Търся една жена, Миранда! Току-що се е върнала. От моя адрес.

— За такива неща не можем... — опита се онзи да го спре, но той го избута грубо и влезе в коридора.

— Трябва да я намеря. Вие кой сте?

— Дежурният оператор. Минете оттук наляво, при нашия психосексолог, той по-добре ще ви помогне от мен — каза младият мъж с една дискретна усмивка. Навярно не за пръв път нахълтваха такива пощръклели мъже при него посред нощ.

— Казах ви, че търся една жена...

— Защо не я повикате отново, по същия код?

— Защото... — извика той, като оглеждаше вратите, зад някоя от които може би се намираше Миранда. — Трябва лично да я намеря.

— Вероятно е вече на друг адрес — рече по-предпазливо операторът. — Тук се работи бързо. А аз не мога да ви помогна. Нито имената им знам, нито как изглеждат, нито къде ходят. Всичко правят компютрите, заради запазване на тайната, знаете това.

Ако беше го знаел, нямаше да бъде сега тук.

— Сигурно не е. Аз веднага тръгнах след нея. С въздушно такси. Къде седят те, покажете ми!

Операторът дразнещо се развесели от напоритостта му.

— По това време никъде не седят, постоянно са в движение. Сигурно е в дезинфекционното, щом, както казвате, току-що се е върнала. Но ако имате някаква оплакване...

— Къде — изтръпна той. — Какво дезинфекционно?

Операторът го хвана с дружеско превъзходство за лакътя.

— Елате, ще ви покажа. При нас всичко върви безупречно, сам ще се уверите. Макар техниката ни да е поостаряла вече, поддържаме я, стараем се.

Въведе го в малко помещение, чиито две стени бяха покрити с апаратури, с екранчета, с копчета и шалтери. Всичко по тях живееше своя напрегнат, но безшумен електронен живот. Мигаха зелени, червени и жълти светлини, пробягваха разноцветни начупени светковици, сякаш родени от сблъсъка на бушуващите по разните адреси страсти.

— Тук е съсредоточен целият процес — каза му разбъбрилият се вече оператор; вероятно скучаше сред тези апаратури, които безупречно си гледаха работата. — Както виждате, безнадеждно е да разпитваме тези наши мили другарчета. Те работят само с кодове. Заповядайте!

Той отвори втората врата на операторския си кабинет.

— Забранено е да се влиза, но за вас ще направя изключение.

Намираха се в друг, по-къс коридор, чиято насрещна врата изглеждаше бронирана. На ключалката й дори висеше пломба, която отваряха навсякновено само специалистите при някоя повреда. Встрани от вратата обаче фосфоресцираше, бледо от вътрешното осветление, едно кръгло прозорче — като люк на херметическа кабина.

— Оттук можете да надникнете в дезинфекционното.

Историкът на нравите погледна, дръпна се, пак погледна и се вкамени пред дебелото синкаво стъкло.

Вътре, направо на белия под, лежаха четири голи Миранди. Пост скоро: труповете на четири Миранди с изцъклени очи, с раззината уста, с разчекнати крака. Само еднакво дългите и еднакво червените коси сякаш лекичко се поклащаха от някакво въздушно течение.

— Суха дезинфекция — рече операторът в тила му. — Газът прониква навсякъде в тялото, а освен това ги и изсушава, защото най-напред са минали, разбира се, през мократа дезинфекция. Оттук отиват в следващото помещение, него обаче нямам право да ви покажа. Там автомат им поставя нови девствени ципи. Чак след това влизат в програмна зала, където друг компютър моделира лицата им и ги програмира според поръчката на клиента. Получават и съвсем нови дрехи. И нищо не се докосва от човешки ръце! Предполагам, че не идвate все пак с никакви оплаквания, нали?

— Не, не, не! — съживи се най-после етологът и хукна обратно.
— Извинете ме, че аз така...

А докато търсеше почти слепешката изхода, мозъкът му, за да избяга от ужаса на видението, със същото сляпо негодуване се бълскаше в тия нелепи девствени ципи: Откъде-накъде ще ги слагат специално? Малко ли е изстрадало човечеството заради тия глупави ципи, които, кой знае защо, съществуват само у человека! Нима имаше още идиоти да ги искат? Докато, едновременно с изходната врата, стигна и до вероятния отговор. Бе си възвърнал самообладанието, а заедно с него и привичния си ироничен анализ на човешките нрави, с който очароваше слушателите на популярните си беседи: да, всъщност природата им е определила същото предназначение, каквото имат лентите с надпис „дезинфекцирано“, с които в хотелите запечатват клозетите, ваните, бидетата и тук твърде разумно са се върнали към изконната им функция, след като хилядолетия наред религия и нрави са превръщали тия смешни лентички в източник на трагедия или щастие.

Обърна се, за да се извини още веднъж на оператора, но младият мъж го изпревари:

— Моля и вие да ме извините, че не мога да ви помогна, но сами се убедихте...

— О, нима това сте вие! — прекъсна го възклицанието на мъжа, който се появи в дъното на коридора.

Етологът отдавна страдаше от популярността си, толкова неприятно обаче никога не бе му ставало, както сега. Измърмори:

— Лека нощ. И още веднъж моля за извинение.

Операторът обаче отново го хвана невъзпитано свойски за лакътя.

— Това е нашият лекар психосексолог. Препоръчвам ви да се поразговорите с него. Докторе, ще изпием ли едно кафе при вас? При мен проблеми няма.

Етологът се задърпа, но още неосвободил единия си ръкав, лекарят бе хванал вече другия. Стори му се, че се отнасяха към него като към психопат, който се готови да буйствува. И с основание навсярно, защото кой нормален мъж, ако не е разстроеен психически — и то на сексуална почва, ще нахълта тука по това време?

— Моля ви, направете ми тази чест. Аз следя с такъв интерес вашите нови беседи, толкова са ми полезни в моята работа! Не се отказвайте, моля ви!

Макар и отрезвял, той още се чувствува като след силен удар по главата и наистина имаше нужда да поседне. Така и така бяха го познали, поне да им покажеше, че напразно го подозират, а едно кафе може би щеше да му помогне да излезе с достойнство оттука. Той не познаваше този вид медицински кабинети и се изненада от топлия му уют, от приглушената светлина, от истинските цветя в двете вази. Освен машинката за кафе други машини в него не се виждаха. Рече язвително, защото цветята бяха му припомнили цветето на Миранда:

— Вие човек ли сте или медицински робот?

Лекарят добродушно се засмя.

— Приличам ли ви на робот?

— Отгде да знам? След като всичко тук...

— Е, не всичко можем да предоставим на автоматите. Пък и вие знаете на кои видове машини е разрешено да се придава човешки облик, те са три-четири. Медицинските роботи не са сред тях. Но защо не седнете? Само кафе ли да ви предложа или и нещо по-специално? Ние тук разполагаме с голям избор приятни питиета.

Етологът се отпусна тежко на дивана. Ако не се стесняваше, дори би легнал на него. Този тип дивани се създаваха за психиатричните и неврологични кабинети — в тях пациентът не трябваше да усеща тялото си, а само онова, което именно подлежеше на изучаване и лечение. Почти веднага усети да стихва зъзненето на мускулите си, да се надига ръмженето на душата.

— Не знам, докторе. След като надникнах в това ваше заведение, май вече нищо не знам. С какво право при вас се нарушава четвъртият закон на роботехниката? Дори и в ония редки случаи, при които по специални съображения роботите имат човешки вид, те са длъжни да се легитимираат като роботи.

Лекарят го гледаше с почти влюбена усмивка. Или още не можеше да се нарадва на неочекваната си среща с тази знаменитост, или пък това бе професионалният му подход към пациента.

— Много се радвам, че не сте дошли при нас с някакво оплакване или затруднение, а от научен интерес.

Етологът бе поискал да му се ядоса, но сега трябваше да поеме с благодарност подадената ръка.

— Да, да, именно! Поиска ми се да сравня някои неща.

— Не нарушаваме с нищо закона, това би било много тежко обвинение. Нашите работки се легитимират чрез съответните кодове. Нима клиентът, който се обръща към ДУПС, не знае, че повиква работка? А извън конкретната си програма в определените часове те просто не съществуват.

— Но защо ги програмирате да се държат като истински жени? — възмути се той, забравил, че му предоставиха възможността да бъде сега учен, а не объркан в сексуалните си преживявания пациент.

Лекарят отново се позасмя — много предпазливо, за да не демонстрира никакво превъзходство.

— Вие сте повече философ от мен, сигурно сте и повече психолог, но, извинете, как според вас се държи една истинска жена? Аз лично не съм сигурен дали го знам, въпреки годините си и немалкия си опит...

Пак му предлагаха да облекчи душата си чрез мъничко хумор, но той все още беше прекалено смазан от така жестоко разбитата илюзия, извряла навярно от някаква неосъзната негова вътрешна потребност. Сериозно поиска да види как бе се държала истинската Миранда, когато за пръв път дойде при него, и не успя. Помнеше само, че беше радостно и вълнуващо, а не помнеше нито думите й, нито милувките й, както бе забравил кодовата комбинация на изкуствената Миранда. Може би затова възнегодува още веднъж:

— Но отгде-накъде ще ми казва една работка, че било нечовешки хубаво? Какво искате да кажете с такъв мотив в програмата й? Та вие я поставяте по този начин над човека! Вие направо твърдите, че между хора това не може да бъде толкова хубаво.

Изрече го и чак тогава осъзна, че окончателно бе се издал, но не можа вече и да се засрами, защото отново бе го връхлетяла мъката-ярост. Все още помнеше всеки жест, всяка дума и всяка милувка на изкуствената Миранда.

Психосексологът внимателно, сякаш поднасяше лекарство, му връчи чашката с кафе и едва след като се увери, че тя стои сравнително сигурно в ръцете му, си позволи също да седне.

— Вие ме принуждавате да браня честта на нашето заведение, както доста презрително се изразихте. Затова ще попитам по-конкретно. Какво друго от поведението на вашата гостенка не ви удовлетвори? Не се стеснявайте, вече питам като лекар, който отчасти носи отговорност и за програмирането на роботките.

Ако нещо не бе го удовлетворило, щеше ли да хукне презглава, забравяйки всичко, с надеждата да откупи изцяло тази изумителна Миранда? Това обаче нямаше да признае дори на този симпатичен и предразполагащ лекар! Отпи две гълтки от кафето и се опита да пренесе нещата на философска плоскост, за да избегне конкретния отговор и да се измъкне най-сетне от смешното положение.

— Извинете, докторе, впечатленията ми наистина са твърде бегли, но се питам, не е ли вредно да се създават подобни илюзии у мъжете?

На вратата плахо се почука и операторът подаде след открепхването ѝ само главата си.

— Не преча ли?

Търсеше обещаното му кафе, но още не знаеше дали разговорът не е между лекар и пациент — бе го объркало това, че лекарят познаваше среднощния посетител. Психосексологът също не бе уверен, затова погледна въпросително към етолога.

А той дори му се зарадва:

— Влезте, влезте! Може би и вие ще ми помогнете да си изясня някои неща. Нужни са ми за едно бъдещо изследване. Не е ли така, докторе? Къде другаде в живота мъжът ще срещне това, което получава от вас? Струва ми се, че тук се съдържа доста сериозен риск от пристрастване към удобството, към илюзията, а та пък може да доведе до пълно отчуждаване от реалността.

— Ние не му предлагаме илюзии, той сам си ги поръчва, воден от определена потребност. За психическото му здраве винаги е по-добре те да бъдат удовлетворени, па макар и по този начин, отколкото да тегнат като комплекс в душата му. Когато се влюбваме в една жена, ние също се влюбваме в една своя си илюзия за нея.

— От години не сме имали никакви оплаквания — обади се операторът с предишната си професионална гордост.

Освен кафето, той бе си сипал и нещо друго, защото държеше две чаши в ръцете си.

Изтънченият антрополог и етолог се почувствува отрезвен от просташката му намеса. Можеше вече и сам да се усмихва.

— Всъщност тук се сблъскваме с прастария проблем за Пигмалион и Галатея, за скулптора, който се влюбил в собственото си творение.

— Да, нещо подобно е — съгласи се лекарят с деликатна доза умна и хубава ирония. — Нали нашият, както вие сполучливо го нарекохте, свръххуманен век се старае да даде възможност на всеки човек да бъде творец, защо да не се и влюбва в своето творение? Любовта също е творчество, макар и безсъзнателно, а ние настояваме човекът да осъзнае и нея като едно важно за обществото творчество. Впрочем легендата не казва колко време е бил щастлив Пигмалион със своята оживяла Галатея, нали? Не мислите ли, че собствените ни илюзии по-лесно ни омръзват? Затова и рискът, от който се опасявате, а минимален. Сигурно трудно бихте изтърпели за по-дълго време една жена, която изцяло се държи по нашите вкусове и желания. Можете ли да си представите съжителство с такава жена, която не ще събужда у вас нито амбицията ви да я промените, да я подчините, нито пък радостта ви от собственото великодушие, когато й отстъпите в нещо, когато сам се нагаждате към нея? Това ще рече, че сте напълно равнодушен към нея.

Етологът кимна нетърпеливо заради едно свое хрумване.

— Чакайте да ви издам предварително една стара история, с която мисля да пооживя някоя от следващите си беседи. Някога, в миналите векове, когато мъжете още се смятали за пълни господари в дома си, един селянин бил често и твърде жестоко своята жена. Съседът му го упрекнал: Не я бий поне по главата, ще я повредиш! А къде да я бия? — запитал селянинът. По задника я бий, посъветвал го другият. Че защо — учудил се селянинът, — аз със задника й се разбирам, аз с главата й не мога!

Лекарят шумно се засмя. Засмя се и операторът, но малко неловко, защото — може би заради младостта си — очевидно не бе разбрал поантата на историята.

— Както виждате, проблемът за разбирателството между мъжа и жената е доста древен, а в наши дни май стана още по-труден — заключи, кой знае защо, твърде победителски историкът на нравите.

— С роботките в това поне отношение проблеми няма — каза лекарят все още през смях. — Мъжът и днес продължава неотслабващо да си копнее за послушната жена, макар че той самият става все по-послушен.

— И с какво още оправдавате вашето, извинете, но... твърде претенциозно наименование. Дом за укрепване на психиката. — Етологът усети, че прозвуча грубо и бързо додаде: — Вярно, тук младежите сигурно все още се учат на любов. И аз, когато бях на седемнайсет години, макар че тогава всичко беше доста примитивно...

— Тъкмо това искаме да внушим на хората и тук, и в беседите си по холовизията: че не само на младини, че цял живот трябва да се учим на любов, защото това е едно мъчно, мъчно изкуство — отвърна лекарят. — Трябва взаимно да се създаваме в любовта. Вие ще създавате за себе си жената, която обичате, тя ще създава вас, но без наивни илюзии...

— И пак ще се стигне до бой — прекъсна го етологът, още развеселен от древния анекдот. — Само добри пожелания, докторе! На вас ли трябва да разказвам колко е сложно в живота. Особено в условията на това пълно равноправие между половете, когато жените вече съвсем не знаят какво да правят ни със себе си, ни с мъжа насреща си. Не забелязвате ли че неразбирателството нараства, вместо да намалява, че това равенство, което постигнахме, като че ли е противопоказано на природния характер на любовта?

— Нали затова сме се заели отново да ги учим!

— Трудна работа, да не кажа: безнадеждна! Човекът не е робот, да го програмираш с пет-шест елементарни качества.

— Амин! — вметна операторът с тон, който издаваше колко му е било трудно досега да пази почтителното си мълчание. — Като им кажем по холовизията, че тоя сезон се търсят такива и такива, и всички почват да търсят такива и такива. И така е добре, ще ви кажа! По-рано всеки си поръчваше каквото му скимне, а разни извратени типове изпотрошваха роботките ни да ги мъчат. Сега и за нас стана по-леко. Обявяваме, че тоя сезон е на нежните романтички и всички си поръчват романтички. Една програма, трапчинки, бенки, цвете в ръчицата, стиховце в устата и хайде на адреса!

Етологът усети, че е намразил за цял живот той човек. Изтърси в неволна самоотбрана:

— Аз не си поръчах романтичка. Защо...

— Но ви изпратихме романтичка — възтържествува операторът, който все още не знаеше с кого разговаря. — И вие я приехте, и ви беше хубаво с кея, нали?...

— Хей, хей! — спря го лекарят, но се смееше и очевидно смяташе, че не ще е безполезно това светило от историята на нравите да чуе истината докрай, макар и поднесена му по този неучтив начин.

— Нямаме рекламиации — настоящия операторът да довърши. — И докторът ще ви каже. Откак въведохме тенденциите, рекламиятия няма. По-рано все някой ще се заяде, че не била точно такава, каквато си бил поръчал, а и той, ако го поразпиташ, самият не знае какво точно му се ще.

Бе рухнала илюзията му с Миранда, сега рухваше и илюзията за собствената му персона. Значи целият той кич с бенките, с трапчинките, с цветето, който бе го и възмутил, и омаял, всъщност си лежеше в самия него! Той и целият сякаш рухна сега в себе си. Видя много жени, които бе любил и забравил, видя двете Миранди, видя едрогърдата северна царкиня да ги разбутва безцеремонно, за да излезе напред, видя да се смеят трапчинките на Лиза от осемдесетия етаж и му стана още по-тъжно. Ако не беше този простак — операторът, би запитал навсярно лекаря, наивно и безпомощно: Нормално ли е да обичаш една жена, да копнееш за жена от съвсем противоположен тип, в същото време да хукваш като идиот подир трета, а всеки момент да си като че ли готов да легнеш с която и да е? Само у него ли е тая бъркотия, възрастово явление ли е, срещал ли го е у другите си пациенти, общо ли е? И колко, колко още века трябва да минат, докато човекът тури някакъв ред в тия си чувства?...

Операторът обаче го гледаше, сякаш ей-сега щеше да го наругае: Ти ли бе? Да не си решил да правиш рекламиация? Точно ти ли се намери да ни продаваш фасони, я се виж какво представляваш!

Нямаше друго спасение, освен смеха, но той беше толкова обезсилен от меланхолния пристъп, че едва постигна една измъчена усмивка. Едва смогна и да се вдигне от специалния диван, който трудно пускаше пациентите си.

— Признавам, добре сте ни подхванали. Отделният човек трудно се управлява, но колективният наистина е лесен за манипулиране.

— Старата магия на модата — пригласи на усмивката му лекарят и също се изправи. — И на рекламата.

— А каква ще е тенденцията за следващия сезон, ако не е тайна? — запита етологът, подавайки ръка за сбогом; единствено това му хрумна, за да придаде повече достойнство на оттеглянето си.

— От вас не бих я скрил, но ми е трудно да я предвидя. Ние все пак се и нагаждаме към потребностите, а още не са готови статистическите проучвания. Струва ми се обаче, че романтичната ще се задържи. Доста е устойчива засега потребността от нежност и красота.

— Доколкото ми е известно, има и отдел за жени. Те пък какво търсят? Или по-точно: какво сте им внущили да търсят?

— Аз работя само тук, женският е другаде, но и там е почти същото. Поомръзнало им е изглежда, на жените баналното равноправие...

— Довиждане, докторе! Много ви благодаря — прекъсна го етологът и прекалено силно му стисна ръката в стремежа си да избяга по-бързо. — Довиждане и на вас, млади момко! — подвикна той на оператора, но не му подаде ръка, защото още го мразеше.

— Беше голяма радост за мен — подхвърли лекарят и озадачено погледна към оператора, защото пред тях нямаше вече никой.

Въпреки многогодишната си практика в психосексологията, не бе разбрал кое прогони така внезапно знатния му гост.

А знаменитостта тичаше вече из улиците — от въздушното такси бе запомнил посоката. Повече време щеше да загуби, ако би се заел да търси превоз по това време на нощта. Тичаше и задъхано се заканваше да отиде направо. Колкото и да е неприлично! И да звъни, докато му отвори! Имаше си хас и тя да си е поръчала робот! Защо одеве си отиде такава спокойна и насмешлива? Не, това би било чудовищно...

В асансьора обаче той натисна бутона за собствения си етаж. Не посегна и към компютъра, за да я повика видеофонно — бе надделяло все пак доброто му възпитание и втълпяваното му уважение към свободата на другия човек. А покрай тях сигурно бе се обадило и прастарото чувство за самосъхранение на илюзиите, което наричаме собствено достойнство. Само дето не посмя да влезе в салона с розовия диван. Стори му се пълен с голи и разчекнати Мианди.

Дали не можеше да се спи в кабинета? Ако сместеше там някое от надуваемите канапета... Но не успя и да го надуе, защото го изтърва при звъна на видеотелефона.

— Здравей, мили! Спиш ли вече?

Незапушното канапе шумно изпусна въздуха си, сякаш му шъткаше: „Шъпът, чуваш ли, Миранда се обажда!“

Тя не бе включила на образ, убедена, че той не се намира в кабинета си, а на любимия си розов диван, и диктуваше на записния автомат, който утре щеше да му предаде думите ѝ:

— Спи, спи, мили! Само недей и насын да ми се сърдиш, насын ме обичай, силно, силно!...

Не беше изкуствената Миранда, на нея той нямаше за какво да се сърди, пък и тя вече не съществуваше. Поне не под това име.

— ... Утре можеш пак да ми се сърдиш, пък аз ще целуна дланите ти, които и сега усещам как ме галят, ще ги напълня със сълзи и ще те помоля за прошка...

Беше съвсем според тенденцията за сезона! Той рязко натисна копчето за двустранна връзка и издума дебело:

— Слушай, Миро, я не се втелявай!

— Какво? Какво да не се? — уплаши се гласът на момичето.

— Наскоро го срещнах в една древна книга. Ще рече: не се прави на теле!

— Значи още ми се сърдиш?

— За какво да ти се сърдя?

— За моя невъзможен характер.

— Щом съществува, значи е възможен.

— Хей, ама ти май не ми се сърдиш — зарадва се Миранда. —

Спи ли ти се сега?

— С тебе не.

— Ето пак! Защо си такъв?

— Какъв съм?

— Примитивен, груб, циничен...

— Защото няма кой да ме облагороди. Пък сега, казват, било много модерно да бъдеш такъв.

— Глупости, модерно! Попитах те, защото на мен никак не ми се спи. Искаш ли да се поразходим из парка? Не знаеш каква пролет е нацъфтяла сега там! А и една нощ е навън — хубава, и едни звезди...

Такава си беше Миранда — хрумнеше ли й нещо като тая разходка, за която бяха се скарали вечерта, сто нощи ще пробудува над главата ти, но пак ще те замъкне в парка. А ето я и разликата: другата Миранда нямаше да тръгне с теб подръка из улиците. Забраняваше го четвъртият закон на роботехниката.

— Избрали си вече коя звезда искаш за подарък?

— Обичам те — съвсем тихо пошузна тя, но той го чу, защото канапето бе прекратило шумната си въздишка.

— Пак ще ми вдигнеш адреналина! Че и надбъречната ми жлеза ще рука.

Тя прескочи заядливото му напомняне:

— Ти ли ще минеш да ме вземеш, или аз да мина?

— Зависи от кои романтични си, има активни, има и пасивни.

Гласът ѝ прихна ликуващо:

— От активните, глупче мили! От най-активните! Ще те чакам долу пред входа.

— Да си нося ли пешкир?

— Защо?

— Ами ако ми напълниш шепите със сълзи...

— Майчице, откъде го изкопах тоя антрополог! Че го и обичам отгоре на всичко! Но ще те оправя аз тебе, ще те оправя! Хайде слизай, чудовище такова!

Той веднага тръгна към вратата, защото още беше облечен, но едно палаво хрумване го върна в спалнята. Взе донесеното му от роботката цвете и докато чакаше асансьора, се помъчи да си представи как ще реагира Миранда, когато ѝ го поднесе. Не успя защото не успя и да съчини с какви думи да ѝ го поднесе. Но това вече нямаше значение. Думите сигурно щяха да дойдат и сами, импулсивно, родени от... какво? От собственото му чувство за вина, от очите на Миранда, от звездите, които щяха да се отразят в тях... А ако не дойдеха, щеше да се мине и съвсем без думи, защо да не може? С едно нежно целуване на малкото пръстче...

Влязохме в тенденцията на сезона, рече си известният антрополог и историк на нравите, влизайки в асансьора. Край, връщане назад няма! Стига през следващия сезон да не излезе на мода пък оная, едрогърдата, царицата, дето сигурно ще иска да пълзиши в краката ѝ!

Но и под самоиронията си усещаше, че вълнението му е истинско, и е любовно, че то доста прилича и на любопитство, сякаш не знаеше каква точно жена ще срещне след малко долу пред входа. А като че ли и наистина не знаеше! Само някак най-общо я предвкусваше като едно уютно и радостно убежище...

* * *

Хъм, рекох аз на зяпналия ме в ново очакване компютър, постарал си се за своя техник, няма ѩо! Че и мото си му турил, пък аз дори не знаех, че умееш да си служиш и с цитати! Откъде само го изрови тоя Хенри Шоу, никога не съм го чувал! Опитът увеличавал нашата мъдрост, но не намалявал нашата глупост — добре, стига да имаш предвид поведението на човека в любовта, добре! Но ако намекваш и за моя досегашен опит с теб...

Позасмях се, все още объркан от твърде фриволното му и гротескно съчинение, с което той бе възнаградил техника — щеше ми се то да е своего рода отмъщение, но ме жегна усещането, че не само на него си отмъщаваше по този начин тоя вироглав компютър.

— Впрочем и тогава ще си прав — рекох му. — Непоумняващият глупак пак съм си аз, щом продължавам да храня някакви надежди в теб. Е, какво, ще се опитаме ли сега да напишем и нещо заедно по тоя въпрос? Нещо, както ти казах одеве, поучително за любовта и за света, и за технициите, ама нещо глобално поучително? Добре че законодателите още не са се сетили да наказват с глоби глобалните напъти на съчинителите! Хайде, миличък... Така ли рече техникът да ти викам? Хайде, миличък, но, както се казва, този път внимавай в нотите и стига си ме преиначавал! Искам най-после едно наистина сериозно произведение!...

ПРОПУСНАТИЯТ ШАНС

Смяташе се доскоро, че великите самотни откриватели са изчезнали едва ли не още в началото на двайсетия век и се подвизават вече само в лошата научна фантастика, защото тайните на природата ставаха все по-труднодостъпни и налагаха обединените усилия на стотици умове и машини в могъщи научни центрове. Към края на втората научно-техническа революция обаче нещата се промениха. Биокомпютрите станаха достъпни почти за всеки джоб, информационните банки предлагаха своите знания за стотинки, цели лаборатории се даваха под наем срещу минимални такси, а с развитието на движението „Направи си сам“ на пазара се появиха всички възможни уреди и части за апарати. Ето така отново стана възможно гениалният ум да си се затвори в къщи и да си откривателствува колкото си ще.

Един от тези усамотени гении беше и Самуел К. Светов. Макар и завършил само техникум по биомеханика, той притежаваше необикновена проницателност и едисоновски всестранна конструкторска дарба. С тях би извел на челни позиции всеки научен институт, но той не потърси място там по причини от мирогледен характер. Според него научните институти създаваха фатално погрешни взаимоотношения между природата и человека, а с това подготвяха — ни повече ни по-малко — самата гибел на човечеството.

Впрочем всеки по-малко безгрижен човек би могъл да се съгласи с подобен възглед, дори и да не притежава проницателния поглед на Сам К. Светов. Защото... какво толкова полезно извършваха тези научни институти? Първо, те създаваха все по-чудовищни средства за масово унищожение. Второ, в резултат на тяхната изобретателска дейност природата все повече се замърсяваше и деформираше. Трето, храната, която те предлагаха на хората, ставаше все по-отровна, и четвърто, най-хуманните уж от тях, медицинските, под прикритието на своя хуманизъм, умъртвиха окончателно естествения подбор сред хората, позволиха на всеки генетичен дефект да оцелее и да даде потомство, а по този начин тласнаха човечеството към още по-бързо

израждане. Сам К. Светов можеше да изброя и пето, и шесто, и седмо, но той знаеше, че с думи и пророчества човечеството не бе оправило нищо досега и все така ще си върви в своя погрешен път. Ето защо той и в себе си категорично отказа да постави своите изключителни дарби в служба на това именно човечество. Прогони своята миловидна, но доста бъбрива жена, заключи се в малката си къща в края на града и се зае да изобрети едно единствено нещо — трансмутатора, казано на простонароден език: машината на времето.

Науката отдавна бе доказала, че машината на времето е невъзможна, както е невъзможен и вечният двигател, но нали, струва ми се, още Айнщайн разкри тайната на гениалните открития: появява се някой млад невежа, който не знае, че това, което възнамерява да направи, е невъзможно, сяда и го прави. При Сам К. Светов нещата стояха малко по-иначе. Той не беше нито толкова млад, колкото е бил Айнщайн, когато е създал своята теория на относителността, нито като него невежа. Но в случая пък тъкмо тези две изключения от правилото му помогнаха да реализира своя проект.

Ако беше млад, нямаше след дълги размишления върху бъдещето на човечеството да стигне до извода, че то всъщност няма никакво бъдеще. Нямаше естествено да се роди тогава у него и идеята, че единственият шанс за планетата би представлявала машината на времето, с която да се извършат съответните корекции в нейната история. Ако не притежаваше пък необходимата техническа ерудиция, не би успял да конструира един толкова сложен апарат. Защото известно е, че машината на времето не е някаква прахосмукачка, която отпред да те всмуче и да те изхвърли назад във времето, макар принципът й на действие да не е кой знае колко по-различен от този на прахосмукачката.

За разлика от Айнщайн, комуто са били необходими само лист и молив да направи откритията си, тук се намесваше и трето важно условие: парите. Но и те не бяха проблем за Сам К. Светов. За да събере нужните средства, му помагаше един от многобройните парадокси в развитието на човечеството. Колкото повече се разгръщаше движението „Направи си сам“, толкова по-трудно ставаше да си намериш човек, който да ти поправи водопроводния канал или телевизора, толкова по-скъпи естествено ставаха и техническите услуги, та един универсално надарен майстор като Сам К. Светов

печелеше два пъти повече от всеки лауреат на Нобелова награда. В замяна на това пък той живееше изключително скромно, подчинил целия си живот на своята спасителна мисия.

Работеше при пълна тайна не защото се боеше от конкуренция — той знаеше, че всеки технически грамотен човек би се изсмял, ако научеше с какво се занимава. Боеше се от целокупната самозаблуда, от всеобщото невежество на човечеството. Узнаеше ли какво той възнамерява да предприеме със своята машина, човечеството сигурно не би се посвенило да посегне и на живота, и на изобретението му. Ето защо той бе оградил просторния двор зад малката си къща с триметров бетонен зид, а вътре бе пуснал да се разхождат своите единствени приятели — два охранени дога.

Кучетата само изглеждаха свирепи; те имаха същия кротък нрав като своя господар, но Сам К. Светов бе ги свързал с едно остроумно свое изобретение. Достатъчно бе додължъ да изръмжи подозрително, миниатюрният предавател в нашийника му включващо мигновено десетина скрити из двора устройства, които започваха така зверски да лаят, сякаш дворът бе пълен с глутница озверени песове, и търде успешно пазеха от съседските очи готовия трансмутатор.

Сам К. Светов бе проверявал и действието му, отскачайки два-три пъти някъде в Централна Африка, около три милиона години назад, тоест във времето и мястото, където според последните твърдения на науката се е родил човекът. Трансмутаторът работеше безотказно. Оставаше още да бъде зареден с необходимите битови принадлежности, но Светов не бързаше, преценявайки всяка вещ с оглед на действителната ѝ полза. Понякога, като обмисляше така своето начинание от всички страни, у него се пръкваше и въпросът: Луд ли съм? Лудост ли е това, което съм замислил? Но беше достатъчно да излезе на улицата, да надникне в магазините, да види с каква алчност хората грабеха всичко онова, което бяха си внушили, че им е нужно, за да затвърди още по-силно в себе си своето решение.

Продукти нямаше да взема, защото далечното минало на Земята предлагаше храна в изобилие, та в багажния сандък на трансмутатора първи влязоха две скорострелни автоматични пушки, няколко пистолета и ловджийски двуцевки с оптични мерници. Тези оръжия обаче имаха друга основна задача — не добиването на храна. Муницията им, разбира се, все щеше да свърши някога, затова към тях

той добави още четири великолепни спортни лъка, олимпийски стандарт, със съответното количество стрели, няколко нечупливи пластмасови копия и къси духотелни тръби, които изстреляха пернати стрелички, намазани със светкавично парализиращата, иначе безопасна за човека, ако се приема през устата, прочута отрова кураре. Достатъчен трябващ да бъде запасът естествено и от ветроупорен кибрит, от стоманено-кремъчни огнива, от някои съвсем прости инструменти, като ножове и секири.

Не толкова практическата страна и сравнително малкото място в трансмутатора затрудниха изобретателя в избора му. Повечето вещи, без които днешният живот ни се струва немислим, пренесени в миналото, веднага биха придобили съвсем друго нравствено и философско значение. Ето защо той си позволи да натовари в поголямо количество само средства, без които оцеляването му би било опасно застрашено — освен оръжията, само още лекарства, предимно дезинфекции препарати, антибиотици и антиалергетици, които да помогнат на организма му да се приспособи към чуждата, твърде агресивна природа.

Доста време му отнеха още придобиването на някои медицински познания, профилактичното заздравяване на зъбите и отстраняването на апендицса. Иначе Светов притежаваше безупречен организъм, защото успоредно с конструирането на трансмутатора, безжалостно закаляваше тялото и духа си за тежкия живот, към който щеше да се отправи. След операцията трябващ да се заеме вече и с най-трудната част на подготовката — избора на спътница.

Той често бе правил опити да си представи жената, която щеше да тръгне с него към миналото на планетата, но това бяха повече мечтания на един отчаяно самотен мъж, а не трезви преценки на качествата, необходими за такава историческа мисия. Зае се да наблюдава внимателно тия същества, от които с презрение бе странял досега, обмисляше и съответния подход към бъдещата си избраница, защото естествено не можеше да й каже направо: Виж какво, мила, имам у дома една машинка на времето, би ли напуснала заедно с мен този отвратителен свят?

Започна да разговаря с момичетата от квартала, с които досега бе разменял само бегли поздрави. Заглеждаше се и в жените по улиците или в бакалницата, където пазаруваше. Те, разбира се, веднага

започваха да кокетничат, защото го знаеха като макар и саможив, но възпитан, порядъчен, а най-вече добре печелещ мъж. Някои открыто започнаха да му се предлагат, усетили, че той си избира съпруга.

Съзнателно лишавал се от женска ласка до завършването на трансмутатора, Светов лесно се обърка пред всичките тия изкуси съблазни, с които съвременната жена насочваше към себе си мъжките желания. Няколкото опита за сближаване с тази или онази, сторила му се подходяща, едва не го отчаяха. Глупави, лекомислени и развратни — такива ги видя той отблизо. А освен това — разглезени и болnavи; те непрекъснато се оплакваха от главоболия, от пълнотата си или от никакви, изглежда модерни, неврози; хапчетата бяха също така не отнимаема част от съдържанието на чантите им, както гримовете и дезодорантите. Всъщност това не беше учудващо: какъвто е светът, такива естествено ще бъдат и жените в него. Отчайващото бе, че въпреки оплакванията си те съвсем не намираха този свят за отвратителен.

Нима нямаше в него поне една, която да е съхранила здравето си и прежните добродетели?

Светов обиколи и близките села, посещаваше дори неделните служби в черквите. Напразно! Ако добродетелите се намираха сред набожните бабички, здравето пък шеташе в оборите, умът обаче отсъствуваше и от двете места. А той търсеше жена, която да е и здрава, и умна, и добродетелна. Очевидно се налагаха компромиси в оценъчната му система. Младостта и здравето трябваше да си останат непоклатимо на първото място, хубостта спокойно можеше да мине назад, умът и моралът обаче, както обикновено, се хващаха гуша за гуша. Ако дадеше преднина на ума, щеше да пренесе с машината на времето и съвременната нравствена разруха. Предпочете ли морала, положението не ставаше по-добро — една добродетелна глупачка щеше да направи не по-малко поразии.

Най-неочеквано Сам К. Светов намери нужното му тъкмо в оная сфера на днешното общество, която смяташе за връхна точка на упадъка — в сферата на развлеченията, на така наречения шоу-бизнес. Той бе започнал да се заседява и пред телевизора — това най-дяволско превъплъщение на съвременния грях, та да изучи на спокойствие поведението и фигурите на повечко жени. Макар това да бяха артистки, говорителки или разни лицемерни общественички, то по

линията на отрицателния отбор щеше поне да разбере от какво да се пази. Така един ден той попадна на предаване за прочутата каскадьорка Еда Вимер.

В книгата на рекордите „Гинес“ името Еда Вимер стоеше зад десетина не само женски, но и твърде идиотски постижения. Тя първа сред жените бе преминала звуковата бариера с ракeten автомобил. Бе скочала върху надуваем дюшек от седемдесет и пет метра височина. Бе стояла на ръце върху иглата на петстотинметрова телевизионна кула, а сега се готвеше да прескочи с мотоциклет кратера на един действуващ вулкан, от двете страни на който вече се изграждаха необходимите съоръжения. На екрана работниците бяха в газови маски и специални костюми. Да, здравето и храбростта на Еда Вимер не подлежаха на съмнение; навярно не ѝ липсваше и ум, защото нейните рекорди изискваха сериозна инженерна подготовка, но отново и с всичка сила възникваше въпросът за морала. Каскадьорката сигурно ламтеше за пари и слава, щом не се задоволяваше с добре платената си професия — да дублира в опасните ситуации кекавите красавици-артистки, и допълнително рискуваше живота си в такива сензационни зрелища. А редом с парите и славата — известно е — неотльчно върви и душевната поквара.

На екрана обаче лицето ѝ се появи удивително простодушие и мило — лице на млада спортсменка, не на разглезена звезда. Еда Вимер току-що бе слязла от един хеликоптер по стометрово, горящо като запалителен шнур въже, скачайки от последните десетина метра направо върху земята, защото настигналите я пламъци бяха облизали ръцете ѝ. Тя смучеше пръстите си, мръщеше се от болка — вместо да демонстрира някоя от захаросаните усмивки на цирковите акробатки, — смееше се и откровено показваше на хората своето облекчение.

— Радвате ли се? — запита я репортърът, сякаш единствен той не виждаше радостта ѝ.

— Как не — засмя се каскадьорката. — Едва отървах кожата!

— Но защо го правите изобщо?

— О, това вече е труден въпрос! Може би ще трябва да ми пратите психоаналитик, за да открие защо го правя.

— Ще предложа на шефа — влезе в шаговития ѝ тон репортърът. — А сама не прибягвате ли до психоанализа?

— Не. И върша всичките тия лудории, за да покажа на моите колежки по участ — жените, че е по-добре също да правят нещо, каквото и да е, отколкото да откачват в кабинетите на психоаналитиците и врачите.

Отговорът й се хареса на Сам К. Светов, харесваше му и нейното още възбудено, потно и много обикновено лице.

— Значи все пак влагате някакъв идеен смисъл в тези, както ги нарекохте, лудории! — възтържествува репортърът.

— Може би доказвам, че жените са способни да извършат всичко, на което са способни и мъжете. Но не, не съм търсила този смисъл, по-скоро: търся себе си, границите на собствените си възможности...

— И на човека изобщо — подсказа й репортърът.

Еда Вимер духна кичурчето коса, паднало над дясната ѝ вежда.

— Пак искате да ме натикате в морализаторска поза. Аз правя неща, в които смисълът и безсмислието са доста тясно преплетени. Но такъв е и целият ни живот, нали? Нека тогава ония, които ме гледат, сами си побълскат главите над проблема. Телевизията и така насаждда в тях предостатъчно умствен мързел сечно готовите си обяснения за всичко.

И този отговор се хареса на Сам К. Светов.

— Ще позволите ли да надникнем мъничко в личния ви живот?

— бързо отклони репортърът вниманието на зрителите от обидата, която тя нанесе на телевизията. — За съжаление той не е толкова известен, както животът на другите звезди от киното и спорта.

— Не — тръснато отвърна Еда Вимер. — Той затова е личен, да не надничат другите в него. Вижте, всичките ми рекорди и постижения са лични, нали? Следователно те, заедно с тренировките и цялата подготовка за тях, представляват моя личен живот. За друго почти не ми остават сили и време. Ако това ви удовлетворява — добави тя малко по-любезно, но с подмолна острота, — бих казала още, че се старая да живея скромно и почтено. Стига да разбираме едно и също нещо под тези понятия.

След последния ѝ отговор Сам К. Светов се усети влюбен в нея. Той веднага намери в телефонния указател номера ѝ, но линията даваше непрекъснато заето. Сигурно мнозина настояваха да си поговорят с каскадърката след нейното интервю. Свърза се едва на

следващия ден с някакъв неин секретар, който му заяви, че никога не ще разговаря с госпожа Еда Вимер, ако предварително не обясни на него за какво се касае.

Светов съобрази, че на нея сигурно ѝ е омръзнало от реклами агенти и всякакви други нахалници, затова рече кратко и твърдо:

— Предайте ѝ, че аз съм инженер-конструктор. Създад съм един уникален уред, който би могъл да ѝ послужи за някой също тъй уникален номер. Ако се интересува, нека тя ме потърси на...

— Какво представлява? — запита с по-друг тон секретарят.

— Не е още патентован и затова не бива да се говори за него. Но ще ѝ разреша да го изпробва. Бих помолил и вас да пазите в тайна този ни разговор.

Секретарят съвсем омекна.

— Разбира се, господине. Тайната в случая е от взаимен интерес. Нека запиша името и телефонния ви номер, моля. Ще ви се обадя утре предиобед.

И действително се обади. Госпожа Еда Вихчер била готова да се запознае с изобретението му, нека го донесе в пет часа следобед. Светов отвърна, че уредът не е портативен, че тя трябва сама да дойде, ако желае в пет часа или в което и да е друго удобно за нея време.

— Сама! — набледна той още веднъж на думата.

— Е, съвсем сама няма да бъде — позасмя се секретарят. — Тя е жена, има нужда от закрилник. Но бъдете спокоен, аз ще бъда с нея, пък аз нищичко не разбирам от техника.

В уговореното време пред дома му в този беден квартал спря луксозна състезателна кола — една каскадърка не можеше да не бъде точна. Иззад волана ѝ скочи по мъжки жена в тънко кожено яке и изтъркани джинси. Огледа се бързо и никак дебнешо, професионален навик навсярно. Беше средна на ръст, с доста по-широки от таза ѝ плещи, но такава бе анатомичната конструкция на повечето съвременни момичета. През другата врата с лениво достойнство излезе възпълен, добре облечен господин и също заоглежда необикновено високия зид, тръгващ от двете страни на мъничката къща.

Наблюдавал ги от прозорчето на кухнята, Светов ги посрещна на прага, преди да бяха позвънили. Целуна ръка на Еда Вимер; не бе възнамерявал да го прави, нито пък го бе правил някога, но изпита нещо като внезапно благовоние пред тази необикновено корава, с

поожули тук и там пръсти десница. Със секретаря се здрависа сдържано, а той и него огледа със същата придирчивост, с която бе огледал дома му и зида.

Сам К. Светов бе съобразил почти всичко: скромният, но елегантен костюм, ризата с емблема на известна модна къща, скъпият сервиз за кафе, който обграждаше върху масичката фруктиерата и подноса със сладкиши, трябаше да покажат, че не е нито беден просител, нито вманичен непризнат гений.

— Къде е уредът? — запита Еда Вимер и малко по господарски се завъртя на петите на ботушките си, в които бяха натъпкани крачолите на джинсите й — небрежно, сякаш се готвеше да гази дълбока кал.

— Дайте ми мъничко време да ви опозная — помоли свенливо изобретателят. — Реших се да ви покажа нещо, което никому не съм показвал, а то представлява смисълът на досегашния ми живот. Нека изпием по едно кафе.

Каскадьорката го изгледа светкавично — навярно така поглеждат каратистите, преди да нанесат мълниеносния си удар, и за пръв път му се усмихна.

— Значи вярвате, че човек може да опознае близния си по време на едно кафе? — но с готовност и като у дома си се тръшна на канапето зад масичката.

Смущаващото напрежение в тялото й мигом изчезна и тя изведнъж стана много по-хубава, отколкото на екрана след идиотското си спускане по горящото въже. Излъчващо вече и съвсем женски чар, та Светов чак се изпоти от усилието си да заговори спокойно. Изрече пресметливо кратко възхищението си от нейното интервю, не от подвизите й. То именно го накарало да се обрне към нея. За експеримента му трябвало изключително здрав, изключително смел, изключително умен.

— С третото едва ли ще ви бъда полезна — вметна развеселено Еда Вимер.

Прекалено съсредоточен в устрема си към нея, той не прекъсна реда на своята оценъчна таблица:

— ... добросърден и морален човек.

Гостите видимо се изненадаха, но Светов избегна да срещне погледите им, наливайки кафето.

— Ама вие никак не сте претенциозен! — провикна се каскадьорката както в телевизионното си интервю. — И къде ще намерите всичките тези качества накуп?

— Стори ми се, че ги видях у вас по време на интервюто.

— О, благодаря! Но нали знаете, еcranът често лъже.

— Деца имате ли?

— Това важно ли е за експеримента? — тялото на каскадьорката отново сякаш се втвърди. — Толкова ли е опасен?

— Съвсем не. Просто да закръгля в себе си вашия образ. Наричат ви „госпожа“, пък... — рече бързо Светов и му се стори, че успя да скрие колко съдбоносно важен е за него въпросът дали тя може да бъде майка, или не.

Тя обаче все пак усети нещичко — човек с такава професия сигурно притежаваше силно изострени инстинкти — и отвърна сериозно:

— Имам момиченце на три години, но в момента не съм омъжена.

И открито втренчи пъстрите си очи, да види реакцията на лицето му. А може би защото хареса неговото смущение или пък обичаше да иронизира от високата необикновеност, добави:

— И любовник си нямам в момента. Това наистина е само мой секретар-импресарио. — Тя сложи ръка на рамото му, сякаш поиска да утеши придружителя си за непълноцеността на служебното му положение. — И апандисит нямам, и сливици, и мъдреците са ми извадени. Други условия поставяте ли, господин Светов?

— О, не, не! Не ме разбирайте погрешно...

Той така се обърка от проницателната ѝ шега и така се въодушеви от това, че тя наистина бе идеалната партньорка — нямаше нужда да я кара дори да си оперира апандисита, — че неволно скочи от стола си. Двамата също веднага се изправиха. Да, мигът бе настъпил неочеквано бързо и някак от само себе си; невъзможно бе, пък и нямаше за какво повече да го отлага. Самуел К. Светов заяви с неумела тържественост:

— Апаратът се намира в двора. Господинът обаче трябва да остане тук.

— Но защо? Аз нали ви казах, нищо не разбирам! — настръхна секретарят.

Светов разтвори широко целия прозорец към двора.

— Не се беспокойте за нищо. Ето, оттука може да ни наблюдавате. Не бива да има човек наблизо, когато го включим, опасно е.

— А вие?

— Ние ще бъдем вътре. Заповядайте, госпожо Вимер.

Младата жена пак така бързо прецени нещо и уверено тръгна пред него. Този път инстинктите ѝ изневериха и тя не предусети опасността. Не се уплаши и от злия вид на двета огромни дога, които подозирателно задушката ботушките ѝ — такава миризма не бе се появявала в царството им. Рече делово:

— Хубави кучета, но ако сте им възложили да ви пазят, бих ви препоръчала друга порода, например...

Тя не успя да му я препоръча, защото единият от песовете изръмжа неодобрително в отговор на снизходителното ѝ потупване по гърба му — той също не бе свикнал на женска ласка. Миг по-късно сякаш целият огромен зид залая оглушително от всички посоки.

Светов сграбчи нашийниците на кучетата.

— Шът, момчета! Тихо!

Свирепият кучешки хор замълкна. Еда Вимер все лак бе отстъпила крачка назад към вратата и оттам претърсваше с пъстрите си очи целия двор.

— Какво беше това чудо?

— Не се бойте, магнитофонен запис.

Каскадърката прихна.

— Хей, вие сте ми много странен! Искате хем да плашите, хем никого да не ухапете. Прекалено добър ли сте или сте от някоя секта?

— Нито едното, нито другото — отвърна Светов и за пръв път си помисли, че това, което се готвеше да извърши, може би не беше също така нито морално, нито добро. Но беше късно за угризения. — Позволете ми да прибера кучетата.

Тя трябваше да се отмести, защото той искаше да ги въведе в къщата.

Когато се върна, оставил договорете в кухнята, Еда Вимер стоеше вече пред високата конусовидна колиба, направена от тъмнокафяви пластмасови листа, която стърчеше в дъното на двора. Бе отгатната, че в нея ще се намира новият уред. Светов приклекна на десетина метра

от нея, бръкна в тревата — там, изглежда, бе скрит някакъв механизъм, подвикна: „Пазете се!“ и листата бавно се разтвориха, докато сами легнаха на тревата. Разтвориха се като гигантските крепители на космически ракети. В чашката на това пластмасово „цвете“ грейна с титанов блясък кабината на апарата.

— И какво всъщност е сега това? — попита каскадьорката, отново приближила се към него.

— Трансмутатор.

— Нищо не ми казва тази дума. Какво трансформира или трансмутира?

— Да влезем, там ще ви го обясня.

Младата жена пак не се поколеба, но отказа подадената й за помощ ръка и настоя той да влезе преди нея през тесния, високо над земята поставен люк. Едва после скочи леко подире му. Сега очите ѝ наблюдаваха остро всяко негово движение.

— Това е, ако може така да се каже, една летателна машина — стараеше се Светов да потисне изпотяващото го вълнение, докато херметизираваше отвътре бронирания люк. — Само че се движи на съвсем друг принцип. Нещо като асансьор. Седнете, моля ви, там.

Той ѝ посочи продълговатия металически сандък пред отвъдната стена, изчака я да седне, протегна ръка към малкото табло, откъдето идеше оскъдна зеленикова светлина, огряваща неособено широката кабина — асансьор за шест души, и чак тогава довърши обяснението си:

— Лети отвесно, през времепространството.

— Отвесно? През времепространството?... — Каскадьорката сякаш опипваше с устни думите, сякаш в звука им търсеше потвърждение за тяхната достоверност. — Шегувате ли се? Толкова неграмотна не съм.

— По-точно: през времепространствения континиум. Знам, че звучи невероятно, но ей-сега ще се убедите.

Почти панически, сякаш се боеше да не се разколебае, той съмъкна надолу една дръжка, натисна розовия бутона край нея.

Светлината угасна, а внезапният и пълен мрак запука от такова напрежение, че тренираните гърди на каскадьорката само изхъркаха и не смогнаха да си поемат поне дъх. Мозъкът ѝ сякаш отлетя самичък с невъобразима скорост през някакъв безкраен тунел от дъгоцветни

светлинни. После, за мигове, като че ли загуби и съзнание. Но когато зеленикавата светлина на таблото изгря отново, Еда Вимер имаше само този спомен, не и чувството, че е преживяла нещо кой знае колко необикновено. Такъв тип краткотрайни върхови натоварвания ѝ бяха познати от каскадърските номера. Изобретателят обаче, видимо зашеметен, се надигна от пода, където бе се свлякъл под таблото.

Тя не го дочака да се съвземе.

— Какво стана сега?

Той измъчено ѝ се усмихна, в зеленикавата светлина приличаше на удавник.

— Ако... ако е минало благополучно, пристигнахме. Не бързайте, моля ви!

Каза го, защото тя вече отваряше херметическия люк, запомнила реда на манипулациите. Светов залитна към сандъка, от който тя бе скочила, вдигна капака му, бръкна наслуки, извади една от късите автоматични пушки.

— Ха! Ха! — изкрещя Еда Вимер и се приведе в някаква заучена поза. С подобен вик джудистите стряскаха противника си, а каратистите освобождаваха цялата сила на своя удар.

Светов бързо извъртя пушката с приклада напред.

— Не знаем какво ни очаква вън, госпожо Вимер. Ако умеете да стреляте, вземете я вие тогава. Внимателно, заредена е.

Тя не страдаше от скрупули и предпочете оръжието да е в нейните ръце. Провери готовността му, вдигна цевта нагоре и чак тогава се сети да се извини:

— Моля, не се обиждайте. Не съм подозителна по природа, но обстановката е необичайна, пък и ние все още не се познаваме.

Сам К. Светов добродушно ѝ прости.

— Да, кафето не беше достатъчно. Но аз вярвам, че все пак ще се опознаем. Донесъл съм кафе и за тук.

— Сам... Така ще ви казвам, наричайте ме и вие Еда, не обичам официалностите. Вие ми станахте прекалено симпатичен, особено след тоя номер с кучетата. Сигурно затова станах и подозителна. Хората, които най-силно са ме наранявали, все са били най-симпатичните ми. Някои от тях дори обичах.

— Така е в нашия свят, в той грозен и безнравствен свят. Но тук никой няма да ви обиди, гарантирам.

— Надявам се, че няма и веднага да ми се обясните в любов, както става в този грозен и безнравствен свят — възбудено весело го предупреди тя, все още обезпокоена от близостта и от осезаемото му вълнение. — Моето признание с нищо не ви задължава.

Вече сигурен в сполуката си, той се одързости — разбира се, в границите на своя нрав:

— Влюбих се във вас, Еда, иначе не бих ви и взел веднага със себе си. Но това също засега не ви задължава с нищо.

Тя примига чаровно насреща му.

— Да видим колко ще трае това „засега“! Хайде да излезем, тук е доста задушно. И не мога да ви гледам такъв жълт-зелен.

Тя също беше жълто-зелена в светлината на таблото, но то не я загрозяваше, правеше я по-тайновидна.

— Може би дрехите ни няма да са подходящи; имам специално облекло и за вас, сигурно ще ви стане.

Светов доразхерметизира вратата на люка, полекичка я открехна. В процепа нахлу слънцето, заедно със струя топъл и влажен въздух. Намираха се сред малка полянка, осияна с множество ярки едролистни цветя. Ограждаше я тъмен лес от дървета и храсти с тропически размери и форми.

— Фантастично — възклика каскадьорката. — Ние наистина се намираме другаде! И така, за секунди... Вие сте истински вълшебник, Сам! Хей, да не би това да е хипноза? Нека аз да сляза, с ботуши съм.

И преди да я възпре, тя скочи в тревата с вдигната над главата си пушка. Затъна почти до кръста, толкова висока се оказа тази месеста, мокро зелена трева. Пипна я, откъсна едно цвете, помириса го — изглежда, проверяваше дали всичко това не е само видение.

— Ау, ама тук е истински рай! Сега ще се изтъркалям! А вие се преоблечете, щом имате други дрехи, облечете се, аз няма да гледам.

И така се гмурна в тревата, че напълно изчезна в нея.

Самуел К. Светов извади от сандъка специалния кожен костюм — късо яке с множество големи джобове, панталони и широк пояс с куки и приспособления за пистолет, за мачете, за нож, за дребен дивеч; ботушите му бяха високи и твърди, същински траперски ботуши. Преоблече се, както навярно се облича младоженец за брачната церемония. Когато застана в рамката на люка, Еда Вимер го изгледа с

разперени, пъстри като поляната очи, в ръката си държеше грамаден букет от непознати цветя.

— Хей, вие от кой филм изскочихте такъв — засмя се, но явно го хареса и протегна букета нагоре. — Цветя за великия изобретател, урааа!

Чудесна беше тая каскадьорка с хлапашката си непосредственост и всичко в него се разтрепера от предчувствието за щастие. Той се наведе обратно към металическия сандък, скочи после с голяма брезентова торба пред гърдите си. Щръкна най-малко с трийсет сантиметра над късата ѝ безфризурна коса и се усети още по-щастлив и силен. До него тя сега изглеждаше дребничка и крехка — момиче, създадено за любов, не за лудостите, с които смайваше света. Едва се удържа да не я прегърне, когато ѝ подаваше торбата, за да поеме букета. Само целуна отстрани китката ѝ и извика стреснато:

— Пушката?

Еда посочи с брадичката си надолу.

— В краката ми е — и тъжно въздъхна. — Боже, колко сме лоши, Сам! Какви сме отвратителни сред тая красива природа! Целувате ми ръка, но мислите за пушката, аз ви поднасям цветя, а не забравям да я държа до краката си. Прав сте, тоя свят е чудовищно безнравствен и грозен.

Светов се усмихна виновно.

— Вече сме в друг свят, Еда, и трябва да бъдем нашрек, после ще разберете. А сега да отпразнуваме събитието. Отваряйте торбата!

Еда Вимер държеше навярно някакъв рекорд и в домакинството, защото безупречно заподрежда трапезата, като непрекъснато бърбореше:

— Аз обаче не пия, не пуша, професията не дава. А, вие носите само вино, чаша вино може. Но къде ви е покривката? Такива сте вие мъжете... — Тя енергично утъпка един кръг в тревата, измъкна от ръцете му букета, с който той вече не знаеше какво да прави, и огради с цветя утъпканото; мястото се превърна в кокетна трапеза за влюбени. — В термоса кафето ли е? Не, трябва веднага да ми обясните как стана това, ще се пръсна от любопитство! Хайде, разказвайте!

Той се любуваше унесено на шетнята ѝ, та командала ѝ го стресна.

— Няма кой знае колко за обясняване. Сама видяхте. Спуснахме се, както ви казах, през времето...

— И как изглежда това отстрани?

Явно, шоу-бизнесът зададе този въпрос през негримираните ѝ, по мъжки твърди устни. Та и за какво би ѝ послужило нещо на тая каскадьорка, ако нямаше да има зрители да му се възхитят!

Той се понамръщи.

— Не знам. Никога не съм го виждал отстрани. Би трябало да попитаме вашия секретар. Но, Еда, моля; ви, забравете малко професията си. Вижте колко красиво е наоколо!

И той протегна дългите си крака край любовната трапеза, незабравил обаче да привлече пушката по-близо до бедрото си...

А през това време секретарят-импресарио на каскадьорката също се питаше какво е станало и се питаше още дали да не извика веднага полицията. Защото докато ревниво следеше от отворения прозорец за безопасността на своята прочута работодателка, неочаквано нещо като взривна вълна — ако една толкова силна взривна вълна може да бъде и беззвукна — го просна по гръб на пода. Когато се опомни от зашеметяването, скочи отново към прозореца, загадъчният апарат беше изчезнал. На мястото му лежаха само, поразкривени, пластмасовите листа на покритието.

Той изтича на двора, дълго оглежда мястото — ако апаратът бе се взривил, наоколо щеше да има поне обгаряния. Не, апаратът просто бе изчезнал безследно и взривната вълна навсярно си принадлежеше към експеримента. Ето защо секретарят реши да не избързва, за да не навреди на предстоящата сделка. Бизнесът си е бизнес, тайната бе първото му условие. Той намери в шкафа нещо за пие и се разположи край прозореца, да чака завръщането на двамата...

— Няма да има връщане — изтърси неочаквано и за себе си Сам К. Светов в отговор на въпроса ѝ, дали връщането става по същия начин. — Апаратът не може да ни върне, тук му липсват енергийни източници.

— Сам, вие се шегувате — възклика тя предпазливо, но видя особеното напрежение в иначе меките черти на лицето му и правилно го изтълкува: изобретателят не умееше да лъже. — Впрочем защо пък да не останем и тук, такава природа вече никъде не се намира. Чист въздух, цветя, тишина, топло е... Наздраве, Сам!

Той не вдигна чашата си рече все така напрегнато:

— Нека сега да поговорим сериозно.

— За сделката ли? О, не разрушавайте още хубавата атмосфера!

— Еда, моля ви да се отнесете най-най-сериозно към всичко, което ще ви кажа. И да ми вярвате!

— Страх ме е, Сам — продължи тя да флиртува. — Вие съвсем сигурно сте някакъв магьосник, щом успяхте да ме отвлечете така накрай света. И сега ще искате да ме накарате да се влюбя във вас.

Сериозността му се смути, обърка се, почервя:

— Влюването не е задължително условие, но... доколкото аз вече несъмнено ви обичам, Еда, разбира се, би било хубаво, ако...

Тя весело възтържествува:

— Не, вие наистина сте чудесен и много, много мил! Добре, казвайте каквото има да ми кажете, пък аз през това време ще ям. Простете, но ние, каскадърките, сме вечно гладни, затова и не ставаме за съпруги. Няма мъж, който да може да ни из храни.

— Това е единствената ни храна. За вечеря ще трябва сами да си набавим нещо.

— Има ли наблизо магазин?

— Ето го — посочи той непристъпната джунгла, която ги заобикаляше. — Един безкраен, зареден с всичко магазин.

Сякаш в потвърждение на думите му някъде далеч като корабна сирена изрева звяр — но той също навярно беше от купувачите тутка. В дърветата и храстите избухна невидима, креслива паника. Две едри, непознати птици тромаво прелетяха над полянката.

— Бъррр — комично се потресе Еда. — Това пък какво беше? Някъде в Бразилия ли сме или в Африка?

Той прихвани пушката, отмести предпазителя й, дълго оглежда края на гората. Чак когато там настъпи успокоение, продължи с нова решителност.

— Слушайте сега, Еда, и не ме прекъсвайте! Одеве ние бяхме единодушни, че светът, в който живеем, е грозен и безнравствен, че по начало е тръгнал в грешна посока, че сега вече се намира в задънена улица: енергийна криза, опустошение на природата, опиати, мафии, непрекъсващи войни, а най-вече — пълна нравствена разруха. Вие се съгласихте още с мен, че светът неудържимо върви към гибел, която сам си подгответя, и то скорошна гибел...

Тя потвърждаваше с кимане, дъвчейки големи залци от кейка.

— И ето, ние с вас можем да го променим, можем да му дадем друго развитие.

Тя посочи с пръст него, гърдите си, пак него, а очите ѝ засветиха, още по-пъстри от смеха в тях.

— Еда, вие продължавате да се отнасяте несериозно към думите ми. Принуждавате ме... принуждавате ме... Чуйте, Еда, ние с вас сега се намираме в праисторията на Земята. Три милиона години назад, разбираете ли? А връщане за нас няма, казах ви. Така че, щете или не щете, вие ще правите това, което аз съм решил. Въпросът е само да избегнем конфликтите помежду ни, защото ще са безсмислени и безполезни. Вие вече сте моя съпруга, Еда, все едно дали го искате, или не, и все едно кога ще се осъществи съружеството ни. Просто нямате избор. На Земята сега не съществуват други мъже и жени освен нас, разбираете ли?

Каскадьорката посочи с палец към джунглата и прегърътна поредния залък.

— А онова, дето изрева?

— Какво то?

— Може него да си избера за съпруг.

— Еда, моля ви се, как да ви убедя, че...

— О, не бързайте! Особено със съружеството. Сигурно не знаете, че аз съм световна шампионка и по джудо. Засега само ми разкажете какво точно сте решили да правим. Защото... Извинете, но ние, каскадьорките, сме малко цапнати в устата. Ако е само за онай работа, нямаше нужда да се връщаме толкова милиона години назад, нали?

Тя се обърна на другия хълбок, изтегна се и отпи голяма гълътка от виното. Джинсите очертаха атлетически изпъкналите мускули на бедрата ѝ.

Светов пак се засрами — наистина пред очите му през цялото време като че ли бе стоял единствено въпросът за съружеството.

— Еда, това, което ще чуете, сигурно ще ви се стори още поналудничаво, но повярвайте ми, не съм луд! Всичко е премислено.

— Аз обичам лудостите, Сам. Ако ми е достатъчно лудо, сигурно ще участвувам. Дайте по-делово, че тук скоро май ще мръкне!

Колкото и да бе закалявал тялото си за несгоди, той усети сега твърдостта на почвата и неудобството от този начин на седене. Изправи се и се обрна към гората, за да не се смущава от легналата в твърде съблазнителна поза каскадърка. Джунглата върна вдъхновението му.

— Вижте, Еда, този прекрасен, девствен свят...

Тя послушно се надигна, защото високата трева ѝ пречеше. Могъщата стена на джунглата бе потъмняла, сякаш за да скрие неведомите си тайни. Нещо мърмореше в глъбините ѝ мрачни заклинания; нещо разклащаше храстите, далечни птичи крясъци реагираха истерично на нещо си. На небето бе се появил огромен разнобагрен облак. Електричеството във въздуха осезаемо се засилваше като пред буря.

— ... Тук всичко е в своето прелестно начало, тук всичко е още чисто и нравствено, в една може би жестока за нашите понятия, но винаги разумна хармония. Не чувате ли песента ѝ, тая могъща, но проста и несмутена още от така наречения хомо сапиенс мелодия? Ето, това тук е раят, Еда, истинският рай, от който човек се е самопрогонил, за да създаде на негово място... какво? Да, на всички вече ни е ясно какво сме загубили и какво сме погубили, но изход не можем да измислим. Няма да ни помогнат законите за защита на природата, защото няма вече какво да се опазва. Истинската природа ние окончателно сме унищожили и около себе си, а най-вече — в себе си. Не никакъв бог, самите ние сме се прокълнали да живеем в този неистов грях спрямо Вселената и тя няма да ни го прости. Но ето че ние с вас можем да прекъснем греха, да поправим стореното, да положим човешкия свят на нови начала, които да са в хармония с истинските закони на всемира. Ще потърсим тая проклета маймуна, от която е тръгнало цялото зло, и където я срещнем, ще я изтребваме. А на нейно място ще потеглят към бъдещето нашите деца и внуци, умни и нравствени, с едно ново отношение към природата и към себе си, защото ние с вас ще сме ги родили и възпитали. Едно ново човечество ще се роди тук от вас и от мен и то непременно ще върви по друг, по-добър път, защото стартът му ще е съвсем друг. Дори и по-красиво ще бъде то, защото неговата прамайка ще е хубава и умна жена, а не никаква си маймуна...

— За бащата пък да не говорим — вметна Еда. — Истински гений!

Той се обърна към нея, готов да се разсърди, но тя възторжено скокна на колене.

— Хей, Сам, вашата приказка ми харесва! Значи вие ми предлагате да стана дубльорка на Ева? О, това е лудо, лудо, лудо! — Пак така, без да се нуждае от опора в земята, тя се изхвърли и застана на сантиметри от него, сграбчи реверите на якето му. — Двама души сами на цялата планета, двама, които са се върнали съзнателно обратно в рая, новите Адам и Ева! Разкош! Къде е ябълката, къде е змията? Впрочем тута сигурно има змии колкото си щеш. Камера носите ли?

— Каква камера? — смути се той от близостта ѝ.

— Камера! Ще стане луд филм!

Той горестно хвана раменете ѝ.

— Еда, пак за бизнеса си мислите! Нали идваме тук да създадем нов морал? Повярвайте ми, не е приказка това, нито са бълнувания на някакъв умопобъркан! Ние ще го осъществим, принудени сме да го направим, защото и ние нямаме друг изход.

— И така да е. Трябва да се документира — замигаха очите ѝ в нейния чаровен весел маниер. — Защо един ден хората пак да си бълскат главите откъде и как са произлезли?

Тя пусна реверите му и цялата се залепи за него, попотрепера, пошепна:

— Не се стеснявай да ме прегърнеш, мили. Стана ми студено. Сякаш изведнъж се усетих гола. Като Ева след познанието. О, това наистина е лудо!

И му поднесе устните си, а той така безпаметно потъна в тях, че не усети как тя, милвайки го, опипа джобовете му за оръжие. После му пошепна още по-нежно:

— Не бързай, Сам! Моля те, не бързай, още съм много объркана!

Защото той също вече трепереше — но не от спусналия се откъм облака хлад, а от нетърпението си да започне още сега създаването на новото човечество.

Тя го смъкна обратно в тревата, но не се отдели от него, а влюбено потърси закрилата на мишницата му.

— Почакай, смущават ме някои неща, мили. Сигурно не ги разбирам. Нали имаше някакъв закон за причина и следствие? Ако

изтребим маймуните, значи ще изтребим и цялото човечество, така ли? Поеш ли такава отговорност? Искаме да създадем един нравствен свят, а започваме с най-чудовищното...

— Объркваш нещата — разпали се той отново за идеята си. — Ние сме толкова назад във времето, че човечеството още не съществува. Ако избием маймуните, това не ще означава, че ще убием човечеството, че то ще загине. То просто няма да се е родило. В най-лошия случай, казвам ти го само за нагледност, защото и това не е точно така, в най-лошия случай убиваме ембрион, а амбрионът още не е човек, нали?

— Нещо, като аборт, а? Чуй какво заглавие: „Абортът на планетата!“ Не, наистина става страхотен филм от тая история — засмя се тя. — Прощавай, че ми идват такива мисли, но нали в киното работя, какво да правя! Значи човечеството още не съществува? Уф, не мога да си го представя! Нали ние с теб съществуваме, нали сме част от него и ако се върнем...

— Времето те обърква, мила. Ще ти дам друг, обратен пример. Ние гледаме звездите, някои от тях са на хиляди и милиони светлинни години от нас, значи ние виждаме светлината им от онова време, а те може би отдавна са изгаснали и не съществуват. Ние не виждаме тяхното настояще, а далечното им минало. В подобно положение се намираме сега и спрямо човечеството, то пък още не съществува. Съществуваме само ние двамата с теб, защото сме излезли от неговото време. Трансмутаторът затова е трансмутатор, защото ни е пренесъл в друга система от време. Не си ли чела нещичко за теорията на Айнщайн, нещо за парадокса на близнаците, с който се обясняват различните системи време? Ако единият лети със скорост, близка до тази на светлината, като се върне на Земята, неговият близнак...

— А бе след тоя Айнщайн настана такава бъркотия, че не знам как ще се оправи човечеството — въздъхна каскадърката под мишницата му. — Ще ти кажа, Сам, цялата безнравственост оттам започна. Всичко било относително! И щом е относително, дай всеки да си прави каквото си ще.

Ръката му, с която прегръщаше раменете й, леко отмая. Светов бе шокиран от тия й думи, които издаваха, че тя съвсем не е толкова умна, колкото бе му се сторило. Но всъщност логиката на женския мозък е известна. Една жена винаги може да ти изтърси нещо такова,

че да се чудиш откъде е дошло. И разликите във временните системи, дето ги описваше теорията на относителността, не са нищо в сравнение с разликата в мисловните системи на мъжа и жената...

Ето такива неща си помисли Сам К. Светов и най-неочаквано глупавата ѝ забележка сякаш я направи по-близка и по-мила. Той притисна с нов прилив на нежност рамото ѝ към себе си, погали късата ѝ твърда коса.

— Еда, мила, не се беспокой, аз...

Щеше да ѝ каже със съпружеско снизходжение, че всичко е премислил научно и точно до най-малките подробности, но и тя също по съпружески не го остави да се изкаже, продължи да разсъждава в своята си система на мислене:

— Сам, мили, нали още нищо не е доказано, нали никой не е ходил към звездите, а учените само така си съчиняват нещата! Я си представи, че още в началото улучим тъкмо тая маймуна, от която сме произлезли ти или пък аз! Хем горе всичко ще си върви по старому, хем ние, ние... — Тя свенливо зарови нос в якето му. — И нашата любов няма да се е състояла тогава. Хайде да не ги убиваме, мили, а, нека да не ги убиваме!

Вероятността изведнъж да не се състои поне това, което сега така силно желаеше, накара Светов да изтръпне и се усъмни в плана си, макар той да бе взел предвид в него и непотвърдеността на хипотезата за различните временни системи. Началото на новото му обяснение не прозвуча твърде уверено, въпреки настойчивостта, с която го подхвани.

— Мислил съм, мила, за всичко съм мислил. Първо, науката напоследък силно се съмнява в маймунския произход на человека, има вече и някои нови хипотези. Това за маймуните аз само ти го казах така, за повече нагледност. Може да не е маймуна, може да е нещо друго. И ако не го открием ние, ще го открият нашите деца и внучи. Ние най-напред ще си създадем децата и внуките и чак когато остане, ще се заемем, ако е нужно, с маймуната. Защото може и да не стане нужда, нали? Такъв бързо развиващ се, суперинтелигентен род, какъвто ние ще създадем, ще съумее да пресече в паралелното си развитие появата на онът идиотски мутант, от който сме се пръкнали. Всъщност по този начин човечеството просто ще роди отново себе си, но в по-добър вид, разбираш ли?

Вместо да се успокои обаче, Еда Вимер изхвръкна от прегръдката му с едно отчаяно:

— Уф, каква съм идиотка! Няма да стане! Нищичко няма да стане, преди седмица си бих инжекцията.

— Каква инжекция? — разтревожи се той.

— Против забременяване. От тия, новите. А те са депо, цяла година трае действието им.

Светов беше потресен. Цяла година! Нà, дотам стигна това проклето човечество, до такива инжекции! И убеждението му, че то трябва да бъде отново родено, окончателно се затвърди. Изрече с мъжествена мъка, защото вярваше, че и нейното отчаяние е истинско:

— Нищо, мила, една година не е толкова много. Няма закъде да бързаме.

— Но какво ще правим дяла година тук?

Той отново се вдъхнови:

— Нали обичаш да живееш опасно? Ето, тук постоянно ще живеем в опасност. А знаеш ли и колко работа ни чака? Трябва да си посторим дом, да опознаем природата, да се адаптираме към нея, да си изработим система как да възпитаваме децата и внуките си, аз съм взел и някои необходими книги... Всъщност така е дори по-добре, тая година ще ни е нужна...

— Не, не, не, цяла година! Та ние ще полудеем, Сам! Виж какво, сега ще се върнем и ще дойдем додъгина. Пък аз имам и скока през вулкана, обявен е вече, скелето се строи, ти го видя в предаването, нали? Не мога да се излагам пред хората...

Тя, изглежда, бе забравила, че хората още не съществуваха и енергично се зае да прибира останките от праисторическия им пикник.

— Ще си го вземем, щото току-виж, намерили ги археолозите и ще има да се чудят каква цивилизация е съществувала преди три милиона години — засмя се тя, докато пъхаше всичко обратно в торбата.

Светов бе преизпълнен вече с подозрения — загрижеността ѝ намирисваше на фалш. Рече строго:

— Еда, забравяш, че не можем да се върнем. Няма откъде да вземем енергия.

Въпреки това тя се упъти към апарата. Сам К. Светов никога не бе прилагал насилие спрямо някого и не знаеше как да я спре. Само се

укояваше, че в своята внезапна влюбеност бе забравил намерението си да повреди непоправимо апаратът веднага щом пристигнаха. Безпомощно се наведе за пушката, та да я последва, почти примирен с провала си. Щеше ли някога да намери изобщо друга толкова подходяща жена?

Еда Вимер обаче сякаш с гърба си бе доловила движението му и светкавично се обърна, пусна торбата да падне.

— Сам, не ми ли вярваш? Ако искаш, ти остани, пък аз по-късно, като си пооправя работите... Не, това е глупаво! Сама няма да знам как да дойда тук. Но аз искам да бъдем заедно, Сам, в това не бива да се съмняваш.

Тя бе направила вече нужните крачки към него, добави с обидено достойнство:

— Помисли си! Та аз не съм коя да е жена! Щом реших да се целувам с теб, значи има нещичко, нали? Да ме унизиш ли искаш?

Останалите крачки той направи към нея с импулса на новата надежда. Протегна ръце да я прегърне, а Еда Вимер улови онай, която държеше пушката. В следващия миг едрият Сам К. Светов се изкълчи целият, завъртян в една болезнена вихрушка, и се пълосна по гръб в тревата. Праджунглата на планетата се завъртя около него в подигравателно хоро.

— Ставай, и пред мен! — заповядала му Еда Вимер с насочена пушка.

Той стисна клепачи да не я гледа, така силно ги стисна, че те изцедиха няколко зеленикови от тревните отражения капки.

— Аз мога и сама, видях къде какво се натиска в тая твоя машина. Хайде!

Той пак не стана, дори извърна глава на обратната страна — съвсем като обидено дете. Тогава тя наистина си тръгна. Мина край торбата, понечи да я вдигне, но се отказа. Подвикна гърбом:

— Ще ти оставя и пушката. Нещо друго искаш ли от сандъка?

Вече от люка тя се огледа. Високата трева го скриваше, но сега тя видя и осъзна цялата страховитост на тая безчовечна природа. Навсякъде щеше да се разрази една съответна на нея, не по-малко чудовищна буря. А в почернелите храсти пред гората сякаш светеха с безпощадно търпение очите на дебнещи зверове. Те едва ли щяха да се

съобразят с това, че проснатото там непознато им животно възнамерява да създаде на тяхната планета едно добро към тях племе.

Завари го да плаче почти на глас. И гърдите, и коремът му, и целият му красив траперски костюм се тресяха от спазмите на такова отчаяние, каквото тя не бе срещала у мъж. Но една каскадьорка не се трогваше лесно. Една каскадьорка знаеше и как да подхване съпротивляващо се тяло. Вдигна го с по-малко усилия, отколкото гняв, и го повлече към трансмутатора...

Когато отново цъфнаха в разтвореното пластмасово цвете на стартовата инсталация, секретарят-импресарио спеше на перваза на прозореца. Това сякаш повече смути прочутата с чудесата си каскадьорка Еда Вимер, убеждавайки я, че действително бе участвала в някакво непонятно й засега чудо. Тя раздруса неговия неизвестен откривател, та да стъпи най-после на краката си на земята, защото той още висеше, рухнал в себе си, като остатъците от пикника в брезентовата торба. Рече гузно:

— Хей, Сам, знаеш ли, че ти все пак си един невероятен човек! Няма да загине човечеството, Сам, щом още има мъже като тебе. Прощавай, че аз така...

— Защо не ме остави там — изхълца той. — Защо не ме остави...

— Как ще те оставя, глупче! — Тя се надигна на пръсти, наложи се и да подскокне, за да целуне мократа му от сълзите буза. — Знаеш ли какво, ако не си намериш скоро друга дубльорка на Ева, ела някоя вечер да пием чай. Благодаря ти за чудесната разходка!

И пак го целуна. После подбра стреснатия и сънен свой импресарио, скара му се за нещо си, натовари го в суперлуксозната състезателна кола и потегли с такава скорост, сякаш още сега и направо оттук щеше да прескочи кратера на вулкана.

Сам К. Светов и не помисли да търси друга партньорка. Все още се чувствуваше проснат по гръб от джутистката хватка на Еда Вимер, но и като че ли двойно по-самoten, отколкото когато лежеше сред пррабите на днешните треви. Станало ли беше всичко това, не бе ли станало? През цялото време ли тази прочута жена бе се преструвала, или наистина й бе приятно да се целува с него?...

За да се увери, я потърси още на следващата вечер. А тя като че ли бе го очаквала, защото се обади лично, позна гласа му, преди още да

бе измънкал името си, и му заповяда:

— Хей, Сам, грабвай някое по-бързичко превозно средство и идвай! Трябва все пак да разберем кой от двама ни е по-лудият!

Завари я много уморена, защото и тоя ден не бе пропуснала обичайните си изтощителни тренировки, но той беше толкова тъжен, че тя намери все пак сили и за едно утешение. Накрая му заяви в своя весело-делови маниер:

— Знаеш ли какво, мили? В тоя грозен и безпътен свят, както го наричаши ти, на мен наистина ми е нужен човек като тебе. Дано обаче не се уплашиш! Когато обичам, аз прегръщам доста честичко, пък с тия каскадърски ръце... Но, гледам те, ячко момче си...

И насрочи сватбата за следващата неделя. А от скока през вулкана се отказа, за да му роди едно дете. Както той бе я излъгал, че трансмутаторът не може да ги върне, така и тя бе го излъгала за инжекцията. Съобщи му го по такъв начин, че той не можеше да не се влюби още по-силно в нея.

— Сам, искам, докато още мога, да родя едно момченце, което също като тебе да страда заради човечеството.

Странна каскадърка беше Еда Вимер — да се откаже от такава невиждана сензация! А пък тоя настървен за зрелища свят, кой знае защо, ю прости, щом узна от списанията, че го прави заради бъдещото си дете. Но понеже не можеше да живее без рекорди, тя продаде на рекордно висока цена идята на мъжа си за повторно раждане на човечеството. Съпротивата му сломи само с едно от своите уж въпросителни изречения:

— Защо хората поне да не съпреживеят една такава възможност, да осъзнаят какво са загубили?

Сама се зае да участва в написването на сценария за тази бъдеща суперпродукция, в която щеше да има много зверове и малко хора. Настоя и да играе главната роля, защото отдавна чувствуващо правото си да излезе на екрана не само като дубльорка на разните бездарни красавици. На пробните снимки беше великолепна — режисьорът и продуцентът се питаха как не са открили досега актьорския ю талант, който тя бе проявила, макар и само пред един зрител, още преди три милиона години.

За втория Адам обаче избраха един известен актьор — налагаха го законите на шоу-бизнеса. Намериха му естествено и дубльор за

опасните ситуации. В съвременния свят дубльори се намираха за всичко и за всекиго.

Но Сам К. Светов и не искаше да участвува в такива кощунствени начинания. Отказа да им предостави и трансмутатора, а тази великолепна жена Еда Вимер веднага го разбра:

— Прав си, мили! Ще бъде чудовищно да се помъкнат с камери и реквизити, да осквернят мястото, където се намерихме с теб. Пък и това не е проблем, в студиото могат да направят сто такива трансмутатори и много по-страшни джунгли, какво, че щяло да им излезе по-скъпично, филмът ще бъде бомба!...

Той все още беше щастлив с необикновената си съпруга, макар тя никога да не повярва истински, че се е намирала заедно с него в предисторията на човечеството. Еда беше и си остана най-добрата жена по неговата оценъчна система, въпреки лудата си професия. Но не беше ли и той луд, или може би дори повече, отколкото го съзнаваше? Как обаче ще направиш нещо сериозно в тоя свят, ако не си действително поне мъничко ненормален?

Не, в тоя свят мъжът, колкото и да е луд, можеше да стигне само дотам, до където му позволеше жената! От това горчиво прозрение обаче, напряко щастието му, у Сам К. Светов нарастваше чувството, че все пак е пропуснал нещо, което наистина би могло да направи този свят по-добър. И той се зае, вече тайно и от Еда, да преустрои своята машина на времето за полет не назад, а нагоре, към звездите, към другите светове.

А през свободното си време — понеже жена му напълни дома им с пари от неговата сензационна идея — той продължи безплатно да поправя прахосмукачките и телевизорите на съседите си. Защото цялата планета вече бе обхваната от движението „Направи си сам“ и стана окончателно невъзможно за хората да си намерят човек, който да им отстранява повредите.

* * *

E, казвам аз на компютъра, след тези две новели май че не остана нещо, с което да не си се подиграл. Явно, така са те конструирали, но аз не обичам присмехулниците, защото винаги

поставят себе си над другите. Общо взето, разбрах и възможностите ти — съвсем не са блъскави, драги, за което, разбира се, ти не си виновен. Мисля си обаче за времето, което те е създало. Нима то наистина има нужда от теб или просто си е същото онова време, за което моят приятел, поетът Марко Ганчев, е написал тъжното си прозрение:

До вчера беше „куче влачи...“
променя се светът обаче.
Ще бъде другояче утре:
Куче влачи компютри.

Ще бъда откровен. Вече се обадих в рекламационния отдел и утре ще дойдат да си те приберат...

Изчаквам секунда-две дали няма да ми възрази. Ще ми се да чуя още веднъж тоя скрит в машината чаровен алт — изглежда, въпреки всичко бе ми станал близък. Въображението ми дори му приписва една трагична затаеност, но какво ли не си съчинява смутеното въображение! Компютърът мълчи, само очите му ме гледат с равното си очакване и аз добавям:

— Не ти се сърдя. Дано друг някой повече ти се зарадва. Впрочем нали според проспекта — в което аз силно се съмнявам — ти трябва вече да си откопирал моя начин на мислене и изразяване, какво ще прави следващият ти собственик с него? Или ще различат тази ти програма? Да, мили мой, ето че и ти придобиваши така някаква своя съдба, ставаш, бих казал, една тема, която не е безинтересна. Човекът в подобни случаи би написал нещо автобиографично. А ти? Интересно, ти способен ли си всъщност да разкажеш нещо такова?...

— Моля, съобщете ми подробно биографията си — изненадва ме насред разсъжденията ми коварната муз с мургавата гушка.

— Защо моята? Аз тебе питам, можеш ли да разкажеш нещо за себе си!

— Вие сте аз — заявява ми компютърната муз, все така топло и влюбено.

Да, програмирана е да казва същото, което пише и в проспекта, но на мен ми се сторва, че тя иска да ми внуши, че сме неразделими, та да не я връщам.

— Нека не пресилваме нещата! Първо, аз все пак не съм компютър, нали? Второ, гласът ми не е женски, и трето...

Третото потъна в гънките на мозъка ми, като гущерче се шмугна някъде, преди да бях докоснал дори опашката му. Насилих се обаче да измисля някакво „трето“, защото мразя недоизказванията.

— Третото... третото впрочем е в твоя защита. Когато един писател разказва нещо автобиографично, той неизбежно попада в плен на преструвките, колкото и да му се ще да бъде откровен; кокетници, гъделичка суетата си ту от едната страна на слабините й, ту от другата, а читателят пък гълта всичко това с готовност, защото обича клюките. Мисля, че един компютър не би трябвало да е в състояние да лъже или да кокетничи.

То е все едно прахосмукачката ми само да се преструва, че обира боклука от пода или пък за по-ефектно вместо с хобота, да се опита да смуче праха със задния си отвор, откъдето излиза филтрираният въздух. Смешно, нали? А повечето автобиографии май точно това правят: преструват се, че събират нещо от своя живот и кокетно духат прах в очите на читателя. Така че, ако искаш все пак, за последно, да ми съчиниш нещо автобиографично, моля те, постъпвай честно, както постъпва всяка машина — или си върши работата, за която е създадена, или отива на ремонт.

— Идея, тема... — меко ми напомня гласът, а очите на бухала сякаш ме умоляват: не ме мъчи повече с такива бръщолевения!

Провокационното ми хрумване за нещо биографично е разбудило обаче в мен хазартния нагон, а готовността на компютъра допълнително ме подвежда.

— Щом настоящаваш... Само че, мила електронна музо, ако взема да ти разказвам наистина честно, без подбор и спекулативни акценти, биографията си, ще са ми нужни точно толкова дни и часове, колкото съм живял на тоя свят, нали така? После... идея искаш! Каква определена идея може да има в която и да е автобиография? Един от старите колеги, името му сигурно лежи в паметния ти блок, Стефан Цвайг се казва, е изрекъл нещо, което доста затруднява нещата. „Никоя идея не представлява цялата

*истина — казва той. — Но всеки отделен човек е една цяла истина.“
Какво мислиш за това, а?*

— *Идеята е задължително условие за всяко художествено произведение — неочеквано многословно ми отвръща компютърът. — Моля, придържайте се към инструкцията за оформяне на заданието.*

Прихвам:

— *Права си, машино! Човекът наистина не е художествено творение, май че е дори антихудожествено. Впрочем нещо като идея беше се пръкнало одеве, нали оттам започнахме тоя разговор. Какво ще правиш, ако те дадат на друг автор, а ти носиш, както твърдиш, мен в себе си? Ето, направил съм рекламиация, ще дойдат и ще те заменят с друг компютър. Това не е ли идея? Не, още не е. То е по-скоро стародавният проблем за идентитета на личността — поправям се аз, но по асоциация от глъбините на мозъка ми избълбуква като газово мехурче споменът за една реплика.*

Пиехме си на един обед, по-миналото лято, с моите московски гости Аркадий Стругацки и Карл Левитин леденостудена мастика. Беше ни уютно и весело в прохладното, полуправно заведение и никак не ни се разделяше, а моето работно време течеше неумолимо. Имах, разбира се, достатъчно оправдание: не друг, а световноизвестният писател фантаст Стругацки бе гост на България, но трябваше поне да го съобщя в редакцията, та да не ме чакат. Тръгнах към телефона и тогава неумъртвимият фантаст у Аркадий Натанович подхвърли зад гърба ми:

— Хей, Любен, я си представи, че като позвъниши сега в редакцията, ти се обади... Любен Дилов!

Засмяхме се и тримата, но докато набирах собствения си номер — той беше дуплексен, обслужващ и канцеларията, та най-напред вдигаше винаги секретарката ни, — аз сам се запитах: „Ами ако сега наистина чуя оттам собствения си глас?“ И, да си призная, стана ми доста страшновато, докато навъртях цифра след цифра, все по-бавно, защото никак не можех да си представя как ще реагирам...

— Та това именно те и питам, премъдри бухале. Твоят съчиняващ автомат може ли да разиграе такава сцена? Мен ме остави, аз само за пример ти давам тази история, можеш ли ти да се изправиш така срещу себе си?

Питах го за нещо непосилно дори за най-интелигентния човек, а за машина пък съвсем абсурдно, но бях любопитен какво ще ми отвърне тоя все още вълнуващо ме хубав глас. Вместо отговор обаче очите на бухала се обагриха в засрамено червено. Щях и да възтържествувам: Ааа, засрами ли се най-сетне! — ако не бях осъзнал, че той автоматично бе превключи от приема на информация към производство. И замрях в недоумението си, защото нито конкретна тема бях му дал, нито никакво подобие на онова, което се нарича художествена идея, можеше да се изведе от досегашните ми приказки! А печатащото устройство тихичко затрака в привичния си ритъм и скоро в кошчето падна първата страница. Естествено бе — както за повече драматизъм се изразяват писателите — да я грабна веднага с разтреперани пръсти, за да видя какво ще ми разкаже един компютър за себе си.

ОГРАБЕНАТА ИСТИНА

На А. Н. Стругатски

Изправих се и веднага усетих анасоновата мекота на мастиката в коленете си. Десетилетия не бях вкусвал това коварно питие, но Аркадий Натанович много го хареса — предложих му го като нещо по-екзотично още в първия ден на пребиваването му в София, а след втората чаша го приех и аз. Карл се наливаше пък с кока-кола, защото на улицата чакаше колата му, с която бе дошъл чак от Москва. И се заканваше вечерта да навакса загубеното. Казах:

— Извинете, трябва да се обадя в редакцията.

Мастиката бе омекотила и произношението ми. Стори ми се, че го произнесох като истински русин и ми стана още по-приятно, макар тази градация като че ли да не бе възможна — не помня откога не бях прекарвал толкова приятни часове, както сега с тези двама умни и остроумни мъже.

— Аркадий Натанович — рекох, — ще поръчам пътьом за нас още една кана мастика, а за Карл трийсет коли.

— Трябва да ѝ измислим друго име, нещо фантастично — каза Аркадий Натанович.

Когато вчера му предложих да опита мастиката, той настръхна. Okaza се, че в Русия наричали със същата дума някакво средство за чистене на паркет. От това недоразумение тръгна един забавен философски и филологически разговор, какъвто Аркадий Натанович умееше блъскаво да води, но който самата мастика после изтри от съзнанието ми като същински разтворител.

— За минутка — доизвиних се аз още веднъж, че ще ги оставя сами.

— Любен — подхвърли тогава Аркадий Натанович, вече зад гърба ми. — Представете си, че като позвъните сега в редакцията, се обади не някой друг, а... Любен Дилов!

— Това е тема! Добре!

Одобрих я повече от любезност, защото срещата със себе си е доста банализирана тема във фантастиката, па и в цялата литература.

— Напишете такъв разказ! — рече той, сякаш ми я подаряваше.

— Може и да напиша — отвърнах му, — но още не съм сигурен дали като избира номера, няма да чуя гласа на Аркадий Натанович Стругацки.

Карл шумно се изсмя, а на Стругацки репликата ми като че ли се стори двусмислена, затова добавих:

— Мисля, че ще е не по-малко фантастично, а освен това предпочитам да разговарям с вас, отколкото със себе си. Отдавна съм си омръзнал.

— Любен — рече Карл. — Една молба от името на неговите приятели и почитатели! Накарате двойника му да пие по-малко. И сърцето му не е добре, и нервите...

— Бъдете спокоен — отвърнах. — Аз владея отлично моралния патос на фантастиката.

И се отправих към телефона с пияното самочувствие, че въпреки многото мастика още се държа на високата на разговора, който ми предложиха тези чудесни наши гости.

Все така самодоволно извъртях и собствения си номер в редакцията, защото номерът на главния бе се замъглил в паметта ми, както мастиката, когато й сипеш вода — щях да се похваля с кого съм! Моят номер обслужва и канцеларията ни, а слушалката вдигаше, старательно първа, новата ни секретарка.

— Еленка — казах й, — моля ви, предайте на главния, че аз ще се забавя, а може и изобщо да не дойда. Със съветски гости съм, с Аркадий Стругацки.

Вместо да възклика завистливо — знаех, че обича тези автори, тя пак възклика, но някак озадачено:

— Откъде се обаждате, другарю Дилов?

— В клуба на журналистите сме.

— Но аз... аз току-що ви оставих кафето!

— Дайте го на другого.

— Но аз преди малко, другарю Дилов. И главният беше там, вие заедно...

Реших, че не съм чул добре.

— Какво искате да кажете? Елена, аз още не съм идвал в редакцията.

— Но другарю Дилов, вие бяхте там! И кафето... Момент, момент!

Слушалката се отдалечи от устата ѝ, чух разни стържещи шумове, изглежда отваряха вратата. После Елена каза в друга посока, та го чух приглушено и дрезгаво:

— Другарю Дилов, тук някой... Не мога да разбера, изглежда шега си прави...

С мен ли — запита глас, който навсярно не допускаше, че може да се правят шеги с него. — Ало, кое е?

Това беше отправено към мен и аз върнах въпроса:

— С кого говоря?

— Дилов — рече онзи кратко.

Едва не избухнах в смях — мастиката си вършеше работата!

— Убеден ли сте, че сте Дилов? Самият Любен Дилов?

— Е, това е вече философски въпрос. С кого говоря?

Изрече второто точно така, както бях го казал преди секунда и аз — същата любезна досада и... същият глас! Като чест сътрудник на радиото, познавам гласа си. Нима бях толкова пиян? Не, не бях! Значи... Стругацки!

— Добър ден, другарю Дилов — рекох. — Извинете, че аз така, но като фантаст сигурно ще ме разберете. Аз съм горещ ваш почитател и ще бъда щастлив, ако ми отделите няколко минути за един разговор.

Казах го неестествено гладко и се побоях да не му е прозвучало като подигравка — каквото си и беше. Той обаче не го схвана така, замънка по други, познати ми причини:

— Благодаря, само че аз...

Побързах да го успокоя:

— Няма да ви нося ръкописи. Аз не пиша, тоест може би ще напиша нещо за вас.

Това подействува.

— Щом толкова желаете... понеже не виждам друго време, а след час ще бъда по-свободен. Знаете ли къде е редакцията?

Знаех я. Извиних му се, че ще му отнема от скъпоценното време — накратко, измъкнах се с достойнство от положението и ухилен се върнах на масата.

— Аркадий Натанович — рекох, — вие не само умеете да правите хубава фантастика, вие, както пишат нашите вестници, умеете и да я претворите в живота.

Той сполучливо се престори, че не разбира намека ми.

— Поздравявам ви — допълних. — Наистина се обади Любен Дилов!

— Така ли? — засмя се той. — И какво си казахте?

— Човек трябва да бъде любезен със себе си. Но кога успяхте да организирате тоя номер? Това вече на илюзионизъм намирисва.

Той умееше и сполучливо да недоумява.

— Любен, не съм организирвал нищо. Аз просто така, подхвърлих ви една тема.

— Именно! А настоявате и да я изиграя, така ли?

Не познавах още характера му, видя ми се сприхав и готов да се обиди — сякаш аз му правех номера, не той на мен.

— Любен, аз ви казвам, че наистина...

Карл обръща глава ту към мен, ту към него, но като че ли се боеше да се намеси с привичните си шеги.

— Аркадий Натанович, и аз сериозно ви казвам, че се обади човек, който се представи за Любен Дилов. Не се шегувам. Затова така...

Стругацки се вдигна иззад масата — много по-твърдо и решително от мен, въпреки че бе изпил два пъти човече мастика.

— Заведете ме ни телефона!

Едва вчера се запознахме лично и сигурно искаше да не разваля зародилото се колегиално приятелство.

Мълчаливо прекосихме салона, мълчаливо извъртях номера и веднага му подадох слушалката. Чух гласа на Елена, Стругацки каза отчетливо на руски:

— Моля ви, свържете ме с другаря Любен Дилов.

Елена нищо не отвърна. Следователно, въпреки съобщението ми, че не ще дойда на работа, натискаше копчето на звънеца за моята стая. Палецът й сякаш затъкна дихателната ми тръба. След още секунда слушалката изпукна, другата бе вече вдигната. Стругацки запита:

— Другарят Дилов?

Отговориха му утвърдително, защото той доста смяяно се взря през очилата си в мен. Каза:

— Тук е Стругацки, Аркадий...

Оттатък възкликаха нещо.

— От вчера съм в България — каза Стругацки. — Много ми е говорено за вас...

Шумно го прекъснаха — колко щастливи ще бъдат да се запознаят най-после и лично с него, кога биха могли да се срещнат и така нататък. Това засили смущението на госта. Този път и очилата не скриха подозрението и беспокойството му: какво са решили тия българи да правят? А този какъв ли е, дето снощи ми го представиха за Любен Дилов и днеска цял ден ме пои с мастика и дръзки приказки?... Отговори уклончиво:

— Видите ли, още не знам програмата си. Исках просто да се уверя, че сте в София, dadoха ми телефонния ви номер и... Нека утре ви се обадя по същото време... — Добави, че много щял да се радва, но не ми прозвуча никак радостно.

Изсипаха в ухото му още един порой омешани руски и български думи. Стругацки благодари сдържано и настоя утре да се доуточнят. Сбогува се, бавно постави слушалката, после се обърна с цяло лице към мен и смиръщено ме изгледа — толкова дълго, че се почувствувах виновен.

— Любен, аз не знам какво да мисля. Кой в края на краишата е Дилов? Вярно, гласът му настина прилича на вашия, но...

— Аз също не знам какво да мисля, Аркадий Наташевич. Ако не е шега никаква, прилича на мастика, пардон, на мистика!

Стругацки се поусмихна, решил от грешката ми, че все пак ще е нещо безобидно, не мошеничество.

— Знаете ли, Любен, ние с Карл ще останем при мастиката, а вие идете при мистиката да я оправите. Ще ви чакаме тук.

Рече го шеговито, но си беше чисто изпъждане.

Аз пошушнах на сервитьора, че сметката ще платя когато се върна, и се отправих към редакцията, която беше — този път — проклето близо. Нямах време да поразсъждавам върху случая от никаква що-годе логична посока и реших поне да приема нещата повесело, каквито и да се окажат. Повече ме тревожеше само конфузията със Стругацки.

В полуутъмния коридор откъм тоалетната ми пресече пътя техническият редактор.

— Здрави — рече ми. — Говорих с бояджията. Може в петък след работа, ако искаш.

Колата ми имаше нужда от пребоядисване. Благодарих му за услугата и влязох в стаята си, без да почукам, забравил, че очаквах да видя там оня, който се представяше по телефона за мен.

Той действително седеше на стола ми. Поколеба се дали да стане, но доброто му възпитание все пак го изправи.

— Заповядайте.

Бях забравил и да поздравя. Сега изведнъж останах и без сила да направя крачките към посочения ми стол.

— Да не би вие одеве...

— Да — отвърнах, — аз се обадих.

Той повтори своето „заповядайте“ и заприбра някакви ръкописи в чекмеджето, сякаш се боеше, че ще му ги отнема.

— С какво мога да ви бъда полезен?

Носеше стария ми светлосин костюм, а аз бях се облякъл заради гостите по-артистично — с черно-кадиленото сако и пепитения панталон. Костюмът му повече приличаше на моя, отколкото той самият на мен, но нали твърдят, че човек най-слабо познавал себе си.

— Значи... вие сте Любен Дилов? — рекох.

Той се усмихна с една мешавина от ирония и кокетство.

— Не отговарям ли на вашите представи?

В четвъртвековния ми редакторски стаж при мен бяха идвали всякакви графомани или вманиачени почитатели на фантастиката и неведнъж бяха започвали по същия начин. Точно така бях им отвръщал и аз — почти в стереотип. Седнах насреща му, а той веднага протегна към мен моята марка цигари. В жеста му имаше смут или чувство за вина; аз не черпех непознатите си посетители, преди да съм разбрал за какво са дошли. Надвесих се да запаля цигарата от поднесения ми огън и тогава съзрях под дясната му челюст същия белег, който имах и аз. Това вече истински ме потресе, та дълго седях и отбягвах въпроса в очите му. Той се размърда неловко, устните му направиха една сладникава гримаса, която бях виждал у баща си, а жена ми ми натякваше, че с оstarяването съм почнал да я правя и аз.

— За какво ще си говорим?

Едва не избухнах заради тая гримаса.

— Има за какво! Нищо нередно ли не виждате?

— Кое е нередното — кротко ме възпря той. — Вие искахме да разговаряте с мен, щели сте нещо да пишете...

Това ми подсказа някаква форма на поведение. Не можех в края на краишата веднага да вдигна скандал и да събера редакцията да решава кой от двама ни е Любен Дилов. Трябваше по-напред да разбера какво и как е станало.

— Не ви ли се струва, че доста си приличаме?

Той ме огледа предпазливо.

— Аз имам същия костюм. Тия кадифени сака наводниха пазара. Знаете нашата конфекция...

— Панталонът ми е поръчка — прекъснах го с нарастваща зядливост, макар да си помислих, че когато човек е неподгответен и внезапно се изправи пред огледалото, и себе си не може да познае веднага.

— И аз ших моя, но модата уеднаквява вкусовете.

— Да беше само в сакото работата... Сложете си очилата, другарю Дилов, не се стеснявайте, за нашата възраст това е нормално.

— Забравил съм ги, но и така ви виждам добре. Какво друго трябва да видя?

— Аз също се казвам Любен Дилов.

Той бързо захапа цигарата си, но не успя да скрие колко неприятно му стана.

— Пък аз си мислех, че името ми е уникално! Изобщо всеки си се смята за неповторим — усмихна се той с галантна самоирония. — Е, чак такава беда не е. Ако сте решили обаче да пишете, ще трябва да го промените или да си измислите псевдоним.

— Отгде накъде? — наежих се аз отново.

— Да не ни бъркат. Професионалната етика го изисква.

— А защо вие не смените своето?

Той явно притежаваше моя запас от търпение и великодушие.

— За мен е късно. Много книги съм издал, известен съм с него.

— Но Любен Дилов съм аз! — все пак не издържаха нервите ми.

— Не оспорвам името ви. Само правото да се подписвате с него в публикации.

— А бихте ли ми казали какво изобщо правите тук?

Той продължително всмукна от цигарата си, пусна бавно дима, погледна през прозореца, сякаш ми даваше време да се опомня. Рече

вразумително — изглежда, бе му изгодно да ме обяви за луд:

— Вижте, не бих желал да водим такъв разговор и с този тон. Ако имате нещо да ми казвате, моля! Но...

Телефонът звънна кратко и той грабна слушалката, изпреварвайки канцеларията. Така прекъсна изричането на заплахата. Ако и по характер приличаше на мен, би трябвало да не умее да заплашва.

Женският глас, който му заговори в скорострелен речитатив, също ми се стори познат. Той го прекъсна:

— Извинявай, от къщи ли се обаждаш? Ако не е бърза, нека да ти позвъня след няколко минути, в момента съм зает.

Оттатък послушно затвориха. Една тиха паника пропълзя по гърба ми. Нима това беше жена ми? И дори не попита с кого говори!

Очите на този, който толкова сполучливо се представяше за мен, ме загледаха с боязливо преценяване. Рекох му:

— Няма да ви отнема много време. Само да изгладим недоразумението.

Той обаче поискава още да го съкрати, рече хладно и твърдо:

— Не виждам тук никакво недоразумение. А за името... Аз мога и по съдебен път да ви забраня да се подписвате с него.

Не познавам законите, но тази му увереност пак ме смущи.

— Е, чак до съдилищата няма да стигаме. Исках просто да разбера някои неща.

— Моля! — рече той.

Аз бавно смачках цигарата в пепелника, съобразявайки какъв да бъде следващият ми въпрос, но не успях да го измисля, защото се почука. Влезе Елена постъпка се на прага — тя все още е много стеснителна, а навярно такава си е и породата й. Държеше коректурите и макета на броя.

— Извинете, аз...

— Кажете, Елена — рече той и аз познах, че съвсем по същия начин я посрещах, когато влизаше при мен.

Тя ме погледна и леко се изчерви, обръщайки се към него.

— Броят, другарю Дилов. Казаха ми, че вие сте дежурен. Ще имате ли днес възможност, защото бързат...

— Дайте, ще го взема в къщи.

Тя пристъпи към бюрото му. Той весело я спря:

— Елена, приличаме ли си с този другар?

Тя отново ме погледна с мълниятата беглост на срамежливите.

— Брат ли ви е, другарю Дилов?

— Не, но може би... Някога се говореше, че съществували астрологически близнаци. Според вас кой от двама ни е Любен Дилов?

Тя се изчерви още по-интензивно.

— Но, другарю Дилов!...

— Простете, шегувам се — засмя се той и тя почти избяга от стаята.

Дори за частица от секундата не бе се усъмнила, че той именно е редакторът Дилов — нито когато влезе и се насочи към него, нито по време на разговора! Дали защото той седеше зад бюрото, а не аз, или с мен бе станало нещо непонятно и ужасно. А то се потвърди още веднъж, почти веднага. Главният подаде глава през полуоткрехнатата врата и без да спре изобщо погледа си на мен, каза:

— Дилов, моля те, одеве забравих... Не е бързо, но като се освободиш, отбий се за минутка при мен.

Онзи зина ухилено — сигурно и него щеше да запита кой от двама ни е Любен Дилов, но главният бе вече затворил след себе си. Той също е твърде деликатен човек.

— Е — поканиха ме, палейки тържествено втора цигара.

Аз съм с доста забавени реакции — със закъснение се радвам, със закъснение идват душевните ми болки, плаша се, когато страшното вече е отминало. Чудя се как станах на времето сравнително бързо и сравнително добър шофьор. И сега още нямаше в мен някакво осъзнато или емоционално отношение към случващото се.

— Споменахте астрологическите близнаци, вярвате ли в астрологията?

— Не — отвърна той категорично.

— И никак не се учудвате на приликата ни? Никак не се съмнявате, че може би не вие сте Любен Дилов?

Той ми откри късче от своята самовлюбеност — не беше повече от допустимата за възпитания човек.

— Имам един роман, „Парадоксът на огледалото“, там си правя някои шеги с тоя проблем.

Би трябвало да изкрешя: „Това е мой роман!“, защото много държах на тази си книга, а аз едва промълвих:

— В една книга лесно се правят такива шеги, но когато така в действителност...

Той бе се отпуснал вече върху трона на своето тържество. Произнесе с опитна риторика:

— Който не очаква неочекваното, той никога не ще се срецне с неочекваното.

— Хераклит! — изобличих го аз импулсивно и сякаш поразклатих трона му.

— О, вие го знаете! Пък аз насконо го прочетох някъде и мислех, че никой в България...

— В новата западногерманска енциклопедия на фантастиката — вече съзнателно атакувах аз.

— Да, да! Значи вие знаете немски! Имате ли я?

— Разберете — извиках, — аз съм Любен Дилов! Или вие сте аз, или обратното, или...

Той ме прекъсна:

— Вижте, аз съм професионален фантаст, а никой не вярва по-малко във фантастичното от сериозния писател. Иначе не би могъл и да борави с него, както трябва. Но идеята ви е интересна, напишете един разказ, ако излезе добър, ще ви помогна да го отпечатате.

Сякаш бяха си плюли със Стругацки в устата! Но аз пак изтръпнах. Първо, заради вярването и неверието — то си беше чисто мое съждение. Мое беше и смазващото ме сега великодушие, защото той изрече предложението си без всякаква насмешка. Опитах се да заложа повторно същия капан.

— Никоя идея не е цялата истина, но всеки отделен човек е една цяла истина.

— Стефан Цвайг — реагира той, както аз одеве с Хераклит и веднага ме изгледа обезпокоено. — И това ли знаете? Май че още не е излизало на български, а аз едва онзи ден...

— В един непубликуван превод на моята дъщеря.

— Искате да кажете — на моята!

— Не, на моята! Тя се казва Маргарита и е родена в родилния дом на ул. „Шейново“, на осми февруари...

Той рязко се изправи и тръгна из стаята — тронът под него бе се разлюлял твърде силно.

— Не разбирам играта, която играете с мен. Може би все пак ще ми обясните най-после...

Продължих нападението си:

— Нямате ли чувството, че сънувате нещо абсурдно?

— Не. Пък и още не виждам нищо абсурдно.

— Преди малко цитирахме Цвайг — всеки човек бил една цяла истина. Не мислите ли, че човекът би могъл да бъде ограбен и като истина?

— Сигурно. Толкова ограбени истини щъкат по света! А писателят пък се самоограбва с всяка своя книга.

Отговорът ми се хареса — това бях аз!

— Извинете — погледна той часовника си. — Разговорът ни става интересен, но аз имам едно-две обаждания... — Не показвах намерение да напускам и като разбра това, добави: — Не ми прочите.

Наведе се над телефона, а аз проточих шия.

— Шейсет и две, осемнайсет, четиридесет и девет ли въртите?

Той още не бе извъртял целия номер, кимна объркано.

— Телепат ли сте?

Аз се хилех, но там, в Лозенец, някой се провикна тихичко „ало“ и смехът ми секна. Всъщност над кого тържествувах? Жена ми с него говореше, не с мен!

Той ѝ съобщи, че е възможно утре вечерта да имат гости. Стругацки щял да ѝ доведе, да да, лично му се обадил, знаел за него... А хвалейки се, поиска да види как ще реагирам на високото внимание, което му е било оказано. Аз пак не реагирах, унесен в съзерцанието на този свой повече от идиотски сън.

— Имам — отвърна той в отговор на някакво запитване. — Взех сутринта от новелата. Ако не намеря хубаво мясо, може на ресторант да ги заведем, пък после у нас. Е, хайде...

Стори ми се, че щеше да добави нещо привично мило, нещо в стила на оная непогубена и в мен през десетилетията нежност към жена ми, но го досрамя. По дяволите, всичко ли мое бе вече така ограбил? Че и парите ми дори! Хонорара от новелата не смогнах да взема сутринта, а докато съм разхождал гостите си из София, той, подлецът, бе свършил и тая работа...

Исках вече да се разгневя, но нещо в мен сякаш постепенно му даваше право — сигурно защото винаги съм бил склонен към

примириение, към изтърпяване и самоунижение. Почти никога и в нищо не съм умел да водя борба. А този пред мен сякаш беше друг — самоуверен, макар и не натрапливо, изглежда знаеше да се самосъхранява, излъчваше и достойнство, което би възпряло всекиго, който понечи да го обиди. Пък и хубав мъж беше, за годините си доста запазен! Но защо аз вече почти се приемах в неговия образ, а той още отказваше да познае себе си в мен? Кой от двама ни не беше готов да посрещне невероятното? Или постът, който заемаме, и общественото ни положение ограбваха най-напред очите ни?

Чел съм множество подобни ситуации в така наречената научна фантастика, но там това винаги са или шизофренични раздвоения на личността, или огледално еднакви образи — всеки знае какво ще запита другият, всеки знае и отговора, или пък двойници някакви от паралелни на нас светове и други подобни глупости. Този тук беше различен от мен и ако аз като че ли го приемах за себе си, то бе, защото вероятно ми се харесваше така да изглеждам. А такова положение можеше вече да ме вбеси.

— Още една минутка! — рече ми той с повечко стеснителност.

Нямаше нужда да протягам шия, за да се досетя кой ще е вторият номер, но се въздържах да го обърквам отново със знаенето си.

— Ваше величество... — постигна той една възхитителна дозировка от шега, милувка и принудена деловитост в познатото ми обръщение. — Извинявай, че чак сега се обаждам. Не, има хора при мен. Не знам обаче кога по-късно... Стругацки ми е на гости. Да, самият Стругацки, Аркадий! — Пак се извърна към мен, вече с неловкостта, че се хвали втори път. Трогателен беше! — Ще направя всичко възможно, но засега не му знам програмата, което ще рече, че не знам и моята. Много те моля... Добре, мило. Чоколом! — завърши той, както понякога завършваш и аз, без да съм сигурен дали унгарците наистина така произнасят „целувам те“.

Не улучи веднага вилката на телефона, защото гледаше към мен с несъзнателната молба за мъжко съучастничество, дооправи я грижливо. Ето че бе успял да говори пред мен и с момичето ми! Какво повече можех да сторя — да вдигна телефона ѝ и да се разvikам: Това ли ти е любовта, мило, не усети ли поне сърцето ти, че не разговаряш с този, когото уж толкова обичаш?...

Той седна в редакторския си трон с облекчението на човек, сполучливо уредил делата си. Посегна отново за цигара, а аз вече два пъти напразно пребърквах джобовете си — кутията ми бе останала на масата в клуба. Рекох, за да му намекна, че би могъл да ме почерпи:

— Много пушите, другарю Дилов.

— Много — въздъхна той искрено и веднага премина към елегантната си самоирония. — Има една стара циганска песен: „С лъжата храним децата, с тютюна тровим гайлето.“

Наистина беше великолепен!

— Бях я забравил. Става за писателски девиз, нали?

Той весело се съгласи — сега май и аз му се харесах, поне като събеседник, но то ме дораздразни. В края на краищата, ако аз действително съм той, можех да му кажа и съвсем други неща!

— Много пушите, другарю Дилов — повторих. — А имате десен бедрен блок на сърцето, и ляв хеми блок имате, подозират отгоре на всичко, че и някое кръвоносно съдче може да е запушено.

Той вече истински се облечи насреща ми и аз предвкусих собственото си тържество.

— Дайте ми една цигара де! Толкова стиснат аз не съм.

Той стреснато ми поднесе кутията си и чак при огъня рече „прощавайте“.

— Освен това — изфъфлих аз с цигарата в устата, докато я разпалвах с усилено смучене, защото беше влажна. — Освен това яко се преуморявате при това момиче, с което говорихте сега. А не го обичате, нали? Просто гъделичката с него суетата си на оstarяващ мъж!

Дадох му възможност да избухне — много ми се щете да го видя разгневен, но той ме подкани с фалшива ирония — леле колко гадна беше тая му усмивка!

— Говорете, говорете! Не е вярно, но е интересно за слушане.

— Отлично знаете, че е така. Отлично знаете и къде лежеше истинското ви щастие, което сам погубихте! Да ви кажа ли и как?

— Всеки има в живота си нещо, което сам е погубил — повтори той тъжния си опит да се защити. — Но едва ли съществува човек, който да знае къде лежи онova, което нарекохте истинско щастие. Аз не се смятам за нещастен, а това е по-важното, нали?

Изведнъж ми стана жал за него. Или... може би за себе си? Всичко, което се канех още да му кажа, улучваше и мен. Това рязко притъпи атаката ми.

— Впрочем имате ли бенка на гърба, в средата на гръбнака?

— Отгде да знам — смая се той. — Не мога да си видя гърба.

— Пък аз имах някога едно момиче... То ми каза, че съм имал такава бенка и обичаше да я целува.

За повече доказателственост посочих мястото на гърба си. Беше доста просташко от моя страна.

Очите му се размътиха в унеса на търсенето из спомените, после там се заизбистря някакво подозрение. Простак, рекох му на ум, забравя ли се такова момиче?

— Хей кой сте вие всъщност? — извика той в полуужас, явно бе си спомнил.

— Казах ви името си. Да продължавам ли или...

Бях осъзнал силата да бъдеш никой, а той се разтреперваше, щом само го поставеха под съмнение! Кимна ми неуверено. Не, наистина бе неподражаем в изтърпяването! Аз на негово място, макар все още да се смятах за по-добрия Любен Дилов, сигурно щях вече да съм се самоизгонил.

— Трябва да пазите сърцето си, другарю Дилов — посъветвах го коварно бащински. — И професор Белов ви го каза. А ето че се каните другата седмица пак да се унижите с едно пътуване, което е противно на цялото ви същество! Там ще говорите неща, които не мислите, само защото ви е страх от оня, който ви помоли да отидете...

— Не е от страх. Вие никога ли не сте правили разумни компромиси?

Предпочетох да не го чуя, макар че тази тактика е доста непочтена.

— ... И ще се напиете после, и ще натискате някоя своя почитателка, за да видят и там хората какъв блъскав мъж сте...

Той пошушна в закъсняла и още по-жалка самозащита пред първите ми обвинения, които аз бях вече забравил:

— Аз обичам жена си. И децата си обичам...

— Вярно е — засмях се аз. — Но пак ще го направите, и ще продължите да го правите, защото сте един среден еротоман, както ви

нарече оня ваш приятел, уж на шега, а вие не намерихте мъжество и на него да се обидите.

— Защото не съм такъв — рече той.

— Не сте, разбира се. Всичко това винаги е било бягство, едно смешно бягство от себе си и от липсата на самочувствие. Само жените ви дават за някой и друг час онова, което нямате куража да си поискате от обществото, макар да не ви липсват способностите. Така си е. А можехте да станете добър писател, другарю Дилов, можехте, ако не беше тая фалшива огърлица от разумни компромиси, която ви е стиснала за гушата, и ако не предпочитахте да бъдете добър мъж, вместо добър писател...

— Една поправка, моля! Не добър мъж, а добър гражданин.

Изненадах се откъде намери силици за възражението.

— Лъжете! Много добре знаете какво днес означава да си добър гражданин, впрочем то винаги е означавало едно и също.

— Но хората, ме уважават, и читателите ме уважават!

— Хората станаха доста непретенциозни, другарю Дилов. Да ви кажа ли още например какво не сте написали и кое никога няма да напишете?

Той улови пепелника и макар ръката му да търсеще просто опора, аз скочих от стола.

— Недейте! И това вече е правено.

Той стисна пепелника, пусна го, завъртя го, сякаш бе искал само да си поиграе. Усетът за шаблона все още беше най-живото у двама ни и най-чувствителното.

— Кой го е правил?

— Мартин Лутер.

Възвърна самообладанието си, позасмя се — все пак велик човек бе го правил преди него.

— Вярно. Но той, доколкото помня, е хвърлил мастилницата си, и то по сатаната, който го е изкушавал. Вие за дявол ли се смятате? Доста високо мнение имате за себе си.

— Не — пригласих аз на смеха му. — Затова ви и казах да не хвърляте. Ще се получи само една плоска пародия.

— Но кой сте вие тогава?

— Една ограбена истина, другарю Дилов! — натъртих аз на името.

— И аз съм този, който ви е ограбил, така ли?

Държах вече дръжката на бравата, защото и той още въртеше пепелника.

— Ъхъ! Интересно, ако се сбием, кой ли ще надвие? Силите ни би трябвало да са равни.

— Аз не умея да се бия.

— Да, вие не умеете дори да се скарате с някого! — изрекох аз доста горестно, защото го казвах и на себе си.

— Смятате ме за страхливец ли? Не, аз просто се забавлявам. Ако река сега да ви изхвърля от стаята си, това няма да е проява на храброст. Тъкмо страхът прави хората насилици.

— Но ужасно ви се иска да можете да бъдете и насилиник, нали? Това поне признайте!

Той не го призна, а аз вече бях си го признавал. Пое дъх, усмихна се.

— Искате ли да ви върна онова, което смятате, че съм ви ограбил?

Беше и хубава подигравка, и хубава самоподигравка, и умел защитен ход. Не ми остана друго, освен да изиграя една палячовски пресилена уплаха.

— В никакъв случай. Впрочем аз събърках. Ограбеният сте вие!

— Тогава за какво дойдохте при мен?

— Стругацки ме накара.

— Стругацки ли? — изуми се той.

— Да, вие, фантастите, все ще измислите нещо такова, шантаво!

Той се надигна с две ръце от бюрото — стори ми се поомекнал, колкото бях аз от мастиката, когато преди час тръгнах за телефона. Не разбрах искаше ли да ми каже още нещо или само да ме изпрати, но побързах да му спестя и двете.

— Мисля, че ни беше полезно. Сега вече съм спокоен за вас, другарю Дилов, вие вече и себе си не можете да познаете. — Драматизирах паузата с едно удължение и добавих: — Спокоен съм за вас, ще умрете в почести!

И побягнах. Весело и леко. Спрях се чак долу пред сградата да се порадвам на победата си. И се радвах истински до мига, когато се запитах: Добре де, а сега кой си? Без жена, без деца, без служба... Боже, каква свобода! Без каквите и да било задължения и с два

надеждни дефекта в сърцето, които скоро ще те отърват също така без излишни мъки от всичко останало!...

Впрочем едно задължение имах още — да платя с последните си пари сметката за удоволствието, което ми достави Стругацки. Не би било почтено да заплаща свободата ми оня там, горе, дето толкова държи да бъде Любен Дилов. А после? После оставах... Интересно защо народът не ни е завещал други сравнения, освен: гол като тояга, гол като пушка! Дали защото само голяят може да бъде истинско оръжие?

Е, все ще измислим нещо, рекох си, нали затова сме фантасти! Важното е наистина да сме готови да посрещаме неочекваното, както ни е съветвал някога още Хераклит.

* * *

Изключих компютъра и от електрическата мрежа, за да не му хрумне, както преди, сам да заработи. Постоях като над ковчег, докато очите му загубиха коварно невинния са цвят и се превърнаха в обикновено стъкло, после напуснах кабинета си. И не се върнах, преди да бяха го откарали завинаги.

Издание:

Любен Дилов. Пропуснатият шанс

Редактор: Добромир Тонев

Художник: Кремен Бенев

Художник-редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Васко Вергилов

Коректор: Виолета Славчева

Българска, II издание

ЕКП 07/9536272311/5605–105–86

Издателски №2438

Формат 84/108/32

Печатни коли 13,50

Издателски коли 11,34

Условно-издателски коли 11,61

Тираж 45 137

Дадена за набор на 26.XI.1985 г.

Излязла от печат на 30.VI.1986 г.

Издателство „Христо Г. Данов“ — Пловдив

Печатница „Димитър Найденов“ — В. Търново

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.